ISSN 1302 - 6938 40

GÜNEY

40

nisan • mayıs • haziran '07
nîsan • gulan • hezîran '07
4 ytl • 3 euro

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

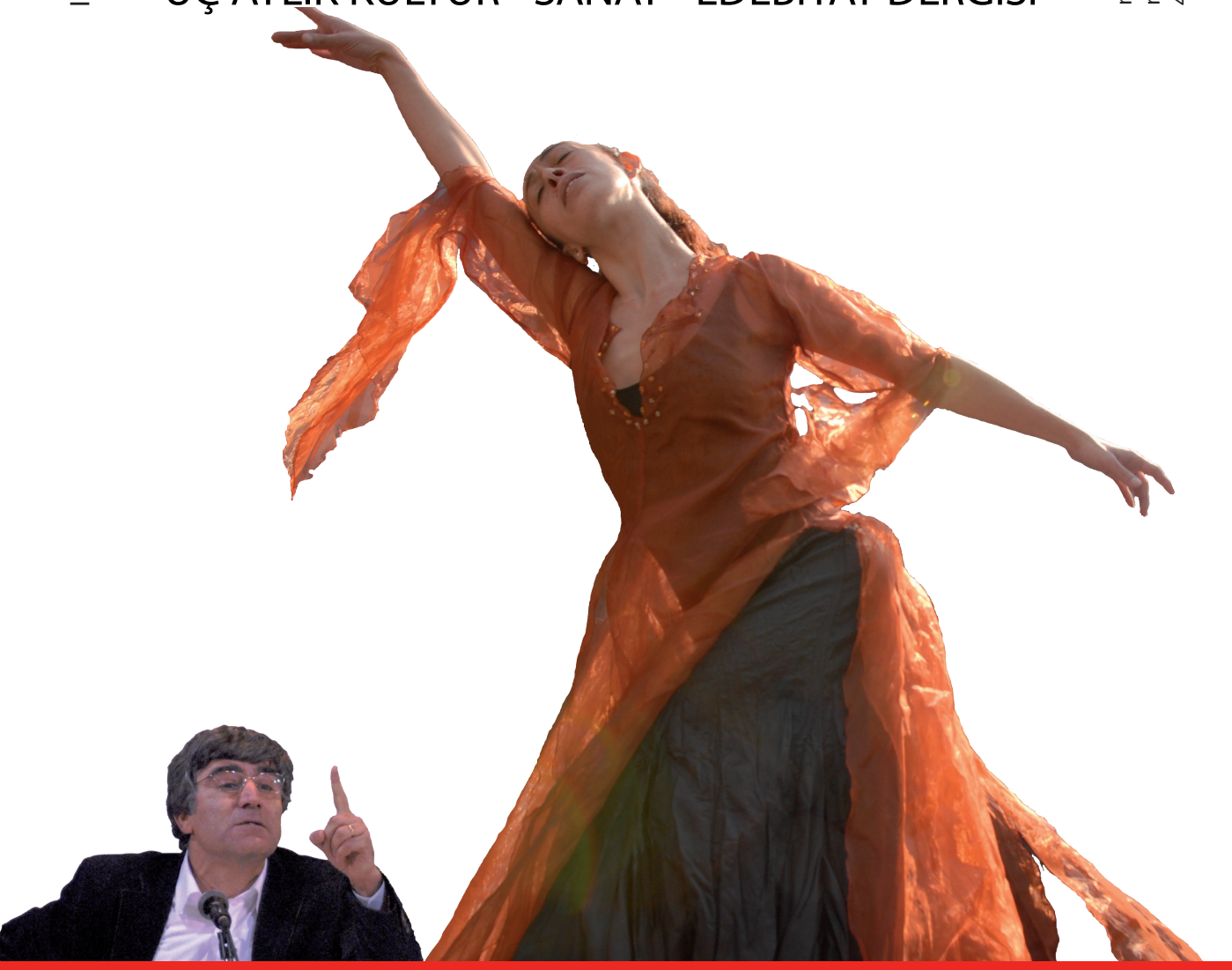

Sistemin vurduğu güvercin **Hrant Dink, unutulmaz insan**

- Şeyh Bedreddin kimdir? Araştırmalar, değerlendirmeler - I
- Hapishane arkadaşım Yılmaz Güney
- 27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü
- Sinema notları
- Takva filmi: söyleşi
- Zimanê dilê min
- "Sanatta star sistemi" ve yazmak

SIĞNAK

PİYER NERDENYAN

Tüm korkuların
körüklendiği ki
ölüm korkusunun
kırbaçlarında.
Işık sızmayan
kuytu köşelerin,
vicdanına sığınmıştık ki
avuçlarında.
Kımıltısız
saatlerde idi
titreyen bedenimizin
terleri ki
yanaklarımızda.
Gözlerden
uzak olmaktı bu
ölümün
iki adım yakınındaki
sığınak…

20 Nisan 2004

merhaba

Dolu ve zengin bir içerikle 40. sayımızı çıkarıyoruz.

Geçen sayımız matbaaya verildiği sırada, bizleri ve siz okurlarımızı derinden üzen bir insanı kaybetmenin acısını yaşadık. Bir aydını, gazeteciyi daha göz göre göre bir cinayet sonucu yitirdik. 301'in hedef gösterdiği şoven kurşunlar O'nu aramızdan aldı. Aramızdan alınan sadece bir aydın ve gazeteci değildi. O, bir Ermeni olduğu için de katledildi, aramızdan alındı. Korkunç ve acı verici... Tarihte Ermenilere yapılanlar yetmedi mi diye düşünen yüzbinler; bu korkunç cinayetin verdiği acıya karşı bir araya geldi, sel oldu. Cinayetin arkasında duran zihniyete tepkisini dile getirdi. Hüzün; Hrant Dink'in katledilmesine idi. Tepki; şoven-milliyetçi linç etme ve yok etme, yok sayma kültürüne karşıydı. Tepki sevindiriciydi. Bir yandan derin bir hüzün yaşadık. Diğer yandan kitlelerin gösterdiği tepki, Türkiye tarihinde bir milad oldu.

Bu sayımızda hepimizi derinden etkileyen Hrant Dink cinayetine yer verdik.

Simavnalı Şeyh Bedreddin üzerine yapılan bazı araştırma, değerlendirme ve O'nun sanat-edebiyatta nasıl yorumlandığına dair bazı görüşlere yer veriyoruz. İlk bölümünü bu sayıda yayınladığımız değerlendirmelerin ikinci bölümünü sonraki sayımızda yayınlayacağız. Bedreddin hakkında sol, sosyalist kesimlerin farklı değerlendirmelerine ve yorumlarına açıklık getirmeye, O'nu bir efsane olmaktan çıkarıp bilimsel doğruya en yakın haliyle yansıtmaya çalışan bir çaba göstermek istedik. Kendi döneminin devrimcisi, "komünist"i olarak da değerlendirilen Bedreddin üzerine yazılanları ilgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz.

Sinema, tiyatro, resim, öykü, deneme, anı ve şiirlere... yine mümkün olduğunca yer vermeye çalıştık. Hep aynı sıkıntıyı yaşadığımızı belirtmek istiyoruz: Üç ayda bir çıkan dergi olarak ancak bu kadarını yapabilecek durumdayız. Daha fazla ve daha geniş yer veremediğimiz için okurlarımızdan anlayış bekliyoruz.

Bir de çağrıda bulunmak istiyoruz: Bir dergiye abone olmak onu düzenli okumak anlamına geldiği gibi, onu maddi olarak desteklemek anlamına da gelmektedir. Henüz abone değilseniz GÜNEY'e abone olmanızı ve yeni okur edinmesi konusunda GÜNEY'e destek sunmanızı bekliyoruz.

41. sayımızda buluşmak üzere...

GÜNEY

GÜNEY
ÜÇ AYLIK KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Yayın Türü: Yaygın Süreli
ÇAĞRI Basın Yayın Ltd. Şti. Adına Sahibi:
Aziz Özer

Sorumlu Yazı İleri Müdürü:
İlyas Emir

Yönetim Yeri ve Adresi:
Mahmut Şevket Paşa Mahallesi
İmranlı Sokak No: 8
Şişli - İstanbul (Okmeydanı)

Tel.: (0212) 235 35 70
Faks: (0212) 253 19 27

www.guneydergisi.com
e-mail: **mail@guneydergisi.com**

Dizgi & Grafik: Güney Dergisi
Baskı: Uğur Matbaacılık (0212) 501 81 09
Dağıtım: Doğan Dağıtım A.Ş.

Banka Hesap Numaraları:
Türkiye İş Bankası Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 1022 0 738654

Döviz Hesap No:
Garanti Bankası Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 9006021-1 / EURO (068023875)

• • •

Almanya Temsilciliği

Allestr.32
42853 Remscheid
Tel.: 02191 / 404 01
Tel.: 02191 / 694 64 80
Faks: 02191 / 694 64 49
Cep: 0170 / 551 78 87

Frohlinder Str. 60
44577 Castrop-Rauxel

Yurtdışı (Almanya) Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
Konto Nr: 37325 · BLZ: 340 500 00

Abonelik koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 16.- YTL
(+ 4.- YTL posta ücreti)
Almanya: Yıllık (4 sayı): 12.- EURO
Almanya dışı: 16.- EURO
(+ 4.- EURO posta ücreti)

Aboneliğin başlatılması için;
yıllık abone bedelinin banka hesap numaralarımıza yatırılması, ödemenin yapıldığına dair makbuzun dergimize fakslanması gerekmektedir.

• • •

İlan koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 2.000.- YTL
1/2 sayfa: 1.000.- YTL
İç sayfalar:
(En fazla yarım sayfa ve siyah beyaz)
1/2 sayfa: 500.- YTL
1/4 sayfa: 250.- YTL

• • •

Yayınevi ve kitapçılara % 30 indirim yapılır.

GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Yazılar mailimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir.
Yayına kapanış süresi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

Içindekiler

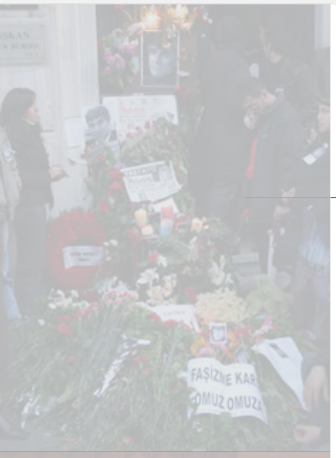

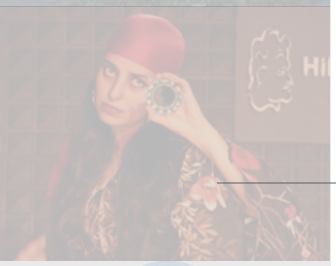

	3	merhaba	GÜNEY
mektup	5	sizlerden güney'e	
	7	Hrant Dink'in gerçek katili kim acaba?	GÜNEY
şiir	9	sıra..., ölü anlayışın cinayeti	Ş. DOĞU, M. BAKIR
	10	Unutulmaz Dost Hrant	GARABET DEMİRCİYAN
	15	Ruh Halimin Güvercin Tedirginliği	HRANT DİNK
şiir	18	Yetimler Ağıdı	73 ŞAİR
şiir	20	Bitimsiz Bir Türkü'den	TAN DOĞAN
açıklama	21	Hukuksuzlukğun ve Adaletsizliğin...	GÜNEY
şiir	22	Hayatın ve Kentin Kenarından	GÜNEY YILMAZ
tiyatro	23	Dünya Tiyatro Günü/Bildiri, Haberler	M. ESATOĞLU, F. ŞENSOY...
şiir	28	Dünya Şiir Günü/Bildiri/Şiir	C. ÇAPAN, ADİL OKAY
şiir/yorum	29	Şiirin Çığlığı/Şiir	D. DOĞAN, L. UĞUR
anı	31	Hapishane Arkadaşım Yılmaz Güney	AHMET CANTÜRK
kürtçe öykü	34	Zimanê Dilê Min	MÜRÜVET Y. CACIM
şiir	36	Hiç Bir Pazartesi	METİN FIRAT
araştırma	37	Ş. Bedreddin Eşitçilik mi, Cemaat...	Ç. CEYHAN SUVARİ
söyleşi	45	Bedreddin Kahramanlığını, "biz"...	HAMİT DEMİR
söyleşi	48	Bedreddin Belgeseli...	NURDAN ARCA
öykü	52	Geç Kalan Bir Name	ERDAL LAÇİN
deneme	53	Işık Işık Biraz Daha Işık	AYDIN DERE
kürtçe şiir	54	Du Çavên Min	İLHAMİ ÖZER
anı	55	Baba Bir Masal Anlat Bana	SARAHATUN DEMİR
resim/söyleşi	56	Ressam Yüksel Aydın'la...	İKBAL KANAR
yorum	58	Sanatta Star Sistemi...	TEMEL DEMİRER
eleştiri	61	Burjuva Etiğinin Dergilerdeki...	SERKAN ENGİN
anma	63	Sabahattin Ali	SELÇUK GENÇ
eleştiri	64	Newroz, Özdemir İnce, Alçalan...	ADİL OKAY
öykü	66	Soyka	ZAFER DORUK
sinema	68	Sinema Notları / Takva filmi söyleşisi	ANUŞ PAZARCIYAN / GÜNEY
senaryo	83	Beklenen Yolcu / Kara Kutu	B. YILMAZ / M. ÜLGEN
kitap/CD	85	Tanıtımlar	
	90	Karikatür	MERAY ÜLGEN

sizlerden güney'e

Merhaba,

Ben derginizin bir okuruyum. Bir siyasi davadan ömür boyu ceza almış ve 13 yıldır hükümlü olarak yatıyorum. Derginizi daha önceleri okuyabiliyordum. Ama bu dönem imkânlarım olmadığı için okumaktan mağdur olmuş durumdayım. Eğer imkânlarınız varsa derginizi bana yollayabilirseniz sevinirim. Bir de size üç tane şiirimi yolluyorum ve yayın hayatınız da başarılar diliyorum.

Ali Murat Çelik
2 Nolu F Tipi Cezaevi
Sincan/Ankara

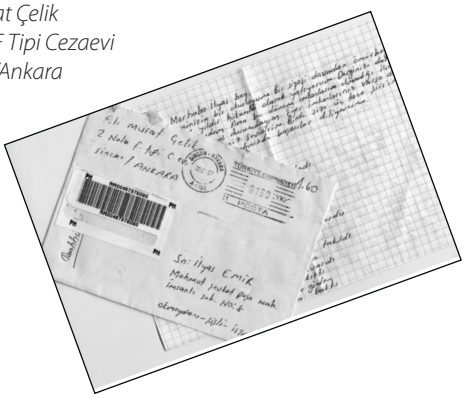

Merhaba arkadaşlar,

Aslında daha önce yazmam gerektiğini belirterek mektubuma başlamak istiyorum. Daha önce yazdığımda, sizden güney ve y.d.i Çağrı istemiştim. Şimdiye kadar bir kez toplu olarak Güney dergisinin eski sayıları elime geçmiş oldu. Güney dergisi daha düzenli gelirse daha güzel olacak. Gönderdiğiniz Güney ve Çağrı dergileri için sizlere teşekkürlerimi bir borç olarak bildiririm. Sağolun, varolun.

(…)

Amacım sizlerle daha sıkı bir ilişki kurmak, tanışmak, güzel bir dostluk, arkadaşlık geliştirmek. Ayrıca Güney dergisi daha düzenli gelirse sevinirim. Bu mektubu dergide yayınlamanız için gönderiyorum. Son olarak çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

(…)

Sağlıcakla kalın.
Cenan Genç
2 Nolu Tipi Cezaevi
Sincan/Ankara

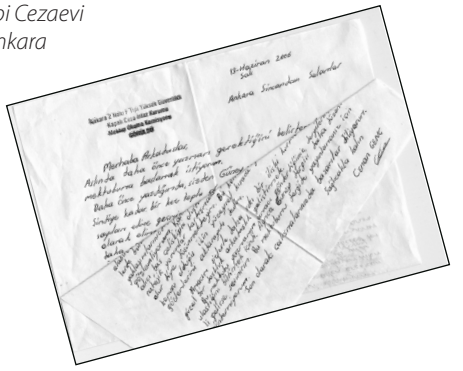

Ölüm soğuk yüzünü gösteriyordu bir ocak ayında,
gerçi o, hiçbir zaman bir anı beklemedi ki.
Hep bir yerde yakaladı en sevdiğimiz insanları.
Daha söyleyecek sözlerimiz vardı. Daha yaşanması gereken zamana bıraktığımız duygularımız, hayallerimiz... Günlerimiz...

Evet, ölüm ansızın alır bizi sevilenden, sevenden, yaşanılandan, yaşanılacaktan, umuttan, umutsuzluktan… Kısaca hayattan. Bu duyguyu yaşamıştım ben, her unuttuğum andan tekrardan yapışıyor yakama ve buradayım diye muzipçe gülüyor bana. Belki bir gün beni de alacak, ama o zaman bu duyguları, bu soğukluğu yaşayan ben olmayacağım.

Geride kalanlar… sizler... onlar... bunlar... kısaca yaşayanlar...

Saat 15:00 gibiydi Zaman durmuştu.
İki beden zamanın durmuşluğuna inat,
hareket halindeydi.
Sokakta ilerliyorlardı bir birlerinin
yaşamlarını değiştirerek.
Biri yaşayacaklarını güvercin tedirginliğiyle bekleyen
Biri beyazı kendine maske yaparak,
ilerliyorlardı...
Ve beyaz, beyazlığına isyanla,
eline almıştı ölümün soğuk aracını…
barışın düşmanlık aracını…
ve…
zaman tik taklarıyla o an, ilerlemeye başladı.
O an anlaşıldı soğukluk kalplerde,
o an ölüm bir daha muzipçe gülümsedi,
o an kardeşlik… barış... dostluk... insanlık....
her şey ama her şey öylece yerde akıyordu...
donarak, isyankâr ve ışıldayarak
aydınlandı ortalık, koptu çığlıklar.
Çığlıklar çığlık oldu.
Onlar... yüzler... binler...
bir yürek oldu,
bir beden çevresinde.
Çığlık kardeşlik adınaydı...
yaşam... dostluk... insanlık adınaydı....
Bin ırk bir ırk olmuştu,
adı da insanlık,
dostluk, kardeşlik... barış...
Bir halka oldu bin beden, bir yürek oldu
bir beden çevresinde
ve çocuklar gelip halka içine
her şeye inat; bazı sözcüklerin insanlığını gösterdi,
sözcüklere sığan insanlara...
Çünkü onlar gülümsüyordu.
Onlar büyük hayallere gebe,
kinsiz, korkusuz çocuklardı...

Ben bu duyguyu biliyorum. Ben bu duyguyu çok yaşadım ve yaşayacağım da. Ama ben bu duyguyu, bu insanları hiç unutmayacağım. Ermeni olacağım, Kürt olacağım, Rum olacağım, Laz olacağım... olacağım, olacağım, olacağım. Ben, bin beden bir yürek olacağım. Kardeşlik, insanlık, dostluk, barış adına…

Zilan, 24/01/2007 •

KARDEŞİMİ VURDULAR
NASIL DAYANIR BUNA CANLAR

BİR ESKİ YARADIR KANIYOR
BAKTIKÇA TARİHE
SİNMİŞ TÜRKÜLERE HÜZNÜ
NASIL DİNECEK BU SIZI

İZİN VERMEYELİM
AÇILMASIN YENİ YARALAR
ÇOK GEÇ OLMADAN
SARALIM YARALARIMIZI
ZULMEDENLERİN SALTANATLARINI
ÇALALIM BAŞLARINA

ACILARIMIZ
BELKİ O ZAMAN DİNER

Merhabalar,

Yaşadığımız dünya maalesef acılarla, haksızlıklarla dolu. Yapılan haksızlıklar yapanın yanına kâr kalıyor. Yapılan haksızlıkların yapanın yanına kâr kalmaması için, haksızlığa uğrayan tarafın güçlü olması gerekiyor. Yaptığım bu küçük eylemle haksızlığa uğrayana/uğrayanlara, mağdur durumda olanlara destek vermeye, onların saflarını bir nebze de olsa güçlendirmeye çalışıyorum.

Ancak bu şekilde etkili olunabilir. Bu duygu ve düşüncelerle hareket ettiğim için tanımadığım insanlara dahi böylesi e-mailimi gönderiyorum.

Hrant Dink güzel bir insandı. Hem düşünceleriyle hem de insan olarak. Onu dinleyen, onu okuyan, ondaki insanın ne kadar güçlü ve ne kadar temiz olduğunu hemencecik görebilir. Gözlerindeki sevgi parıltısını, sözlerindeki içtenliği, cesareti, kararlılığı ve onuru.

Onu dinleyen, onu okuyan herkese o, bir kez daha insanlığını hatırlattırıyor. Uzanmış yerde yatarken bile, bir çift delik ayakkabısı ile ne de çok şey söylüyordu bizlere. Altı delik ayakkabısıyla bize insan olduğumuzu bir an olsun unutmamamız gerektiğini belirtiyordu.

Cansız bedeniyle dahi, Türkiye'nin tüm gerçekliğini ekranları başında izleyenlerin adeta gözünün içine sokuyordu. Halklar hapishanesine dönüştürülmüş, korku cehennemine çevrilmiş Türkiye gerçekliğini ve bu durumun acilen değiştirilmesi gerektiği düşüncesini, altı delik bir çift ayakkabısıyla son bir kez daha adeta haykırıyordu. Anlayana tabii… Halkımız öyle bir hale getirilmiş ki, bunu görmeleri maalesef çok da kolay değil. Üzülmüş, gözyaşı dökmüş olsalar da bu böyle.

Güvercinler vurulmaz diyordu bu ülkede, ama o biliyordu, bu ülkede güvercinlere kıyıldığını, hem de çok iyi biliyordu. Ama o öyle güçlü bir insandı ki; faşizme, barbarlığa, caniliğe karşı halk arasında sevgi, dostluk ve güven duygusunun; adalet ve özgürlük tutkusunun bayrağını dimdik dalgalandırıyordu. „Bu ülkede güvercinler şehrin en kalabalık yerinde, insanlar arasında ürkek de olsa özgürce yaşar" diyordu. Bu, onun faşistlerden medet ummaması değil, halka olan güveninin ifadesidir. Ama maalesef Türkiye halkları, sevginin, dostluğun, güvenin, barışın ve insanlığımızın sembolü olan, inanılması mümkün olmayan tarihsel acılar yaşamış ERMENİ halkının bu değerli evladına sahip çıkamadı, koruyamadı. İnkar ve katliamlar devam ediyor!

Bu apaçık, bunu görmek gerekiyor. Yüz binler cenazesine sahip çıktı. Bu da önemli elbet. Ama bu sahiplenme, saman alevinin bir anda yanıp sönmesi gibi olmamalı. Kalıcı çalışmalar, birliktelikler oluşturulmalı. Hrant Dink'in düşüncelerine sahip çıkılmalı, halk arasında onun bu düşünceleri yaygınlaştırılmalı. Kitapları, video kayıtları çoğaltılıp dağıtılmalıdır. Asıl önemli olan bundan sonrası! TÜRKİYE'DE MUHALİF OLMAK ZOR BİR İŞ, AMA EN ZORU İSE ERMENİ OLMAK.

Halklar arasında, insanlar arasında olması gereken özgürlük, adalet ve sevgi anlayışının sembolü olarak ve bundan daha da önemlisi, Ermeni halkına 1915'lerde yapılanları ifade edecek görkemli bir HRANT DİNK BARIŞ VE ÖZGÜRLÜK ANITI'nı İstanbul'un en işlek yerlerinden birine dikmek, Türkiye Halkları'nın boynunun borcudur diye düşünüyorum.

ULUSLARARASI HRANT DİNK GAZETECİLİK BARIŞ ve ÖZGÜRLÜK ÖDÜLÜ düzenlemek de gelecek için tarihsel bir adım olacaktır. Ayrıca, dünyanın neresinde olursak olalım, Hrant Dink'in kurduğu AGOS GAZETESİ' ne sahip çıkalım, gazeteye abone olalım.

Evet, Hrant Dink' in eşi Rachel Dink'in de dediği gibi, yüzbinlerin katıldığı bir yürüyüşle yetinmeyelim sevgili kardeşlerim. Türkiye'de Ermeni Halkı korku ve tedirginlik içinde yaşıyor.

Bakın, daha geçen gün, Hrant Dink' in katledilmesinin üzerinden daha kırk gün geçmeden, Ermeni Kilisesi'nin bahçesinde silahlar patlatıldı.

Diğer taraftan, Türkiye' de yaşayan Ermeniler, bir takım kişi ve değişik kurumlar tarafından, açık veya üstü örtülü bir şekilde tehdit edilmeye devam ediliyor. İnkâr ve yok etme politikalarına birlik ve beraberlik içinde karşı koyamaz ve bu duyarlılığı süreklileştirip, çoğaltamazsak eğer, Ermeni halkının bir ferdine daha gelecek bir zarardan bizler de sorumlu olacağız.

Türkiye' de yaşayan Ermeni halkının geleceği için, Türkiye halklarının geleceği için, geleceğimiz için, yüzbinlerin katıldığı bir yürüyüşle yetinmeyelim. Çünkü bu kan, bu vahşet, bu faşizm bir gün hepimizi vuracak. HER ŞEY ZAMANINDA YAPILMALI, ÇOK GEÇ OLMADAN!

Selamlar ve sevgiler.
Haydar KÖSE
12 Mart 2007 •

Hrant Dink'in gerçek katili kim acaba?

Agos Gazetesi'nin Genel Yayın Yönetmeni Hrant Dink 19 Ocak 2007'de gazetesinin önünde uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürüldü…

Gerçekte kim, neden öldürdü? Sorusu ilk akla gelen soru olsa da, cevabını bu ülkenin siyasi yapısını tanıyanlar bilmektedir aslında.

Öldürülen bir katil değil, bir işkenceci değil, bir 'terörist' değildi…

Soykırım yapmış, soykırımı savunan da değildi…

'Bölücü' de değildi… Ermeni milliyetçiliğini, Ermeni şovenizmini de savunmuyordu.

'Yıkıcı' mıydı?

Belki!

Neyi, neden, nasıl yıkmak istediğine bakmalı! Hrant Dink her şeyden önce Ermeni sorununa ilişkin tabuları yıkmaya çalışan biriydi. Milliyetine dahil olduğu Ermeniler neredeyse tamamen Türkiye coğrafyasından silinmişti. Kalan Ermeniler sinmiş, sindirilmiş, hak arayamaz, tarihi haksızlıkları açıktan dile getiremez, açıktan tartışamaz hale getirilmiştir. Ancak Diaspora Ermenileri yüksek sesle dertlerini dile getirecek durumdaydı. Ermeni olmayanların soykırımı dillendirmesi de; tabu ve yasaklıdır. Soykırımı veya Ermeni sorununu Hrant Dink gibi bir Ermeni'nin dile getirmesi O'nun katledilmesi demekti! Öyle de yaptılar ırkçı, şoven ve faşist kafalar! Birileri hedef gösterdi, tehdit ettiler ve sonra da 17 yaşındaki bir tetikçiye vurdurttular.

Hrant Dink Ermeni sorununu ve soykırımı dillendirirken milliyetçilik yapmayacak kadar ileri biriydi. O, İbrahim Kaypakkaya'nın ulusal soruna ilişkin ortaya koyduğu Marksist-Leninist düşünceleri bilen biriydi. O düşünceler uğruna mücadele verdiği dönemde ve sonrasında milliyetçiliğe düşecek bir görüş savunmadı. O, bir Ermeni olarak baskıyı birebir yaşayan biriydi. Gerçek adı olan Hrant'ı neden "Fırat" olarak değiştirmek zorunda kaldığını bilen ve yaşayan biriydi… Doğal olarak daha nereye kadar susacağını sormuştu kendi kendine. Düşündüklerini söyleyerek artık suskunluğu bozmak gerektiği kararını vermişti. Soykırımı dillendirirken, Ermenilere yapılanları dile getirirken de halkların kardeşliğini savundu. Böyle olan birine bu bile çok görüldü! 1 milyon 350 bin ile 1 milyon 500 bin arasında ifade edilen Ermenilerden bugün kala kala 45–50 bin kişi kalmıştı. Aradan geçen 92 yıl sonrasında dahi tabuya uyup susması istendi. Ermenilerin Türkiye coğrafyasından silinmeden önce, nüfusun yedide bir kadarını oluşturdukları düşünülürse hesap ortadadır. Normal koşullarda bugün 10 milyona yakın Ermeni nüfusunun olması gerekirdi.

"Neden öyle değil?" diye soruyordu Hrant Dink, "Soykırım olmadıysa Ermenilerin biyolojik genetik kısırlıkları mı vardı da genel Türkiye nüfusuyla orantılı artış sağlayamadılar? Yoksa soykırımın olduğuna inanmak istemediğimiz, bunun gerçek olmasını istemediğimiz, düşünmediğimiz için mi soykırım olmadı?" diyordu.

Ne acı bir durum! der bir insan

eğer yüreği ırkçı, şoven ve faşist duygularla dolu değilse! Faşist saldırganlık nice katliamlar, nice cinayetler işledi bu topraklarda! Mustafa Suphiler katledildi. Dersim katliamı tezgâhlandı. Masa başında üretilen yalanla 6/7 Eylül olayları tezgâhlandı. Çorum, Sivas, Maraş... Sivas'ta Madımak Oteli'nde insanlar diri diri yakıldı. Abdi İpekçi, Bahriye Üçok, Turan Dursun, Ahmet Taner Kışlalı, Uğur Mumcu gibi pek çok insan katledildi.

Failler ya hiç bulunmaz, hesap sorulmaz ya da piyonlar bulunur oldu. Mehmet Ağca, Abdullah Çatlı gibi faillerin nasıl arka kapıdan çıkarıldıkları ve yine pis işlerde kullandıklarına tanık olduk.

Şimdi Hrant Dink'in faili olan biri, birileri yakalandı. Soruşturma aşamasında İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah; sorgulamanın sonuçlarını açıkladı: "Cinayetin siyasi bağlantısı yok, örgüt bağlantısı yok, katil milliyetçi duygularla cinayeti işlemiş!" Bolca kullanılan "terörist" tanımını, sol, sosyalist aydın ve gazeteciler katledildiğinde, katledenlere yakıştırılmıyor, kullanılmıyor! "Milliyetçi duygular", "ağır tahrik" unsuru bulunup katiller, failler en başından itibaren şirin gösteriliyor.

Beyninde "aydın"lığı değil, Nazım Hikmet'in sözüyle "idare lambası" taşıyanlar saldırıyı hafiften almaya özen göstererek, Hrant Dink'in öldürülmesinin aslında Ermenilere yapıldığını gözlerden gizlemeye çalışıyorlar. Hrant Dink'in öldürülüşünün ardından, timsah gözyaşları arasında "Türk vatandaşı, Türk asıllı Ermeni" tanımlamalarını kullanarak O'nu ellerinden geldiğince Türk yapmaya çalışıyorlar. "Soykırım yalan!" söylemlerine devam ediyorlar. Ermenilerin aşağılanmasının sürdürüldüğü ortamda "Türklüğe hakaret var" kışkırtmalarını sürdürüyorlar.

*

"Ermeni dölü", "Ermeni oğlu Ermeni" küfürlerini kim tanımaz! Küfürleri ettiren ve edenlerin kaçı Ermenileri tanıyordu acaba? Kim kazıdı bunu beyinlere? Neden Ermenileri, başka ulus veya milliyetleri aşağılamaktan dolayı hiç kimse 301 kapsamında yargılanmıyor? Kim "Türkiye'de yaşayan herkes Türk'tür" dedirterek zorakiliğe başvuruyor?

Türk şovenizmi öylesine yayılmıştır ki, sadece hâkim ulus olan Türkler arasında değil, tüm Müslümanlar arasında yaygın Ermeni düşmanlığı derin kök salmıştır. Ezilen ulus konumundaki Kürtler arasında bile yaygın olarak dile pelesenk olan bu küfürleri kim inkâr edebilir? Kim sorumludur bundan?

İnkâr politikalarına yabancı olabilir miyiz? Bir zamanlar Kürt de yoktu bu memlekette! Dağda/karda yürürken çıkan kart kurt seslerinden dolayı onlara dağ Türkleri denmişti hani! Ya sonra, ya bugün?

*

Hrant Dink katledildi…

Üzüntümüz büyük!

Halkların kardeşliğine bize rağmen kurşunlar sıkıldığı için üzgünüz. Halkına o kadar kötülük yapılanlardan biri olarak kendisini ifade ettiği için, göz göre göre öldürüldüğü için üzgünüz. Hala ırkçı, şoven ve faşist saldırganlığı önleyemediğimiz için üzgünüz. 1915'lerde Ermeni halkına yapılanlar için üzgünüz!

Türk olmayanların hala hor görülmesine, yok sayılmasına, "misafir" görülmesine üzgünüz. O kötü tarihi işçi-emekçiler yazmasa da, alet edildikleri için üzgünüz.

Üzgün olunduğunu söylemek yeter mi? Dahasını yapmak gerekir…

Kim ki gerçekten üzgün, gerçekten demokrat, gerçekten suç ortağı olmak istemiyorsa ve gerçekten halkların kardeşliğini savunuyorsa; Ermeniler bağıntısında fazlasını yapmak zorundadır.

Yerlerinden, yurtlarından sürülen Ermenilerin geri dönmesi ve yerleşmesi hakkının tanınmasını savunmalıdır. Maddi, manevi zararların tazmin edilmesini savunmalıdır. El konan Ermeni mallarının mirasçılarına geri verilmesini savunmalıdır. Sosyalist anlamda kendi kaderlerini tayin hakkının tanınmasını savunmalıdır. Ermeni düşmanlığını körükleyen her türlü ırkçı-şoven yaklaşımların kaldırılmasını savunmalıdır. Tarihi haksız-

lığı tümden ortadan kaldırmak zaten mümkün olmasa da, yapılması gerekenler hala vardır ve yapılmalıdır.

*

Bu ülkede kardeşlik, dostluk için yapılacak çok şey var…

Hrant Dink'in öldürülmesi ertesinde İstanbul'da ve Türkiye'nin birçok ilinde, Türkiye dışında; sayıları yüz binleri bulan toplulukların ortaya çıkması, halkların kardeşliğine giden yolda şovenizme ve faşist saldırganlığa karşı verilen güzel bir cevaptır.

Üzgünüz, Hrant Dink öldürtüldüğü için…

Buna karşı bir araya gelen yüz binlerin "Hepimiz Ermeniyiz, Hepimiz Hrant Dinkiz" diyerek suç ortaklığına karşı çıkması sevindiricidir…

Suçun ve suçlunun sistemde, sistemin kendisinde olduğunu bilmeyenimiz hala çok fazla sayıda…

Halkların kardeşliğine giden yolda sistemin engel olduğunu hala çok azımız biliyor!

Güzel ve mutlu bir ülke kurma yolunda yapılacak çok şey var...

Yeni bir dünya gerek insanlığa!

Özgürce, kardeşçe, sömürüsüz, baskısız, katliamsız yaşamı mümkün hale getirecek bir sistem gerek ülkemize ve dünyaya!

Kapitalist-emperyalist barbarlık düzeni olmasın diyorsak; sosyalizmden başka alternatif var mı?

Sanatçılar, aydınlar!

İşçiler, emekçiler!

Görev bize düşüyor, umut bizde! •

SIRA…

ŞEHMUZ DOĞU

Sıra güvercinlerde gülüm
Güvercinleri de vururlar
Nice kartallar vuruldu
Nice şahinler abandı toprağa
Toprak kanadı
Hırsından kızıl karanfil verdi
Koparıp karanfilleri hücreye koydular
Hücreler kızıl karanfil doldu
Yaktılar karanfilleri
Kül olup toprağa karıştılar
Toprak kan oldu
Güvercin gıdasını toprağın kanından aldı
Toprağı kanla sulayanlar
Şimdi güvercinleri de vuruyorlar gülüm.
Ne zamana kadar?
Ve sıra kimde?

25 Şubat 2007

ÖLÜ ANLAYIŞIN CİNAYETİ

MUSTAFA BAKIR

Oradan geldi.
Baş tacı yaptı binlerce yılı.
Ora, herkesin yeriydi.
Kutsal ana gibiydi elleri öpülesi.
Yalnız dilleriyle değil,
Beyinleriyle de anlaşırlardı,
Sokulan çomaklara rağmen...

Sahtekârca okşandı kimi.
Kiminin hunharca aşağılandı onuru.
Savunma dendi yok etmeye,
Feryada vatan hainliği.

Kınanır karnını doyuran balık.
Oysa soyunu tüketen değil O.
Büyüğü, küçüğü olsa da.
Var mı insanın insanla beslenme hakkı.
Hangisi ötekinden daha vahşi.
Hangisi iri, hangisi küçük.
Tanrının sevgili kulları kimler,
Kimler sadece öldürülmeye yaratılmış.

Oradan gelmişti O.
Taparcasına severdi geldiği yeri.
Geldiği yerdeki,
Ve dünyanın diğer yerlerindeki hemcinslerini.
Dostu, düşmanından,
Seveni, nefret edenden fazla.
Ama yazık,
Kurban gitti,
Ölülerin kalleş kurşunuyla.
Sızısını dindirmeye yetmez yüreğimin,
On binlerin tariflere sığmaz öfkesi.

H. DİNK anısına

SİRELİ INGER. ANMORANALİ PARAGEM HRANT! SEVGİLİ ARKADAŞ, UNUTULMAZ DOST HRANT!

GARABET DEMİRCİYAN

Yere düşen bedenin kadar delik ayakkabıların takıldı her TV izleyicisinin gözüne. Seni tanımayan, yüzünü bile görmeyen milyonlara, en yalın ve sade halinle seni tanıtan "kimliğin" oldu delik ayakkabıların. Herkes kendine ait olan bir parça gördü saatlerce yerde yatan kanlı cansız bedeninde ve delik ayakkabılarında. Yaşamında tanımayan, düşüncelerini ve kimliğini bilmeyen milyonlara seni bundan daha iyi tanıtan başka ne olabilirdi ki?

Onlara açıkça "Ben de sizlerden biriyim ey dostlar, ey insanlar! Kurtulamadığım yoksulluğumla, cansız yere yıkılan bedenimle, sizlerden kopamayan düşlerimle, ayrılamayan yüreğimle sizlerden biriyim.

Şu an arkadan kalleşçe kurşunlanmış olmasaydım aranızda, yanınızda olacaktım; ya bir ekmek kuyruğunda ya gazete alırken ya da otobüs beklerken. Ürkütmeden, dokunup bir çift söz söyleseydiniz, kendinizden biri olduğumu görecektiniz. Yani bir Kürt, bir Rum, bir Türk ya da adını bile duymadığınız Yezidi, Keldani, Asurî olacaktım.

Yani sizden biri, yani öteki olmayan biri olduğumu görecek ve bir çift zeytin karası gözlerimin altında eksik olmayan gülüşümü görecektiniz. Memleketimi sorsaydınız, sizler kadar Malatyalı, sizler kadar Anadolulu, sizler kadar bu toprakların çocuğu olduğumu görecektiniz. Adımı sorup kim olduğumu öğrenmek isteseydiniz ya da izleme fırsatı bulup farklı milliyetlerden halkın kardeş sofrasındaki konuşmalarımdan birini dinlemiş olsaydınız ya da yazdığım makalelerden birini okumaya fırsat bulsaydınız anlayacaktınız ki kirletilmiş dilinizle, yani ırkçı Kemalist ideolojinin argümanlarıyla "bir öteki" yani ayakkabıları delik bir Ermeni olduğumu görecektiniz. Yani Hrant, yani bir gazeteci, bir aydın, bir yazar olduğumu anlayacaktınız"

Dünyanın dört bir köşesindeki "ötekiler" gibi yaşadık, yani suskun, içine kapanmış, susturulup, sindirilmiş, dili dağlanmış, kimliği küllendirilip gömülmek istenmiş, tarihi unutturulmaya çalışılmış bir halk gibi yaşadık. İsmini dahi özgürce söyleme cesaretinden yoksun, yaşam türküsünü haykırmaktan korkan bir Ermeni, yani bir öteki, yani bir fille (Kürtçe gayri-Müslim, gâvur), yani bir gavur gibi suskun ve sessiz yaşadık.

Çifte baskı altında korkutulup boyun eğdirilmiş, kolu kanadı kırılmış, uçma cesaretini bile kaybetmiş bir güvercin tedirginliğinde, ürkek bir ceylan gibi her an avlanma korkusu içinde yaşadık, yani bir Ermeni gibi. Yani HRANT, yani ARMEN, yani NUBAR, yani MANUEL yani HAYRABET gibi. İsmimizden başka her şeyimizle sizlerden biri yani RENÇBER, yani AGİT, yani ÇİYA, ROJ HELAT yani HALİL, yani MEHMET yani ÜNAL yani ORAL idik.

Anadolu topraklarının yerli halklarından ve en eski uygarlıkların beşik sallayanlarından bir halkın çocuklarıydık. Katliamlar, kıyımlar görmüş, sürgünler yaşamış bir halkın çocuklarıydık. Anadolu'nun her bir karış toprağında asırlar boyu akan gül çeşmeler yaptık, özlemleri gideren köprüler kurduk, taştan hanlar, oymalı kervansaraylar diktik, sayısız okullar, üzüm ve nar motifli kiliseler yaptık, usta ellerle işledik bakırı, demiri, nazlı nazlı ördük pamuğu, kilimi.

Anadolu'nun her bir karış toprağında yetişen dağ

çiçeklerinin adını yazdık tarihimize ve Spartak adını koyduk içimizdeki en gözü pek yiğitlere. Zanaatı usta tadında işlerken, iyilikten, güzellikten başka zararımız olmadı hiçbir kavime.

Dost elimizi uzattık topraklarımızı vatan bellemek isteyen halklara. Misafirperverliğimiz hiç eksik olmadı kirve kucaklaşmalarında.

Her zaman çalışkan ve yaratıcı bir halk olduk, kardeş halkların yazılı tarih sayfalarında. Kıyımlara uğrayıp sürgünlere yollanırken hüzün dolu oldu mağrur şarkılarımız. İlk tiyatroyu, ilk operayı sahneye koyan, ilk direniş manifestosunu ANADOLU topraklarında kendi diline çeviren biz olsak da cellât nişangâhlarında ilk parçalanan bizim bedenlerimiz oldu, bir hayvan gibi nallanırken ayaklarımız, sürgüne yollanırken suçsuz ana ve bacılarımız, yine suçlu biz olduk faşist Kemalistlerin ırkçı tarih kitaplarında.

Sonra kendimizi savunmaktan başka hiçbir yolu kalmayanların silahlı birliklerini oluşturdu atalarımız. Tıpkı özgürlüğü seven bütün halklar gibi baskı ve zulme karşı savaşıp direnen partizan grupları kurdular, sonra adına fedai dediler, gönüllü direniş gruplarının. Ve en gözü peklerin adlarını verdiler fedai gruplarına. Oldu her bir grubun adı SEROP AĞPÜR, KEVORK ÇAVUŞ, ANTRANİK PAŞA. Ve böyle başladı ilk direniş grupları Van'da, Muş'ta, Sason'da, Bitlis'te, Bingöl'de.

Acı bir yenilgi ve vahşi bir katliamla sonuçlansa da direniş selam oldu Kafkasların en yiğit proleter önderlerinden ISTEPAN ŞAHUMYAN'a. Ve asla affedilmedi adına tehcir denilen kıyım. Zorbaların yaptıklarına yeni bir ad konuldu, soykırımın diğer adı oldu "JENOSİD".

Sonra kaderimize Diaspora yazıldı. Kaybolan halkımızın ardından geride kalan her bir kılıç artığı Ermeni'nin diğer bir adı oldu sürgün. Anadolu topraklarında silinen tarihimizle birlikte sürgün kapıları oldu her bir yaşam mekânımız. Adını bile duymadığımız el kapılarına yazıldı kıyım anılarımız.

Yaratılan ve sahip olunan zenginliklerin el değiştirme ihtiyacı ve istemi, adına kapitalizm denilen dünyanın vahşi yasaları ve kuralları yazılmaya başlandı topraklarımıza ve tarihimize.

SEVGİLİ KARDEŞİM, OKUL ARKADAŞIM HRANT

TV kanallarında yaşamına ilişkin eline tutuşturulmuş, kısa biyografini sunarken gözleri makyaj fırçasıyla bilinmez renge bürünen kadın spiker, neden senin bir Ermeni yetimhanesinde iki kardeşinle birlikte büyümek zorunda kaldığını düşünmeden konuştu. Boyalı dudak uçlarından akan alışılmış birkaç rutin söz idi sadece senin için söylenen. Ya da henüz kendisini bile tanımaktan aciz, arkadan kurşun sıkacak kadar zavallı bir yaratığın, senin katilin olduğunu söylerken, kurşun sıktığı insanın kendisi gibi yoksul bir aile çocuğu olduğunu düşünmekten bile uzak bir hali vardı, on yedilik faşist yetmenin. Yaşamında gülen yüzünü bile görmeden dost sesini bile duymadan sana ancak faşistler kurşun sıkar Hrant! Başka hiçbir canlı sana kurşun sıkmaya kıyamazdı Hrant!

Zulüm, yoksulluk düşünce alın yazımıza, yetimhaneler olur sığınak yerlerimiz. Kılıç artığı kaç Anadolu Ermenisi çocuğunun sığınak yeri olmuştur Halep, İstanbul, Damaskos yetimhaneleri. Seni, beni ve bizleri insan kılan, ilerici ve devrimci kılan en güçlü neden de bu değil midir? Bizleri, insanoğlunun derin ve onurlu duygularıyla büyüten en direngen karşı koyuşla bilinçlendiren, bileyen nedenler bunlar değil midir? Yani kıyım, yani tırnak uçlarına, saç tellerine kadar hissedilen en derin en yaralayıcı en onur kırıcı zulüm. Ve delik ayakkabılı yokluk, bitmek bilmeyen yoksulluk, karlı günlerin ceketsiz çocukluk günleri.

Bizlerle aynı benzer acıyı yaşamış bu katliam ve yoksulluk acısı değil mi 1915'in Adıyaman doğumlu Misak Manuşyan'ı 1943 Paris direniş sokaklarında ölümsüz kılan, onu ünlü direnişçi yapan, direnişin en ön cephesinde faşist işgale karşı kurşun sıktıran. Yine bu yoksulluk ve kıyım acısı değil mi ARMENAK'ı Dersim ve Karakoçan kırlarında gerilla yapan. Bu acı ve kıyım değil mi Nubar'ı Hollanda'nın yoksul göçmen evlerinin direnişçi evladı yapan ve yine bu güçlü toplumsal ve sınıfsal nedenler değil mi her birimizi Kaypakkaya sevdalısı, özgürlük tutkunu yapan? Bizleri yoksulluğun ve kıyımın reddi üzerinde öfke seline, direniş dağına dönüştüren, bilincimize kazılan proletaryanın kurtuluş manifestosu değil midir? Bu manifestoda sömürü ve zulüm, kıyım ve sürgün yok. Bu manifestoda ırkçılığa, soykırıma yer yok. Ve biz bundandır ki herkesten fazla sarıldık bu manifestoya ve saygı duyduk onun ölümsüz amacına, her şeyimizle yasa ve kurallarına uymaya çalıştık. Gönül verdik ilkelerine baş koyduk programına, özeleştirimiz oldu kavgamız, eleştirimiz oldu yanlışlıklarımız.

Kardeşlik duygularımızdı yetimhane ve okul sırala-

rından bugüne daimi olan. Çocukluk anılarımız oldu kompozisyon sayfasının her bir satırına sinmiş yoksulluk, endişe, her an ensemizdeki zulüm. Okul bahçesindeki toprakla buluşan salkım söğüt dalları oldu yüreğimizdeki dinmeyen acılar. Hep öyle mağrur ve ağlamaklı. Patlamış lastik topu içine sıkıştırılıp oynanmaya çalışılan kâğıt parçalarında kaldı, özgürlük düşümüz ve bizlere ait olan tertemiz çocukluk duygularımız.

Bizleri birbirine kardeş tadında yakınlaştıran ve duygularımızı insancıl kılan atalarımızdan bize dek taşınan kıyım acılarıydı, onların yoksulluk dolu hüznüydü yüreğimizin çarpıntısını güçlendiren.

Malatya'nın, Diyarbekir'in, Bitlis'in, Siirt'in, Sason'un, Adıyaman'ın, Hatay'ın, Sivas'ın, Gemerek'in, Zara'nın, Hafik'in, Yıldızeli'nin, Gümüşhacıköy'ün, Amasya ve Sinop'un kılıç artığı geriye kalanların çocuklarıydık. Ve ancak en iyi bizler anlayabilirdik kıyımdan arta kalan kırılmış çocuk dünyamızın her bir karesinde ve her bir satırında yazılı olan insan sevgisini. Ve yine her an patlamaya hazır öfke dolu duyguları.

Bundandır ki gözyaşlarımız kalabalıktan önce karışır birbirine. Gözlerimiz kan çanağında kardeş olur. Öfke ve duygu seli olur, akan giden Fırat olur, Dicle olur, coşan Araks olur. Kimseler duymadan duyulur ölüm haberlerimiz. Önce usul usul dökülür duygularımız sonra yazılmış "kader" olur.

Peki, neden faşist çeteler hep çocuk yaştaki gedelere tetik çektirirler? Neden faşist tetikçiler hep on sekizin altında çocuk olur? Katledilenler hep aydın büyüklüğünde olur? Bu kadar cesaretsiz ve yüreksiz mi bu çeteler? Hani en korkusuz kahramanlardı bunlar? Hani o yılan bakışlı akrep duruşlu Polat Alemdar kılıklı faşist bozmalar "En mert, en yiğitleri idi"? Onların yiğitliği savunmasız insanların arkalarından sıkılan kalleş kurşun kadardır. Onların yiğitliği kafaları Amerikan çuvallarında öne düşecek kadardır. Onların yiğitliği yedi altmış beş milimetrelik bir silahın mermisi kadar kemdir.

Gözlerine bakamayacak kadar korkak, gülüşüne tahammül edemeyecek kadar, alçak bir faşistin kurşununa karşı koyarken bedenini, bu ülkede güvercinlere dokunmazlar diyecek, kadar naif duygular besledin. Oysa bu ülkede atlar gibi güvercinleri de vurabileceklerini aklına getirmek istemedin HRANT! Oysa sen bunu en iyi bilenlerden ve bilmesi gerekenlerdendin. Unuttun mu Armen'in, Nubar'ın, Hayrabet'in kurşunlanan bedenlerini. Unuttun mu MANUEL'in çarmıha gerilip işkencede katledilen ince bedenini. Sivas'ta katledilen otuz üç aydının kömür olan cesedini ya da kimyasal silahla katledilen özgürlük sevdalısı Kürt emekçilerinin gerilla bedenlerini.

Düşmanı oldun ırkçılığın, baskının ve zulmün, lanetledin her defasında halklara kardeş olmayan yaklaşımları ve duruşları. Ancak unuttun bütün bunları yaratanların, adına devlet denilen şiddet örgütlenmesi olduğunu. Oysa bilirsin ki insanlığa, halklara, özgürlüklere en büyük kötülükleri yapan adına devlet ve ordu denilen zorba örgütlenmelerdir. Bütün kötülüklerin anası, yaratıcısı olmadan ne ırkçılık, ne zulüm ne de ayrımcılık olmaz. Ve bu örgütlü, gerici şiddete karşı olmadan hiçbir şey yerli yerine oturmaz. Ama yine de sana kızamadım. Bazen ayrı düşsek de düşüncelerde, her zaman cesur durdun, yiğitçe çıktın ırkçılığın, ayrımcılığın karşısına. Bir Ermeni kimliği ile aykırı konuşma cesareti göstermenin ne demek olduğunu yaşamları boyunca susmayanlar iyi bilir. Ve iyi bilirler Ermeni bir devrimci olarak işkence hanelerde mevsimler boyu süren en ağır, en barbar işkencelere maruz kalmanın ne demek olduğunu. Hangi boyutta ve ağırlıkta bir bedel ödemek gerektiğini çok iyi bilirler. Mevsimler boyu, sanki sabahı olmayan günler gibi, işkencecilerin duyduğu iğrenç zevkin ağırlığı altında Filistin askısında günlerce asılı kalmanın acısını, iyi bilirim. Kurşunlanan ölü bedenlere, onuru için ölüme yatmış tutsak bedenlere saygılarının bile olmadığını bedenimdeki her isimsiz acının tanığı olarak çok iyi bilirim Hrant! Nasıl bilmezden geldin sen bunları HRANT!

Ermeni olmanın bir hakaret, küfür kabul edildiği ve aşağılamanın öteki adı olarak anıldığı bir ülkede bir Ermeni olarak konuştun, cesur ve inanarak konuştun ve dik durdun. Hep içten ve samimi kaldın. Her türlü küfür, hakaret ve aşağılamanın karşısında dürüst bir "öteki" gibi durdun. Bundandır ki karşıtlarının bile sempatisini kazanmayı başardın. Her konuşmanda aşağılanmanın şifrelerini bozdun.

Duruşun ve yaklaşımınla halklar arasındaki kardeşlik ve dostluk duygularının yaşayan canlı bir rengi oldun. Devlet merkezli faşist tehditlere ve ölüm uyarılarına boyun eğmedin. Bir güvercin ürkekliliğine, kapalı bir yaşama mahkûm edilmiş halkın bir evladı olarak konuştun.

Yani bir Ermeni, yani HRANT gibi konuştun. Kaç bin ölüm tehdidi aldın bilemem ama başından ve sırtından aldığın üç kurşun yarasıyla kanlar içinde yere serili cansız bedenini bütün ülke halkı saatlerce izledi. Tehditlerin kanıtı bundan daha gerçek olabilir mi? Bundan daha somut kanıt olabilir mi soykırımın, kıyımın gerçekliği?

Hangi dilde konuşur bu ülkenin kadın başbakanı, hangi faşist şifre ile konuşur bu ülkenin kadın iç işleri bakanı? Bütün ülke tanık değil mi söylenen her sözün aşağılayan harflerine ve salyalı tehditlerine? Tarih boyunca en büyük düşman olarak gösterilen bir halkın evladı olmanın zorluğunu her gün, her dakika bir güvercin tedirginliğinde dolu dolu yaşadın. Yaratılan yüzyıllık gerici ön yargılara karşı koyma cüretini gösterdin. Bütün halklar gibi Ermeni halkı da seninle gurur duydu.

Bazen onların suskunluğa gömülü rahatlığını kaçırsan da onlar yine de seninle sesiz bir gururun sevincini paylaştı. Adı konmamış sessiz direnişin yandaşı oldular. Ve onlar seninle HRANT oldular, ARMEN oldular. Ve bütün sindirilmiş güvercin renginde Ermeni halkı senin kardeşin ve arkadaşın oldu. Adını bilmediğin Türk, Kürt, Rum ve Yezidi, Keldani, Süryani ve diğer halklar senin dostun oldu, yüreği oldun onların. Seni senden ve herkesten çok sahiplenen adına halk denilen donmuş dağ deryası oldu. Karanfiller ve kırmızı güller içinde uğurladılar seni HRANT! Beyaz güvercin renginde özgürleştin kalplerinde.

Uçurumdan kendini özgürlüğün kollarına atan sarı bir gelin gibi hüzün içinde uğurlandın. Toplumun her kesiminden ve emekçilerin her kolundan inançların her renginden insanlar tarafından sahiplendin. İstanbul oldu olalı böyle sahiplenmedi bir Ermeni evladını. Ve herkes gibi gururlandım. Senin adına daha çok gururlandım. Onur duydum adına Kürt, Türk, Rum denilen halkımızdan. Ve bu mağrur ve yürekli halk için gerekirse yüz bin defa ölünür Hrant! Yüz bin defa! Zaten kavgamız ve çektiğimiz acılar, arkadan kalleşçe kurşunlanmalar, gördüğümüz en vahşi, en barbar işkenceler bunun için değil mi HRANT! ONLAR İÇİN DEĞİL Mİ?

Ve ey halk! Bu mağrur ve yürekli kardeşinize sahip çıktığınız için yüz binlerce defadan daha fazla onuru, sevgiyi saygıyı hak ettiniz diye bağırmak, haykırmak geldi içimden. Bizler olmazsak da yüz binlerle ifade edilen yürekli kalabalık içinde, yüreğimiz ve öfkemiz en önde oldu, en önde yürüdü bedenimiz. En öfkeli slogan oldu tepkimiz, susturulmak istenen kalabalığın orta yerinde patlamaya hazır duran yüreğimiz oldu. Bazen kırmızı bir karanfil, bazen taşınan bir döviz, bazen faşizme karşı patlamaya hazır öfke oldu slogan-

larımız. Ve yüz binlerin içinde bir kez daha haykırdım bugün ben Ermeni, yarın Kürt, ertesi gün Türk daha sonra Rum olacağım. Çarmıha gerili de olsam özgür bir insan olacağım. Bitmeyen sayısız halk olacağım.

Kalabalığın arasında tedirginliği yıkmış, ürkekliği gömmüş, özgürlüğe doğru uçmaya hazır beyaz bir güvercin olacağım. Ve sessizlik dolu gözyaşım bir kez daha karışacak benim için döktüğün sayısız gözyaşlarına HRANT!

Hatırlar mısın HRANT? ARMENAK'ın vurulduğunu duyduğumuz Mayıs'ın 13. takvim yaprağında sessiz ve sesli gözyaşımız karıştı adına yetimhane, okul denilen arkadaşların ortasına. Ve sonra uzun işkenceli zindan yıllarından sağ çıktığımda ilk gördüğünde beni, en çok sevinenlerden biri olmuştun. Öldüğüme dair çıkan haberin yıktığı ilk insanlardan biri olmuştun. Bilirim senin insan yüreğini, lekesiz kardeşlik duygularını, sahiplenen güçlü şefkatini. Ve yine biliyorum ki bir gün başıma senin başına gelen bela gibi bir bela gelse en başta tertemiz kardeşlik dolu yüreğin siper olur bana. Yanıbaşımda cansız bedenime sahip çıkacak ilk insan yüreklerinden biri yine sen olurdun Hrant! Çünkü biz adına kıyım, soykırım, sürgün denilen acı dolu bir halkın çocuklarıyız. Yaşamı sürgün olmuş, bedeni kılıç görmüş, yüreği ARARAT kadar acılı, dili Araks kadar asi, gözleri gökyüzü kadar dolu olan bir halkın evladıyız. Biz bitmeyen SEVAN, VAN, heybetli ARARAT yani biz çileli halk! HRANT! Halklara dostlara ve yoldaşlara karşı en yalın en temiz kardeşlik duyguları besleyen, onlar için defalarca çarmıha gerilen, kurşunlanıp toprak olan asi çocuklarız. Uslanmaz başımızın susturulamayan dilimizin kurbanı olmaya her zaman hazır, adı bedel olan ideallerimizin korkusuz yüreği olmaya devam edeceğiz. Ve biz yine haykıracağız özgürlüğü ve biz yine lanetleyeceğiz soykırımı, katliamları, kıyımları, yine en öfkeli duygularımızla haykıracağız ırkçılığın, ayrımcılığın, işkencenin bir insanlık suçu olduğunu. Sevgili kardeşim (im sireli yeğpayrıs) yine bildiğin ve bildiğimiz yolda daha öfkeli, daha bilinçli ve biraz da sevdiklerimizi kaybetmenin acılı yüreğiyle DİMDİK yürümeye devam edeceğiz. Bir kez daha lanetleyeceğiz devletin yetkili ve etkili ağızlarından çıkan ikiyüzlü sözleri. Sağlığında seni faşist anayasanın 301. maddesiyle

yargılayıp, lanetlemek isteyenlerin ölümünden sonra arkandan dökmeye çalıştıkları sahte gözyaşlarını bir kez daha lanetleyeceğiz. Ve seni gerçekten sahiplenip bağırlarına basan, omuzlarında saatlerce yürütenlerin, en zor günde sana sahip çıkıp yanında olanların bu ülkenin aydınlık dolu yüzleri, insanlık dolu yürekleri oldu. Yani aydınlar, sanatçılar, yazarlar, öğrenciler, demokratlar, ilericiler ve devrimciler oldu. Türk, Kürt, diğer milliyetlerden halk oldu. Ve bir kez daha görüldü ki eğer halkın arasına ırkçı bölücü nifak tohumları ekilmezse hiçbir düşmanlık duygusu yeşermeyecektir. Ve bir kez daha görüldü seni gerçek sevenlerin sadece halk olduğu.

Sonu gelmez yalanlarla ikiyüzlü inkâr politikalarıyla "Soykırımın" olmadığı yalanlarına en güzel yanıtı emekçi halkın seni sahiplenerek vermesi oldu. Bu halk uzun yılların en kitlesel ve kalabalık katılımıyla sana sahip çıkarak, bu ikiyüzlü yalana asla inanmadığını, bir kez daha ortaya koydu. Ve biz yine herkesten fazla gurur duyduk bu halkın vefalı ve kadir kıymet bilen dost ve kardeş haline. Suskun iken mağrur, öfkeli iken hırçın olan halkın saatler boyu senin için yürürken demokrasi ve barışa doğru ne kadar özgürlüğe bağlı ve emeğe saygılı olduklarını bir kez daha gösterdiler. Ya cenazene katılamayanların duygularını bir bilseydin? Ya da cenazene katılmak için her şeyini vermek isteyen sevdiklerinin ne kadar çok olduklarını bilebilseydin, anlayacaktın o zaman çektiğin acıların boşa çekilmiş olmadığını ve halkların kardeşliği için yaptıklarının boşa gitmediğini.

O gün İstanbul bir insan seli gibi aktı ve hüzün dolu gözleriyle süzüldü caddelerden sokaklara doğru. İstanbul sokaklarını ve caddelerini dolduranlar ayakkabıları delik ama yürekleri sağlam on binler oldu. Seni uğurlayanlarla bizler kadar sen de gurur duymalısın HRANT! Taşıdığın özgürlük ve barış dolu düşünce ve duygularınla övünmeye devam etmelisin arkandan ince uzun bedenine sıkılan kalleş kurşunlar pahasına asla vazgeçmemelisin beslediğin duygulardan. Çeşitli milliyet ve inançtan halkımıza güvenmeye ve onların adalet ve emek duygularına inanmalısın. Seni unutmadı İSTANBUL, seni unutmadı TRABZON, VAN, DİYARBAKIR ve Ani'mizi saklayan KARS Hrant! Seni yalnız bırakmadı ülkemizin yiğit ve mağrur evlatları. Sana kurşun sıkan faşistlere en anlamlı ve etkili yanıtı onlar verdi ve en öfke dolu sözlerle onların kiralık tetikçilerini lanetleyen yine onlar oldu. Güzel günlerimizin ve varılması gereken yerin fotoğrafı oldu yürüyen onbinler. Ve bu fotoğrafta emek, sevgi, saygı vardı. Kardeşlik ve dostluk duygusu, dayanışma bilinci güçlü sahiplenme isteği vardı. Egemenlerin sömürü kirinden ve zulüm lekelerinden başka her şey vardı. Yani halka ve farklı inançlara ait özgürlük ve güzellik, hoşgörü ve farklılıkları kabullenme bilinci vardı. Sen vardın senin gibi ölümsüzlüğe uğurlanan isimsiz, anıtsız ve mezarsız yoldaşlarımız ve dostlarımız vardı. Analarımız şehit ve tutsak yakını kız/erkek kardeşlerimiz vardı.

Zor ancak bir o kadar anlamlı bir kapıyı yere yıkılan ince uzun bedeninle açtın. Şimdiye dek sömürünün kiriyle kirlenmiş, baskıyla lekelenmiş olanların yarattığı önyargıları parçaladı yere düşen cansız bedenin. Ve sen açtığın bu yolda halklar arasındaki kardeşlik duygularının güçlenmesine uzanan en diri ve en canlı köprü oldun. Ve o köprüden Ermeni, Kürt, Türk, Alevi, Sünni emekçi kardeşlerin geçecek. Geçerken birbirlerine karşı en küçük bir düşmanlık düşüncesi taşımadan, birbirlerine karşı en küçük bir kin ve öfke duymadan geçecekler.

Kardeş gibi el ele, dost gibi göz göze bakarak, mendil sallayarak geçecekler. Türkülerle şiirlerle, halaylarla geçecekler. Ve bakacaklar aydınlık dolu emek dünyasının uzanan sonsuzluk dolu zorlu yoluna. Emek ve özgürlük dünyasında yürünen bu yolda sömürü ve baskı olmayacak Hrant! Emek ve alınteri üzerinde yürünen ve yükselen yolda sadece emekçiler olacaktır ve onlar kin ve öfkeden uzak, önyargılardan yıkanmış olarak yürüyecekler. Senin emek dolu canın, çektiğin sayısız acıların, uzanan bu köprünün yıkılmaz temel taşı olacaktır. Ve o köprüden geçen sevgililer seni ve senin gibi aydınlık dolu yüzlere bakıp, adını anarak, emeğe saygı dolu düşüncelerini ve kardeşlik duygularını büyüteceklerdir. Çünkü yürünen o zorlu yolda en büyük değerin emek olduğunu senin ve senin gibi aydınlık yüzlerin mazlum ve mağrur fotoğraflarına bakarak, bunun ne demek olduğunu daha iyi anlayacaklardır. Ne ırkçılık ne ayrımcılık ne de kirlenmiş egemen ulus milliyetçiliği ve lekelenmiş şovenizm olmayacaktır.

Armenak (Orhan) BAKIR için yazdığın bir sözü ha-

tırlarken hep senin o gülen gözlerini, içten ve samimi duruşunu anımsıyorum. Onun için şunları yazmıştın: "O, TERTEMİZ BEMBEYAZ BİR SAYFAYA HALKLARIN KARDEŞLİĞİNİ YAZDI". Sevgili HRANT, Armenak için yazdıklarını bugün ben de senin için rahatlıkla yazabiliyorum çünkü sen buna layıksın. Özgürlük ve demokrasi yolunda halkların kardeşliği uğruna zorlu ve açılması güç bir kapıyı açtın. Bu kapıdan girilerek zorlu köprülerden geçilecek ve sayısız beden bu köprünün yapı taşı olmak için bedel ödemeye devam edecek ve o muazzam gün geldiğinde sen bu köprünün en mağrur yerinde insanlığa içten gülümseyen güzel yüzlü Hrant olarak yerini alacaksın. Ve biz okul/müca-dele arkadaşların olarak güvercin ürkekliğindeki bakışların arasında selamlayıp seni, öpmek için gözlerinden, sarılacağız sana.

25 Ocakk 2007 •

Spartak: Spartaküs

Şahumyan: Bolşevik devriminin önde gelen devrimci önderlerinden biri.

Gede: Kürtçe çocuk anlamındadır.

Araks: Türkiye ve Ermenistan arasında akan bir nehir. Türkçesi Aras'dır; değiştirilmemesi rica olunur.

Fılle: Kürtçe de gayrı- Müslimlere verilen ad. •

Ruh Halimin Güvercin Tedirginliği(*)

HRANT DİNK

Şu çok açık ki, beni yalnızlaştırmak, zayıf ve savunmasız kılmak için çaba gösterenler, kendilerince muradlarına erdiler. Daha şimdiden, topluma akıttıkları kirli ve yanlış bilginin tesiriyle Hrant Dink'i artık "Türklüğü aşağılayan" biri olarak gören ve sayısı hiç de az olmayan önemli bir kesim oluşturdular. Bilgisayarımın güncesi ve hafızası bu kesimdeki yurttaşlar tarafından gönderilen öfke ve tehdit dolu satırlarla yüklü.

Hrant Dink'in 19 Ocak'ta (katledildiği gün) yayınlanan yazısı

Başlangıcında, "Türklüğü aşağılamak" suçlamasıyla Şişli Cumhuriyet Savcılığı'nca hakkımda başlatılan soruşturmadan tedirginlik duymadım. Bu ilk değildi. Benzer bir davaya zaten Urfa'dan aşinaydım. 2002 yılında Urfa'da gerçekleşen bir konferansta yaptığım konuşmada "Türk olmadığımı… Türkiyeli ve Ermeni olduğumu" söylediğim için "Türklüğü aşağılamak" suçlamasıyla üç yıldan beri yargılanıyordum.

Duruşmaların gidişatından dahi habersizdim. Hiç ilgilenmiyordum. Urfa'dan avukat arkadaşlar gıyabımda yürütüyorlardı celseleri. Şişli Savcısı'na gidip ifade verdiğimde de hayli umursamazdım. Sonuçta yazdığıma ve niyetime güveniyordum. Savcı, yazımın sadece bir başına hiç bir şey anlaşılmayan o cümlesini değil, yazının bütününü değerlendirdiğinde, benim "Türklüğü aşağılamak" gibi bir niyetimin bulunmadığını kolaylıkla anlayacaktı ve bu komedi de bitecekti. Soruşturma sonunda bir dava açılmayacağına kesin gözüyle bakıyordum.

Kendimden emindim

Hayret işte! Dava açılmıştı. Yine de iyimserliğimi kaybetmedim. O kadar ki, telefonla canlı olarak bağlandığım bir televizyon programında, beni suçlayan avukat Kerinçsiz'e "Çok heveslenmemesini, bu davadan herhangi bir ceza yemeyeceğimi, eğer ceza alırsam bu ülkeyi terk edeceğimi" dahi dile getirdim. Kendimden emindim, gerçekten yazımda Türklüğü aşağılamak gibi bir niyetim ve kastım -hiç ama hiç- yoktu. Dizi yazılarımın tamamını okuyanlar bunu çok net olarak anlayacaklardı. Nitekim işte, bilirkişi olarak tayin edilen İstanbul Üniversitesi öğretim üyelerinden oluşan üç kişilik heyetin mahkemeye sunmuş olduğu rapor da bunun böyle olduğunu gösteriyordu. Endişelenmem için bir sebep yoktu, davanın şu ya da bu aşamasında muhakkak yanlıştan dönülecekti.

"Ya sabır" çeke çeke…

Ama dönülmedi. Savcı, bilirkişi raporuna rağmen cezalandırılmamı istedi. Ardından da hâkim altı ay mahkûmiyetime karar verdi. Mahkûmiyet haberini ilk duyduğumda, kendimi, dava süresi boyunca beslediğim ümitlerimin acı tazyiki altında buldum. Şaşkındım… Kırgınlığım ve isyanım had safhadaydı. "Bak şu karar bir çıksın, bir beraat edeyim, siz o zaman bu konuştuklarınıza, yazdıklarınıza nasıl pişman olacaksınız" diye dayanmıştım günlerce, aylarca. Davanın her celsesinde "Türkün kanı zehirlidir" dediğim dile getiriliyordu gazete haberlerinde, köşe yazılarında, televizyon

programlarında. Her seferinde "Türk düşmanı" olarak biraz daha meşhur ediliyordum. Adliye koridorlarında üzerime saldırıyordu faşistler, ırkçı küfürlerle. Pankartlarla hakaretler yağdırıyorlardı. Yüzlerceyi bulan ve aylardır yağan telefon, e-mail, mektup tehditleri her seferinde biraz daha artıyordu. Tüm bunlara "Ya sabır" çekip, beraat kararını bekleyerek dayanıyordum. Karar açıklandığında nasıl olsa gerçek ortaya çıkacak ve bu insanlar yaptıklarından utanacaklardı.

Tek silahım samimiyetim

Ama işte karar çıkmıştı ve tüm ümitlerim yıkılmıştı. Gayrı, bir insanın olabileceği en sıkıntılı konumdaydım. Hâkim "Türk Milleti" adına karar vermişti ve benim "Türklüğü aşağıladığımı" hukuken tescillemişti. Her şeye dayanabilirdim ama buna dayanmam mümkün değildi. Benim anlayışımla, bir insanın birlikte yaşadığı insanları etnik ya da dinsel herhangi bir farklılığı nedeniyle aşağılaması ırkçılıktı ve bunun bağışlanır bir yanı olamazdı. İşte bu ruh haliyle, kapımda hazır bekleyen ve "Daha önce dile getirdiğim gibi ülkeyi terk edip etmeyeceğimi teyit etmek isteyen basın ve medyadan arkadaşlara şu açıklamada bulundum: "Avukatlarıma danışacağım. Yargıtay'da temyize başvuracağım ve gerekirse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne de gideceğim. Bu süreçlerden herhangi birinden aklanamazsam ülkemi terk edeceğim. Çünkü böylesi bir suçla mahkûm olmuş birinin benim kanaatimce aşağıladığı diğer yurttaşlarla birlikte yaşama hakkı yoktur." Bu sözleri dile getirirken yine her zamanki gibi duygusaldım. Tek silahım samimiyetimdi.

Kara mizah

Ama gelin görün ki beni Türkiye insanının gözünde yalnızlaştırmaya ve açık hedef haline getirmeye çalışan derin güç, bu açıklamama da bir kulp buldu ve bu kez de yargıyı etkilemeye çalışmaktan hakkımda dava açtı. Üstelik bu açıklamayı tüm basın ve medya vermişti ama onların gözüne batan ille de AGOS'takiydi. AGOS sorumluları ve ben, bu kez de yargıyı etkilemekten yargılanır olduk. "Kara mizah" dedikleri bu olsa gerek. Ben sanığım, bir sanıktan daha fazla kimin yargıyı etkileme hakkı olabilir ki? Ama bakın şu komikliğe ki sanık bu kez de yargıyı etkilemeye çalışmaktan yargılanıyor.

"Türk Devleti adına"

İtiraf etmeliyim ki Türkiye'deki "Adalet sistemi"ne ve "Hukuk" kavramına olan güvenimi fazlasıyla yitirmiş durumdaydım. Nasıl yitirmeyeyim? Bu savcılar, bu hâkimler üniversite okumuş, hukuk fakültelerini bitirmiş

insanlar değiller mi? Okuduklarını anlayacak kapasitede olmaları gerekmiyor mu? Ama gelin görün ki, bu ülkenin Yargı'sı birçok devlet adamının ve siyasetçinin de dile getirmekten çekinmediği gibi bağımsız değil. Yargı yurttaşın haklarını değil, Devlet'i koruyor. Yargı yurttaşın yanında değil, Devlet'in güdümünde. Nitekim şundan bütünüyle emindim ki, hakkımda verilen kararda da her ne kadar "Türk Milleti adına" deniyor olsa da, şu çok açık ki "Türk Milleti adına" değil, "Türk Devleti adına" verilmiş bir karardı bu. Dolayısıyla, avukatlarım Yargıtay'a başvuracaklardı, ama bana haddimi bildirmeye karar vermiş derin güçlerin orada da etkili olmayacaklarının garantisi neydi? Hem sonra zaten, Yargıtay'dan hep doğru kararlar mı çıkıyordu? Azınlık Vakıfları'nın mülklerini ellerinden alan haksız kararlara aynı Yargıtay imza atmamış mıydı?

Başsavcının çabasına rağmen

Nitekim işte başvuruda bulunduk da ne oldu? Yargıtay Başsavcısı tıpkı bilirkişi raporunda olduğu gibi suç unsuru bulunmadığını belirtti ve beraatımı istedi ama Yargıtay yine de beni suçlu buldu. Ben yazdığımdan ne kadar eminsem Yargıtay Başsavcısı da o kadar okuyup anladığından emindi ki, karara da itiraz etti ve davayı Genel Kurul'a taşıdı. Ama ne diyeyim ki, bana haddimi bildirmeye soyunmuş olan ve muhtemelen de davamın her kademesinde bilemeyeceğim yöntemlerle varlığını hissettiren o büyük güç, işte yine perde arkasındaydı. Nitekim Genel Kurul'da da oy çokluğuyla benim Türklüğü aşağıladığım ilan edildi.

Güvercin gibi

Şu çok açık ki, beni yalnızlaştırmak, zayıf ve savunmasız kılmak için çaba gösterenler, kendilerince muradlarına erdiler. Daha şimdiden, topluma akıttıkları kirli ve yanlış bilginin tesiriyle Hrant Dink'i artık "Türklüğü aşağılayan" biri olarak gören ve sayısı hiç de az olmayan önemli bir kesim oluşturdular. Bilgisayarımın güncesi ve hafızası bu kesimdeki yurttaşlar tarafından gönderilen öfke ve tehdit dolu satırlarla yüklü.

(Bu mektuplardan birinin Bursa'dan postalandığını ve yakın tehlike arz etmesi açısından da hayli kaygı verici bulduğumu ve tehdit mektubunu Şişli Savcılığı'na teslim etmeme rağmen bugüne değin herhangi bir sonuç alamadığımı yeri gelmişken not düşeyim.) Bu tehditler ne kadar gerçek, ne kadar gerçek dışı? Doğrusu bunu bilmem elbette mümkün değil. Benim için asıl tehdit ve asıl dayanılmaz olan, kendi kendime yaşadığım psikolojik işkence. "Bu insanlar şimdi benim hakkımda ne düşünüyor?" sorusu asıl beynimi kemiren. Ne yazık ki artık eskisinden daha fazla tanınıyorum ve insanların "A bak, bu o Ermeni değil mi?" diye bakış fırlattığını daha fazla hissediyorum. Ve refleks olarak da başlıyorum kendi kendime işkenceye. Bu işkencenin bir yanı merak, bir yanı tedirginlik. Bir yanı dikkat, bir yanı ürkeklik. Tıpkı bir güvercin gibiyim… Onun kadar sağıma soluma, önüme arkama göz takmış durumdayım. Başım onunki kadar hareketli… Ve anında dönecek denli de süratli.

İşte size bedel

Ne diyordu Dışişleri Bakanı Abdullah Gül? Ne diyordu Adalet Bakanı Cemil Çiçek? "Canım, 301'in bu kadar da abartılacak bir yanı yok. Mahkûm olmuş hapse girmiş biri var mı?" Sanki bedel ödemek sadece hapse girmekmiş gibi… İşte size bedel… İşte size bedel… İnsanı güvercin ürkekliğine hapsetmenin nasıl bir bedel olduğunu bilir misiniz siz ey Bakanlar...? Bilir misiniz..? Siz, hiç mi güvercin izlemezsiniz?

"Ölüm-Kalım" dedikleri

Kolay bir süreç değil yaşadıklarım… Ve ailece yaşadıklarımız. Ciddi ciddi, ülkeyi terk edip uzaklaşmayı düşündüğüm anlar dahi oldu. Özellikle de tehditler yakınlarıma bulaştığında… O noktada hep çaresiz kaldım. "Ölüm-Kalım" dedikleri bu olsa gerek. Kendi irademin direnişçisi olabilirdim ama herhangi bir yakınımın yaşamını tehlike altına atmaya hakkım yoktu. Kendi kahramanım olabilirdim, ama bırakın yakınımı, herhangi bir başkasını tehlikeye atarak, yiğitlik yapmak hakkına sahip olamazdım. İşte böylesi çaresiz zamanlarımda, ailemi, çocuklarımı toplayıp, onlara sığındım ve en büyük desteği de onlardan aldım. Bana güveniyorlardı. Ben nerede olursam onlar da orada olacaktı. "Gidelim" dersem geleceklerdi, "Kalalım" dersem kalacaklardı.

Kalmak ve direnmek

İyi de, gidersek nereye gidecektik? Ermenistan'a mı? Peki, benim gibi haksızlıklara dayanamayan biri oradaki haksızlıklara ne kadar katlanacaktı? Orada başım daha büyük belalara girmeyecek miydi? Avrupa ülkelerine gidip yaşamak ise hiç harcım değildi. Şunun şurasında üç gün Batı'ya gitsem, dördüncü gün "Artık bitse de dönsem" diye sıkıntıdan kıvranan ve ülkesini özleyen biriyim, oralarda ne yapardım? Rahat bana batardı! "Kaynayan cehennemler"i bırakıp, "Hazır cennetler"e kaçmak her şeyden önce benim yapıma uygun değildi. Biz yaşadığı cehennemi cennete çevirmeye talip insanlardandık. Türkiye'de kalıp yaşamak, hem bizim gerçek arzumuz, hem de Türkiye'de demokrasi mücadelesi veren, bize destek çıkan, binlerce tanıdık tanımadık dostumuza olan saygımızın gereğiydi. Kalacaktık ve direnecektik. Bir gün gitmek mecburiyetinde kalırsak ama… Tıpkı 1915'teki gibi çıkacaktık yola… Atalarımız gibi… Nereye gideceğimizi bilmeden… Yürüyerek yürüdükleri yollardan… Duyarak çileyi, yaşayarak ızdırabı… Öylesi bir serzenişle işte, terk edecektik yurdumuzu. Ve gidecektik yüreğimizin değil, ama ayaklarımızın götürdüğü yere… Her neresiyse.

Ürkek ve özgür

Dilerim böylesi bir terk edişi hiç ama hiç yaşamak mecburiyetinde kalmayız. Yaşamamak için fazlasıyla umudumuz, fazlasıyla da nedenimiz var zaten. Şimdi artık Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuruyorum. Bu dava kaç yıl sürer, bilemem. Bildiğim ve beni bir miktar rahatlatan gerçek şu ki, hiç olmazsa dava bitene kadar Türkiye'de yaşamaya devam edeceğim. Mahkemeden lehime bir karar çıkarsa kuşkusuz çok daha sevineceğim ve bu da demektir ki artık ülkemi hiç terk etmek zorunda kalmayacağım. Muhtemelen 2007 benim açımdan daha da zor bir yıl olacak. Yargılanmalar sürecek, yeniler başlayacak. Kim bilir daha ne gibi haksızlıklarla karşı karşıya kalacağım? Ama tüm bunlar olurken şu gerçeği de tek güvencem sayacağım. Evet, kendimi bir güvercinin ruh tedirginliği içinde görebilirim, ama biliyorum ki bu ülkede insanlar güvercinlere dokunmaz. Güvercinler kentin ta içlerinde, insan kalabalıklarında dahi yaşamlarını sürdürürler. Evet, biraz ürkekçe ama bir o kadar da özgürce. •

(*) Hrant Dink (19 Ocak 2007) AGOS Gazetesi Sayı 564

**Kalleşçe bir saldırıda 19 Ocak günü katledilen Hrant Dink için, 73 şair bir araya gelerek bir şiir yazdı.
Yazılan bu şiir, beklendiği gibi, ırkçı ve şovenleri kızdırdı, suç ortaklarını azdırdı. Bu şairlere demediklerini bırakmadılar.
Oysa bu şiir ve şiirde isemleri bulunan şairler halkların dostluğuna, kerdeşliğine katkıda bulundular.
GÜNEY Dergisi olarak, Hrant Dink'in katledilmesine ayırdığımız sayfalara bu şiiri de eklemeyi bir görev olarak görüyoruz.**

Yetimler Ağıdı

Bunu sana nasıl söylerim
Hata benim günah benim suç benim

Dünyalar içinde dünyalar sevgilim
Ateşten çıkardım baktım uzunca kendimdi
Bir de başımın üstünde yok bir ülke; kendimdi
Dilim yola düştü pupa yelken pınarlarım yas içinde, hey hey
Yüzümde kan kalmadı kuraklık can alıyor bir yandan, dan!

Bir travmam var kenarı hâreli
Yine hâreli geçti yine zulüm beni

Meydan başaklarım kanıyor
Uzun bir yürüyüşüm ben; bakın
Anlarsınız yol yorgunu gözlerimden
Şiir cebimden beslenen tedirgin güvercin
Dayamış gagasını yavrusununkine

Eyvah ki hrant, bir vakitte
Güvercinleri yemlemişti, seninki!

Kanı gördük okul dönüşünde ders kitaplarında
Seslere karşı çok ilgiliyiz de ondan seslerden olur ölümümüz
Sonra büsbütün çıkarız raydan, her vagon kendi cehennemine
Kalbimiz doludizgin, kimse avutmasın içimizdeki tren düdüklerini

Toprak insana gömülüyor, bodina da öldü
Sınırlar biraz daha kırmızı

Bütün karakamuları alaşağı eden bir bun
Bir bayraktın düştüğün yerde patikaların açtığı
Bir kısrağın tayını emzirme sesiydi soluğun
Şimdi çığ gürlemesidir aşan zamanı

Bembeyaz tırnaklarla kazdığı o görülmedik arkta
Kan ve gözyaşının birbirine değmeyen ortaklığı

Yattım yere bakıyorum toprağın hisli eşitliğine
Sular sınırları pasaportsuz geçer
Asıl azınlık yerkürenin kendisidir

Tek millet, gökyüzüdür ölürken yürekli düşünüldüğünde
Çan ve ezan arasına gerili mahyada
Acıyı dengeler yazı: ah-ya!
Orda hrant, başı dumanlı ararat'ta
Irağı bilmez bir yağız atla vardı oraya
Hrant ki, külü bile nemlendirir çorak dünyayı
Yine de her damlada ürperir yaşlı ararat

Ne değişir hayatla karşılaşsan
Hemen yanında arkadaşın ölüme gülerek bakıyorsa

Gözün arkada değildi, içerideydi a hrant! gözüm
İçerdeydi ve sözcükler - ki onlardı ve öldüren idi
Ürkekliğin ürperdi karardı boz güruhun
Yırtık taban altından kaçtı güvercin ruhun

Yaslandığım duvarın uğultusuydun
Beni sessizlikle açıklayan

Hüznü giydiğin pabuçlarında bin ah!
İçini delmiş kuzeyli bir rüzgârın
Erguvan kalbine kuzu'layan bir güvercin
Beykoz iskelesinde karaya vuruyor göçebe

Ağarmış bir gül var yakamda
İçimizdeki bahçelerden goncası

Bir yağmur kenti ne kadar ıslatır?
— Kanın insanı ıslattığı kadar ancak!
Neden ayakta ölür aylar?
— Kim bilir!

Ölümün yüzüne gülüyorsun
Bedenin kurşun geçirse de

Kanamasın yaprakları güllerin
Üşüyen sular ırmakların tenine karışsın
Akımını vurdular sözcüklerden kurulu Fırat'ın
Beyaz bere bile ağlar çamurun işine
İki damla gözyaşı düştü vurulunca sen

Pülümür'ün yaşsız kadınının gözlerinden
Oysa küçük bir çocuktum ben de tren raylarında
Bozuk para gibi ezilen, hiç gelmeyecek sandığım baba
Duydu mu mersinli balıkçı cemal, yağmurun yağdığını
Ölümsüzlük denizine sabaha karşı?

Fazlasıyla geciktin, suyu dinle, aynayla ödeş, toprağa dokun
Buluşmayı bil kemik fırtınasında; sancınla yüzleş

Şeytan tiryakilerinin sivilcelerindeki irin,
Ey! Kulak zarımı kanatan antik öfke
Topla köpek dişlerini, düşlerini çektir ve git!
Ölüm saklar ölümsüzlüğü yaşamın bildik türküsünde; hrant dink'i de

Zehrini yağmalar karanlık
Sis peçesine çakılı çöller

Affet! Yoksulduk, ezilmiştik; aval aval seyrettik mülk talan kavgasını
Kan revan içinde söktüğümüz hayatlar, sözde şanlar sundu bizlere
Korkumuz kutsaldı gölgemizden, gönüllü kurşun olduk düş kırımında
Sesimizi linç tutup, kazıdık vicdanı, altın ve gümüş kakmalı hançerlerle

Bu kez çatlak bulunca suyunu, yasaklandı
İkinci emre kadar dökmek zehirli kanı

Ne cehennemi ne cenneti
Gurbeti de sılası da içindedir insanın
Ömrümüzün biriktirdiği onca kavram ve sözcük
Şimdi işgal altında

Son pankart sokakta gerili birazdan polis kesip atacak
Hepimizin ölümü en küçüğümüzün elinden olacak!

Ah ile eyvah ile geçiyor zaman
Dönsek kardeşliğimizi kutsayacak ardımızdaki kan
Vart'a gül demişler, ağlayan kim
İki kalp, iki zehir, yüz yıllık birikim

Bin dereden kanla dolmuş kuyuları hep ıslak
Sen, ben, hrant. . .bu toprak püskürtüyor sevgimizi

Artık kış çiğdemleriyle anacağız seni
Onlara kanınla, terin karıştı
Yüreğindeki tohumlar
Rüzgârlı sözcüklerle girecek türkülere

Kırık bir zamanda uçan güvercin
Üzgün tutar ağzındaki zeytin dalını

Sen dostumdun benim gülünce güneşler açan
Bulutlara rüzgâra asarım suretini her akşam
Her akşam bir mektup yazarım ararat kadar

Unutmadım bırakıp giderken söylediğin sözleri
Günler mi ağdı, ah, sular mı boğuldu
Sisten kapılar mı var şehrin gözlerinde

Göğüslerinin arasını şiirlerle süsledim hayatın
Aranızdan geçerken incinmeler düştü payıma
Güvercin kapaklandığında, yüzüm albatros ve yağmur
Borandır, bahardır, uzar sakallarım çıtırtılarla mavi

Kuşların sabahından geçelim hrant
Çiçek tozları havalansın göklerimizden

Zalimin gecesi mazlumun gecesiyle birdir
Ve daha uzundur zulme karar verenin gecesi
Bu yüzden sesini düşürmüş kaldırımlar leylak
Kırmızı, kanla gül arasında gidip gelirken kanı çekilmiş yaprak

Işık bilir vuracağı yüzü, konacağı kalbi
Güvercin, toprağın düşüne kanat

Kimi ölülerin ayakkabısı delik
Ve sakalları saklanmış ertesi güne
Kimi silahlı çiçek taşır öldürdüğüne
Bayrağa sararlar gözsüz yüzünü
Çorabını dikerler suç kime

Ak bir güvercin kanıyla çiziyor ölümünde
Ölümsüzlüğün resmini
Çocuksu, muzip, yakışıklı
Yüzün ki

Canlar içinde bir can
Kanlar içinde altı milyar insan!
Ve onlar vurdukça sana, alışkanlıklarımız çözülüyordu böylelikle
Küçümsediğimiz yollar açılıyordu önümüzde
Güvercinlerin dudaklarındaki sıcak rüya, korkularımızı dolduruyordu

Dilini susarken anlıyordum, konuşurken
Birden kendimi bir kardeş çavlanında bulurken

Çatılara konan kırmızı
Güvercinin bıraktığı vedayı büyütüyordu
Gölgesi ansız çekilen bir ağaç gibi yıkılırdım
Bir elim ötekini tutmasaydı
O ki bir fincan tuz istemişti yalnızca komşudan
Şimdi tuzlu bir nehir akıyor kalan ömürler arasından

Şimdi kim
Bu uzak diyen
Diyen bu yalan
Bu burkulan ruhun üşümesiyle kardeşliğin
Şu kurşun dökülmüş zaman

Bir ölüm şiirine eklensin diye
Gövdesiyle yazmıştı son dizeyi

Sürgüne okunmuş arguvan havası ki kan
Yüzünü acıya dönmüş duduk, ah! gasparyan
Unutulmuş; ötekinin cenneti değil miydi her insan
Kim yırttı vicdanımızı, sevgimizi kim düğümledi

Kaç bin kere öldük seni
Seni öyle sevdik, bağışla bizi

Bu evleri borçlu olduğumuz taş ustaları
Yürüyecek. Anı: hiçbir şey kalmadığında
Su inceliğiyle gülümseyen günahsız kan
Masum yüzünün görüntüsüdür dağılan

Kan kabuğun altında fokurduyor yeniden
Usanmış acısını sokakta gezdirmekten

Şairleri dinlemek lazım: kabuk, su, tir, naz-
Bir nar ki kırılınca hikâyemiz olacak
Hadi ölümü tuzlayalım sonsuz deniz
Hrant'tan sonra kokmasın bari ülkemiz

Aslında ne Türk'üz, ne Kürt'üz, ne Ermeni'yiz
Öyle bir "baba"mız var ki Hrant, hepimiz yetimiz!

Şiirde imzası bulunanlar:

A. Hicri İzgören, Adnan Satıcı, Ahmet Ada, Ahmet Günbaş, Ahmet Telli, Ahmet Uysal, Akif Kurtuluş, Altay Öktem, Altay Ömer Erdoğan, Arif Damar, Asuman Susam, Ataman Avdan, Aydın Şimşek, Betül Tarıman, Bilsen Başaran, Bülent Güldal, Celal Soycan, Cezmi Ersöz, Cihan Oğuz, Dinçer Sezgin, Enver Ercan, Fadıl Öztürk, Fergun Özelli, Fuat Çiftçi, Gonca Özmen, Gülten Akın, Gültekin Emre, Halim Şafak, Halim Yazıcı, Haydar Ergülen, Hayri K. Yetik, Hüseyin Peker, Hüseyin Yurttaş, İlhan Tülman, İlker İşgören, İ.Mert Başat, Kadir Aydemir, Küçük İskender, Mahmut Temizyürek, Mavisel Yener, Mehmet Atilla, Mehmet Can Doğan, M. Mahzun Doğan, M. Mazhar Alphan, M. Sadık Kırımlı, Mehmet Sarsmaz, Mehmet Mümtaz Tuzcu, Metin Cengiz, Metin Kaygalak, Mustafa Özturanlı, Muzaffer Kale, Namık Kuyumcu, Nesimi Aday, Nevzat Çelik, Oğuz Tümbaş, Olcay Özmen, Onur Akyıl, Orhan Alkaya, Özkan Satılmış, Özlem Sezer, Pelin Batu, Rahmi Emeç, Salih Bolat, Sedat Şanver, Selim Temo, Sennur Sezer, Sina Akyol, Tarık Günersel, Tuğrul Keskin, Turgay Gönenç, Veysel Çolak, Yunus Koray, Yücelay Sal ve Zeynep Uzunbay •

BİTİMSİZ BİR TÜRKÜDEN

TAN DOĞAN

`yarim'e

gözlerim aktı kızıldenize
günbatımı bir zamanda
analar göğüslerini akıttı acı ve
ölüm üzre bebelerinden sonra
bin savaş gördük nice yüzyıl
bin yalnızlık bin susku en az
açlığa durduk gülün aşkına ve susuzluğa
ve ekmek diye yüreğimizi yiğip bitirdik geceler
günler boyu
emek diye ellerimizi okşayıp sardık ağaç
ağaç
kurşun döktük derelere çaylara mavi mavi
dert çektik dermansızlığın direncini umut
bilerek
ne dağlara kaçtık ne ormanlara gizlendik
ödlek ödlek
hep pusulara düştük hem vurulduk giyotine
ve ipe güpegündüz
hem vurulduk özgür adına sevi adına
çocuk çocuk
dillerimizi ısıttık ateşinde güneşin nisan nisan
bir insan gördük
bin insan gömdük toprağa en az
kırkında otuzunda yirmisinde onunda
ve sonunda durduk tomurcuklara sil baştan
ve yolunda çiçekler açtı utkunun beyaz beyaz
ne bir bulut kaldı ne bir tufan kapkara

ne bir çakal kaldı ne bir tilki diyemem ki
gözlerim aktı kızıldenize
gündoğumu bir zamanda
bin savaş gördük nice yüzyıl
bin ayrılık bin hasret en az
ekmek diye emek diye kendimizi yiğip bitirdik
bunca acı bunca ölüm bunca çiçek bunca
sevda

b i t m e d i k

Hukuksuzluğun ve adaletsizliğin yeni bir örneği:

Gazeteci Mehmet Bakır hapse konuyor!

Son yıllarda AB uyum yasaları çerçevesinde yasal alanda birçok değişiklik yapıldı. Hükümet her fırsatta yapılan değişiklikleri ballandıra ballandıra anlattı. Ne kadar demokratikleştiğimiz, AB standartlarına ulaştığımız ve benzeri açıklamaları yapıldı, yapılıyor.

Konuşma özgürlüğünü kullanan insanlar 301. maddeden yargılanmakta, hedef gösterildikten sonra da sokak ortasında katledilmelerine yol verilmektedir. Demokratik gösteri hakkını kullanarak eylem yapan, bildiri dağıtan muhaliflere linç edilme "özgürlüğü" tanınmaktadır.

İsnat edilen suçları kanıtlanmadığı halde yıllarca hapis yatan insan sayısı hiç de az değil.

Son birkaç sayıdır dergimizin Yayın Yönetmenliğini yapan Uluslar arası Basın Kartı bulunan Gazeteci Mehmet Bakır, hakkında verilen hapis cezası nedeniyle şu günlerde, zorunlu olarak hapishaneye girme "özgürlüğü"nü kullanacak. Türkiye'de hukukun nasıl iç edildiğine, "adalet"te keyfiliğin nasıl uygulandığına bir örnek daha yaşanmaktadır.

Mehmet Bakır "manevi cebir" kullanan "silahsız terör örgütüne üye olduğu" iddiası ile 2 yıl 6 ay hapis ve 1.666.- YTL para cezası ödemeye, yurt dışı yasağı ve kamu haklarından men cezasıyla mahkûmiyeti onandı. Mehmet Bakır bu "özgürlüğünü" kullanabilmek için beş yıla varan sürede mahkeme kapılarını aşındırdı. 2006 yılında yürürlükten kaldırılan bir kanundan ceza aldı hatta!

"Demokrasi" öyle bol ki, onun sayesinde bazılarımız dört duvar arasına girecek!

Şu an sadece 301. maddeden yargılananların sayısı şimdiden onlarla ifade edilmektedir. Orhan Pamuk, katlettirilen Hrant Dink, sanatçı Ferhat Tunç, gazeteci Aziz Özer, Elif Şafak... bu maddeden yargılandı, yargılanıyorlar. Hacı Orman, Sinan Kara'ya da hapis yolu gösterildi.

Bütün bu haksızlıklara rağmen, bizler mücadele etme özgürlüğümüzü kullanmaya devam edeceğiz.

Bu özgürlüğümüzü; bizleri yargılama, para cezalarına çarptırma, dergilerimizi/gazetelerimizi kapatma, çalışanlarımızı hapislere atma, onlara işkence yapma, onları öldürme "özgürlüğüne" teslim etmeyeceğiz.

Mehmet Bakır ile dayanışma Türkiye ve uluslara arası çapta genişliyor. Birçok kurum ve kuruluş desteklerini sunuyor. Sanat ve basın dünyasından duyarlı insanlar ve kuruluşlar girişimlerde bulunuyor. Üyesi olduğu Uluslar arası Gazeteciler Federasyonu ve üyesi olduğu sendikası tarafından da sahipleniliyor. Aynı zamanda 78'liler Vakfı Girişimi'nin bir aktivisti olan Mehmet Bakır, 78'liler tarafından sahipleniliyor.

Uluslararası Af Örgütü bir basın açıklaması yayınlayarak bu olayı kınadı ve Mehmet Bakır ile birlikte yargılanan diğer yedi kişinin hapse alınması halinde onları "düşünce suçlusu" olarak görüp "acil eylem" yapacağını ilan etti.

Güney Dergisi olarak bizler Mehmet Bakır somutunda yaşanan, hukuk adına hukuksuzluk, adalet adına adaletsizliğin durdurulup düzeltilmesini talep ediyor, duyarlı olan herkesi sesini yükseltmeye çağırıyoruz. •

Hayatın ve kentin kenarından

GÜNEY YILMAZ
G-yilmaz@guneydergisi.com

Çocuktum - I

(ağaçsız caddelerin çocukları
nereden bilecek ki
evlerin odalarına giren
bahar aylarının
portakal kokusunu
çamurdan oyuncak yapmasını)

akşam karanlığına kadar
emanetimdi sokaklar
Cuma akşamlarının banyo saatlerini
hiç sevmedim

tırmanmadık ağaç kalmadı köyde
çalmadığım, yemediğim meyve
girmediğim sokak, tarla, bahçe
kimi zaman küfür hakaret tokat

çok sonra öğrendim
tırmandığım ağaçları
sırtımda taşıyacağımı
hiç oturamayacağım koltuklar
yapacağımı

açılan tüm kapılarından kentin
merakla attım adımımı
karşı mahallelerin sokakları
çamurları soluksuz evleri
raylar baraj gölü apartmanlar
çok sonra keşfettim
sigaranın içkinin kahvehanenin yurdunu

bir oldum mahallenin çocuklarıyla
göçmen Kürt çocuklarına karşı
büsbüyük bir hapishanenin
mahkûmları olduğumuzu
kendi ilimde el olduğumu
anlamam geç oldu

hele kardeş olduğumuzu kimse
söylemedi ki

bilemedim ne olduğumu
nereden geldiğimi, neye inandığımı
sordum söylemediler
Türkçe'yi öğrenirken zorluk çekmedim
anadilimi unuttum

çocuktum - II

(pilavla kaşık kaşık şekerli su içilen
öğle sofrasından kalktım
ıslak geniş bezle tahta sofayı
bir aşağı bir yukarı silip geldim
kentin beton duvarları
yeni boyanmıştı daha
kapansın diye büyük kırmızı yazılar)

balık tutmaya giderken
çamurdan topladığım solucanları
su kenarlarına tuzak kurmayı
sapanımı, uçurtmaları
içini tozla doldurup
setten yola bıraktığım lastikleri
geride bıraktım
toprağı yağmuru yalınayak koşmayı da

kirlenen elbiselerim için yediğim dayakları
eve kilitlendiğimde
ayaklarımı uzatıp pencerenin parmaklıklarından
merak iştah ve öfkeyle karışık bakışlarımı
sağ elimin başparmağının hakkıyla kazandığım
özenle biriktirdiğim kuleleri
annemin çamurlu suya atmasını
çocukların onları kapışmasını unutmadım

ortaokul yıllarının bruce lee'li filmlerini
şalgamlı turşu fiyatına seyrettiğim
daracık, tıka basa dolan büfe yok artık yerinde
okulun hürriyet kokan adını da değiştirmişler
vatan millet Sakarya almış gri levhanın yerini
değiştirmeye güçlerinin yetmediği
Kürt kadınları çocuklarıyla birlikte
kapı önlerinde oturuyorlar
yıllar önce bıraktığım gibi

sağa sola savurduğum Arapça küfürleri
şimdiki çocuklardan duymuyorum
öğretilmeyen dilimin
en iyi öğrendiğim küfürlerini
ne çok söylerdik oysa
ne çok hayvan ismi takardık birbirimize
hây, cecê, kelp û cırcar
(yılan, tavuk, köpek ve sıçan)

09.09.2004

27 MART DÜNYA TİYATRO GÜNÜ

Amatör Tiyatroların Dünya Tiyatro Günü Şölenleri Yapıldı

MEHMET ESATOĞLU

İstanbul'un dört bir yanında, Dünya Tiyatro Günü kutlamasıyla harekete geçen Amatör Tiyatrolar Çevresi (ATÇ), 27 Mart'a üç gün kala şölenlerini başlattı. Bu yıl Gazi Mahallesi, Okmeydanı, Taksim ve Kadıköy'ü hedefleyen ATÇ ilk şöleni 24 Mart günü, Gazi Mahallesi Öteki Kültür Merkezi'nde gerçekleştirdi.

Yaklaşık 200 kişilik bir izleyicinin toplandığı etkinliğe, Bağcılar'dan Alternatif Sanat Oyuncuları, Esenyurt'tan Tiyatro Güney, Beyoğlu'ndan Tiyatro Simurg, Okmeydanı'ndan İdil Kültür Merkezi Tiyatro Atölyesi ve Gazi Mahallesi'nden Maske Tiyatro Topluluğu katıldı. 30 oyuncunun sahneye çıktığı gösteride William Shakespeare, Aziz Nesin, Nazım Hikmet, Arthur Miller vb. yazarların değişik metinlerinden kısa oyun gösterileri yapıldı.

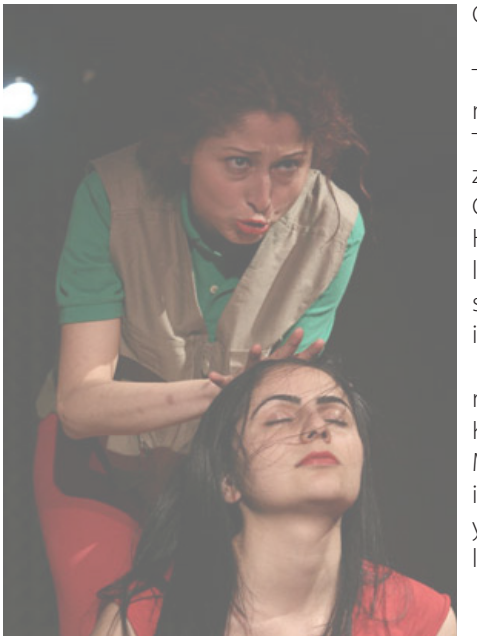

Açılışta konuşan Amatör Tiyatrolar Çevresi'nden Mehmet Esatoğlu, ülkemizde genelde sanat alanının, özelde tiyatronun, siyasal iktidarın hedefinde olduğu günlerde bir Dünya Tiyatro Günü kutlaması yapıldığına dikkati çekti. Sanat alanının daha önce ilgi göstermeyip tepkide bulunmadığı özelleştirme yağmalamasından, bu gün payını almakta olduğunu söyleyen Esatoğlu, her türden gerici çevrenin bu alana saldırılarını yoğunlaştırdığı günlere girildiğini söyledi. 37 sanat kuruluşunun imzaladığı "Karşı Bildiri"nin, İdil Kültür Merkezi'nden Mehtap Kepenek tarafından okunmasından sonra etkinlikte söz alan Mask-Kara Tiyatrosu yönetmeni Nazif Uslu, tiyatronun içinde bulunduğu sıkıntılara değindi.

26 Mart günü Taksim'de toplanacak sanatçıların siyasal iktidarın saldırılarına karşı iyi bir yanıt vereceklerine inandıklarını söyleyen Uslu, verilecek mücadelenin önümüzdeki süreçte de genişleyeceğini belirtti.

25 Mart günü ise, bu kez şölen Okmeydanı'na taşındı. 100'ün üzerinde bir izleyicinin katıldığı şölenin başlangıcında kültür alanında emek harcamış Ayçe İdil Erkmen ve oyuncu Ayşe Gülen'e selamlama yapıldı.

Yaklaşık 3 saat süren şölende Tiyatro Simurg, Alternatif Sanat Oyuncuları, Maske Tiyatro Topluluğu, İdil Kültür Merkezi Tiyatro Atölyesi ve Tiyatro Güney'in Shakespeare, Nazım Hikmet, Enver Gökçe, Karl Willinger, Mehmet Baydur'dan sahneledikleri oyunlar beğeni ile izlendi.

Dünya Tiyatro Günü kutlamaları 26 Mart'ta Taksim'de, Kadıköy Nazım Hikmet Kültür Merkezi'nde ve 27 Mart günü ise Kadıköy İskele Meydanı'nda yapıldı. Etkinlikler sonraki günlerde de devam etti. •

‘AKM değil, AKP yıkılacak’

Tiyatro oyuncuları, bale ve opera sanatçıları, sivil toplum örgütleri ve meslek örgütlerinden yüzlerce kişi, Dünya Tiyatro Günü‘nde AKM ve Harbiye Muhsin Ertuğrul Sahnesi‘nin yıkılması kararını protesto etti.

Nazım Hikmet Kültür Merkezi, TOBAV, DETİS, Kültür Sanat Sen, TOMEB, IŞIK Der, Ankara Platformu‘nun da aralarında bulunduğu 14 örgüt, Dünya Tiyatrolar Günü‘nde tiyatroya yönelik saldırıları, AKM ve Muhsin Ertuğrul Sahnesi‘nin yıkılması kararlarını AKM‘nin önüne kurdukları sahneden konuşmalar, türküler, şiirler, aryalar ve dans gösterileriyle protesto etti.

Beklan Algan, Ataol Behramoğlu, Ayla Algan, Cahit Berkay, Hüsnü Şenlendirici, Esen Çamurdan, Dikmen Gürün Uçarer’in de aralarında bulunduğu sanatçılar, sivil toplum örgütü temsilcileri, öğrenciler, “Sanatçımız sokağa çıkmalıdır”, “AKM yıkılamaz”, “Tiyatro emekçisi yalnız değildir”, “Karanlığa hayır, sanata evet” yazılı pankart ve tiyatronun ustalarının isimlerinin bulunduğu dövizler açtı.

Devlet opera ve bale sanatçılarının aryalarıyla başlayan protesto gösterisinde, Ataol Behramoğlu şiir okudu, Hüsnü Şenlendirici, Orhan Şanlıer ve Cahit Berkay, “Ah İstanbul” ve “Selvi Boylum Al Yazmalım” şarkılarını seslendirdi, Emin İgüs de bağlamasıyla türkü söyledi.

14 meslek örgütünün imzasını koyduğu ve tiyatro sanatçısı Orhan Aydın tarafından okunan “karşı bildiri“de, Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü Lemi Bilgin’in görevden alınmasının ardından özel tiyatrolara yapılan yardımın ortadan kaldırılması, İstanbul Şehir Tiyatroları‘nın bilet fiyatlarının 1 lira, 50 kuruş gibi fiyatlara indirilmesi, özel tiyatroların turnelerde sembolik bir kira ödeyerek oynadığı devlete ait salonların kiralarının fahiş fiyatlara çıkarılması, yasaklanan oyunlarının birbirini izleyen sorunlar olduğuna dikkat çekildi.

Açıklamada, devlet ve şehir tiyatrolarında yaşananların, akıl almaz bir aymazlık olarak nitelendirildi ve sistemin bu kurumları gözden çıkardığı kaydedildi. Açıklamada, “Amaç açıktır; ya siyasi iktidarın yani emperyalizmin dümen suyunda tiyatro yapılacak ya da gereği yapılacak. Yağma yok! Tiyatro başı dik, onurlu yoluna devam edecektir. Tiyatroda neyin ne yapılacağına tiyatrocular karar verir” denildi.

Ataol Behramoğlu da konuşmasında, AKP iktidarını eleştirerek, “AKP’nin kültürü, camiler kubbemiz, minareler süngümüz’ sözüyle sınırlı kalıyor. Ellerinden gelse Anıtkabiri yıkarlar, yerine Ortadoğu‘nun en büyük camiini yaparlar, ticaret merkezi yaparlar. AKM değil, AKP yıkılacak” dedi.

KESK Genel Başkanı İsmail Hakkı Tombul da, sanatçıların yanında olduklarını belirterek, “Uyuyan Kültür Bakanı uyandı her fırsatta AKM‘yi yıkmakla uğraşıyor” diye konuştu.

Şehir Tiyatroları Derneği‘nden Haşmet Zeybek ise, Dünya Bankası Başkanı Paul Wolfowitz‘in “2009‘da Şehir Tiyatrosu Sahnesi‘nde toplanacağım” sözleri üzerine Muhsin Ertuğrul Sahnesi‘nin yıkılmak istediğini dile getirerek, “Sen kim oluyorsun! Senin hayatın benim tiyatromun dilini kesmeye yetmez” dedi.

Uluslararası Eleştirmenler Birliği Başkanı Üstün Akmen de, AKP döneminde sanata ve sanatçıya yönelik saldırıların arttığını vurgulayarak, tiyatroların Mezarlıklar Müdürlüğü‘ne çevrildiğini, sanat kurumlarına yönelik sistemli saldırıların yapıldığını söyledi.

Akman, “AKM‘yi yıktırmayalım, dozerlerin önüne yatalım” sözleriyle, herkesi ortak mücadeleye çağırdı. Meslek örgütü temsilcilerinin konuşmalarıyla devam eden protesto gösterisi, Devlet ve Opera Balesi sanatçılarının Cumhuriyet filmi müziğini seslendirmeleriyle sona erdi.

26 Mart günü ayrıca OYÇED Cihangir Arama Tiyatrosu‘nda “Yüzleşme“ konulu bir forum düzenlerken, Nazım Hikmet Kültür Merkezi‘nde de tiyatro yönetmeni Mehmet Esatoğlu‘nun sunduğu Tiyatro Karşı Kıyı, Beyaz Tebeşir ve Tiyatro Simurg‘un katılımıyla bir tiyatro akşamı gerçekleşti. •

İZMİR

İzmir'de 27 Mart kutlaması coşkulu geçti. Saat 16:30'da Kıbrıs Şehitleri Caddesi İletişim Kitap Evi'nde Yeni Kapı oyuncuları toplandı. Kostümleri ve aksesuarlarıyla tiyatro yürüyüşüne geçen 20 Yenikapılı Alsancak sokaklarını renklendirdi.

Yürüyüş sırasında gerek atılan sloganlar, gerekse yapılan konuşmalar, halk tarafından ilgiyle karşılandı. Yürüyüşte "yaşasın toplumcu gerçekçi sanat", "toplum için sanat yaşasın YEKAT", "yaşasın tiyatro" sloganları atıldı.

Tiyatro yürüyüşünün ardından Alsancak'da Yeni Kapı Tiyatrosu sokak oyunlarını sergiledi. Yaklaşık 200 kişinin izlediği oyunlara çevreden geçenlerin ilgisi büyüktü.

Oyunun sonunda yapılan konuşmada "dün Sivas'ta bizi yakan zihniyetle bugün AKM'yi, Muhsin Ertuğrul

İzmir Yeni Kapı Tiyatrosu

sahnesini, Yeni Sahne'yi yıkan zihniyet aynıdır. Bütün baskılara rağmen tiyatro dimdik ayaktadır.

"YAŞASIN TİYATRO" mesajı verildi. Etkinliğin sonunda izleyiciler dakikalarca alkış tuttu.

Muğla Duvar Sahnesi Oyuncuları

MUĞLA

27 Mart, 26 Mart'ın bir sonrası, 28 Mart'ın bir öncesi, yani işçinin fabrikasına, manavın dükkânına, Irak'ın bombalanmasına, uyuyan güzellerin makamlarında uyumaya devam ettiği, esnafın iş yerine yetişmeye çalıştığı, vatandaşın vapurdaki ve dolmuştaki kalabalığa küfür ettiği, Tiyatroya baskı ve yasaklamaların sürdüğü, öğrencinin okuluna yetişmek için uyandığı, Nazım Hikmet'in Vatan Hainliğine Hala Devam ettiği ve adının üstünden para kazanılmaya çalışıldığı, yeşil, yeşil paraların döndüğü, Orhan Veli'nin düştüğü çukurun hala açık olduğu bir gündür. Bizim de her günkü gibi tiyatroya uyandığımız, yani hayata ayna tutmaya devam ettiğimiz gündür. Bugün ve her gün Dünya Tiyatro Günümüz kutlu olsun.

Karanlıktan aydınlığa çıkmak için başlayan yürüyüşte "Yürüyen hep Yürüyen" bir sanat olan tiyatronun sesi gün gelir köylerden, gün gelir okullardan, gün gelir fabrikalardan, gün gelir Machu Pichu dağlarından, Toroslardan, tarihten... Ve gün gelir ki sokaklardan yükselir. Gür bir sestir tarihi akisler içerisinde tiyatronun sesi. Hep gür olacaktır, olmalıdır da. Gücünü halktan ve emekten aldığı sürece zorbaların korkulu rüyası olacaktır. Toplumcu sanat, toplumcu tiyatro... Nerde olursak olalım, ne zamanda yaşarsak yaşaalım, "Kral Çıplak" diyebiliyorsak, insan olmaya başlamışızdır... Bu çabanın içerisinde tiyatronun yeri belki de bir başköşedir...

Geleceksizleştirmenin egemen anlayış olarak kılınmaya çalışıldığı bu tarihsel zaman diliminde, herkesin omzuna bir yük biniyor. Bu dünyayı değiştirebilmek için girilen çabanın ağır yüküdür... Tiyatro... Sana büyük bir kısmı düşüyor, bu yükün! Bu yükün altından kaçmayacağını çok iyi biliyoruz... Birlikte, hep birlikte bu yükün altındayız...

Bu yürüyüşün en önündekilerin Dünya Tiyatro Günü kutlu olsun...

Geleceği Biz Yaratacağız, Yaşasın Toplumcu Sanat!

Hüseyin Hizmetçi

YAŞASIN EMEKÇİLERİN TİYATROSU

Bütün tiyatroya emekçilerinin Dünya Tiyatro Günü nü kutlarım...

Bütün olumsuzluklara rağmen, yıkımlara, baskılara ve haksızlıklara rağmen her zaman her yerde tiyatro yapmalı... Hakkari'de olsan da!

Uğur Aygün

Türkiye'de her yıl değişik bir tiyatrocu tarafından yazılan bu yılki bildiriyi aşağıda yayınlıyoruz - GÜNEY

DÜNYA TİYATRO GÜNÜ KARŞI BİLDİRİSİ

FERHAN ŞENSOY

27 Mart Tiyatrocular için bir bayram günü değildir. Pazartesiye denk gelirse tiyatrocuların tatil günüdür, tiyatro kapalıdır. Tiyatroyu unutmuş kalabalığa onu hatırlatmak, bildirilerle tiyatronun altını çizmek için düşünülmüş bir gündür. Her yıl evrensel bir bildiri ve ulusal bildiriler yayınlanır. Evrensel bildiri tiyatronun erdemini, değerini ve olmazsa olamazlığını dile getirir. Ulusal bildiriler de evrenselden geri kalmamak derdiyle ülke tiyatrosunun sorunlarına pek değinmez.

27 Mart 2007'de Türkiye Tiyatrosu'nun bildirisi farklı olmak zorundadır.

Tiyatromuzun başına örülen çorabın farkında mısınız?

Geçtiğimiz tiyatro mevsimi sonunda, Devlet Tiyatrosu genel müdürü Lemi Bilgin'in görevden alınmasının ardından özel tiyatrolara yapılan yardımın ortadan kaldırılması, İstanbul Şehir Tiyatroları'nın bilet fiyatlarının 1 lira, 50 kuruş gibi fiyatlara indirilmesi, özel tiyatroların turnelerde sembolik bir kira ödeyerek oynadığı devlete ait salonların kiralarının fahiş fiyatlara çıkarılması, yasaklanan oyunlar birbirini izleyen halkalar. Devlet Tiyatrosu ve Şehir Tiyatroları`nda yaşananlarsa, akıl alır bir aymazlıktır. Sistem bu kurumları gözden çıkarmıştır. Yeni yasalar hazırlatarak sözcüklerimizi ezip, yok etmeyi hesaplıyorlar.

Bunlara başka halkalar da eklendiğinde, özel tiyatrolar bir bir kapanacak, kurum tiyatroları çökertilecek ve son halka ilk halkayla birleşince, birileri tespih çekecek.

Amaç açıktır; ya siyasi iktidarın yani emperyalizmin dümen suyunda tiyatro yapılacak yada gereği yapılacak.Yağma yok! Tiyatro başı dik ve onurlu yoluna devam edecektir. Tiyatroda neyin nasıl yapılacağına tiyatrocular karar verir.

Bu gün 27 Mart 2007 Dünya Tiyatro Günü. Dünya ve ülkemiz üzerinde oynanan kirli oyunların farkındayız. Bizler, perdelerimizi her zamankinden daha çok bağımsızlık için, eşitlik için, özgürlük için açacağız. Seslerimiz uçuşup gitse de, sözcüklerimiz bilenip kalacak yeryüzünde. Sahnelerimiz barışın ve kardeşliğin çiçek bahçesi olacak.

Ülkemizde, tiyatroya savaş açmış bir anlayış iktidardadır. Savaş karşılıklıdır. Türkiye tiyatrocuları direnecektir.

Yalnız olmadığımızı biliyoruz. İzleyiciler, halkaları birleştirip tespih etme telaşını fark ettiğinde direnişe katılacaktır.

Yaşasın direnen Türkiye Tiyatrosu!

•

AMATÖR TİYATROLAR BİRLİĞİ (ATÜK) KUTLAMASI

Amatör Tiyatrolar Birliği olarak (Gençoyuncular Sahnesi, Özgür Tiyatro, Gökyüzü Oyuncular, AYDEDE Çocuk Tiyatrosu, Tiyatro Yaşam) saat 11:00'de Ankara Ekin Tiyatrosu önünde toplanarak ellerimizde davul, trampet, boru, zil ve tef olduğu halde Kızılay sokaklarını dolaştık.

Herkesin tiyatro gününü kutladık. Onlara çiçekler verdik. "Barış için TİYATRO", "sevgi için TİYATRO", "Kardeşlik için TİYATRO", "Yaşasın TİYATRO", "Tiyatro Umuttur, Umuduna Sahip Çık" sloganları atarak saat 11:30'da Yüksel Caddesi İnsan Hakları Anıtı önüne geldik. Burada bazı oyunlardan kısa bölümler sergiledik. Seyircilerin yoğun ilgisi altında basın açıklamamızı okuduk.

Açıklamanın ardından yine geldiğimiz gibi Ankara Ekin Tiyatrosu'na geri döndük.

Selim Kalıç
Gençoyuncular Sahnesi
ATÜK II. Başkanı

DÜNYA TİYATRO GÜNÜ
ULUSLARARASI BİLDİRİSİ 2007

SULTAN BİN MOHAMMED AL OASİMİ (*)

Okul hayatımın ilk yılları tiyatronun beni büyülediği, o büyülü dünyanın beni ele geçirdiği zamanlardı.

Başlangıçta beni ruhsal ve zihinsel açıdan zenginleştirecek ders dışı bir etkinlik olarak gördüğüm sıradan, rastlantısal bir karşılaşmaydı. Fakat bir yazar, oyuncu ve tiyatral üretimin yönetmeni olarak içine ciddi bir biçimde dâhil olduğum vakit bundan çok daha fazlasıydı. O dönemde yetkilileri kızdıran politik bir oyun izlediğimi hatırlıyorum. Her şeye el konulmuş ve ardından tiyatro gözlerimin önünde kapatılmıştı. Fakat tiyatronun ruhu silahlı askerlerin ağır postalları altında ezilemezdi. O ruh kendine sığınacak bir yer aradı ve benim tiyatronun tarife sığmaz gücünün farkına varmamı sağlayan ruhumun derinliklerine yerleşti. O gün tiyatronun gerçek özünün beni derin bir şekilde etkilediği ve tiyatronun ulusların, özellikle de muhalefeti ve farklı düşünceleri hoş göremeyenlerin hayatında nelere kadir olabileceğine kati surette inandığım gündür.

Kahire'deki üniversite yıllarım boyunca tiyatronun gücü ve ruhu bilincimde kök saldı, derinleşti. Hevesle tiyatro üstüne yazılmış hemen her şeyi okudum, sahnede bir dolu temsil izledim. Bu farkındalık dünya tiyatrosundaki son gelişmeleri takip etmeye çalıştığım ilerleyen yıllarda daha da derinleşti.

Antik Yunan'dan günümüze yaptığım tiyatro okumalarında, tiyatronun rahatsız edebilme gücüne sahip çoklu dünyasının, içkin büyüsünün kuvvetle farkına vardım. Çünkü tiyatro insan ruhunun en gizil derinliklerine iner ve insan ruhunun derinliklerinde yatan en gizli hazinelerin kilidini açar. Bu, benim tiyatronun gücüne ve onun sevgi ve barışı yaymak için insanoğlunun kullanabileceği bir birlik aracı olduğuna dair sarsılmaz inancımı pekiştirdi. Dahası tiyatronun gücü farklı ırklar, etnik gruplar; farklı renkler ve inançlar arasında yeni iletişim yolları kuracak bir zemin yaratır. Bu kişisel olarak bana ötekini olduğu gibi kabul etmeyi öğretti ve iyi insanların birlikte ayakta durabileceği, kötü insanlığın ise bölüneceği inancını aşıladı. Gerçekten iyi ve kötü arasındaki savaş tiyatronun temel çelişkisidir. Bununla birlikte nihai olarak sağduyu kazanır ve genellikle insan doğası kendini tüm bunların iyi, saf ve erdemli olduğuna ikna eder.

Antik çağlardan bu yana insanlığa acı çektiren savaşlar her zaman sadece güzelliğin farkına varamayan şeytani içgüdülerden kaynaklanmıştır. Tiyatro güzeli yüceltir, hatta biri çıkıp sanatın hiçbir dalının güzelliği yansıtabilmek konusunda tiyatrodan daha içten olamayacağını iddia edebilir. Tiyatro güzelliğin bütün formlarını kucaklayan bir deryadır ve güzele değer vermeyenler hayata da değer vermezler.

Tiyatro hayattır. Beyhude savaşların ve bilincin heyecan verici sorumluluğu tarafından yıldırılamayan çirkin beyinlerin sık sık ürettiği kuramsal ayrılıkların şiddetle kınanmasının hepimizin boynunun borcu olduğu böylesi bir zaman hiç yaşanmadı. Şiddet olgusuna ve rast gele cinayetlere son vermek zorundayız. Bu olgu, ayıplanacak bir zenginlik ve acınası bir yoksulluk arasındaki korkunç farklılıklar ve AIDS gibi yerkürenin birçok yerinde acı çektiren ve kökünü kurutmaya dair tüm akılcı çabaların bozguna uğratıldığı hastalıklarla birlikte daha da kötüleşerek günümüz dünyasının ortak problemi oldu. Söz konusu hastalıkların yanında çölleşme, kuraklık ve dünyamızı daha iyi ve mutlu bir yere dönüştürmenin en güvenilir yolu olan sahici bir iletişimin yokluğu ile kızışan felaketler yüzünden çekilen acılar da vardır.

Ey Tiyatro İnsanları, sanki bir fırtına bizi kapana kıstırmış ve yaklaşan kuşku ve güvensizlik toz toprağının ağırlığı altında eziliyoruz.

Görüşümüz neredeyse hepten gölgelendi; gürültü patırtı ve bizi birbirimizden koparan yaklaşımlar içinde sızlanan sesimiz güçlükle duyulabiliyor. Aslında bizim derinlere kök salmış inancımız tiyatro gibi sanat dallarıyla eşsiz bir biçimde ortaya konmamış olsaydı, bu fırtına bizi bölmek için taş üstünde taş bırakmayabilirdi. Bu yüzden fırtınayı kışkırtmaktan asla bıkıp usanmayanlarla yüzleşmeli ve onlarla mücadele etmeliyiz. Onlarla, onları yok etmek için değil çıkardıkları fırtınadan arda kalan zehirli havayı bertaraf etmek için yüzleşmeliyiz. Çabalarımızı birleştirmeli, onları mesajımızı insanlığa iletmeye adamalı; uluslar ve insanlar içinde kardeşlik çağrısı yapanlarla dostluk bağı kurmalıyız.

Biz naçizane ölümlüleriz, fakat tiyatro ölümsüzdür, yaşamın kendisi gibi.

(*) *Birleşik Arap Emirlikleri Anayasa Meclisi Üyesi, Sharjah Emiri.* •

Çeviren: Bilgesu Ataman

21 MART DÜNYA ŞİİR GÜNÜ BİLDİRİSİ

CEVAT ÇAPAN

Şair arkadaşlarımızın önerisiyle, burada olduğu gibi, dünyanın birçok başka yerinde de dilin, özellikle de şiirin iletişim gücüne inananların kutlamaya hazırlandıkları bir bahar günü bugün.

Kimileri parklarda, kimileri toplantı salonlarında, kimileri de sevdikleriyle kendi aralarında şiir okuyarak, şiir üstüne söyleşerek, şiir konusunda düşünerek kutlayacaklar bugünü.

Şiirin insan acısını, sevincini, öfkesini ve akla gelmeyen daha nice duygularını nasıl dile getirdiğini yeniden hatırlayacaklar.

Kimileri Boğaz'ın iki yakasını donatan Erguvanlara bakarak yapacak bunu, kimileri nerdeyse yanı başımızda patlayan bombaların eşliğinde, çığlıklar arasında, barut kokusu içinde.

Bir yandan ezenleri, ezilenleri, öbür yandan geceleri, yıldızları, kokuları, tepeden tırnağa çiçek açmış ağaçlarıyla insanı deli eden bu dünyayı düşünerek katılacak bu kutlamaya.

Şiirin yaşanan her şeyi beş duyumuzu canlandırarak (görerek, işiterek, koklayarak, tadarak, dokunarak) algılamamızı sağlayan bir duyarlık kaynağı olduğunu, şiirin bize duygularımızla düşünmeyi, düşüncelerimizle duymayı öğrettiğini hatırlatacak bize Dünya Şiir Günü kutlamaları.

Özgürlük ve dayanışma özlemi içinde, bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine yaşamaya bir çağrı olduğunu düşünecekler şiirin.

Yalnızca Edirne'den Ardahan'a kadar değil, Çin'den Peru'ya kadar uzayan bir umutla.

•

AKŞAM OLUNCA

ADİL OKAY

akşam olunca
korku iner pencerelere
perdeler ayıp örter
kirli sarı ışıklar
flört eder karanlıkla
her ev kendine kapanır
kendini yaşar gece olunca
unutup diğerlerini

akşam olunca
her taşın altında sıkıyönetim
bütün sokaklar mavi bereli
seslere sağırlaşır kulaklar
ne komşu ağıtları duyulur
ne kayıplar yargılı yargısız
ne açlar açlık grevleri
her ev kendine konuşur
kendini dinler gece olunca
unutup diğerlerini

akşam olunca
perde iner gözlere
kurşun erir kulaklara
yutulur diller
küçülür zalim dünya
önce salon
sonra yatak odası
ve nihayet tek kişilik döşek olur evren
her ve kendine yatar
kendini sever gece olunca
unutup diğerlerini

akşam olunca

ŞİİRİN ÇIĞLIĞI

DAİMİ DOĞAN

Şiir, iyi şiir okuyucusu olamamış bazı şairlerin elinde esirdir bugün. Bu şairler kendi yaptıkları şatolarda birer titan gibi davranmakta, sığınacak tek liman olarak kendilerini görmektedirler. Bu sığ tutumlarını ise"entelektüellik " kavramına yaslanarak geçiştirmeye çalışmakta, anlaşılamamak iddiasının arkasına sığınmaktadırlar. Oysa bu tavır onların post modernist açmazlarından başka birşey değildir. Çünkü Post Modernist şiir, onlar için; absürt kavramlar + bohem yaklaşım + konformist izah + narsist kurnazlık olmaktan öte bir şey değildir.

Bugünün revaçtaki hakim şiir anlayışı (benmerkezci), 70 ve 80 doğumlu genç şair adayları için -yanlış şairlere öykünme noktasında-maalesef bir bataklıktan farksızdır. Zaten pek çok şair adayı da bataklıkta boğulanın ne yuttuğuna gerek bıraktırmayacak durumdadır. Bu durumun hiç şüphesiz baş aktörü 12 Eylül darbesidir. Pek çok şair bu süreçte tutuklanmış, eserleri yasaklanmış, ürkütülmüştür. Bunun yansımaları kısmen kabul edilebilir. Çünkü bu süreçte özellikle "toplumcu gerçekçi" çizgiden ödün vermemiş şairler ve eserleri, darbenin haklı gerekçeleri! arasında gösterilmiştir. Yeni kuşak; vatan, millet, Sakarya edebiyatını gerçek edebiyatmış gibi öğrenirken, şiir de bundan payına düşeni almıştır. Bu bir yere kadar-özellikle ilk yıllar için- anlaşılabilir. Fakat asıl anlamdırılamayan; şiirin doğası gereği muhalif bir çizgi taşıması gerekirken, en zor siyasi, sosyal buhranlarda daha çok bilenmesi gerekirken, bazı şairlerimizin teslimiyetçiliği ve benmerkezciliği neden tek çıkış yolu olarak gördükleridir. Bunlardan pek çoğu konformist bir yaklaşımla "ben imgelemi" şiirin var oluş sebebi, kendi bireyselliklerini de şiirin tek malzemesi haline getirmişlerdir. Bu şairlerimiz bedel ödemek şöyle dursun bedel ödetenler safında bilerek ya da bilmeyerek yer almayı tercih etmişlerdir. Bunlar Goethe'nin ifadesiyle; çözümde görev üstlenmeklerine problemin parçası olmayı tercih etmişlerdir. Bu nokta da farklı yayın organlarında bu şairlerimizden bazılarının, "şiirin eskisi kadar okunmuyor olmasından" yakınmalarını nereye koymak lazım acaba. Oysa şiir, biraz da onların şahsında aristokrat bir paye bürünmüş, okuyucu küçümsenmiştir. Hal böyle olunca da genç şiir okuyucu kitlesi, düzenin tuzağına düşmüş, şiir ihtiyacını sakız falları ve cep-mesaj kitapçıklarından giderebileceğini sanmıştır. Bu şairlerimiz kapitalist tuzaklarla örülmüş ağlarında, tepeden bakmacı bir tavrı meşrulaştırarak, kendi sonlarını hazırladıklarının farkına varamamışlardır. Şiiri; doğa, üreten insan, ideoloji dışında ulaşılmaz bir yere koyma kaygısı maalesef bazı şairlerimizin kimliğinde genç şairleri ve şiir okuyucusunu da zehirlemiştir. Şiir, her açıdan kıskaca alınmış olan bugünün Türkiye'sinin çığlığı olmak şöyle dursun, sesi bile olamamıştır. Bu şairlerimiz, kendilerini gömdükleri fildişi kulelerden çıkmak zorunda kaldıkları an, şiirin se-

DOĞUM GÜNÜMÜZ

ALİ MURAT ÇELİK

Gök parlıyor
Durgun bir derya gibi
Burcu burcu karanfiller kokuyor
Vurulmuş ülkemin karanlığında
Güvercinler dolaşıyor ıssız diyarında

Ay gökte yer değiştiriyor
Issız sokak başlarına yansıyor
Birer birer umutlar vuruluyor
Akşam olurken sokak başlarında
Herşey unutulur gibi
Esen rüzgarın kollarında
Geride kalan gözler konuşuyor
Bir mermi gibi etkili süzülüyor

Hayal diyarında sabah oluyor
Ağıtlar yakılıyor geleceklere
Eller güneşe uzanır bereketle
Gerçek olur sanal görünenler
İşte bakın parlıyor orada
Parlayan ışık gibi yansıyor
Gülümsüyor bizlere el sallıyor
Toplum olarak doğduğumuz günde

01 Kasım 2006

sine daha güçlü şekilde kavuşması mümkün olacaktır belki.

Şair, geçmiş bütün şiir akımları ve şairlerin mirasçısıdır. Kendi payına düşeni elbet alacaktır. Şair; her şiir akımını ve şairini sevmek zorunda olmasa da saygı duymalıdır.

Toplumcu-gerçekçi şiir anlayışının mahkûm edildiği oranda yükselebilineceği yanılgısı ise, batan geminin içindeki fareler gibi, aslında bu şekilde düşünen şairleri mahkûm etmiştir.

Kültür Bakanlığı'nın Mehmet Erdoğan, Haydar Ergülen, Hakan Arslan Benzer ve Enis Batur'a hazırlattığı "20. Yüzyıl Türk Şiiri" adlı antolojisi tam da bu amaca hizmet etmektedir. Nazım Hikmet başta olmak üzere; Ahmet Arif, Arif Damar, Can Yücel, Enver Gökçe, Rıfat Ilgaz gibi toplumcu-gerçekçi şiirin büyük ustaları "Bireysel Şairler" başlığı altında gösterilmişlerdir. Bu tutum aslında sola ve solun kültürüne karşı bir durumun yansımasıdır. Çünkü aynı kültür bakanının vaktiyle söylediği; "Şiir azgelişmişliğin simgesidir", sözü neden "toplumcu gerçekçi" değil de bu şairlerimizin "bireysel şiir" basamağında değerlendirdiklerinin göstergesidir. Fakat kaçırılmaması gereken noktalardan biri de kendini zaman zaman solda gördüklerini söyleyen bazı şairlerinde (Haydar Ergülen gibi) bu olayın içinde olmasıdır. Bu antoloji yalnızca şu sonuca ulaştırmıştır. Antolojiler tek kişi tarafından yazılıyorsa öznel (aslında doğaldır), birkaç kişi tarafından hazırlanmışsa ısmarlamadır.

Devrimci şiir, şairin dünya görüşü ile ahenk oluşturmasıyla ortaya çıkar. Şiirin besin kaynağı ise, insan ve onun yaşadığı çevredir. Şiir bir türküye benzer. İçinde doğduğu toprağın renklerini taşır. Söylendiğinde de herkes üzerine alınır. Genç şaire düşen, şiirini bir ırmak gibi yerelden alarak okyanuslara taşıma becerisini –kapitalist, benmerkezci şairlere rağmen- göstermesidir.

Çünkü bütün okyanuslarda en ücra yerlerden gelen sular vardır. Şairi büyük kılan; kaynağını, özgünlüğünü okyanuslara taşıyabilme başarısındadır. Bu yadsınamaz gerçeklik son zamanlarda moda haline gelen ve hemen her derginin dosyalaştırdığı merkez-taşra ilişkisini de anlamsız kılmaktadır.

Çünkü şairin nerde oturduğu değil; şiire ve meselelere nerden baktığıdır asıl önemli olan. Bertolt Brecht; "Bir ozan olarak insanların dertlerine kulaklarımı tıkarsam, kim inanır yazdıklarıma?", diyor yıllar önce. Şimdi bazı şairlerimize sormak lazım, "yalnız kendiniz için mi, okunmak için mi yazıyorsunuz?" Şiir, bazı şairlerimiz için yalnızca iktidara ulaşmanın aracıdır.

Çünkü bu tartışmada onlar kendilerini merkeze alarak, dünyanın kendi etraflarında döndüğü yanılgısını taşımaktadırlar. Sonuç olarak; şiiri yalnız kendi için yazmak, kendisi ile hoşbeş etmekten öteye gitmeyecektir. M.S. birinci yy.da yaşamış Strabon ; "İyi adam olunmadan iyi şair olunmaz", demiş. M. Haney ise; "Kimse duymak istemeyen kadar sağır olamaz", demiş. Bizim sözümüz hâlâ duyabilenlere… •

YAŞAMAK İSTEYENLER ÖLÜMÜ SEVEBİLİR

LEVENT UĞUR

biliyorlardı ki
dar zamanların inadı
özlemli bekleyişlerin suskun gürültüsüyle
çabucak yaklaşan bir sancıyla geldi

haberi olanlar tanıktı sadece
istenilen her şeyin olma ihtimalidir ki
belki de
zamansız bir son'un yenilenmiş tarihiydi

tehlikeli baharlarda
soğuktan sayılmayan tipilerin
duldasında çınlayan seslerle
karanlığın örülmüş kozasını yırtmak için
ucu kırılmayan sözlerle anlattılar

bir döngünün irkilten gün doğumunda
seslerin toprağı öptüğü yerde
zaman kirlerini dökmeliydi
incitmeden düşen yapraklar için
mermileşmiş yasalarda
ancak yaşamak isteyenler ölümü sevebilirdi

yoksul olmayan umutlar vardı çünkü
art arda gelen beklenilmiş haberlerde
korkuyu yargılayan sevinçler
vaktin gölgelerle ölçüldüğünde
gittikçe üşüyen bu dünyada
paylaşılan ateşler yakmak için
her şeyden bir parça ömür aldılar

neden nehirlerin sınırı yoktur sanıyorsunuz

biliyorlardı ki
imkansızı kısaltanlarla
sevimli bir tabiatın sabırsız kahramanı gibi
ayrılık düşen kavuşmalarda
mükemmel bir adalet için
bir damla ter işaret olabilirdi

ve biliyorlardı ki
titreyen yalnızlıklarda
yalnız üşümesini bilenler donmazdı

HAPİSHANE ARKADAŞIM YILMAZ GÜNEY

AHMET CANTÜRK
mavigozlucocuk-@hotmail.com

Yıl 1972. Bolu'da 17 yaşında bir lise öğrencisiyim. Ortaokuldan itibaren okulda öğretilenlerle yetinmiyor, çeşitli konularda okuyup araştırıyorum. O zamanlar Türkiye'de önemli olaylar oluyor, bunların ne olduğunu anlamaya çalışıyorum. Aynı zamanda tam bir sinema tutkunuyum. Sinemanın dışında zaten tiyatro vb. yerler yok. O yıllar sinemanın çirkin kralı Yılmaz Güney'de kendimizden bir şeyler buluyoruz. Onun filmlerini görebilmek için bütün imkânlarımı zorlayarak çevre il ve ilçelere gidiyorum.

30 Mayıs 1972 ders yılının son günü, evimdeki bazı kitaplardan sol düşünceye sahip olabileceğim korkusuna kapılan bir yakınımın ihbarı üzerine beraber kaldığım bir kaç arkadaşla birlikte yakalandık. Suçumuz büyüktü. Bolu'da Dev-Lis kurmak. El konan suç delillerimiz ise hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak nitelikteydi. Fakir Baykurt'un Amerikan Sargısı, Kemal Tahir'in Yorgun Savaşçı'sı, Kemal Bilbaşar'ın Memo'su, Behice Boran'ın Türkiye'de Sosyalizmin Sorunları vb. emniyetteki ayrıntıları geçiyorum.

Dava büyüktü. Ankara'da ve İstanbul'da Balyoz harekâtıyla darbeyi yiyenler, ikisinin ortasında (Bolu'da) mevzilenmişlerdi. Bu ve benzer gerekçelerle bizim davamızın Bolu'da görülemeyeceği, sıkıyönetime gitmesi gerektiği düşüncesiyle önce Sakarya sıkıyönetimine, oradan da İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'na, Selimiye'ye getirildik. 30 gün kadar Harem yönündeki gözaltı kısmında kaldım. Burada Emniyetten ve kontrgerilladan, işkenceden geçip gelenleri gözlerimle gördüm. Tuvalete zamanında çıkarılmadığımız için yoğurt kaplarıyla ihtiyacımızı giderip camlardan aşağı atardık. Yan tarafımızdaki hücrede Ertuğrul Kürkçü kalıyordu. Tuvalete giderken sağa sola bakmak yasaktı. Ben her seferimde yumruğumu sıkarak Kürkçü'ye selam verir, süngüyle uyarılırdım.

Gözaltında yaşadığım ve bana ilginç gelen bir başka olay da, görevliler tarafından çekilen resimlerimizin sadece Tercüman gazetesinde çıkmasıydı. Yani Tercüman gazetesiyle sıkıyönetim arasında diğer haber ajanslarından ayrı direkt ilişki vardı. Nitekim daha sonraları Sayın İlhan Selçuk'un ifadelerinin yayımlanmasıyla hem o dönemdeki işkenceler bir kez daha belgelendi, hem de Tercüman kendini ele verdi.

30 günlük gözetim süresinin sonunda mahkemeye çıktık ve tutuklandık. Buna çok üzülmedik. Türkiye'de bir büyük mücadele oluyordu ve biz de hiçbir katkımız olmamasına rağmen mücadelenin haklı tarafında yer alıyorduk.

Tutuklanmadan sonraki tek düşüncem bir başka cezaevine mi gideceğim yoksa Selimiye'nin tutukevi kısmında mı kalacağım endişesi idi. Bunun nedeni bir gazetede okuduğum Yılmaz Güney'in Sağmalcılardan Selimiye'ye nakliyle ilgili bir haberdi. Sonunda istediğim oldu, Selimiye'nin diğer kısmına götürüldük. Yani Selimiye'de kaldık. Aşağıdan bir yatak ve bir battaniye aldıktan ve birkaç kat çıktıktan sonra demir kapı açıldı ve ben 17 yaşımda tam 16 ay beraber yaşayacağım arkadaşlarımın arasına katılmış oldum. Bu arkadaşların en değerlilerinden biri de şüphesiz Yılmaz Güney'di.

Onu daha dış kapıdan girdiğimde koridorda elleri arkasında volta atarken tıpkı filmlerindeki gibi, omuzlarını aşağı yukarı sallayarak yürümesinden tanıdım. Daha o anda içimi bir sevinç kapladı, sanki cezaevine girmemiştim de, Bolu'dan İstanbul'a Yılmaz Güney'i görmeye gelmiştim. Yatağımı acele hazırladıktan sonra koridorda volta atanların arasına karıştım. Birkaç kez gidip gelmiştim ki; Delikanlı gel bakalım diyen bir ses duydum. Bu sesin sahibi Yılmaz Güney'di. Selimiye'nin duvarları oldukça kalındır ve pencereleri dış tarafından

takılı olduğu için pencere önünde oturulabilir. İşte Yılmaz orada oturmuş beni çağırıyordu. Yanına gittim, nereden geldiğimizi ve suçumuzun ne olduğunu sordu. Ben de durumu anlattım. Bana üzülmeye gerek olmadığını, Türkiye'de sınıf mücadelesinin şiddetlendiğini, bunun sonucu olarak egemenlerin en ufak bir uyanışa bile tahammül edemediği için bizim gibi daha birçoklarını hiçbir suçları olmadığı halde cezaevlerine doldurduğunu anlattı.

Cezaevinde bulunduğum süre içinde Yılmaz ağabeyden çok şey öğrendim. Kesinlikle söyleyebilirim ki orada en çok çalışan (okuyup yazan) Yılmaz Güney'di. Buna rağmen günlük görevlerini diğerleriyle birlikte aksatmadan yürütürdü. Bir defasında değer verdiğim bir devrimcinin Yılmaz Ağabey bulaşık yıkarken ona bıraktırmaya çalıştığını gördüm. Yılmaz Ağabey de, bir daha hiç kimseye karşı bu şekilde hareket etmemesi gerektiğini anlattı. Birinin değeri düşerken diğeri yükseliyordu. Sanatçı kişiliği ve devrimciliğinden öte Yılmaz Güney çok iyi bir insandı. Cezaevinde birbirleriyle sürtüşme halinde olanlar vardı. Kendinin de bir yanı olmasına rağmen, içerde olduğumuz gerekçesiyle onları uzlaştırmaya çalışırdı. En yakınındaki, en çok güvendiği arkadaşları bu zor günlerde ona sırt çevirmişlerdi. Cezaevinde oluşundan yararlanmak isteyen, leş kargaları vardı. Bütün bunlara karşın insanlara güvenir ve elinden geldiği kadar herkese yardım ederdi.

Yılmaz Güney aynı zamanda çok akıllı bir insandı. Onun kafasında her şey o kadar berraktı ki, önemli teorik konularda hiçbir bocalama göstermezdi. Tarihi materyalizmle ve diyalektik yöntemle ilgili konuları günlük yaşamdan basit örneklerle anlatmada çok usta idi. Daha 1972-73'lerde Türkiye sol hareketini ve geçmişini, bugün birçoklarının ortak olduğu noktalarda odaklaştırarak yapıyordu. Türkiye'mizde gerçekten çeşitli alanlarda bu arada sinemada da çok değerli sanatçılarımız yetişmesine rağmen, Yılmaz Güney kadar sanatın sınıf mücadelesinden ayrı olmadığını, tersine onun bir aracı olduğunu kavrayan azdır. Yılmaz sinemanın kitleleri bilinçlendirmedeki büyük önemini çok iyi biliyordu. Ama yaşanan olaylar istediklerini gerçekleştirmesine engel oldu.

Yılmaz Güney'le beraber spor yaparak, satranç oynayarak uzun uzun sohbet ederek 16 ay birlikte kaldım. Bu süre içinde bir gün olsun moralinin bozuk olduğunu, umutsuz olduğunu görmedim. Oysa hakkında ağır hapis cezaları isteniyordu. Sinemayla ilgili başka davaları vardı. Son derece kararlı ve azimli bir devrimciydi. Birçok hata yaptığını ve çıkınca bu hataları telafi edecek çalışmaları kısa sürede tamamlayacağını söylerdi. Üzgün bir arkadaşımızı gördüğünde onunla mutlaka ilgilenir, derdine ortak olurdu. Çoğu zaman bizleri güldürmek için birtakım taklitler yapar, ya da neşeli şeyler anlatırdı. Kendisinin de, bir defa görenin gözünden kolay silinmeyecek güzelim bir gülümseyişi vardı. Tabii bu birlikteliğin getirdiği daha birçok irili ufaklı anı var.

Ancak bunların hepsini anlatmaya gerek yok. Ben 1973'ün sonbaharında, arkadaşlardan ayrılmanın hüznü ve dışarı çıkmanın sevincinin birbirine karıştığı duygularla tahliye oldum. Yılmaz Güney de 1974 baharında dışarıya çıktı.

Yılmaz Güney hemen sinema çalışmalarına koyuldu. İçerde iken tasarladıklarını gerçekleştirmeliydi. Selimiye'de iken "Kafalarına balyoz gibi inen filmler yapacağım" diyordu. Onu bu dönemde Güney Filmcilik binasında bir defa ziyaret ettim. Eşi Fatoş ve oğluyla tanıştım. Daha sonra Yumurtalık olayı oldu.

Yılmaz'ın tahliye olduğu dönemle, tekrar demir kapılar ardına kapatıldığı o kısacık zamanda yaptıkları, dışarıda olsa neler yapabileceğinin en güzel örnekleriyle doludur. Gerçi o içerde olmasına rağmen çoklarının özgürken yapamadığını gerçekleştirmiş bir insandır.

Adana'dan Ankara Merkez Cezaevine getirildiğinde tekrar görüşme imkânı bulabildim. Cezaevinin giriş kapısında görüşebileceklerinin isim listesi vardı. Bu listenin dışında kimseyle görüşmüyordu. Güney Film'den geldiğimi söyleyerek görüşmek istedim. Kendisine haber verdiler. "Ben müzelik miyim"? Diye söylenerek görüş yerine geldi. Ben de gerçekten müzelik olduğunu söyledim. (Uluslararası değerli bir sinemacı olduğu kabul edilerek dünya sinema müzesine bir resmi konmuştu.) Orada ilk defa üzgün gördüm kendisini... Bu görüşme, geçmiş olsunla hal hatır sormakla geçen kısa bir görüşme oldu.

Yılmaz Güney'i son olarak 1978'in sonlarında İstanbul Toptaşı Cezaevinde ziyaret ettim. Askere gidece-

SIR

ŞAFAK NAZLICAN
safaknazlican@mynet com

Tek celsede kutsandı hayat
Cübbesi kirli yargıç
Vurdu tokmağa
Tok dedi, kırıldı mak
Eksiz kaldı çocuklar
Mastarsız, köprüsüz
Çürüdü birden tarih
Barış sır oldu.

ğim için görüşmek istedim. Güney dergisinden arkadaşların yardımıyla, normal görüş yerinde değil de, özel olarak görüşme imkânı buldum. Aradan birkaç sene geçtikten sonra beni tekrar karşısında görünce çok sevindi. Orada da çok üzgün gördüm kendisini. Ama bu üzüntüsünün esas nedeni Türkiye sol hareketinin o gün içinde bulunduğu durumdu. Devrimciler bölük pörçüktü ve birbirlerine saldırılarını öldürmeye kadar vardırmışlardı. Nasılsın falan dedikten sonra ilk sözü; "Ne olacak böyle halimiz?" oldu. Türkiye'de sol potansiyelin çok güçlü olduğunu, ama devrimcilerin yaşanan olaylardan gerekli dersleri alamadıklarını, bölünmelerin ne kadar zarar verdiğinin üzerinde durdu. Gerçi bu durumdan herkes şikâyetçiydi, ama o bunun acısını yürekten duyan biriydi. Toptaşı'nda da güncel konular üzerinde uzun uzun tartıştık. Bu onu son görüşümdü.

Bu anılardan sonra Yılmaz'la ilgili genel değerlendirmelere ilişkin bazı düşüncelerimi de belirtmek isterim. Yılmaz Güney için çok şey söylenecektir. Bazı gazete ve dergilerde çıkan yazılara baktığımda onun birçok yönünün eksik ele alındığına veya yanlış anlamalara yol açacak şekilde değerlendirildiğine tanık oluyorum. Şimdiye kadar ki en derli toplu değerlendirme Yeni Gündem'de çıkan Murat Belge'nin yazısı idi. Ama öyle güzel bir yazıda bile çok dikkat çeken önemli bir eksiklik ve bir de çok yanlış bir değerlendirme vardı. O yazının eksik yanı, Yılmaz'ın yazarlık yanına hiç değinilmemiş olmasıdır. Yılmaz Güney sinemadaki başarılarının yanında aynı zamanda çok değerli bir yazarımızdı. İyi denebilecek bir roman yazarıdır. Murat Belge'nin yazısındaki yanlış yorum ise onun bencil olarak tanıtılmasıdır. Yılmaz bencil olmamak için adını mı değiştirecekti? Herkesin bir adı var ve o adla anılır. En toplumcu kimdir? Marks mı, Lenin mi? Onların da adları var. Derginin adının Güney olması konusunda da Yılmaz haklıdır. Çünkü Yılmaz hayatı boyunca çok istismar edilmiş bir insandı. Devrimcilere el uzattı, THKP-C militanı oldu. TSİP'in kuruluşuna katıldı, TSİP milletvekili adayı oldu. Yurtdışında bir toplantıya katıldı, TKP temsilcisi oldu. Bu kadar istismar edilen bir insan başka nasıl hareket edebilirdi? Bazıları onun sinema dışına taşmasını, önemli siyasi ve ideolojik konularda söz söylemesini doğru bulmuyor. Gerçekten de sadece sinemayla ilgilense çok daha fazla şey yapabilirdi. Ama onu çeşitli konularda söz söylemeye iten en önemli etken Türkiye'de kitleleri kucaklayan, doğru siyasi tespitleri olan bir partinin olmayışıdır. Yoksa Yılmaz Güney kesinlikle liderliğe soyunan bir devrimci değildi. Tam bir sinema aşığıydı. Sinemanın da, mücadele için anlamını çok iyi biliyordu.

Belirli zamanlarda Yılmaz'ın adını ağızlarına almayanlar, çok şey yazıp çizecekler. Yılmaz gene istismar konusu olacak, bunu önlemek güç. Tek istediğim, bütün yazılanların Yılmaz'ın adını hiç duymayanlara ve "Yılmaz Güney'in Türkiye ilerici çizgisinde çok önemli bir kişilik olduğunu sanmıyorum" (Yeni Gündem, Sayı 43) diyenlere, O'nun daha iyi tanıtılmasıdır.

Bütün emekten yana olanların yapması gereken ise Yılmaz Güney'in eserini gerektiği gibi değerlendirerek, emekçi sınıfların ve Türkiye devrimci hareketinin hizmetine koymaktır.

Bugün Yılmaz unutturulmaya çalışılmaktadır; ama bu hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. Türkiye var oldukça, emekçi sınıflar var oldukça ve Türkiye sineması var oldukça, Yılmaz Güney'in yok olması mümkün değildir. Yılmaz'ı kitlelere en iyi tanıtacak şüphesiz onun kendi eseridir. Yılmaz kadar olmasa bile halkına karşı en ufak sorumluluk taşıyanların bu eserlerin yok edilmesine göz yummamaları gerekir. Onu tanıyan bütün emekçilerin olduğu gibi, benim de başucumdan resmi ve yüreğimden sevgisi hiç eksik olmadı. Ben yok oluncaya kadar da olmayacak. •

(SEV)DAN

BÜLENT YEŞİLYURT

Her mevsim bahardır,
hiç keşfedilmemiş
bir kıtadan oluşmuş gövden.
Çünkü sen bir şairsin
hiç dinmeyen sancılarısın;
her gün onun yüreğine
nakış nakış işlenen.
Ve gül kokulu bir sağnak geçer
sol yanımın derinliğinden.
Çiğ tanelerinden canlanır
yeniden bütün tabiat;
selamlar hayatı yeniden.
Çünkü sen,
şu yaşamın a(kan) kaynağısın!
her gün onun toprağına işleyen.
Ateş ve kül, diken ve kül
birde kalabalık içinde yalnızlık,
bu benim yazgımsa eğer;
ben hiç gül değilim
durmadan dikenler içinde
özgürleşmek isteyen…
Anladım ki seninle ben,
toprağımızı birleştirmek zorundayız;
çünkü senin her kökünü,
kendi sınırlarımda hissettiğimden…

12.02.07 (Almanya)

ZIMANÊ DILÊ MIN

MÜRÜVET Y. CACIM
muruvetcacim@gmx.de

«Ev çend car e, ew tirên tê vê stasiyonê. Ev çend car e destê min vala dimîne dû wê da. Ev cara çenda ye per û baskên min şkestî paşva dizivirim tenêbûna xwe. Ev cara çenda ye ez û tenêbûna xwe bi serhev de şînê dikin. Ev kambaxên me wisa vik û vala ne û wilo tenha bûne, lewra tu ne li vir î. Tirêna ku tu hilda birî jî êdî nayê vê wêranê».

Ez dizanim, tirêna ku tu hildayî birî hew tê vê stasiyonê, ez dîsa jî bendewar im li wê stasiyonê. Ev nameya çenda ye ez dinivîsim ji te re! Êdî ez jî nizanim, lê xwezî te bizanibûya.

Her tişt di payîzekê û rojeke bi baran de dest pê kir û dîsa di payîzekê de wek roja reş qediya.

Tu payîza sala 1979an bigire û li payîza 2001an bixe! Gelo wêneyeke çawa dertê meydanê.

Her pirseke te wek rexneyên tûj, tev nêrînên te wek tewanbarî, her gotinên te wek xencerê û durûtiya rûyê teyî, ku tim gotin û kirinên min dipîve di wê wêneyê da ne. Devê te ji pêşerojê re mizgîniyê dide, lê di rûyê teyê xweşik da û kenê teyê xwapînok da sextekarî dibare.

Ez nizanim ji ber çî ye, ku roman, kûrteçîrok û helbest bi piranî di rojên payîzê û di rojên bi baran de destpê dikin. Rojên payîzê, nexwasima rojên bi baran, bi min romantîk jî nînin û ne xwaş in jî. Ez van rojan nahebînim, tu jî dizanî! Lê dîsa jî te ez avêtim bahoz û girdava van rojan. Min çi xeyal û hêvî dikir?. Lê pir zû weşiyan pelên dara mine hevîdariyê; û bi ser pelan da hêsirên çevan hene. Hên kû nehatibû payîz…lewra jî hên nefirîbûn evînên koçber û ez hên hînê tinebûna te nebûbûm. Min dilê xwe, yê ku bûye bendergeha kul û derdan nexapandibû. Ez di gergefa janan da bûm nexsa derd û êşan, totê cemedeke tariya tenêbûnê bûm.

Hingî tu çûyî şevên min girtî ne û rojên min kelepçekirî ne. Tinebûna te jana zirav e, derdê bê derman e. Bê zagon û bê îfade kuştina dilan e. Tinebûna te hewar e. Hewareke ji xemgîniyan, derd, kul û ji araman dapaliye maxzana (girtîxana) dilê min.

Roj wergeriya û cih da şevê. Min dîsa sibeh kir. Rojeke nû hildibe li ser dilê minê tarûmar(talan). Bawer bike ji min, tu hebûyî li bal min, yek jî cîxara min. Dost û hogirekî baş nîne, tû jî dizanî! Ev mîrata cîxarê…lê dîsa jî dikişînim. Ji ber tenêbûn û bêkesiyê. Ne dayîk û bavên min li bal min in, ax...ne jî ez li Nîştiman im. Wisa tenha me ez... Mîna dirba bê rêwî, mîna çiyakî bê berf û wek çivîka bê bask. Min dixwast, ku cangorî û baweşîna welatê xwe, çîkên baranê, tîrêjên rojê û keskesora heftrengê ji te re par bikim. Ez jî dizanim, tu pir dûrî min î û ti derfetên min jî nîne, ku te bibînim. Çevên min dîsa tijî dibin. Mêze bike! Roj zelal bû, bi qasî kela dilê min bilind bû. Ev dilê ku bûye têra derd û kulan. Azad dikim, va diçe dilê minê penahber (mûltecî) û birîndar. Min dilê xwe firand, li çil û çiyayên welatê xwe. Hisên min siwarên li ser baskên bayê, tîrêjên rojê di çavên min de xemgîniyê dixwînin. Bayê sibehî di guhên min de û hêdîka dîbêje, xeman nexwe! Rojên jiyana xweş tên, rojên ku tije hêvî û bawerî û hêviya min dîsa jî ma rojeke serbixwe û çevên min êdî bi gotina min nakin... Rojên bêyî te, ez ji rojên bê şer û kurtahiya jiyanê dihesibînim. Ax dikim, digirîm li welatê biyaniyan û xeyalan mezin dikim; di dilê xwe yê mayînkirî de. Xeyalên min reng bi reng in û êdî bûne bingeha ramana min. Di xeyalên min de yek dayîka min, tu û welatê min, nexwasima jî welat...

Te dilê xwe kîneke neheq, rikeke badîlhewa tijîkiriye û ji bo çi ye ev kîn û rik? Te dilê xwe jêkiriye, daye destê xwe û diçî, cangorî di kû da ev çûyîn?

Were rûne xwarê!. Belkî tiştên ku bîrvakirî yên ku em hîç nepeyvîne hene. Bi eslî (Esasî) ji bo çi derket ev şera? Ez jî nizanim, lê tenê tu nînî, yê ku tewanbar e, ez jî dizanim, lê encam li ber çevan e. De were rûne xwarê, te stûmala (gerdanparêz)xwe jî nebiriye. Dibe jî min nedaye te. Ji min we ye tirê, te hemû tiştên xwe biribûn, lê bîrewariyên min hene, ez wan bîranînan nadim... ez pepûk bibim jî nadim...

Kî dîzane, belkî jî ez û tu rojekê...? Belkî jî li cihekî nizanim… ax nizanim... Hêdîka! Weke dizekî ji mal derneyê û nebeze. Li dû xwe bizivire, li min binihêre, li çevên min mêze bike. Dibe jî ez bigirîm, lê tu çima digirî û çevên te bi hêsir in? Negirî; were em bipeyivin, belkî jî em bi hev re jiyana xwe bidomînin, tu bi xiyaneta xwe ve, ez jî bi tenêbûna xwe re... Tuyê bibûya bengîniya ciwantîya min û hisên minê bi kovan(hisret) ku di dilê min de nû aj didan, ne ku zemherîriya mirinê, dengê tenêbûnê û bayê xiyanetê... Were rûnê, neçe em bipeyivin, derve sar e, cemed e, bager û bahoz heye û dilê min di bin berfê de ye...

Bi mêranî destê xwe bide ser gewherê di bin sîngê xwe de. Tu evînê nasdikî, lê evîndariyeke bê gerew? Tu çiqas hatî hezkirin? Hezkirineke ku ji kerban însanan

dibe ber mirinê.? Te porê biharê carekê mizda û hembêz kir? Bihareke ku dû zivistana dijwar hatî.? Te dilê xwe firand şînokiya esman û li ser baskên kevokên azadiyê? Carekê, hema yek carê, tu leyîstî bi bîrqînokê ser ava deryayê de û carekê stêrkên esman berjêrî dilê te bûn? Te şerbeta jan û derdan wek şerbeta evîndariyê vexwar…gulm bi gulm.? Te di rojeke nû de, bi avêtina şefeqê re, deriyê dilê xwe vekir.? Te carekê di deriya tenêbûnê de avjenî kir.? Tenêbûna bê dawî û wek êşa kulê.? Dem siwarê baskê baz e, tu pê hisiyayî, ku dem çawa tê û derbas dibe di ser me re…wek çerxa felekê. Tiştên ku ji me dibe jî paşva nade ticarî. Belkî jî dem sekiniye em têde derbas dibin diçin. Te carekê, qet carekê kuşt bêhêviya hêvîdariyê? Gelo te di mirineke malxirab da jiyaneke nû afirand? Hinek jiyanên ku di hawarên kûr de bûne wek bîranînan, gava ew jiyan hildiweşin, wê demê, tam jî di wê demê de te dilê xwe wek mermîkî (Gulle) avête ser sîlahê.

Lê min; dilê xwe yê penaber (miltecî) di lûleya (namliya) aştiyê de teqand. Roj qulibî, şeva tarî destpêkir. Di dilê min de êşeke zirav, di çevên min de hêsirên rêbez û bi ser lêvên min de strana bêwelatiyê û penaberiyê, esman jî teve şîna min dibe...

Ez hêç heznakim...ji şevên koçberiyê. Şevekê ez qetandibûm ji diyarê Mem û Zînê û ez avêtim derya hesretan. Di dilê min de senfoniya hesretê bi xemgînî dilorîne. Dilê minê penaber di şefeqa sibehê de difire û li ber pencerekê disekine, ji wî we ye tirê ku dikare bifire welatê xwe. Li derve cemed e, qeşayê xwe avêtiye pencereyan ...berf bi dilê xwe dibare. Berfa her welatî bi xwe xwaş e, lê berfa welatê min xweştir e û germoktir e ji berfa hemû welatan, wek însanên welatê min. Dilê xwe li ber pencerê hildidim û difikirim. Bi ser mirinê de diçim û gefan dixwim, lê dilê min bê giyan dikeve, li xerîbiyê mirin zor e, mirineke penaber hên jî zordar e. Ji ber ku ez di jiyanê de jî, di dilan de jî koçber im û jiyana min di her deman de bi xemgînî, kul, derd û bi aram bû. Jiyana min straneke neqediyayî ye...

Ez jî dizanim jiyan xwaş e, lê ji bo min jiyan xeyalek e êdî. Min bendê jiyanê ji destê xwe revand. Jiyana min wek gemiya xemgîniyê bi dilkovanî ji bendergeha dilê min de qetiya û çû. Heywax! Girîn û zarîn kar nake. Min evîn û baweriyên xwe bi bengîtî avête ser pelên daran ku baweşîn ber bi te de bîne... Êdî kortikên çavên min jî zûha bûn. Piştî şeveke bê xew, di şefeqeke xemgîn da me dîsa. Şeveke bê te, lê dîsa jî tu hebûyî di wê şevê de...şeveke westiyayî û şeveke bêdeng…

Malxirabên şevan çiqas bê deng in, wek bîrên tarî û kûr, kerr û lal in wek mirina bê dawî. Şevên ku hisretê dawî nake, pevgîhanê (gîhîştîna hev) xwedî nake, dipalin kûraniya bîra dilê minê birîndar. Tikes hewara dilê min nabhîse; ramana min dixwaze ku roj derê û bibe sibeh. Lê dilê min naxwaze ku bibe sibeh, dema ku tîrêjên rojê gerdûnê hembêz dikin, tenêbûna min hên jî mezin dibe û zêdetir xwe kifşe dike. Dibe êşek û wek marê kor li bedena min digere. Wek arê dojehê di dilê min de bilind dibe. Ez wisa stûxar û xemgîn dibim, hêsirên min bi xwe tên xwarê, lê ez naxwazim bigirîm, ku tu hêsirên min nebînî û ez te ji nava dilê xwe derxim, vekqetînim û bavêjim. Ne te dixwazim ne jî evîna te. Dilê min ji min re pir bextreşiyê dike, lewra gava bû sibeh, hisên dîlê min ji mentiqa (aqil-Raman) min serdesttir bûn.

Lê dilê te ji simbilên li ber bayê asêtir e, ji bedena te re îsyan(raperîn) dike. Dilê xwe azad berde, bira têde roj vede, di çavên tede şefeq bavêje. Çavên te wek şûrekî qeşagirtî ye, hêdî hêdî bi dilê xwe re berjêrî paşila min dibe…diricifim, lê dîsa jî bi kela dilê xwe de çevên te bi dilekî bengî germ dikim.

Xeman nexwe ti car, ez germaya evînê herdem di dilê xwe de xwedî dikim. Ji ber ku evîna min bêhempa û pir mezin e, evîna min di jiyana te de keskesoreke heftreng bû, evîna min di çavên te de pêlpêlî ye. Di esmanê şînok da li ser baskên kevokan de baweşîn e. Evîndariya min di çiya û baniyan de gul û beybûn e, û evîna min bendergaha tenêbûna min e... Bi te re hînê kenê şêrîn bûbûm û bi te re min evîn û evîndarî naskir. Bi te re hînê hizkirina dinyayê bûm, û bi te re min evîna dilê xwe mezin kir. Dîsa jî te bi min stemkarî, xedarî û evîneke dîjwar û jîyana bê giyan da nasandin... Bi naskirina te re ez ji şevan xeyîdîm. Lê dîsa kenê te yê xweşik di şevan de diniqute dinya min; ew kena hêdîka, bi qayîde û nermikî, wek êşeke xedar, bedena min dipelîne. Demeke dijwar e ew dem, demeke ku can tabnake, ku di wê demê de tu tine yî, deng tine, ronahî tine, hevîdarî tine. Tarîke reş, şevereşeke fetisokî li dora min e...

Tinebûna te bêqudûmî ye, bêçaretî ye; tinebûna te qehr e, kesirandin e... Tebata tinebûna te kevirê sebrê ye û gula hesretê ye. Hesreta min jî penaber e. Hinek caran di hesretên penaber de jî hevîdarî aj dide, lê ji bo bîrkirina carekê hezar gotin bê kîfayet dimîne. Lewra paşeroj jî pêşeroj jî edî şîfreke genetîk e li bedena min…

Gelo ev nameyeke pir dirêj e ez ji te re dinivîsim, an ji şîngirtina jiyanekê ye? Jiyaneke ku wek kaxizeke qelişî, wek dîwarekî ferişî, wek guleke çilmisî, wek bêhneke fetisî… nizanim, lê dîsa jî ji te re dinivîsim û dihesibînim ku tu heyî. Ez bi te difikirim, ji min we ye tirê tu min tînî bîra xwe. Tava sibehê gava xwe davêje ser axê, bêhna wê axê çawa tê wek jiyaneke nû?. Ez dixwazim şefeqê bi tîrêjên rojê re bayekî nermik hisên dilê min bîne ji te re. Dizanim tu li benda hisên min nemayî ticaran, lê ez dîsa jî li benda roj û bayê me mîna ku çawa li benda te mam. Di demên şefeqan de jî û tariya şevereş de jî ez li benda te bûm. Zemheriyê di cemedê da û di qeşagirtina her deman de jî benda te mam. Demên rojhilatê ku roj diqulibî cih dida şevê, di wan deman de ez hên bêtir li benda te dimam.

Gerek te bizanibûya ku dilekî sêwî û westiyayî

bi kesera te li derekê ji bo te lêdixe. Her rojên ku bi ser min de diqulibin pirtir min heznî dikin. Êdî ti tişt biryara jiyanê nadin min; ne bayên sibehê û ne ji tîrêjên rojê. Ti tişt tamê nade min. Di esmanê şînde firînên bazan, wîtîniya çivîkan, herikandina avan, bişkivîna gulê û qebe qeba kewê, ti tişt ji min re êdî tam nade. Tam nade jiyana min rojên bêyî te. Gava ku tu werî, kî dizane, belkî jî baxçeyên min çilmisî ne. Di gulistana min de gul nabişkivin û rojên min jî edî bûne şev. Perdeyên pencerên min girtî ne, deriyê min kilitkirî ye û kî dizane, dema ku tu werî belkî edî ez jî tine me...

Her dem ez li te digeriyam, siya te têra min dikir. Niha pêjna te jî nayê. Rûyê min ken ji bîr ve kiriye. Êdî şevereş min diparêzin û hevalên min in. Hîngî tu çûyî, cihên tenha û tarî bûne hogirên derd û kûlên min. Ez dîsa şer dikim, lê bi te re na! Vê carê şerê min bi wêneyê te re ye; dihesibînîm ku tu yî li wêderê. Di dema hebûna te de dilê min çawa gurpegurp dikir. Dema tu çûyî qudûmê min nema, ku ez bêjim neçe. Niha di zîndana dilê sêwî de û perestgeha bîranînan de li ber wêneyê te dibêjim neçe, NEÇE!. Hingî tu çûyî, ew gurpîniya arê dilê minê sêwî bêmecal ma û temirî. Ez 2.yê Adarê 1980î hildidim li 31.ê Kanûnê 2001an dixim, digirim bi devkeniyeke (beşûş), heznî û mehsûn bi kula dilê xwe re didim rexê lêvên xweyên ku ken ji bîr ve kirine. Ji bo ku bibe wek wêneya derd û êşên dîrokî. Ji bo ku ez ticar kirinên te ji bîr ve nekim...

Ku tu rojekê ji nişkê ve derkevî – werî; derya axîn û keseran di dilê minê xemgînde de pêlpêlî bikî jî, êdî tu min nabînî û nasnakî. Ez ne ew ez im. Êdî ez tine me. Tu qatilê roj û şeva yî, tu qatilê his û evînê yî û qatilê dilê ew EZa berê yî. Te ew EZa berê ji zû de mirand. Ew EZa berê di gergefa janan de bû nexşê arama dilan û totê geliyê seqemê bû, û niha jî cemeda tenêbûnê germ dike.

Li çavên min nenihêre, di bîbikên çavên min de li xwe negere, çalakiyên te wê vala derên. Ji ber ku tu ji bona min tine yî... Di çavên min û ramana min û her wisa di dilê min de jî tu cih nagirî. Di orta dilê min de mezelek heye û di wê tirbê de jî çi heye tu fêm nakî; ji boyî fêmkirinê his lazim e, ew jî karê te nîne... Hisên dilê min nepîve. Hisên dilê min aliqîne-asê bûne. Ew hisên ku derba mirina malxirab hildane. Ew hisên ku di şevên bê tavehîv de derba xiyanetê xwarin. Min got, nepîve hisên min û min kelogirî neke. Ev dem ne ew dem e êdî. Avên çeman hemû nagihêjin deryayê. Çawa ku min bîrvakir ken û henek, wisa jî min bîrva kiriye girîna ji bo te. Di çavên min de hêsir hebe jî zinhar! Tu nebe ser xwe. Ew hêsirana şîngirtina mirina hisane. Şîngirtina evîna koçber e. Xatirxwastina gemiya jiyanê ye, ku ji bendergeha vir û derewan diqete û ber bi jiyaneke nû de diçe. Tu jî here, nesekine li van deran. Bila di dilê min de janeke zirav bimîne. Payîz hat dîsa. Dema pelweşîna daran e. Perdên pencereyên min venekin, li zengilên deriyê min jî nexin. Tenêbûnê bêtir kes bi ser min de nehat bi salan; ji ber vê yekê min jî zengilê deriyê xwe hilweşand û avêt. Mîna ku çawa tu jî hatî avêtin ji dil. Va ye dîsa payîz hat, ez dilê xwe davêjim ser baskên kevokan û dişînim welatê xwe. Ji ber ku dilê min hisên xwe biparêze, mîna darên payîzê pelweşiyayî nebe. Welat dilê min dihebîne, her wisa dilê min jî wî. De here êdî dem hat, vê carê mîna dizekî jî nereve, deriyê min kilît bike, pişta xwe bide min û wisa here. Ez li benda bihharê me êdî. Di biharekê de dixwazim bikenim êdî... Bê hêvî jî nînim, lê yê ku ez li bendê me êdî ew jî tu nînî. •

HİÇ BİR PAZARTESİ

METİN FIRAT
metic44@hotmail.com

Pazar kokmuyordu
Hiçbir Pazartesi
Paydos zili çok uzaktı
Yeni başlayan öğle arası
Yaşam biraz memureydi
Bellissima kokulu tayyördü
İki kalın şişli örgüydü
Fatura sırasında sövgüydü
Koşma evladım derdi amca
Toplanırdı yerden defterler
Tamam, amca derken
Çocuk yine koşardı
Arkadaşının peşine
"ah bu yetmeler yok mu?"
Duyulmazdı artık
Çocuklar maça başlamıştı bile
Bizler büyümüştük
Omzumuzda yaşamın ağır yükü
Bizi günden güne çökertiyordu
Kara toprağın bağrına
Ve mezar kokmuyordu
Hiçbir Pazartesi

07 Ekim 2005

Simavnalı Şeyh Bedreddin konusu hala çok tartışılan ve yorumlanan bir konudur. Bu sayımızda ve sonraki sayımızda Bedreddin'İ değişik yönleriyle ele alan inceleme yazılarını okuyacaksınız.

Bedreddin'nin muhaliflik yönü üzerine, daha ileri "adaletli" bir toplum özlemiyle kendi döneminin "komünist"i olduğu üzerine, hukukçuluğu üzerine yapılan vurgu ve değerlendirmeleri okuyacaksınız.

Nazım Hikmet'ten başlayıp günümüzde de devam eden Bedreddin'in sanattaki yorumlara ilişkin görüşleri de okuyacaksınız.

Bu sayımızda; akademisyen, araştırmacı-yazar Ç. Ceyhan Suvari'nin incelemesine, etnodinsel gruplar üzerine çalışmalar yürüten ve İzmir Tiyatroevi yöneticilerinden Mehmet Akan'ın "Hikâye-i Mahmud Bedreddin"i oyunlaştıran tiyatrocu Hamit Demir ve Simavnalı Bedreddin belgeselini yapan Prof. Dr. Nurdan Arca ile yapılan söyleşilere yer veriyoruz.

GÜNEY

Şeyh Bedreddin
EŞİTLİKÇİLİK Mİ, CEMAAT DAYANIŞMASI MI?

Ç. CEYHAN SUVARİ

Giriş

İslam ve Hıristiyan tarihi incelendiğinde sayısız kere yoksul halk kesiminin iktidara ve doğal olarak iktidarın ideolojisi olan ortodoksiye karşı ayaklandığını görmekteyiz. Söz konusu ayaklanmalara önderlik edenlerin de hem Hıristiyanlık'ta hem de İslamiyet'te ilginç bir şekilde benzer özellikler taşıdıkları dikkatten kaçmamaktadır. Her iki dinde de muhalefeti temsil eden karizmatik önderler yoksul kesimlerin umut bağladığı ilahi birer kurtarıcı olarak sahiplenilmişlerdir. Yine, neredeyse tüm heretik ve heterodoks hareketlerde eşit ve adil bir düzenin ve bolluğun olduğu bir dünya cenneti vaadi başattır. Pek tabi ki, egemene dolayısıyla onu temsil eden ve kutsayan ortodoksiye karşı gelişen muhalif hareketlerin de ortodoksiye alternatif olarak sunduğu çoğunlukla senkretik olan yine dinsel bir ideolojiydi. Eşitlikçi söylemleri, yoksul ve ezilmiş sınıfların umudu oluşları ve iktidara karşı cesur duruşları söz konusu hareketlerin, kapitalist bir dünyanın muhalifi olan sosyalist hareketler tarafından sosyalizmin tarihsel dayanakları olarak gösterilmesini de beraberinde getirmiştir.

Öyle ki, bazı sosyalist aydınlar, heretik ve heterodoks hareketlerin eşitlikçi ve sınıfsız bir toplum yaratma arzusunda olduğu iddiasına paralel olarak bunların "ilksel sosyalistler" olarak değerlendirilmesinde bir sakınca görmemektedirler. Seküler bir ideoloji olan sosyalist eşitlik anlayışıyla dinsel içerikli heretik ve heterodoks hareketlerin eşitlik söylemleri arasında gerçekten bir bağ kurulabilir mi? Ve gerçekten iddia edildiği üzere sosyalizmin nihai olarak öngördüğü sınıfsız toplum modeli gibi, söz konusu hareketler de sınıfsız bir toplum öngörüyor muydu? Daha da önemlisi geçmişte yaşanmış toplumsal olayların günümüz bakış açısıyla ve modern kavramlarla açıklanması doğru bir yaklaşım mıdır? Bu üç soruya yanıt aramak amacıyla hem İslamiyet içindeki hem de Hıristiyanlık içindeki muhalif hareketlere, ardından da Anadolu'daki en etkili heterodoks isyan olarak gösterilen ve Türkiye sosyalist hareketlerinin adeta mitosu haline gelen Şeyh Bedreddin hareketine yeniden ve sorgulayıcı bir bakış açısıyla göz atmamız gerekmektedir.

İslamiyet Tarihindeki Heterodoks Hareketler

İslamiyet'in ilk yıllarından itibaren ortaya çıkan çatışmalar ve bölünmeler günümüzde de süren İslam içi hesaplaşmaların temelini oluşturmuştur. Ancak ilk dönemin sonuçsuz kalan çekişmeleri hem sınıfsal hem de kültürel anlamda, Mevali'nin olaylara dahil olmasıyla asıl etkisini göstermiştir. Zira Mevalilere kadar iki klik arasındaki mücadeleler, Araplar arasında ve daha ziyade ailelerin iktidar mücadelesi olarak sürmüştür. Ancak Araplar tarafından ikinci sınıf olarak görülen ve dışlanan Mevaliler, bu özellikleri nedeniyle İslam ikiliğinin yönünü ve anlamını kökünden değiştirmişlerdir.

Mevaliler, İslam coğrafyasında daha çok Kufe'de toplanmıştı. Özellikle Emeviler döneminde gördükleri kötü muamele onları Sünniliğin karşısına, Şiilik içerisine yönlendirmiştir (bkz. Daftary 2001, Ocak 1999, Bulut 2000). Farklı etnik gruplardan gelen Mevaliler İslamiyet'i eski dini inançlarıyla sentezleyerek senkretik

bir yapı oluşturmuşlardır. Bu senkretik yapı içersinden pek çok radikal heterodoks hareket de doğmuştur. Bunlar arasında henüz İslamiyet'in ilk dönemlerinde ortaya çıkan Melametilik, daha sonra gelişen pek çok heterodoks harekete de kaynaklık etmiştir. Melametilik daha çok Arap olmayan halklar arasında gelişen mistik bir harekettir. Etimolojik olarak Melamet, Allah ile beraber olmak için sırrını gizlemek, yakınlık ve kulluk adına kendini kınamak, halka yalnız kusur ve kabahatlerini gösterip iyiliklerini gizlemek anlamındadır (Ocak 1999: 11-12).

Mevalilerin, Emevilere karşı beslediği kin, Abbasi Devleti'ni doğurmuştur. Zira arkasına güçlü bir Mevali Şii desteğini alan Abbasiler, 750 yılında Emevi Devleti'ne son vermiş ve halifeliği Şam'dan alarak Bağdat'a taşımıştır. (Daftary 2001:108-109). Abbasilerin egemenliğiyle beraber Şii muhalefet büyük oranda pasifize olmuştur. Ancak zamanla Abbasilerin de beklenleni vermemesiyle, eskisine oranla daha radikal Şii klikleri ortaya çıkmıştır. Radikal Şiilik, ezilmiş ve ekonomik durumu kötü kitlelerin katılımı için uygun bir siyasal ortam sunmaktaydı. Nitekim bu koşullar çerçevesinde bir araya gelen radikal Şiiler kuruluşunun henüz birinci yılında (751) Abbasilere karşı ayaklanmış, ancak Abbasiler bu ilk muhalif hareketi kanlı bir şekilde bastırmıştır (Daftary 2001:109-110).

Bu tarihten itibaren Abbasiler Şiilere karşı daha baskıcı ve tahammülsüz bir politika güttüler. Böylece radikal Şiilik yeraltına çekilerek gizli bir şekilde, özellikle merkeze uzak yerlerde örgütlenmeye başladı. Bu örgütlenme sonucunda erken İsmailik hareketi ortaya çıkmıştır. Bağımsız bir hareket olarak İsmailiğin ortaya çıkması 765 yılında İmam Cafer el Sadık'ın ölmesiyle beraber, kendisinden önce ölen oğlu İsmail'in adının harekete verilmesiyle mümkün olmuştur (Daftary 2001:25-128). İsmaili hareketi Hindistan'dan Fas'a kadar çok geniş bir coğrafyada yayılma imkânı bulabilmiştir. 973 yılında Mısır'da kurulan Fatımi Devletiyle de kurumsallaşmayı gerçekleştirmiş, ardından 1094 yılından itibaren Yemen'de Mustaliler, Suriye'de kurulan Nizari Devleti ve İran'daki Hasan Sabbah liderliğindeki Alamut hareketiyle varlığını sürdürmüştür (Daftary 2001:125-480).

Yukarıda bahsettiğim hareketlere benzeyen başka bir örnek de Mukanna isyanıdır. Ortodoks İslam'ın temsilcilerince "Sapık El-Mukanna" olarak adlandırılan Mukanna, eski İran ve Mezopotamya dinlerinde yer alan ve yerli halklara sempatik gelen Mehdi/Mesih ve ruh göçü (reenkarnasyon) inancıyla epey bir taraftar toplamıştı. Mukanna, ruh göçü yoluyla Muhammed Peygamberin ruhunun Ali ve Ebu Müslim 'den sonra kendisine geçtiğini söylüyordu . Ancak 780'de Emevi ordusu tarafından sıkıştırıldığında intihar etti (Rahman 1995: 185). Mukanna taraftarları Babek adlı İranlı bir liderin önderliğinde, Azerbaycan'da ikinci bir isyan başlattılar. Babek'in fikirleri Mazdek dininin etkisinde eşitlikçi bir ideolojiye sahipti. Hareket çok kısa bir sürede Azerbaycan üzerinden Ermenistan ve İran'ın kuzeyine kadar yayıldı. Babek hareketi bu bölgelerde yirmi yıl boyunca, yani 838 yılında Babek'in İran'da halife askerlerince yakalanarak öldürülmesine kadar etkin oldu (Rahman 1995: 207).

İslamiyet içinde sınıfsal nitelikli en etkili hareketlerden birisi de hiç şüphesiz "Zenci İsyan"ıydı. Araplar arasında İslamiyet öncesinde var olan ve İslamiyet döneminde de sürdürülen kölelik kurumu, savaşlarda esir edilen ya da satın alınan insanların köleleştirilmesi ile yaşatılıyordu. Yani sanıldığının aksine İslamiyet kölelik kurumunu kaldırmamıştır. Hatta Kuran'da kölelik kumunu meşrulaştırıcı ayetler dahi bulunmaktadır. Nur Suresi'nin 33. Ayeti buna iyi bir örnek oluşturmaktadır:

…Kölеleriniz özgür olmak için sizinle sözleşme yapmak isterlerse, iyi niyetli iseler, onlarla sözleşme yapın. Onlara, Allah'ın size verdiği mallardan verin. Eğer evlenerek iffetli kalmak istiyorlarsa, dünya hayatının gelip geçici zevkleri uğruna cariyelerinizi fuhuş yapmak zorunda bırakmayın. Kim onları fuhuş yapmak zorunda bırakırsa, zorlandıkları için Allah onları bağışlayacaktır. Çünkü o, çok merhametlidir. (Kur'an-ı Kerim: 2004: 268)

Ayetten de anlaşıldığı gibi Araplara sadece kölelerine iyi davranılması öğütleniyor. Bu nedenle köle ticareti Arap tüccarların en önemli "kalemlerinden" birini oluşturmaktaydı. Bu koşullar altında Ali bin Muhammed adında bir İranlı, özellikle siyahî köleler arasında eşitlik ve zenginlik fikirleri doğrultusunda bir isyan başlattı. İsyancılar 869'da Basra'yı ele geçirip Irak'ın güneyini kontrollerine almayı başardılar. Ancak 882'de halife ordusu tarafından yenilgiye uğratılarak 14 yıllık bağımsızlıklarına son verildi (Rahman 1995: 239-244).

Zenci İsyanı'ndan sekiz yıl sonra aynı bölgede ondan daha etkili ve kalıcı olan başka bir isyan baş göstermiştir. Karmati hareketi olarak adlandırılan bu yeni isyan, İsmaili hareketinin etkisi altındaki Hamdan Karmat adında bir liderin önderliğinde ortaya çıkmıştır. Ortodoks İslam'ın temsilcilerince Karmati olarak adlandırılan hareketin kendi adlandırmaları ise "doğrulukla güdülen dava" anlamında "el dava el hadiye" idi (Daftary 2001: 126-127). Ağır vergilerden ve baskılardan bıkan halk, Karmati hareketinin eşitlikçi ideolojisi altında bir araya geldi. Hamdan Karmati 890'da Kufe yakınlarında Dar-ül Hicre olarak adlandırılan (hicret/göç yurdu) küçük birimler oluşturdu. Bu birimler bağışlarla oluşturulan bir fondan finanse edilmekteydi. Kısa sürede Irak'ın güneyinde başkenti el-Ahsa olan güçlü bir devlet kurdular. 930 yılında Mekke'ye saldıran Karmatiler şehri ele geçirip, Kâbe'deki Hacerü'l-Esved'i yerinden çıkarıp el-Ahsa'ya götürdüler. 20 yıl el-Ahsa'da kalan Hacerü'l-Esved ancak Fatimi hükümdarı el-Mansur'un ricasıyla yeniden Mekke'ye götürüldü (Rahman

1995: 272). Özellikle Bahreyn onlar için bir üs oldu. Suriye'deki Karmati hareketi 903'te, Irak'taki de 906'da bastırılabildi. Ancak Bahreyn Karmatileri uzun bir süre varlıklarını sürdürdüler (Rahman 1995: 245-247).

Görüldüğü gibi, kurumsallaşan ve devlet ideolojisi haline gelen ortodoks İslam'a karşı irili ufaklı pek çok isyan baş göstermiştir. Bunlardan çoğu başarısızlıkla sonuçlanmış; ama Ebu Müslim İsyanı, Karmati hareketi, Fatimi hareketi gibi bazı isyanlar da başarılı olmuş ve muzaffer isyancılar kendi devletlerini kurmuşlardır. Başarıya ulaşan hareketler, isyan aşamasındayken eşitlik ve adalet söylemleriyle yoksul ve dışlanmış kesimlerin umudu olmuştur. Ancak devletleşen bu hareketler çok geçmeden kendi egemen sınıflarını oluşturmaktan yani ortodokslaşmaktan kendilerini kurtaramamışlardır. Bunlar arasında kısmen eşitlikçi (ama kesinlikle sınıfsız değil) bir toplum yapısına en yakın örneğin Karmati hareketi olduğu söylenebilir. Ancak kısmi Karmati eşitliğiyle sosyalizm arasında bir yakınlık ve benzerlik kurmak yine de doğru bir yaklaşım değildir. Zira dinsel açıdan oldukça mutaassıp olan Karmatiler, cemaatleri dışında kalan tüm Müslümanları "kâfir" olarak görmekteydiler. Eşitlikçilik anlayışları ise dinsel olarak kutsanmış yönetici sınıfların kontrolü altındaki kaynakların, kısmi olarak paylaştırıldığı bir cemaat dayanışmasından başka bir şey değildi. Aslında bu açıdan Karmatiler günümüz dünyasından bir hareketle illaki karşılaştırılacaksa bunun için sosyalist hareketler yerine Afganistan'daki Taliban hareketi çok daha uygun bir model olacaktır. Her iki hareket de hem çıkış itibariyle ve kadrolarıyla, hem dayandığı yoksul kesimle hem de cemaatçi kısmi eşitlik anlayışıyla ve de en önemlisi cemaatleri dışında kalan Müslümanlara yaklaşımlarındaki muhafazakâr tavırlarıyla büyük bir benzerlik arz etmektedirler.

İslamiyet'te olduğu gibi, Hıristiyanlık içerisinde de tarih boyunca yoksul ve ezilen sınıfların iktidara karşı ayaklandıkları bilinmektedir. İslam ortodokslarınca muhalefeti temsil edenler Arapça "sapkın" anlamına gelen "zındık" kelimesiyle adlandırılırken, Hıristiyan ortodoksları da kendi muhaliflerini Yunanca "sapkın" anlamına gelen "heretik" kavramıyla adlandırmışlardır. İslamiyet ve Hıristiyanlık içersindeki muhalif hareketlerin benzerlikleri sadece ortodokslarının gözünde sapkın olarak görülmeleriyle de sınırlı değildir. Her iki dinde de muhalif hareketlerin ortaya çıkışlarını hazırlayan koşullardan dayandıkları yoksul ve dışlanmış tabana, hareketin önderlerinin karizmatik ve aynı zamanda ilahi bir kurtarıcı olarak görülmesinden adil ve eşitlikçi bir düzen söylemine varıncaya kadar pek çok noktada ortak özellikler taşıdıkları görülmektedir.

Önemli Heretik Kiliseler

Çerçevesini büyük oranda Iustinianos'un çizdiği Doğu Roma'nın, namı diğer Bizans, iktidar ideolojisi üç dayanak üzerine kurulmuştu. Bunlar: Hıristiyan dini, Roma hukuku ve erkin tanrısal kökenli olduğu inancı (Seidler 1999:26). Halkın dışlandığı bu iktidar geleneği, 7. yüzyıldan itibaren Arap ve Slav istilalarıyla sarsılmaya başlamış, buna paralel olarak da halk üzerindeki baskısını artırmıştır. Hatta zamanla, daha önce yasalarla engellenmeye çalışılan feodal oluşumlara göz yumulmaya başlanmıştır (bkz. McNeill1998, Seidler 1999). İmparatorluğun, çok etnili ve çok katmanlı olan toplumunu bir arada tutmak için kullandığı din faktörü, bu süreçle beraber kendisine yönelen bir silah olmuştur. Zira daha beşinci yüzyıldan itibaren I.Efes Konsili ile başlayan dinsel kopuşlar bu gelişmelere paralel olarak artarak devam etmiştir. Böyle bir bunalım ortamında gelişen Paulician Hareketi, Nastorius'ın ayrılışından sonra Anadolu'da ilk ciddi isyanı gerçekleştirmiştir.

Paulician Hareketinin adının nereden geldiği hususunda çelişkili ifadeler bulunmaktadır. Özbudun'a (2003: 164) göre kilise, ismini hareketin önderi olan Ermeni kökenli Paul'dan almıştır. Seidler (1999:92) ise hareketin önderi olarak gösterdiği Samosatalı Konstantinos adlı Ermeni bir din adamının, gerçek Hıristiyanlığa sadece İncil'in ve Pavlos'un mektuplarının kılavuzluğunda ulaşılabileceğini söylemesi nedeniyle, Aziz Pavlos'un referans alınmasına atıfla, harekete Paulicianizm denildiğini kaydetmektedir. İsmi konusunda çelişkiler bulunmasına rağmen içeriği hakkında tüm araştırmacıların hemfikir olduğu Paulicianizm; 7. yüzyılda Bizans topraklarında Ermeni köylü ve çiftçiler arasında yayılmıştır. Manihezimden çok fazla etkilendiği anlaşılan hareket, insanın kötülükten, ancak maddi dünyaya ilişkin şeyleri yadsımasıyla uzak durabileceğini öğütlemekteydi (Seidler 1999:79) Onlara göre, maddi dünyanın kötü tanrısıyla manevi âlemin iyi tanrısı arasında kıyasıya bir mücadele sürmektedir .

Paulicianlar resmi kilisenin tüm tapınım biçimlerini ve sembollerini kötü tanrının yaratımları olduğunu düşündükleri için reddetmişlerdir (Özbudun 2003: 164). Gerçekte, bu tepkinin kötülük tanrısı ile ifade edilen resmi siyasal ve dini erke olduğu anlaşılmaktadır. Zengin kilise ileri gelenlerini eleştirmesi, dünyevi serveti yadsıması, kutsal tasvirler kültüne karşı çıkması, azizleri kabul etmemesi, bütün halkların eşit olduğu fikrini savunması, toplumsal ayrıcalıkların kaldırılmasını isteyen sloganları nedeniyle Paulicianizm, özellikle köylülere ve şehirlerin pleb nüfusuna çekici gelmekteydi (Seidler 1999:93). Paulicianizm'in bu yadsımacı düşünceleri, daha sonra Balkanlardaki Bogomil hareketini ve Güney Fransa'da ortaya çıkan Cathari Hareketini de etkilemiştir (Murray 1989: 30). Paulicianlar bir süre Arap Bizans çelişkisinden yararlanarak, Arap himayesinde gelişme fırsatı yakalamışlarsa da, 843 ve 872 yılları arasında Bizans yönetiminin saldırıları sonucunda Anadolu'daki varlıkları sona ermiştir. Geriye kalan bir grup Paulician,

Balkanlara sürülmüş ve varlığı burada bir süre daha devam etmiştir (Özbudun 2003: 166).

Anadolu'da Paulician hareketinden sonra bu sefer Balkanlarda Bogomil hareketinin çıktığını görmekteyiz. Balkanlardaki Paulician izlerinin etkisiyle, buradaki kentli Bizans ve köylü Bulgar halkları arasındaki çelişkinin tetiklediği Bogomil hareketi, ılımlı bir düalizm görüşüne dayanmaktadır (Murray 1989:30). Bogomiller, kilise binalarını şeytan işi olarak görmekte, maddi dünyanın şeytanın denetimi altında bulunduğuna ve din adamlarının da şeytanın yardımcıları olduklarına inanmaktaydılar. Bizans'a karşı bir süre direnen Bogomiller, 13. yüzyıldan itibaren Bulgar Krallığı'nın da karşı tavrı sonucunda gerilemeye başlamıştır (Özbudun 2003: 169).

Anadolu ve Balkanlarda patlak veren heretik isyanlar karşısında 11. yüzyıla kadar Batı Avrupa, görece olarak, daha huzurlu gözükmektedir. Ancak çok geçmeden Batı Avrupa'da da heretik kökenli bir dizi isyan baş gösterecektir. Bunlar içinde en etkili olan Cathari Hareketidir.

Cathariler de kilise pratiklerine ve sembollerine karşı çıkarak öğretilerini yaymaya başlamışlardır. İlk Hıristiyanların yaşamlarını örnek alarak yalın ve yoksul bir yaşamı savunmuşladır (Özbudun 2003: 171). Cathariler; cenneti, cehennemi, yeniden dirilişi yok sayıyor; imanın zorla olmayacağını ilke ediniyor; devlet dahil tüm toplumsal ve siyasal merkeziyetçiliği, özel mülkiyeti reddediyor; toprak ve iş paylaşımını ön görüyorlardı (Barber 1995: III 45-48). Catharilere göre de dünya maddi olan kötüyle, iyi olan manevi dünya şeklinde düalistir. İnsanlık da bu iki zıt ilkenin ürünüdür; ruh iyi tanrının yaratımı, buna karşın beden kötü tanrının yaratımıdır. Üreme ve evlilik de kesinlikle günahtır.

Cathariler, kutsal kitap olarak Eski Ahit yerine, Yuhanna İncil'ini kabul ediyorlardı. Toplum, müminlerin oluşturduğu sıradan insanlarla, kusursuzların (perfectilerin) oluşturduğu ruhban sınıfından meydana gelmekteydi. Ayrıca, kilise binaları yoktu ve haç kullanmayı de reddediyorlardı (Murray 1989: 105-107).

Cathariler, merkezi iktidarların kovuşturmaları ve askeri hareketleri sonucu ortadan kaldırılmışlardır. Bundan sonra Avrupa'da Cathari hareketi kadar etkili olmasa da, Reformasyon harekelerine kadar geçen süreçte Waldens, John Wyclif ve Lollard, son olarak Jan Hus hareketlerini görmekteyiz. Bu hareketlerin hemen hemen tümü yukarıda bahsi geçen öğretileri savunmuşlar ve aynı kaderi paylaşmışlardır (Murray 1989, Barber 1995, Özbudun 2003)

Şeyh Bedreddin Hareketi

Şeyh Bedreddin hareketinin Paulician ve Babai hareketleriyle beraber Anadolu tarihindeki en önemli toplumsal olaylar arasında yer aldığı konusunda tüm tarihçiler hemfikirdir. Öyle ki, Bedreddin isyanı bastırıldıktan sonra dahi etkisini uzun yıllar sürdürmüştür. Hatta Ocak (1996: 155), isyandan sonra Bedreddinilik olarak adlandırılan dini bir hareketin ortaya çıktığını ve bu hareketin de Balkan Aleviliğinin temelini attığını ifade etmektedir.

Bedreddin'e ait olduğu iddia edilen *"…Kadınlar müstesna olmak üzere erzak, malbûsat, mevâşi ve arazi gibi şeylerin kâffesinin umumun mâl-i müşterek addedilmesi…"* (Korkmaz 2007: 66) söylemi, Nazım Hikmet'i de etkilemiş olmalı ki, bu söylem 1936'da basılan "Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı"nın ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Söz konusu destan Bedreddin hareketinin Türkiye sosyalistleri tarafından hemen hiç sorgulanmadan sahiplenilmesine de yol açmıştır. Türkiye sosyalist hareketlerinin adeta motivasyon aracı haline gelen Bedreddin hareketi acaba iddia edildiği gibi "ilksel sosyalist" bir hareket miydi? Ve isyan başarılı olsaydı Osmanlı Devleti yerine, eşitlikçi ve sınıfsız bir komünist düzen mi kurulacaktı? Aslında yazımın başından beri amacım bu sorulara yanıt bulmak kesinlikle değil, ama buradaki anakronik yaklaşımı sorgulamak adına verdiğim heterodoks ve heretik hareket örneklerine ek olarak Bedreddin hareketinin Türkiye sosyalistleri arasındaki özel yeri nedeniyle, ayrıntıları dikkate alarak Bedreddin'in yaşamına ve isyanın ortaya çıkış sürecine yeniden bir göz atmanın yerinde olacağı kanısındayım.

Bedreddin, Orhan'ın oğlu Süleyman Bey'in emrinde Rumeli'ye sefer düzenleyen akıncılardan Gazi İsrail adlı bir babanın ve Ortodoks Kilisesi'ne bağlı Hıristiyan bir annenin oğlu olarak 1358 ya da 1359'da Simavna'da dünyaya gelmiştir. İlk eğitimini Osmanlı'nın payitahtı Edirne'de almış ve bu süreçte hocası olan Molla Yusuf onu fıkıh alanına yönlendirmiştir. Edirne'deki fıkıh eğitiminden sonra Bursa'ya geçen Bedreddin burada Manastır Medresisi'nde Molla Şemseddin Fenari vasıtasıyla İbn Arabi felsefesiyle tanışmıştır.

Merakı ve araştırmacı kişiliği onu Bursa'dan sonra Konya'ya götürmüştür. Konya'da da Hurifilik felsefesiyle tanışan Bedreddin'in anlam dünyası hem genişlemiş ama aynı zamanda çelişkileri daha da derinleşmiştir. Söz konusu çelişkiler onu Kahire yollarına düşürmüştür. Kahire'de ona tasavvuf kapısını açacak olan Hüseyin Ahlati ile tanışır (Korkmaz 2007: 27-31). Ahlati ile tanışması onun hayatında önemli bir yer tutar. Zira Ahlati'nin görüşlerinden etkilenen Bedreddin sadece mutasavvıf olmakla kalmaz aynı zamanda Ahlati'nin de müridi olur ve çileci bir yaşamı seçer. Ahlati dergâhında olgunlaşan Bedreddin, mürşidi tarafından dâi olarak Tebriz'e gönderilir. Tebriz'de bir süre kaldıktan sonra tekrar Kahire'ye dönen Bedreddin, burada mürşidi Ahlati'nin ölümü üzerine onun halifesi olarak dergâhın başına getirilir. Ancak bu görevde altı ay kalan

Bedreddin, Anadolu'ya geçmek için Mısır'dan ayrılarak Halep üzerinden Konya'ya gelir. Burada bir medresede dersler vermeye başlayan Bedreddin, aynı zamanda Karaman Beyi'ni de müridi yapmayı başarır. Konya'dan sonra Germiyanoğlu Beyliği'ne geçer ve bu seyahatinde Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal ile tanışır (Korkmaz 2007: 32-37).

Ardından İzmiroğlu Cüneyd'in davetiyle İzmir'e geçer. Cüneyd üzerine büyük bir etki bırakan Bedreddin'in ünü Sakız Adası'na kadar yayılır. Burada Hıristiyan ahali üzerinde de derin izler bırakan Bedreddin ardından Osmanlı topraklarına döner (Korkmaz 2007: 38-39). Edirne'den önce Bursa'ya uğrayan Bedreddin, burada bir Torlak grubunca karşılanır. Torlaklarla bir süre zaman geçiren Bedreddin (Korkmaz 2007: 39), Edirne'ye gelir ve son bir defa daha gerçekleştirdiği Bursa ve Aydın seyahatinin ardından sürgün edilene kadar da Edirne'de kalır.

Edirne'de Osmanlı hükümdarı Musa Çelebi'nin hizmetine giren Bedreddin, kazaskerlik görevine getirilmiştir. Bedreddin bu görevdeyken düşüncelerini etkili bir şekilde yayma olanağı bulmuştur. Üstelik kendisine verilen bu resmi görev sayesinde müridi Börklüce Mustafa'yı da kethüdalık görevine getirir. Benzer şekilde pek çok müridine çeşitli görevler ve tımarlar vermiştir. Musa Çelebi'yi de etkilediği anlaşılan Bedreddin'in fikirleri Balkanlara kadar yayılmıştır. Öte yandan Osmanlıyla sorunları olan beyler ve Eflak voyvadası ile de Bedreddin'in temaslar kurduğu ifade edilmektedir (Korkmaz 2007: 41).

Musa Çelebi ve Mehmet Çelebi kardeşler arasında baş gösteren taht kavgasında, Mehmet Çelebi'nin Sünni ortodoks ideolojisine bağlı kaldığı, Musa Çelebi'nin ise heterodoks İslam ideolojisiyle Bedreddin ve diğer heterodoks toplulukların desteğini arkasına aldığı kaydedilmektedir (Ocak 1996, Korkmaz 2007). Taht kavgasında yenilen Musa Çelebi Eflâk'a kaçarken yakalanır ve öldürülür. Bedreddin ise İznik'e sürgüne gönderilir. Aslında hem öldürülen Musa Çelebi'nin kazaskeri, ama daha da önemlisi, hem de ortodoks İslam anlayışınca zındık olarak tanımlanan heterodoks bir inancın lideri olması dikkate alındığında Bedreddin'in sadece sürgün cezası alması oldukça çelişkili durmaktadır. Bu da Bedreddin'in Sünniliğe yakın duran bir heterodoks mutasavvıf olduğunu düşündürmektedir. Aksi halde yani Sünniliğin karşısında duran, en azından müritleri olduğu ifade edilen Torlak ve Börklüce gibi radikal bir heterodoks olsaydı o da İznik'e sürülmek yerine Serez'den önce Musa Çelebi ile aynı akıbeti paylaşırdı.

Bedreddin'in İznik'e sürgün edilmesi Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal'i harekete geçirir. Aydın ve İzmir bölgesinde ayaklanan Börklüce Mustafa, üzerine gelen Osmanlı kuvvetlerini bozguna uğratır. Dede Sultan adıyla anılan Börklüce Mustafa bu ilk yengisinden hemen sonra, Timurtaş Paşazade komutasındaki Osmanlı kuvvetlerini ikinci kez yenilgiye uğratır. Bu durum karşısında Çelebi Mehmet, oğlu Şehzade Murat ve Sadrazam Beyazıt Paşa'yı Börklüce üzerine gönderir. Şehzade ordusu karşısında yenilgiye uğrayan Börklüce Selçuk'ta (Ayasulug) yakalanır ve işkence edilerek katledilir. Börklüce'yle aynı zamanda Manisa ve civarında ayaklanan Torlak Kemal de Şehzade ordusunun hezimetine uğrar ve yakalanan Torlak Kemal Manisa'da asılarak öldürülür (Korkmaz 2007: 74-75).

Gelişmeler karşısında İznik'ten ayrılan Bedreddin İsfendiyaroğlu'na sığınır. Burada bir süre kalan Bedreddin, Eflak Voyvodalığı'na geçer. Eflâk'ta Osmanlı yayılmasından rahatsız olan voyvoda ve Hıristiyan ahali ile öldürülmekten kurtulan Musa Çelebi'nin adamlarıyla bir araya gelir. Çevresinde toplanan farklı din ve sosyal tabakadan insanların oluşturduğu kalabalıkla Deliorman bölgesinden isyanı örgütleyen Bedreddin, çok geçmeden Osmanlı kuvvetlerince yakalanır. Serez'e götürülen Bedreddin burada Osmanlı tahtını ele geçirmek istediği ve peygamberlik iddiasında olduğu suçlamasıyla yargılanır. Yargılama sonucunda 18.12.1416 tarihinde Serez Çarşısı'nda idam edilir (Korkmaz 2007: 43-44).

Börklüce Mustafa, Torlak Kemal ve Şeyh Bedreddin isyanını, her ne kadar bir birleriyle bağlantılı olduğu bilinse de, ayrı ayrı değerlendirdiğimizde şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır:

Börklüce Mustafa'dan, Aydın ve İzmir bölgesinde Müslümanlık, Hıristiyanlık ve Musevilik dinlerinden etkilenerek oluşturulan senkretik bir inancın sahibi olarak bahsedilmektedir. Bu açıdan çevresinde özellikle söz konusu dinlerin yoksul kesiminden çok sayıda insan bulunmaktaydı. Aynı zamanda bahsi geçen isyanlar arasında en organize ve etkili olan da yine Börklüce'nin önderliğindeki isyandı.

Torlak Kemal'den ise Ocak (1996: 122), Musevi kökenli biri olarak bahsetmektedir. Mensubu olduğu Torlaklar kimi zaman Kalenderi, kimi zaman da Kalenderilikten farklı bir heterodoks hareket olarak tanımlanmaktadır (bkz. Ocak 1999). Torlaklar büyük oranda göçebe Türkmen grupları içinde örgütlenmişlerdi. Nitekim Bedreddin'in, Mısır'dan Bursa'ya geldiğinde Uludağ civarında göçebe bir Torlak grubu tarafından karşılandığından daha önce bahsetmiştim.

Bedreddin ise Selçuklu hanedan sülalesinden gelmiş ve Orhan'ın has adamlarından biri olarak Osmanlı'ya önce akıncılık ardından da kadılık yapmış aristokrat bir baba ve yine aristokrat bir Rum anneden dünyaya gelmiştir. Bu nedenle Türkçe'nin yanı sıra Rumca da öğrenmiş olmalıdır. Söz konusu avantajını öğrenim hayatı boyunca kullanmıştır. Gittiği her yerde konumuna yaraşır bir şekilde karşılanmış ve İslam coğrafyasındaki en iyi medreselerde öğrenim görmüştür. Edirne'ye dönünce de kazasker olarak yine sarayda bir görev almıştır. Deliorman bölgesindeki isyanına da müritle-

rinin yanı sıra yine çoğunlukla tımarları elinden alınmış olan sipahiler (küskünler), Balkanlarda Osmanlı yüzünden düzenleri bozulan eski Hıristiyan derebeyleri ve Mehmet Çelebi'nin elinden kaçmayı başarabilen Musa Çelebi'nin adamları katılmıştır. Yani Bedreddin'in isyanına destek verenler Börklüce'nin ve Torlak'ın yanında yer alan yoksul ve dışlanmış Müslüman, Hıristiyan ve Musevi inancına sahip ezilen köylü ve göçebeler değildi. Nitekim Ocak (1996: 156), Bedreddin isyanının bu kadar çabuk bitmesini, küstürülmüş olan yüksek tabakaya mensup kesimlerin eski pozisyonlarına geri döneceklerine söz veren Mehmet Çelebi'nin safına geçmelerine bağlamaktadır.

Bedreddin harekâtı mesianik bir hareket olarak tanımlanmaktadır (Ocak 1996: 153). Kendisinin böyle bir iddiası var mıydı bilemeyiz ama Ankara Savaşı sonrası Fetret Devri'nin yaşandığı Osmanlı topraklarında, günün siyasal ve ekonomik koşullarından olumsuz etkilenen yoksul köylü ve göçebe çoban kesimlerin gözünde ilahi bir kurtarıcı olarak görüldüğü bilinmektedir. Korkmaz (2007: 47) ise, Bedreddin hareketini, tıpkı Babai hareketinde olduğu gibi, Müslüman, Hıristiyan ve Musevi tabanlı, ezilenlerin iktidarı alıp insanlığı esenliğe çıkaracak 'kâmil toplum'u kurmak için yaşama geçirilen bir devrim hareketi olarak değerlendirmektedir. Ancak burada, gerek Mısır'a giderken gerek Anadolu'ya ve doğduğu topraklar olan Trakya'ya dönerken yol üzerindeki beyliklerle ve onların yönetici sınıfıyla, hatta Mısır'dayken sarayla iyi ilişkiler içinde olduğuna dikkat edilmelidir. Üstelik beylikler arasındaki gerginlik ve çelişkiler, özellikle Osmanlılar ve diğerleri arasındakiler göz önüne alındığında söz konusu kesimlerce kabul görmesi hatta oralarda faaliyetler yürütmesi, idari ve ilmi görevler alması onun usta bir politikacı ve ikna edici bir mutasavvıf olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak buraya kadar olan süreç, her ne kadar yerel Müslüman ve Hıristiyan ahaliyle teması olsa da, onun bir halk önderi olmaktan çok yöneticilerle iyi ilişkiler kurabilen aristokrat kökenini ön plana çıkarmaktadır.

BİR SİCİMDİ BOYNUM

HAKAN SÜRSAL
hsursal@sursal.com

yaşamamışsam kımızdan kesik at sırtında
yoktu ise sınırımda eğersiz biniciler
kahrolası binek iniciler kendini vursun
çığlığıma özensin nesilsizliğim
yaşı sübyana yeten devir bana asılı dursun

hanlıkta sultan kayıran yoldaş seviciler
düşün fidansız askımdan, ağacımdan düşün
öteleniyor damalı fillerde poster resimler
siz şafak sayıcılar
duvarımdan düşün

mandacı ülkülere peşkeş çekilir
kahpe cuntalarda sığ limanlarım
kaldı ki kimi sular güneşte donar
ben kemale yelken açan yiğitlerdenim

boynuma kavuşsa da bir yarıölüm
koynumda sevgilinin tek sıcak adı
mavide yaşam lacivert menzil
eflatun su ararken salınan gemi
uğrunda dalga kıran denizlere benzerim

yediemin günlere yetmişte sürgün
mezara doğurgan bir anam vardı
çocuktum büyüdüm gençtim öldüm
bir sicimdi boynum ülkem dolandı...

Sonuç

İslamiyet'in ve büyük oranda Hıristiyanlığın sınıfsız ve eşitlikçi/ortakçı bir toplum yapısına müsaade etmediğini yazımın başından beri verdiğim örnekler ortaya koymaktadır. Sınıfların olmadığı bir düzen mümkün değildir zira her iki dinde de ruhban sınıf olarak beliren aynı zamanda iktidarı kutsayan ortodoks bir potansiyel her zaman olmuştur. Özellikle İslamiyet'te hem ortodoks hem de heterodoks hareketlerde egemen olan bir şeyhlik müritlik ilişkisi söz konusudur. Bu durum ortodoks İslam'a karşı gelişen ve yoksul bir tabana dayanmış olan radikal heterodoks hareketlerde de aynıdır. Nitekim gerek Babai hareketinde gerekse Bedreddin hareketinde ilkinde Baba İlyas 'resul' yani peygamber, ikincisinde Şeyh Bedreddin 'mehdi/mesih' olarak görülmekteydi.

Bu açıdan söz konusu liderler hareketin sadece karizmatik önderleri değildi, aynı zamanda ölümsüz, dokunulmaz ve doğaüstü yeteneklere sahip mistik kişilikler olarak kurgulanmaktaydı. Bu nedenle yoksulların ve dışlanmış kitlelerin umudu olan söz konusu hareketler başarılı olsaydı dahi kendilerinden önceki örneklerde olduğu gibi, hareketlerin mistik önderlerine yüklenilen anlamdan dolayı, çok geçmeden çocuklarının, torunlarının ve onlarla bir şekilde ilişkide olan çevrenin egemen bir sınıf yaratması büyük olasılıktı. İslami coğrafyadaki egemen sınıfların güçlerini sadece aristokrat bir kökenden (seküler anlamda) ya da sadece

askeri bir başarıdan dolayı almadıkları bilinmektedir. Bu özelliklerin aynı zamanda kutsal bir akrabalık bağıyla da perçinleşmesi, iktidarın kalıcılığı ve meşruluğu için vazgeçilmez bir unsurdur.

Nitekim bu kesimlerin güçleri ekonomik ve askeri anlamda zayıflasa da, söz konusu kutsal bağdan dolayı karizmatik duruşları hep yaşamaktadır. Söz gelimi Alevi dedeleri ve Sünni tarikat şeyhleri gibi küçük cemaat topluluklarının önderlerinde dahi soylar Muhammet Peygamber ya da Halife Ali ile bir şekilde ilişkilendirilir. Söz konusu atasal ilişki adeta onların iktidar sigortasıdır.

Yine her iki dindeki muhalif hareketler sosyalist anlamda eşitlikçi değillerdir, çünkü eşitlik ve adil düzen sadece söylem olarak ve çoğunlukla yoksul kitleleri cezbeden bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Küçük ölçekli cemaat gruplarında söylemi aşan eşitlikçi diyebileceğimiz örnekler ve deneyimler olsa da, bunun pratikte cemaat önderlerinin ve onun yakın çevresinin egemenliği altında, yani sınıflı bir toplumda, kaynakların denetlendiği ve yine bu önderler tarafından dağıtıldığı, dolayısıyla bunların da eşitlikçi bir modelden ziyade cemaatçi bir dayanışma biçimi olduğunu söyleyebiliriz. Ve bu, sadece söz konusu tarikatlara ve onların dinsel inançlarına has bir durum da değildir. Benzer uygulamalar özellikle göçebe hayat tarzı süren küçük ölçekli ve farklı dinlere mensup, dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan pek çok toplumda da görülmektedir.

Dolayısıyla söz konusu gruplar dayanışmacı diyebileceğimiz bir paylaşım ağına sahipler ama kesinlikle ne sınıfsız ne de ortakçı/eşitlikçi bir yapı arz ediyorlar. Bu nedenle hem Bedreddin hareketinin hem de Babai hareketinin sınıfsız bir dünya istediği şeklindeki iddialar primordial ve anakronik bir bakış açısının ürünleridir.

Bununla birlikte heretik ve heterodoks hareketlerde söylem düzeyini geçmeyen eşit ve adil dünya kurgusu, yaşanan dünyadan çok öte dünya için anlatılanlarla benzerlik göstermektedir. Hem Hıristiyan kökenli hem de İslami kökenli muhalif hareketlerdeki liderlerin halk arasında çoğunlukla mesih/mehdi ya da resul olarak görüldüğünü söylemiştim. Bu da isyanlara katılan yoksul kesimlerin kurtuluşu ilahi bir erkte aradığını ortaya koymaktadır. Bu anlayışa göre; ilahi kurtarıcılar, zalim, dinsiz ve şeytani olan egemen sınıfları alt edecekler ve yoksullar için adil, eşitlikçi ve bolluk içinde bir dünya cenneti kuracaklardı.

Burada gözden kaçırılmaması gereken şey; en az kurtarıcılar kadar nihai hedef olan "düzen"in de mistik olduğudur.

Diğer bir deyişle, arzu edilen dünyevi cennet, aslında kutsal kitaplarda vaat edilen öte dünyaya ait cennet kurgusuyla tıpa tıp örtüşmektedir.

Nitekim Ortaçağ Avrupa'sında yoksul köylülerin dünya üzerinde var olduğuna inandıkları bir adayla ilgili anlatı bu durumu çok güzel özetlemektedir:

Denizciler yeni ve çok güzel bir yer keşfettiler
Okyanus Denizi'nde,
Hiç görülmemiş, hiç duyulmamış…
Bir rendelenmiş peynir dağı
Ovanın ortasında tek başına duruyor,
Zirvesinde bir güğüm…
Bir süt nehri fışkırıyor bir mağaradan,
Şehri baştanbaşa dolaşıyor.
Kıyıları Ricotta'dan yapılmış.
Bu diyarın kralının adı Bugalosso.
Onu kral yapmışlar çünkü en tembelleri o,
Bir saman yığını gibi büyük ve şişko…
Kıçından kudret helvası akar,
Tükürdüğünde badem ezmesi tükürür,
Bit yerine balık var kafasında.
Orada ne eteğe ihtiyaç vardır ne de pelerine,
Ne gömlek ne de don lazım.
Hepsi de çıplak mütevazı kızlar, ahır uşakları.
Sıcak ya da soğuk yok,
Herkes istediğine istediği kadar bakar, dokunur.
Oh, ne mutlu hayat, ne güzel devir…
Orada çok çocuğun var diye canını sıkmazsın,
Burada olduğu gibi kafanı yormazsın.
Yağmur yağdığında ravioli yağar.
Kızlarını da düşünmezsin evlendirmek için,
Dert etme, nasılsa kapış kapış gider her birisi,
Herkes kendi iştahını doyurur.
Herkes her istediğine istediği gibi sahiptir.
Biri kalkıp çalışmaktan bahsetse,
Asarlar onu, cennete gitmesin diye…
Bu yerde köylüler, ameleler yoktur.
Herkes zengindir, herkesin gönlü ne çekerse vardır.
Çünkü sofralar tıka basa doludur…
Ne tarlalar ne de toprak bölünmüştür.
Herkes için her şey öyle bereketlidir ki,
Bu yer tamamıyla özgür
(Ginzburg 1996: 111-113)

Sonuç olarak; bir dönemin resmi ideolojileri olan ortodoksiye karşı gelişen heretik ve heterodoks hareketler, döneminin en güçlü muhalefet hareketlerini oluşturmuşlardır. Bu muhalefet hem siyasi ve kültürel, hem de ekonomik ve dinsel boyutlar üzerinden kendini geliştirmekteydi. Dolayısıyla bu hareketler egemen kesime karşı halkın kültürel unsurları da içeren bir direnişi, eski dinlerini, mistik ve felsefî kültürlerini sürdürme çabaları ve bir nevi sınıfsal mücadeleleri olarak yorumlanabilir.

Ancak buraya kadar verilen örnekler de gösteriyor ki; sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan ve ezilen sınıfların seküler ideolojisi olan sosyalizm ve onun öngördüğü sınıfsız ve eşitlikçi toplum modelinin dinsel içerikli heretik ve heterodoks hareketlerin mistik ve ütopik

eşitlik kurgusuyla eşdeğer tutulması ve söz konusu hareketlerden "ilksel sosyalistler" ya da "ilksel komünistler" olarak bahsedilmesi sosyalistleri motive eden bir mitostan daha fazla bir anlam taşımamaktadır.

Bu şekilde, sosyalizmin tarihsel temeli olarak heterodoks hareketlerin gösterilmesi, ulus kimliği inşasında kendine Fransız Devrimi öncesi dayanaklar arayan ulusalcı bakış açısıyla benzerlik göstermektedir. Yani Türk ulusçuluk fikrinin 19. yüzyıldan çok önceye, 7-8. yüzyılda yazılmış Orhun Abideleri'ne dayandırmakla, sanayi devrimiyle anlam kazanan ve seküler bir ideoloji olan sosyalizmin, sanayi öncesi döneme ait ve dinsel yönüyle ön plana çıkan heretik ve heterodoks hareketler arasında bir bağın kurulması neticede milliyetçilik ve sosyalizm gibi iki zıt ideolojiyi aynı anakronik zeminde buluşturmaktadır. •

Dipnotlar

1) Abbasi Devleti'nin kurucusu Ebu Müslim, El Mansur tarafından öldürüldü. Ancak Ebu Müslim'in ölümü onun taraftarları arasındaki karizmasını daha da artırdı. Hatta ona bağlı halk, Müslim'in ölmediğini ve dünyaya adalet ve eşitlik getirmek için döneceğine inanıyorlardı (Rahman 1995: 167). Bu ve benzeri beklentiler Mezopotamya ve Ortadoğu dinlerinde yer alan Mesih/mehdi inancının İslam içindeki bir uzantısıydı.

2) Peygamber ailesiyle kan bağı bulunmadığı halde bu inanç sayesinde peygamber ailesine dâhil oluyordu.

3) Aslında Mukanna'nın intihar etmesi onun reenkarnasyon inancını doğruluyor. Çünkü ruh göçü sayesinde dünyaya yine geleceğine inanıyordu.

4) Sasani hükümdarı Kawad (488-531) zamanında, Mazdek adlı bir dini lider tarafından kurulan Mazdekizm, ortakçı ve barışçı söylemiyle bilinmektedir. Kawad tarafından desteklense de 531-579 yılları arasında I. Khosrau tarafından yasaklanmış ve mensupları katledilmiştir (bkz. Eliade 1997).

5) Cariye, parayla satın alınmış ya da savaşta esir edilmiş hizmetçi ve odalık kız anlamlarına gelen Arapça bir kelimedir (bkz. Devellioğlu 1993: 126).

6) Bu düalist düşünce Zerdüştlükte de başattır. Düalizm Zerdüştlükte iyilik tanrısı Ahura Mazda ile kötülük tanrısı Ahriman arasındaki mücadele ile temsil edilmektedir (Özmen 2003:925).

7) Mine G. Kırıkkanat'ın Gülün Öteki Adı başlıklı kitabına (2002, İstanbul, Om Yayınevi) önsöz yazan, Paris-8 Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Jacques Thobie, Catharilerin yukarıda bahsedilen fikirleriyle Bedreddin öğretisi arasındaki benzerliğe dikkat çekmektedir.

8) İdamın ardından Şeyh Bedreddin Serez'deki tekkesinin bahçesine gömüldü. Yaklaşık 500 yıl orada kalan kemikler, Lozan Antlaşması'ndan sonra uygulanan nüfus mübadelesi sırasında, Serezli Müslüman ahali Bedreddin'in mezarını açarak, kemiklerini çinko bir kutu içinde İstanbul'a getirdiler. 16 yıl Sultan Ahmet Camii'nde bekletilen kemikler ardından Topkapı Sarayı'na getirildi. Burada da 20 yıl bekletilen sonra, 23.10.1961 tarihinde Cağaloğlu'ndaki II. Mahmut Türbesi'nin bahçesine dini törenle gömüldü (Korkmaz 2007: 27).

9) Korkmaz (2007: 17) kâmil toplumu; "Alevilerin-Bektaşilerin-Bedreddinlerin felsefelerine, öğretilerine ve yaşama biçimlerine uygun olarak toplumu kurtuluşa taşımak için tasarladıkları; devletin, sınıfların, özel mülkiyetin ve paranın olmamasıyla belirgin, herkesin yeteneğine göre üretime katkıda bulunduğu, gereksinimlerine göre toplumsal üretimden pay aldığı kusursuz toplum; komünist toplum" olarak tanımlamaktadır.

10) Hıristiyanlık için büyük oranda diyorum çünkü Hıristiyanlık çıkış itibariyle Roma ve yerel Musevi egemenlerin baskısı altında, Roma tarafından resmi din ilan edilene kadar çoğunlukla yoksul Musevi ve pagan köleler arasında yayılmıştır. Öte yandan İsa Peygamberin yaşamı barışçıl ve paylaşımcı bir yaşam olarak mitoslaştırılmıştır. Bu nedenle heretik kiliselerin neredeyse tamamı İsa Peygamberin eşitlikçi mitosu üzerinden resmi kiliseleri eleştirmiş ve kendi öğretileri için söz konusu mitosu referans almışlardır. Bu da kısmen Hıristiyanlığı söylem düzeyinde de olsa eşitlikçi bir dünya görüşüne yaklaştırmaktadır. Oysa Muhammet Peygamber Mekke'nin aristokrat ve zengin Haşimi ailesine mensuptu. Ve ilk Müslümanlar da çoğunlukla bu aileye mensup olanlar arasından çıkmıştır. İsa Peygamberin yoksulluğu kutsayan ve zenginliği lanetleyen sade yaşantısının anlatıldığı mitosun aksine, İslamiyet zekât geleneği ile zenginliği kutsamış ve meşrulaştırmış öte yandan da metin içinde verdiğim ayette de görüldüğü üzere kölelik kurumunu da dinen meşrulaştırmıştır.

Kaynaklar

BULUT, Faik. (2000), *Eşitlikçi Dervişan Cumhuriyetleri ve Hasan Sabbah Gerçegi,* Berfin Yayınları, İstanbul.

DAFTARY, Farhad. (2001), İsmaililer, Ankara, Rastlantı Yayınları.

DEVELLİOĞLU, *Ferit. (1993), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat,* Aydın Kitabevi, Ankara.

ELIADE, Mircea.(1997), *Dinler Tarihi Sözlüğü, çev. Ali Erbaş,* İstanbul, İnsan Yayınları.

GINZBURG, Carlo. (1996), *Peynir ve Kurtlar,* İstanbul, Metis Yayınları.

KORKMAZ, Esat. (2007), *Şeyh Bedreddin ve Vâridât, İstanbul,* Anahtar Yayınları.

KUR'AN-I KERİM. (2004), Türkçe Çeviri, çev. Şeref A. Taha, Kemal Çelik, Ankara, Araştırma Yayınları.

McNEIL, William H. (1998), Dünya Tarihi, çev. Alâeddin Şenel, Ankara: İmge Kitabevi.

MURRAY, D.Christie. (1989), *A History of Hersy, New York,* Oxford Universty Pres.

OCAK, Ahmet Yaşar. (l996), *Babailer İsyanı,* İstanbul, Dergâh Yayınları.

OCAK, Ahmet Yaşar. (l999), *Kalenderiler,* İstanbul, TTK.

ÖZBUDUN, Sibel. (2003), *Kültür Hâlleri,* Ankara, Ütopya Yayınevi.

ÖZMEN, Abdurrahim (2003), *Zerdüştlük, Antropoloji Sözlüğü,* Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.

RAHMAN, H.U. (1995), *İslam Tarihi Kronolojisi, çev. Ağabeydin Büyükköse,* İstanbul, Birleşik Yayıncılık.

SEIDLER, G.L. (1999), *Bizans Halk Hareketleri'nin İdeolojik Kökeni,* çev. Mete Tunçay, İstanbul, Özne Yayınları.

Tanımlar

Heretik: Kendi dininin kurallarına karşı çıkan kimse

Heterodoks: Ortadoksun zıttı

Ortadoks: Mezhep sapkınlığına karşıt olarak bir dinin öğretisine sıkı sıkı bağlı kimse

Senkretik: Uzlaşmacı, birleştirici

Etimoloji: Dilin kökeniyle ilgilenen bilim

Dualist: Herhangi bir alanda birbirlerine indirgenemeyen iki karşıt ilkenin varlığını ileri süren

Mesianik: Kurtarıcı ile ilgili •

Hamit Demir:

‘Bedreddin kahramanlığını, “biz” kavramına oturtmuş ve tarihe geçmiş biridir’

- Bir sanatçı olarak tarihle nasıl ilişki kuruyorsunuz?

Tarih, bir sanatçı için, herhangi biri için ifade ettiğinden farklı bir anlam taşımaz. Çünkü tarih bir olaylar ve olgular bütünlüğüdür. Ve çoğu zaman yoruma dayanır. Tarihçi, ele aldığı olay, kişi ya da durum ne ise onu kendi öznel şartlarıyla değerlendirir ve bilimsel yöntemlerle olguları ortaya koyduktan sonra onu yorumlar. İşte, tıpkı tarihçinin yaptığı gibi, sanatçı da tarihi yorumlayarak yapıtını üretir. Dolayısıyla tarih, bir sanatçı için de, bir simitçi için de aynı anlamları ifade eder. Burada esas olan, kişinin onu nasıl yorumladığıdır. Bu da, doğal olarak kişilerin kendi gelişimlerinin sonucudur. Yine de şunu söylemek gerekir: sanatçı, bugünü yorumlayıp yarını aydınlatmak istiyorsa eğer, tarihi bilmek ve onu tüm koşullarıyla yorumlamak zorundadır. Aksi halde yapacağı üretim, içi boş plastik meyvelere benzer ve değersizdir. Ben bu noktada tarihi yorumlarken, doğal olarak taraf oluyor ve belli bir bakış açısıyla yorumluyorum. Zaten tiyatro sanatı geleneğinde, tarih ve tarihsellik önemli bir detaydır. Dramaturgi çalışmalarında öncelikle ele alınan konunun tarihselliği işlenir ve sanatçıların rollerine yaklaşırken doğru yorumlar yapması için bu çalışmalar oldukça detaylandırılır. Böylece, aslında belirgin bir şekilde sanatçı –bugün kimi popüler yaklaşım ve söylemlerin aksine- tarih bilmek ve yorumlamak zorundadır.

- “Bedreddin” olayının tarih içindeki duruşu sizi nasıl etkiliyor?

Tarihe bakarken, olayları kahramanlardan daha önemli bulan biriyim. Kahramanlık hikâyelerinden hep şüphe ederim. Çünkü bu hikâyelerde çok belirgin bir abartı vardır ve kahraman olan, hep, yaşamsal dayanaklarından kopartılarak ortaya çıkarılır. Kahramanlar sanki insan değillermiş gibi sunulurlar. İnsani tarafları ve o koşulları nasıl yarattıkları işlenmez. Yalnızca “yaptı” denir. Bu açıdan aslında, Bedreddin de sunuluş bakımından bir kahraman. Ama burada çok önemli bir ayrım var. Bedreddin, bir kişi olarak kahramanlığını “biz” kavramına oturtmuş ve yarattığı olay nedeniyle tarihe geçmiş birisidir. Aslında biz Bedreddin’i konuşurken daima onun “olay” halini konuşuyoruz. Sorumuz şu: neden bu kişi tarihsel bir karakter olmuştur?

İşte bu yüzden Mahmud Bedreddin, bir kişi olarak değil de, bir olay olarak ele alınınca doğruya ulaşmak mümkün olabiliyor. Üstelik yaşadığı dönem ve yaptıkları incelendiğinde, bugün bile Mahmud Bedreddin çok önemli bir karakter ve olaydır.

Bedreddin olayı, aslında bulunduğu noktada bir garip durur. Sanki orada olmaması gereken bir olay gibidir. Gerçekleştiği dönem, oluşma koşullarının çok

gelişkin olduğu bir dönem değildir. Elbette ki o dönem içinde de sosyal düşünceyi ve toplumsal yaşamı sorgulayan ve bunun koşullarının değişmesi gerektiğini savunan birçok insan var. Börklüce Mustafa, Torlak Kemal gibi isimler bunların başında gelir. Yine de bu olay, sanki yüzlerce yıl sonra olabilecek bir olay gibi durur. Sırf bu nedenle bile Tarihin akışını etkileyen çok önemli bir olaydır bu.

- "Bedreddin" olayı sizce sanat alanımızı nasıl etkilemiştir?

Ülkemiz sanatçıları arasında Bedreddin olayı aslına bakılırsa hala çok işlenmemiştir. Bilinen birkaç yapıt ve tarihçilerin araştırmaları dışında ne yazık ki konuyu daha detaylı araştıran ve sorgulayan üretimlerden yoksunuz. Bu yeterli kaynağın olmayışından kaynaklanıyor olabilir. Belki, görünüşte kendini toplumcu addeden sanatçıların bu olayın "özünden" yoksunluğuyla ilgili de olabilir.

Birkaç şiir kitabı, birkaç oyun, bir iki roman hepsi bu. İşin ilginç tarafı ise Nazım Hikmet'in, Şeyh Bedreddin şiirini yazana kadar, konunun sanatsal yapıtlarda işlenmemiş olmasıdır. Nazım'dan sonra, olay daha fazla değer kazanıyor ve işleniyor. İşin aslı hayal ettiğimiz bir dünyayı bizden neredeyse 600 yıl önce düşlemiş ve daha önemlisi kurmaya çalışmış biri(leri), neden bugün bizim üretim alanımızda öncelikli olmasın ki? Ama şunu söylemek de gerekir kuşkusuz: Bedreddin olayı pek çok yapıta esin olmuştur ve toplumcu bakış açısıyla yaratımların önünü açmıştır. Hiç kuşku yok ki, hayal ettiğimiz dünyanın kurulabileceğine olan inancımızı güçlendirmiştir.

- 2006 yılında Tiyatroevi oyuncuları "Bedreddin" ile nasıl buluştu ve kaynaştı?

Ben, sevgili Mehmet Akan'ın "Hikâye-i Mahmud Bedreddin" oyunuyla 1993 yılında buluştum. Ve o günden beri hayal edip durdum. Belki de demlendim. Ta ki Mehmet Akan'ın ölüm haberini aldığım güne kadar. O günlerde Mehmet Esatoğlu ile konuşmamızda, bir anma programı hazırlığı düşüncesinin olduğunu öğrendim ve hemen orada yer almak için Hikâye-i Mahmud Bedreddin'den kısa bir bölüm oynayarak katılmak istediğimi söyledim. Çok kısa bir sürede orada olmak için hazırlık yaparak başladığımız oyun, giderek büyüdü. Ve eş zamanlı olarak biz İzmir'de bir tiyatro binası kiraladık. Böylece hem tiyatro binamız hem de oyunumuz birlikte büyüdüler. Mehmet Akan, sanki canını Tiyatro Evi'ne verdi. O yüzden salonumuzun adını da "Mehmet Akan Sahnesi" koyduk. Bedreddin ile buluşmamız ise özüne çok uygun gelişti. Oyunda kullandığımız kostümlerden, müzik enstrümanlarına kadar hiçbir şey bizim mülkümüz değildi. Hatta oyuncu arkadaşlarımızın büyük çoğunluğu da başka başka mesleklerdendi. Sanki "Sakızlı Rum gemiciler, Yahudi esnafları" toplaşmıştık. Aslına bu denli yakın olunca, tüm arkadaşlar sanki uzun süreden beri bu anı bekliyor gibi "biz ve bir" oldular.

- Oyundaki estetiği kurgularken "Bedreddin dönemi" ile günümüz arasında nasıl bir köprü kurdunuz?

Mehmet Akan'ın oyunu, bir köy seyirlik oyun olarak kurgulamış. Daha ilk sahnede bunu açık ediyor. Doğal olarak her şeyin sıradan denebilecek kadar iddiasız görünmesi ve salona gelen izleyicide, bir kurgusallık fikri oluşturmaması gerekiyor. Belki bu yüzden dekor bile kullanılmamalı. Belki de bu yüzden tiyatro atraksiyonları yapılmamalı. Bedreddin olayı son derece içsel bir olay. İnsanların kendi içlerinde olan Bedreddin'i duyguları açığa çıkarmayı hedefleyen bir durum yaratmalıydık. İzleyende bir büyü değil, bir fikir ve duygu açığa çıkarmalıydık. Günümüz insanının en önemli sorunu yabancılaşmadır. Kendine, üretimine ve dolayısıyla yaşamına yabancılaşan insanda, kanayan, acıyan, gülen, seven, coşan vs. bir yer var ve ona ulaşmalıyız. Bunun da yolu estetik olarak bütün abartılardan ve kurgusallıktan uzaklaşmaya dayanıyor. Sonuçta biz de bir kurgu yapıyoruz. Ama bu kurgu salt bir "oynamak" kurgusundan başka bir şey değil. Büyünün ve atraksiyon arayışlarının kurgusu değil. Her şeyin simülasyona indirgenebildiği bir estetik algılama düzleminde, amacımız, olabildiğince yalınlaşmak ve yalnızca "oyun" oynamaktır.

- Mehmet Akan'ın metninde süreç içinde oluşan bir "Beddreddin" var. Nazım Hikmet ise başka bir süreci anlatıyor. İki yapıt sizi üretirken nasıl etkiledi?

Öncelikle, herkes gibi ben de Nazım'ın şiirinde tanıdım Bedreddin'i. Ve ardından Cem Karaca'nın bestesiyle doldurdum içimi. Nice sonradır, Mehmet Akan'ın tekstiyle tanışıklığım. Bu nedenle ben de, pek çokları gibi, Nazım'ın dizelerindeki kahramanlaşan Bedreddin ile tanıştım önce. Ama Nazım bize Bedreddin düşüncesini aşıladı bu destanda. Bundan sonra durdurulamaz bir istekle Bedreddin'i araştırma gereği duyuyor insan. Belki de hepimizin içinde yer alan, eşitlikli bir

dünya özleminin karşılığı olduğu için böyle hissediyoruzdur. Bu iki yapıt, genel olarak yüzü gülümseyen, öfkeli, mağrur, yenilmiş ama tarihte kazanacağını bilen bir bakış açısını hissettiriyor bana. Ve elbette çabalarımızın boşa çıkmayacağını da…

- "Bedreddin" in düşlediği "Yârin yanağından gayri" ile özetlediği dünya konusunda siz bir sanatçı olarak neler düşünüyorsunuz?

Bir kere şunu açıkça söyleyebilirim ki, ben de dünyaya soldan bakan biriyim ve dolayısıyla Nazım'ın dizelerinde somutlaşan bu dünya özlemini içimde taşıyorum. Ve tüm üretimlerimi böyle bir dünyayı kurabilmek amacıyla kurguluyorum. Elbette bu dizelerde anlatılan dünya görüşünün, yaşam biçiminin, "ortakçılık" idealinden beslendiğini belirtmek gerek. Tabi burada bir açıdan bakıldığında çok "erkeksi" bir yorum yapılabilir. Aslında bu dizenin; "kadın/erkek hariç" şeklinde anlaşılması gerekmektedir.

Ben uzun yıllardır çocuklarla yaratıcı drama çalışmaları yapıyorum. Ve onlardan öğrendim ki, bu "eşitliksizlik" anlayışı doğuştan gelen bir şey değil insana. Çocuklar, eğer yönlendirilmedilerse; sınıfsal, etnik, inanç, ekonomik vb. ayrımlar koymuyorlar. Bu türlü kavramlar sosyal hayatın içerisinde öğretiliyor bize. O halde diyebiliriz ki, insanlar nasıl eğitiliyorlarsa öyle şekilleniyorlar ve toplumları yaratan bu insanlar olunca da, toplumlarda aynı şekilde biçimleniyorlar. Demek ki biz "yârin yanağından gayrı" her şeyi paylaşabileceğimizi daha öncelikle çocuklarımıza aşılamalıyız. Belki de en büyük devrim bir çocuğun bakışında saklıdır. Bunu görebilmeliyiz. •

Hamit Demir kimdir?

1973'te Kars'ta doğdu. İlkokulu Kastamonu'da, Ortaokulu Elazığ'da, Liseyi de Aydın'da okudu. Ankara Üniversitesi DTCF Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü'nde lisansını tamamladıktan sonra, Hacettepe Üniversitesi Sos. Bil. Enst.'de yüksek lisans yaptı. Hala aynı üniversitede doktora yapmaktadır. Daha çok; etnik kimlik, dini kimlik ve özellikle heterodoks olarak tanımlanan etnodinsel gruplar üzerine çalışmalar yürütmektedir.

Hamit Demir, sağda

Yayınları:

1. *Artakalanlar-Anadolu'dan Etnik Manzaralar* (2006), E Yayınları, İstanbul.
2. *Antropoloji Sözlüğü,* (2003), "Yezidiler" maddesi, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
3. *Kavram Sözlüğü* I, (2006), *" Ulus Devlet Öncesi Resmi İdeoloji ve Heterodoksi" maddes*i, Özgür Üniversitesi Yayınları, Ankara.
4. *Kavram Sözlüğü II,* (2006), *"Din ve Resmi İdeoloji İlişkisi" maddesi,* Özgür Üniversitesi Yayınları, Ankara.
5. *Çok Kültürlülük (içinde),* (2006), *"Etno-Dinsel Bir Grup: Yezidiler"*, Dipnot Yayınevi, Ankara •

Nurdan Arca:

'Bedreddin, bütün insanların adalet ve özgürlük içinde, eşit olarak yaşamasını savunmuş biridir'

- Sanatla uğraşan biri olarak Bedreddin sizi nasıl etkiledi? Bedreddin'e dair bir belgesel için kolları sıvamak nasıl bir düşünceyle oluştu?

Bedreddin'in varlığını çoğumuz gibi ben de ilk kez Nazım Hikmet'in olağanüstü "Şeyh Bedreddin Destanı"yla fark etmiştim. Bir yandan şiirin duyarlılığından ve gücünden müthiş etkilenmiştim, bir yandan da çağdaş tınıları olan trajik bir sesin büyüsüne kapılmıştım.

Yıllar içinde, okudukça, öğrendikçe Bedreddin ve ilgili her şey tutku haline geliyordu.

Bedreddin hakkında bir belgesel yapma fikri ve isteği artık rüyalarıma giriyordu.

Hadi bakalım şu işe koyulalım diye başlamaya karar verdikten sonra o ender insanın 15. yüzyılın karmaşık tarihinden bugüne ulaşan dünyasını görsel olarak bugün ifade etmenin ne kadar zor olduğunu bir daha anlayacaktım. Bedreddin'le ilgili somut-görüntü bulmak mümkün değildi. Fikirlerin ve düşüncelerin filmini yapacak bir teknik de henüz icad edilmemişti. Yoğun isteklerin şansı davet ettiğine inanırım. Rahmetli anneannemin deyimiyle "kısmete talep gerek"miş. Böylesine imkânsızlıklar içeren zorlu bir konuda çok şükür fevkalade güvenilir bir ekiple yola çıkmak kısmet oldu. "Simavnalı Bedreddin" belgeseli serüvenindeki yol arkadaşlarım güçlüklerden yılmayan Bedreddin'i gerçekten seven yetkin insanlardı. Özellikle değerli tarihçimiz Cemal Kafadar'ın projeye katılmayı kabul etmesi belgesele yepyeni ufuklar açtı. Kafadar alan araştırmalarımızdaki tarihçi uzmanlığıyla rehberliğinin yanı sıra belgeselin senaryosundan prodüksiyonuna, ana söyleşisine kadar her konuda çekirdek kadronun asıl insanı oldu. Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş dönemi uzmanı olarak Bedreddin'in tarihteki yeri ve konumunu çok geniş bir perspektife oturtması bilimsel katkısının sadece bir bölümüydü.

Öte yandan Genco Erkal'ın yılların deneyimiyle, birikimiyle ve en hepsinin ötesinde müthiş bir duyguyla okuduğu Nazım'ın destanından bölümleri belgesele duyarlı bir ton verdi. Farklı bölümlerine yeni bir nefes kattı, duyarlı bir bağ kurdu. Bunları söylerken tarafsız olamam tabii ki biraz utanıp çekiniyorum gerçi ama belgeseli övmek değil maksadım. Kendimi tutamadım işte.

Ve Baba Zula. İsyancılarla Osmanlıların savaştıkları yerleri tespit etmek ve Karaburun şenliğindeki Şeyh Bedreddin paneli'ni izlemek için Karaburun'a gittik. Bir gece önce Baba Zula gurubunun konseri olduğunu orada öğrendik ve kaçırdığımıza çok üzüldük. Tesadüf bu ya o gece yemek yediğimiz deniz kıyısındaki minicik ve şaheser lokantaya biraz sonra Karaburun şenliğini yoktan var eden Gökhan Akçura ve Baba Zula ekibi, Murat Ertel ve Levent Akman da geldi. Hatta bir ara Gökhan Bey gelip büyük bir nezaketle "biraz müzik yapacağız rahatsız olur musunuz?" diye sorunca ancak çok sevindik. Baba Zula'yı zaten seviyordum ve müthiş bir müzikle yemeğimiz bitti. Kalktık. Uzaklaşırken birden lokantadan saza eşlik eden bir âşık türküsü yükseldi. "Padişahlar ölür gider, âşıkların sözü kalır" diyordu. Koşarak derhal geri döndüm. Türkü çabucak bitti. İşte Bedreddin'in müziği buydu. Ardından tanışmaktan onur duyduğum Murat Ertel ve Levent Akman'la İstanbul'da buluştuk. Ve bu müziği o gün orada yapıverdiklerini söylediler. Kaydını yapmamışlardı. Gene müthiş bir tesadüfle şans yardım ediyordu. Simavnalı Bedreddin için film müziğini "Âşıkların Sözü Kalır"ı yaptılar.

Bedreddin ne kadar bilinse de, bilinmese de, kafalar ne kadar karışık da olsa, herkes onu kendi meşrebine çekmeye çalışsa ya da kendi düşüncesine göre yorumlasa da Bedreddin Türkiye tarihinin, hatta dünya tarihinin çok önemli kişiliklerden biri. Daha 15. yüzyıl başlarında, ortaçağda batıda Rönesans ve reformun adı bile ortada yokken kültürler ve semavi dinler arasındaki ayrılıkların değil benzerliklerin önemli olduğunu ve bütün insanların adalet ve özgürlük içinde, eşit ve denk olarak yaşamasını sonuna kadar savunmuş. Öylesine savunmuş ki bu düşünceleri Anadolu'da ve Balkanlarda Osmanlıları sarsan ilk büyük isyanların temelini oluşturmuş. Bedreddin yetkin bir İslam hukukçusu saygın bir fıkıh alimi, İbn-i Arabî'nin yolunda vahdet-i mevcut'a inanan bir mutasavvıf ve hukukta

geleneği sorgulamayı, yenilikleri öğrenmeyi öğütleyen, kaynağını hukuk felsefesinden alan çok önemli bir muhalifti.

"Simavnalı Bedreddin" Belgeseli'nin yapısında tarihsel-felsefi bilgiler belgeselin arka planına yerleşti. İsyanlara yol açan dünya görüşü, neden asıldığı, kişiliği, yaşadığı coğrafyayla etkileşimi ve oralarda bıraktığı izlerin yanı sıra Varidat'ta ortaya çıkan mistik felsefesi, aydınlık ve aydınlanmacı dünya görüşü ve nihayet bugünkü Bedreddiniler ile birlikte bugünkü önemi üzerine kurduk. Babası Gazi İsrail'in ve dedesinin Rumeli'ye geçen, fethetmek üzere geçen ilk gazi-dervişlerden oluşu, ayni zamanda güreşçilerin ataları olan gazi-dervişlerin farklı kültürlerle uyum sağlamaları, ailesinin ve yaşadığı ortamların çok kültürlülüğü, Bedreddin'in bir İslam hukukçusu olarak önce hukuk felsefesinde beliren ve isyanlara kadar uzanan devrimciliğini vurguladık.

Simavnalı Bedreddin belgeselinde Bedreddin'in asılması hakkında hem düşüncelerini, dünya görüşünü hem de isyanları kapsayan daha genel bakışa yer verdik. Tarih danışmanımız Cemal Kafadar'ın filmde belirttiği gibi Bedreddin "din ve mülk fitnesi" ile suçlandığı için asılmış olabilir. Mülk devlet demek o zaman. "Din ve devlet" de ayrışmamış, devlet meşruiyetini dinden alıyor bir anlamda. Yani din ve devlet fitnesi bugünkü anlamıyla mevcut iktidara, iktidar anlayışına muhalif demek olsa gerek. Bedreddin o dönemin en ciddi muhalifi yani. Merkezileşmeye, bağnazlığa, tek kültürlüleştirmeye muhalif, çok kültürlülükten yana.

Abdülbaki Gölpınarlı'ya göre Bedreddin'in asılarak öldürülmesine sebep olan iki unsur var.

Bedreddin'e göre gerçek hukukçunun kişisel yapısı ve yetişmesi itibariyle kendine özgü bir mantıkla bir dünya görüşüne ve hukuk felsefesine sahip olması gerektiği fikri.

Yargıçların kendi görüş ve reylerine göre hüküm vermesi ilkesi.

Belki bugünkü dille Bedreddin'in asılması vicdan ve düşünce özgürlüğünü savunması olabilir.

- Bir "Bedreddin" aşığı Mehmet Akan'ın bu belgesel içinde yeri nedir? "Bedreddinler" ile buluşmanız nasıl gerçekleşti?

Kaybıyla hepimizi yaslara boğan Mehmet Akan. Mehmet bir Bedreddin aşığı olarak araştırmamızın büyük bir bölümüne coşkuyla katıldı. Bedreddinlerle görüşmelerimizin çoğuna geldi. Onların müziklerini semahlarını birlikte izledik. Bedreddin'i Muhabbetinin en başında söylenen ve beni çok etkileyen ve belgeselin girişinde yer alan o ilk cümleyi o da "Bedreddin" oyununun en başına koydu, oyunun açılışı yaptı.

O cümle şöyleydi: "Gönlünde kini kibiri olan kalkar gider. Gönlünde kini kibiri olan canlar varsa herkesin isteği gene kendinedir, herkesin isteği gene kendine

göredir."

Kinli ve kibirli insanların o mecliste yeri yoktu.

Bedreddinleri aramaya çıkmamız ve bulmamız apayrı bir serüvendi.

Okuduklarımızdan var olduklarını öğrenmiştik ama onları şahsen görmek, tanımak istiyorduk.

Onları bulmaya karar verdik. Bunun için yola çıkmadan bir gece önce geç bir vakitte telefon çaldı. Mehmet Akan'dı. "Bedreddin oyunumu İstanbul Devlet tiyatrosunda sahneye koyacağım, sen de belgesel için araştırma yapıyordun, bir ara oturup konuşabilir miyiz?" diyordu. Hakikaten çok şaşırmış, "Mehmet içine mi doğdu ne, biz yarın sabah Bedreddinler'i aramaya gidiyoruz. İstersen sen de gel" diyebilmiştim. O ünlü kahkahaları arasında "tabii ki doğar içime, ne sandın, ben Şıh torunuyum ya, hemen geliyorum" dedi ve sabah 7 de hazırdı. Küçük araştırma ekibimizle yola koyulduk. Trakya'nın köylerinde kasabalarında araya sora akşam oldu. Evet, Bedreddiniler hakikaten hala vardı, aramızda yaşıyorlardı. Amuca kabilesindendiler. 73 harbinde (1876-77 Osmanlı Rus Savaşı) Bulgaristan'dan kaçarak göçmüşlerdi. Çoğu Bektaşilik içinde erimişlerdi. Aleviler arasında yaşıyorlardı. Ama onları bir türlü bulamıyorduk. Son bir ihtimale daha bakıp dönmeye karar verdik.

Ve çok güzel bir yaşlı hanıma rastladık. Annesi Bulgaristan'daki Eski Zağra'dan göç etmişti. "Anneniz belki bilirdi Şeyh Bedreddin'i" dememle birlikte yaşından ötürü harekette sıkıntıları olan o güzel insan ayağa fırladı, sağ elini göğsüne, kalbine bastırdı "annem olur mu, ben de bilirim pirimizdir Bedreddin Sultan" diyerek. Hayranlıkla ona bakakalmıştık. Dilimiz tutulmuştu sevinçten. Bir süre konuşamadık, dinledik. Bedreddin'i oluşundan onur duyuyordu ama fazla tanınmak, bilinip dillendirilmek istemiyordu. Arkası çorap söküğü gibi geldi.

Bedreddin'in takipçileri, yani Bedreddiniler 600 yıldır türlü çeşitli baskılara rağmen varlıklarını koruyarak bugüne dek gelebilmişlerdi ama giderek azalıyorlardı. Belki de bugünkü Bedreddiniler artık son kuşak olacaklardı. Bugün kaç kişi kaldıklarını tam olarak bilemiyoruz. Ama çocuklarının, gençlerinin bu konuyla pek

ilgili olmadıklarını sanıyorum. Son kuşak olabilirler demem ondan.

- "Bedreddin"le ilgili dünden kalmış hangi kaynaklar var?

Bedreddin hakkında çok sayıda yazılı kaynak var. Yeni kitaplar yazılmaya devam ediyor. En son kitap Esat Korkmaz'ın Varidat çevirisiyle "Şeyh Bedreddin ve Varidat" Anahtar Kitaplar Yayınlarından Ocak 2007'de çıktı.

Bedreddin'in kendi yazdığı 42 tane kitabı olduğu belirtiliyor kaynaklarda. Hepsi hukuk-fıkıh üzerine ve Arapça yazılmış. Daha kimse merak edip de hiçbiri çevrilmemiş Türkçeye. Bir tek Varidat çevrilmiş. Biliyorsunuz Varidat düşüncelerinin toplandığı kitap ve kendi yazmamış. Öğrencilerinin ya da müritlerinin akıllarında kalanlardan notlarından derlenmiş ve bitmemiş bir kitap. En sadık çevirisi Abdülbaki Gölpınarlı'nın. Ayrıca bizim yararlandığımız dört ayrı çevirisi daha var. Bir de son çıkan Esat Korkmaz çevirisi oldu şimdi.

- Ülkemizde son yıllarda ortaya çıkan bir dolu onurlu, nitelikli çalışmanın ardında hep Nurdan ve Özcan Arca ismini görüyoruz. Bir yapımcı olarak hedeflerinizi ve yaklaşımınızı anlatır mısınız?

Sizin sorunlarınızı yanıtlarken düşünüyorum da aşağı yukarı 30 yıldan fazladır önce aralıklı, giderek kesintisiz bir biçimde belgeselle haşır neşir olmuşum. Bundan onüç yıl kadar önce ortağım Melek Taylan'la birlikte belgesel film üretmek için Ajans21'i kurduğumuz zaman sizin sorunuzdaki hedef ve yaklaşımlarımızı belgeselde sosyal ve kültürel konuları ve kaygıları ifade etmek olarak düşünüyorduk. Bu konular kültür ve sanat insanlarının portrelerinden ve neyi neden yapmak istediklerinden, tarih ve arkeolojiden, çevre duyarlılığından tutun da günümüzdeki insanların yaşamını ve insanlığı derinden etkileyen her şeyi içeriyordu. Esasen özgün konulu filmleriyle tanınan eşim Özcan Arca ailemizdeki asıl ilk sinemacıdır. Özcan ayrıca bizim Ajans21 için iki belgesel filmin yönetmenliğini yaptı. Birincisi eşsiz müzik insanı Ruhi Su hakkında Türkiye'deki ilk (Avustralya televizyonunun filminden sonra dünyada ikinci) belgesel film olan "Ezgili Yürek-Ruhi Su" diğeri ise Fransa'da ICRONOS Arkeoloji filmleri festivalinde en iyi kazı filmi ödülünü alan, su altı arkeolojisi belgeseli "Yitik Zamanın İzinde" idi.

Benim sinemayla yapımcı ve yönetmen olarak ilişkim hep belgesellerle oldu. İyi de oldu çünkü her belgeseli yaparken farklı ve müthiş dünyalara yelken açtığımız yepyeni serüvenlerdi.

Yıllar önce ilk Hisar Kısa Film Festivallerinin düzenleyicilerinden biri olduğum zamanlardan bu yana belgeseller daha çok ilgimi çekiyordu. O sırada yaptığım küçük belgesel "Bir ben vardır bende benden içeri" Galata köprünün her gün sabaha karşı açıldıktan sonra dizilip karşı kıyıya geçmek için bekleyen insanların köprü kapanır kapanmaz önce koşmaya sonra yavaşlayarak yürümeye başlamalarını gösteriyordu. Daha sonra İngiltere'deki öğrencilik yıllarında British Fil Institute'da da belgesel öğrenecektim. İkinci yaptığım esas belgesel Orhan Taylan'ın Barış Derneği davasından boşuna hapis yattığı yıllarda "içeriden" yaptığı "Hasret Resimleri" oldu. Biliyorsunuz o davanın sanıklarıyla birlikte Orhan 12 Eylül'den sonra yıllar süren mahkemeler sonunda beraat etmişti. Yapımcı ve yönetmen olarak çalıştığım belgesellerin listesini bu röportajın sonunda göreceksiniz.

Benim için özel önemi olan bir film "Dostlar'ın Tiyatrosu"ydu. Dostlar Tiyatrosu'nun 30. yılı için, tiyatronun kurucularından ve bugün devam ettiren Genco Erkal'ın çok değerli desteği ve Atila Alpöge'nin senaryosuyla yaptığımız belgeselin arka planında tiyatronun bakışına uygun olarak ayni 30 yıl boyunca Türkiye'nin sosyal-siyasal tarihinden kesitler yer alıyordu. Bir başka özel film olan "Yitik Zamanın İzinde" sualtı arkeolojisinin bir bilim dalı olarak ülkemizde doğuşunu ve bilinmeyeni keşfetmenin, tarihe dokunmanın serüvenini anlatıyordu. Bu belgesel için 900 yıllık bir geminin Bozburun-Selimiye'de Sualtı Arkeoloji Enstitüsü'nün 4 yıl süren sualtı kazılarını izledik.

Onlarca belgeselin ardından sonuncusu araştırmasıyla birlikte 3 yıl süren "Simavnalı Bedreddin" belgeseli oldu. 100 kadar kitap, makale ve 8-9.000 km'lik bir coğrafya tarandı. Animasyonlarıyla birlikte 120 saatlik malzemeden 53 dakikalık bir belgesel yaptık. Belgesellerimin hemen hepsinde Dostlarımız, Türkiye'nin yetkin sanat insanları yanımızda oldular. Genco Erkal Ezgili Yürek Ruhi Su, Yitik Zamanın İzinde ve Simavnalı Bedreddin'de sesiyle, desteğiyle Zeynep Oral kalemiyle metinlerimizi yazarak bizi onurlandırdılar, güç verdiler. •

*

Nurdan Arca'nın bazı belgesel çalışmaları

- Simavnalı Bedreddin 2006, 52 dk. "Bilme"nin "inanmaktan" ayrımını daha 15. yüzyılda vurgulamış olan

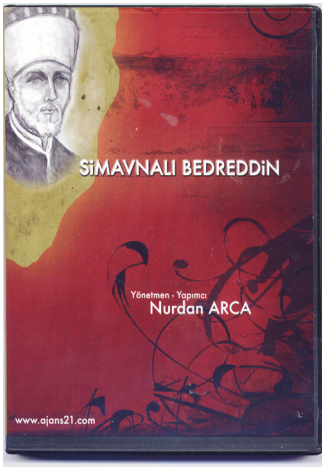

İslam hukukçusu ve mutasavvıf (Şeyh) Bedreddin'e yeniden bakıyor. Farklı kültürlerin adalet ve eşitlik içinde bir arada yaşamasını savunan, bağnazlığa, önyargılara karşı çıkan aydınlık dünya görüşünü ve tarihteki yerini araştırıyor. Tarih boyunca ve günümüzde Bedreddin'in kimliği, kişiliği, dünya görüşü birbirinden çok farklı algılanıyor. Belgesel doğup büyüdüğü Balkanlarda, Bulgaristan'da, Yunanistan'da (doğum yeri Simavna'da), Makedonya'da ve ömrünü geçirdiği Trakya'da, Anadolu'da izlerini sürüyor. Muhalif vizyonunun Osmanlı iktidarına karşı çıkan ilk büyük isyanlarla bütünleşmesinin temellerini araştırıyor.

15. yüzyılda her türlü ayrımcılığa karşı çıkan, adalet ve eşitliği savunan Bedreddin'in 600 yıl sonra dahi güncelliğini koruyan geniş ufuklu vizyonunu gündeme getiriyor. Yüzyıllar boyunca gizlenerek varlıklarını koruyabilmiş olan Bedreddin'in takipçileri belgeselin güncel gerçekliğini sağlıyor. Nazım Hikmet'in "Şeyh Bedreddin Destanı"yla kurulan bağ belgeselin tarihe duyarlı yaklaşımını destekliyor. Destan'dan bölümleri Genco Erkal okuyor. Tarih danışmanı Cemal Kafadar, özgün müziği Baba Zula'nın bestesi.

- Arada (In Between) 2006, 7 dk. Yapımcı ve yönetmen Nurdan Arca.

- Zeugma Yalnız Değil 2001; 35 dk. Yönetmen Paxton Winters, Yapımcı Melek Taylan ve Nurdan Arca.

- Gülen Ayva Ağlayan Nar 2001; 5 dk. Yönetmen: Nurdan Arca ve Togan Şenalp.

- Buluşma 2000; 52 dk. Yapımcı Melek Taylan ve Nurdan Arca.

- Dostlar'ın Tiyatrosu 2000; Ajans 21 yapımı 37 dk. Yönetmen ve Yapımcı Nurdan Arca.

- Yitik Zamanın İzinde 1999 50 dk. Yönetmen Özcan Arca, Yapımcı Nurdan Arca.

- Zaman Kapsülleri 1998 14 dk. Yönetmen Özcan Arca, Yapımcı Nurdan Arca.

- Uzay Kristalleri 1996; 22 dk. Yönetmen: Nurdan Arca.

- Ezgili Yürek-Ruhi Su 1995; 22 dk. Yönetmen Özcan Arca, Yapımcı Nurdan Arca.

- Dördüncü Boyut 1993; Yönetmen Zafer Kantar, Yapımcı Nurdan Arca, 40 dk.

- Hasret Resimleri 1986; 22 dk. Yapım-Yönetim Nurdan Arca. •

NE İLK NE DE SON

HALİL ALP

Yeni verilmedi fermanımız oğul,
bu kaçıncı urgandır boynumuzda…
kaçıncı cellat!

Fırat'ın derinliklerinde
hala gömülüdür kemiklerimiz,
gözyaşlarımız Dicle' de…

Bu topraklar ne analar gördü oğul;
bin dokuz yüz on beş tufanında,
mavi gözlü çocuklarını
ve dilsiz acılarını
Murad suyuna bırakan!

Bu topraklar ne zalimler gördü oğul;
rahmetle anılmayan!

Ne dirilişler gördü,
ne isyanlar…
Ne ilk ne de son!

EY BÜYÜKLER

MASUM ELMAS GÜL

Büyüdüysek ne yapalım yani
ey büyükler
sıkıysa siz küçük durun
aramıza koyduğunuz
bu sınırlar arasında
askerler
silahlar
feryatlar
bu postallar içinde
sıkıysa siz öldürün çocukları
ey büyükler
ne farkınız var çocuklardan!

25/03/2002

GEÇ KALAN BİR NAME…

ERDAL LAÇİN(*)

2005 yılının yaz mevsimindeydik. Bir yazı daha dünyayla buluşmamızın adı olan diyarlardan uzak karşılıyorduk. Cümle aleme rağmen, hükmünü icra etmekten vazgeçmeyen kavurucu sıcaklık yine ortalıklarda dolanıp duruyordu. Kavurucu sıcaklığın örtüsüyle nefes alamaz durumda sessizliğe bürünen günün öğlen sonrası vaktine tanıklık ediyorduk.

Zayıf, avurtları çökmüş, yaşlanmışlığın onca ağır yükünü yaşlanan bedenine rağmen inatla taşımakta ısrar eden ihtiyarla, sıcağa ve beton duvarlara aldırmaksızın, karşılıklı koyulaşan bir sohbete koyuluruz. O soruyor ben, ben soruyorum o yanıtlıyor. Her cümlesi, kentin yığınıyla gürültüyü bağrında taşıyan görüntüsü arasına sıkıştırılmış yaşama serzenişi tanımlıyor ve toprağa yoğunlaşan özlemini dokuyordu. İçini ısıtan toprağın dostluğunu, sıcaklığını hala dün gibi koruyordu. Olup bitenler karşısında duygulu ve beklentiliydi. Bir o kadar da sorusallık sarmalına kafa yorma derdindeydi.

Hoşnutluk veren ve giderek koyulaşan konuşmasının bir yerinde ansızın duraksadı, esrik bakışlarla dikkatlice gözlerimin içine baktıktan sonra;

- Biliyor musun diye? sordu.

Neyi sorduğunu bilmeyen halimle sorusuna karşılık soruyla;

- Neyi? deyip durdum.

İşte o an ihtiyarın dilinden yüreğime bir çığlık gibi düştün. Şaşırdım. Bir şey diyemez oldum. Yılların labirentleri arasında kaybolup yolumu bulamaz hale düştüm. Sustum. Nefesimin dayandığı derin yolculuğu anlamayla uğraştım.

İhtiyar mı?

O, yaşadıklarımdan hissettiklerimden ve düşündüklerimden bihaber konuşmasını sürdürüyordu.

İçimde dönüp dolanarak ruhumu acıtan 'öyle mi' sorusuyla oluşan anaforu aşmak için ihtiyarın konuşmasını kesip;

- Kesin biliyor musun? Bir yanlışlık olmasın? Diye sordum.

İhtiyar bir kez daha söylediklerini tekrarladı.

- Evet aynen belirttiğin gibidir. Yakında biliyorum onlar, o henüz küçük yaşta iken ailece Elazığ'a taşındılar. Babasını hatırlaman lazım. Bağları bize yakındı. Bazen orada ayaküstü konuşurduk… Elazığ'da büyüdü o. Öğrenci iken de dağlara yüzünü çevirmişti. Sonra 1938'deki Bese'nin takipçisi oldu.

Yaşlılığın bütün zorluklarını çukurlaşan gözleriyle resimleyen ihtiyarın anlattıklarını, bakışlarımı ondan ayırmaksızın dikkatle bir bir dinledim. O kısa zaman diliminde ondan öğrendiğim bu bilmemezlik durumuna karşı tarifsiz bir hüznün girdabına kapıldım. Kulaç atıp hüznümün ağırlığını hafifletmek maksadıyla ihtiyarla bir şeyler paylaşmaya çalıştım. Lakin kulaçlarım halletti ruhiyemi bir tekneyi su yüzeyinde hızla sürükleyen küreklerin işlevini görmekten aciz ve naçardı. İhtiyar ayrılıp gittikten ve bende metrelerle sınırları çizilmiş mekana hapsedilmeye çalışan zamanın işlediği yere döndüğümde çok uzun yılların bendeki bilinmezlik sayfaları arasında yer alan bir gerçekle buluşmanın, bu gerçeği daha yakından tanımanın ortaya döktüğü tüm gariplikleri yaşayarak zamanın bu halinden sıyrılıp çok gerilere; doğuşumuzun ve varlığımızın ol hikayesini bağrında taşıyan coğrafya parçasında buldum kendimi.

Şu an sana yazarken, seni Peri'nin o uyumlu notalarıyla bir orkestra edasında müzik dinletisini sunduğu yanı başındaki dağın doruklarında biriken sisli bulut perdesini yarıp, gülümseyerek yüzünü gösteren güneşin etrafa dağıttığı büyüleyici manzaranın tam ortasında görerek anıyorum heval…

Öylesine doğal, içten ve kusursuz görünüyorsun ki, hep merak uyandıran ufukların bilmecesini göremeden ilk boğuşmaya tutulduğum ve köye yüksekten bakan tepenin ardına kayıp görünmeyen güneşin neden öyle davrandığına anlam veremeyen halimin geçtiği; baharın gelişiyle mis kokulu kırlara bürünen, çeşit çeşit ağacın oluşturduğu değişik tonlardaki renk kümesinin gözleri kamaştıran coğrafya parçasının o andaki masumluğunda buluyorum seni.

Bulduğum sen öyle bir denizi oluşturuyorsun ki, sanki bütün nehirler akıp orada buluşmak istiyor. Şimdi bir çağlayan ya da bir nehir olup aksam ve gelsem yanına beni de alır mısın içine? •

2006

(*) E Tikipi Kapalı Hapishanisinde tutuklu/hükümlü

IŞIK IŞIK BİRAZ DAHA IŞIK!

AYDIN DERE
dere@bluewin.ch

Rönesans'ın önemli yazarlarından Goethe ölüm döşeğindeyken „ışık ışık biraz daha ışık!" demişti. Gün geçtikçe ilerleyeceğimize karanlığa boğulmak düşüncesi insanın umutlarını karartıyor.

Demokrasisi gelişkin, sosyoekonomik ve kültürel olarak ivme kazanan ülkelerin insanlarının da ülkelerine benzemeleri kaçınılmazdır. Kazandığımız bilinç ve ruh yaşadığımız tarihin ve toplumun bize sunduğudur. Bu nedenle bu çağda Mezopotamya, Anadolu kısacası tüm Ortadoğu toplumları olarak talihsiz ve trajik bir konumdayız. Bunun siyasal, dinsel ve toplumsal nedenlerinden çok, bizi yaralayan sonuçlarını görmek ve eleştirmek gerekiyor, derken kaygılı, kuşkulu ve bir o kadar da karamsarım doğrusu. Ezilenlerin pedagojisi ve sömürge halkların ruhsal durumlarını yeterince ele alan psikologlar da parmakla gösterilecek kadar az.

Her süreç kendi içinde karşıtım barındırdığı gibi, tarihsel etkinliğimizde bir çatışma halinde bulunan egosal ve yaralayıcı ruhsal yönlere sahibiz. Çatışma ve birbirine kara çalma, kin ve nefret duygulan en çok devletsiz, ezilen insanların ruhsal durumlarında görüldüğü bilinen bir gerçek. Farklı siyasi görüşe, anlayışa ve inanca sahip olmak önemlidir, çünkü „öteki „olduğu için gelişir ve anlam kazanırız, işte bizler bu farklı oluşu beceremeyenlerdeniz.

Oysa aydın olmak bir topluluğun ve bireylerinden belli ölçüde ahlâki olgunluluk ve sorumluluk bilinciyle davranması beklenir. Peki, her şeyin nedenlerini, tarihi, siyaseti, psikolojiyi bildiğimiz halde neden pratikte yetersiziz? İnsan iyinin ve kötünün ötesinde çelişkili, dramatik bir varlık olsa da bu uygarlığı ve teknolojiyi yaratandır, doğanın en güçlü varlığıdır. Güçlü olmak öldürmek değildir, önemli olan yaşatmaktır. Adam seksen yıllık AB'ye girecek bir ülkenin generali, bu çağda kök kazmaktan bahsedince kimsenin kılı kıpırdamıyor. İşte bir coğrafyada hümanizmin gelişmişlik ölçüsü budur. İşte sitelerimiz!

Küfürler, kaba ve basit tartışmalar almış başını gidiyor, herkes „ben ben" diyor. Birbirimizden nefret ediyor, aşağılıyoruz. Nefret arzusu benliğin doyurulmasında yetersiz kalışın işareti değil midir? Oysa Biz Kürtlerde aydınlanma olmadı; hukuk, çevre ve estetik bilinç gelişmedi, saygı ve mutlu yaşam felsefesi de oluşmadı. Rönesans İtalya'nın şirin kenti olan Floransa'dan yola çıktığı gibi bu aydınlanmanın da Diyarbakır'dan yola çıkması gerekir; gerçek aydınlanma: insanın kendi tarihine ve kültürüne dönüp verimli olması ve kalıcı değerler yaratmasıdır. Şansızlığımız ne Budizm gibi bir felsefemiz oldu ne de Rönesanssımız. İslam'ı da yarım yamalak Arapça bilmeyen, aslında okuduğunu anlamayan hocalardan öğrendik.

Hâlâ bir takım töre cinayetlerini ve kan davalarını okuyup duydukça ait olduğum çağdan ve halktan utanıyorum. Tabiri caizse Mezopotamya uygarlığı insanlığın ilk uygarlığı olma ediminden başka, geleceğe değil de geçmişe ışık tutmaya yarıyor. Bu anlamda bizim uygarlaşmaya hava ve su kadar ihtiyacımız var. „Kimseleri katletmedik, kimseye zülüm etmedik" deyip övünemeyiz. Kürtlerin birbirlerine yaptıkları zulmün haddi hesabı yoktur. Hukuk bilinci olmayan toplumlar duygularla davrandığından bazen sonu gelmez acılara yol açmakta.

Uygarlaşmış ve uygarlaşamamış toplumlar vardır. Ortadoğu toplumlarında, felsefe, bilim ve teknoloji gelişmedi gelişmiyor.

Bu ulusların modern çağa, insanlığa katkı temelince ciddi eserleri de yoktur. Neden yok? Bunun nedenleri de ayrı bir konu... Fakat bu halkların yönetimlerinin insanlığa zararlarını say sayabildiğin kadar...

Bu coğrafyalarda demokraside yok. Bu değerlerin olmadığı yerlerde hümanizm de olmaz. Benciliz, çıkarcıyız, ikiyüzlüyüz, emek vermeden kestirmeden kazanmak isteriz. Kendimize hak gördüğümüzü başkasına hak görmeyiz. Yargılamadan imha ederiz. Yargılarken hangi hukuka göre yargılamamız gerektiğini bile düşünmeyiz.

Özellikle biz Kürtlerde insanı yüreğinden yaralamaktan zevk alırız. İnsanın güzelliklerini kıskanır, zaaflarını çoğaltarak anlatırız. Fırsatçıyız, varsa bilgimizi, yeteneğimizi ve olanaklarımızı en yakınımızdakine karşı silah olarak kullanırız. Yermek için fırsat kollarız. Dumura uğramış yaralı benliklerimiz ve duygularımız, ruhumuzu esir almış. Dokularımızdaki hümanizmin ışıklan sönüktür, söndürülmüştür.

Sömürgeciliği, diktatörlüğü kabullenmiş bir toplumda herkes kendisinden zayıf olana zülüm eder. Dışarı-

da baskı gören adam evde eşi ve çocuğuna yönelir ya da fukara komşusuna... Kompleksliyiz, aşın alınganız. Sistemi sorgulayamadığımız için en yakınımıza yönelik yapıcı bir eleştiri ile sorgulama arasındaki ayrımı bilmeyiz. Sorgulamak yerine anlamayı tercih etmeyiz.

Sorgulamaya başladığımızda kendimizin dışında suçlu aradığımızın farkında bile olmayız. Bu da kendinden kaçış ve dışa yönelim değil midir?

Oysa anlamaya çalıştığımız zaman, kendimize yönelerek henüz fark etmediğimiz yönlerimizi anlarız.

Örneğin iç sesimizi dinleyerek kendimizle ne kadar barışık olduğumuzu öğrenmeye çalışırız. Kendimizden kaçımızla iç yüzümüzü görebilir miyiz?

Kaçımız kendimizle yüzleşerek ruhumuza ayna tutuyor, ruhumuzu kararan ihtiraslarımızı elimine ediyor ve kendimizle hesaplaşıyoruz?

Yaraları saran ve acılan dindirenin sevgi olduğunu bildiğimiz halde sevmekte neden bu kadar cimriyiz?

Oysa sevgi değimlidir dünyayı döndüren, kâinatı aydınlatan ve yaşamı anlamlı kılan... Paranın insanı erdemli kılmadığını, şiddetin şiddet, kinin kin doğurduğunu bildiğimiz halde neden bu kirli duygu ve düşünceler sarmalından bir türlü kurtulamıyoruz? Neden acılan paylaşmasını bilmiyoruz?

Çünkü gerçek anlamıyla kendi içimize dönüp verimli olmaktan, öğrenmekten, aydınlanmaktan korkuyoruz.

Vaktimizi boş çekişme, kin, nefret ve duman altı kahvehanelerde, ezber alıntılarla idare ediyoruz, idare etmekle kalmıyor, üreten, bilen insanlardan nefret ediyoruz.

Oysa acılar öğretici olmalı.

Bir bilgeden dinlediklerimi defterime şöyle yazmıştım:

—Saygıyı kendiniz için, saygı başkaları için ve sorumluluk tüm davranışlarınız için.

—Sessizliğin bazen en iyi yanıt olduğunu anlayın.

—Hata yaptığınızı anladığınız zaman, düzeltmek için gerekli adımlan hemen atın.

—Bilginizi mütevazıca paylaşın. Bu ölümsüzlüğe giden yoldur.

—Kollarınızı değişime açın, ama değerlerinizin kaybolup gitmesine izin vermeyin.

—En iyi ilişkinin, birbirinize karşı duyduğunuz sevginin, birbirinize olan ihtiyaçtan daha önemli olduğunu anlayın.

—Kibar ve saygılı olmak haklı olmaktan daha önemlidir. Ve haklı da olsan kör şiddet ve kin kaybettirir, sevgi ise kesinlikle kazandırır. •

DU ÇAVÊN MİN

İLHAMİ ÖZER

Li welatê min
Xwîn û av du heval in
Derd û kulên her du yan jî yek e
Lê cîhê bi cîhê dinalin

Li wir av di tariyê de diherike
Xwîn aşkere
Ji bo wê yekê yê ku
binêrê avê gelê me yê tî yê
Yê xwînê dirav û pere

Li welatê min
Ax û dayik heman in
Heman in hema
Ax bê dar û kulilk
Dayîk bê zarok û çêlik nema nin

Li wir ax tim avis e
Dayîk kan e
Ax her dan
Bi xwînê tê avdan
Nan û ava dayîkê xof û tirs e
Ji bo wê yekê yê ku
Yek bersîv e yek pirs e

Li welatê min
Mirin û jiyan hevbeş e
Rûyê yekî
Mîna rûyê zarokên rûken xweş e
A yê din nola kevirê reş e

Li wir jîyan
Agirekî bê ziman e
Sedema şewata xwe
Nola gelê min nizane
Mirin jî tim birçî û xizan e
Xwesteka wî ruh û can e
Û li wir
Xwelî êgir
Egir xwelîyê dişewitîne
Ji bo wê yekê yê ku
Ew her du çav
Wek xwelî û êgir du dilketîne

21 Adar 2000

BABA BİR MASAL ANLAT BANA…

SARAHATUN DEMİR

Ben yine telaşsız yaşayayım. Baharlarım acısız dursun tomurcuğa. Beraber Pazar alış verişlerinde elmalar beğenelim. Ve sen hiç ihmal etme bir poşet beyaz leblebimi.

Artık büyümeyeyim! Hiç değilse şimdi dursun zaman. Saçlarındaki beyazlıklar da böyle kalsın. Gözlerindeki hüzün perdesi grileşiyor her gün…

Hadi baba, ben yine o Ankara kışındaki kızın olacağım bu akşam. Sen cebindeki bozuk paraları ellerime tutuştur. Cuma akşamları gözlerine bakıp; " lütfen baba, bu akşam dokuzda gitmeyeyim yatağa" diyeyim.

Altıncı yaş günümdeki o yeşil bebeği almadım say ve kocaman paketle yeniden zıplat yüreğimi.

Artık istemiyorum büyümeyi… Hiç değilse şimdi dursun zaman. Ben büyüdükçe masallar yalanlaşıyor. Her masal, kendi yaşadıklarımızın içinden çıktıkça; geriye sadece acı kalıyor baba! Hadi, sen bir masal anlat bu gece. Say ki hiç olmadı acılarımız. Ben büyümedim. Hala sağ dizinde uyuklayan kabarık saçlı kızınım… Ve kumbaramdaki hüzünlere sevinç eklemek istiyorum bu akşam.

Büyük istekler, küçük mutlulukları alıyor görüş fikrimizin perdesiz penceresinden. Masallara vakit kalmıyor; çünkü artık hayatın kahramanı oluveriyoruz hiç farkında değilken… Ama ben hala, yıllar sonra biraz yoksul çocukluğumu özlüyorum. Kardeşim doğduktan sonra eve gelen o sihirli ama vakur telaşı. Daha bir çocukken; kucaklarınızdan inip, abla oluverdiğim o eşsiz zamanları. Ağaçkakan kuşunun o güzel gülüşünü taklit etmeyi. Lambada eteğimi… Yapbozlarımı.

Tezgâha boyum varmazken inatla sandalyeye çıkıp; büyük bir gururla yıkadığımı sandığım bulaşıkları. Ve annemin bana hissettirmeden; onları yeniden yıkadığı eylül Ankara ikindileri…

Kafdağı çok mu uzak şimdi baba? Zümrüdü, Anka kuşunu neden dönemez uzaklara uçurduk. Rapunzel'in saçları hala uzun değil mi ve üç salatalık güzeli, pinokyo, peter neden burada değiller artık baba?

Şimdi törensiz, farkında olmadan tuğla gibi kitaplar almış boya kitaplarımın incecik ama dolu karelerinin acemice boyanmış raf düzensizliğini. Bu gün masamın çekmecesine takıldı gözüm, ne zaman kaldırdım keçeli kalemlerimin boyası akmış gazete kupürlerini; inan hiç hatırlamıyorum baba!

Büyümek, o çılgın şarkılar eşliğinde eteklerimi havalandırmayı, boya kalemlerimi, senin gülen gözlerini aldı avuçlarımdan. Geriye, kocaman evin büyük metre karesinde kendini çok çalışmaya adamış bir büyük, kocaman kız; yaşlanmış saçlarına kırlar düşeli nice olmuş bir yorgun adam getirdi. Şimdi aynı evde birbirlerine ayıracak kocaman vakitleri yok baba kızın… günaydın, iyi çalışmalar, kahve içer miydin ve çok nadiren birbirlerine ayırabildikleri iki üç küçük saatsiz zamanlar geriye kalan….

Bu gece sen bana bir masal anlat kır saçlı adam! Sanma ki şimdi bitirdiğim onca kalın kitap özletmiyor, komik buluyor senin uydurduklarını.

Hadi, dursun şimdi zaman! Gel de kumbaramı açalım artık. İçinde onca birikmiş çocukluk özlemine inat; senin astar cebinde belki kalmış olan sevinçlerden atalım baba. Say ki ben hiç büyümedim. Sen yaşlanmadın. Anka kuşunu, kaf dağını, heydinin çoban arkadaşını çok özledim ben baba! Hadi, hadi bir masal anlat bana… •

HALKLAR VE AŞKLAR

SERKAN ENGİN

Sen bana Kürtçe bir gül(ü)ver
ben seni Türkçe seveyim
gel kaydol ömrüme
haylazistan işçi partisi yüreğim

herkesim ol! hiç kimsem çok
yalnızlığın sokak köpeğiyim
sen bana Kürtçe bir gül(ü)ver
ben seni Türkçe seveyim

Ressam Yüksel Aydın'la

RESİMLER ARASINDA KOZMİK, MİTOLOJİK, DÜŞSEL BİR YOLCULUK

İKBAL KAYNAR
ikbalkaynar@gmail.com

Yüksel Aydın'ın resimlerini görüp de etkilenmemek elde değil. Çünkü farklı zamanlara hatta farklı çağlara gitmişsiniz duygusunu yaşıyorsunuz çoğu kez. Bazen Orta Çağ'a, bazen mitolojik çağlara, bazen de "Bir varmış, bir yokmuş "diye başlayan bir masal alemine gitmeniz olası. Hani, bilgelerin, tanrıların, tanrıçaların ve değişik yaratıkların olduğu…

Resimler arasında kozmik, mitolojik, düşsel bir yolculuk yaparken karşınıza tapınaklar, düşsel yaratıklar, içten dışa fışkıran ışıklar, açılan kapılar, derinlere doğru uzanan yollar çıkıveriyor ve şöyle bir irkiliyorsunuz. İlginç figürler, mekânlar içinde, insanın ve evrenin var oluşunu sanki sinemadaki dev perdeden izliyormuş gibi oluyorsunuz. Spontane olarak oluşan bu resimlerde büyük bir heyecan ve sevginin dışavurumu açıkça görülmekte.

*

- Resme başlamanız 1985 yılına dayanıyor. 32 yaşınıza dek düz yazı ve şiirle ilgilendiniz. Küçük yaşta yok muydu resme ilginiz?

Yetenekli bir çocuktum, küçük yaşlarda çok güzel portreler, ağaçlar, çiçekler çizerdim. İnsanların 'aura'larını görürdüm. Arkadaşlarıma "Sen mavisin, sen yeşilsin" derdim. Beni ciddiye almadıkları için bu özelliğim yavaş yavaş kayboldu.

- Daha sonra resme dönüş nasıl oldu?

Uzun yıllar memur olarak çalıştım. Edebiyatla ve felsefeyle ilgileniyordum. Korkunç bir enerji birikimim vardı. Bir türlü mutlu olamıyordum. Yapmam gerekenleri yapamamışım gibi duygular içindeydim. Yazdığım yazıları kimseyle paylaşamıyordum, açıkçası korktum, kafamdaki düşüncelere sansür getirdim. Yaratıcılığımı engelledim. İki çocuğum varken 34 yaşında emekli oldum. Büyük oğlum ilkokul beşinci sınıftayken o uyuduğu zamanlar kullanılmayan takvim yapraklarına oğlumun sulu boyalarını alarak desenler çizmeye başladım. Akademideki hocalar falan etkilendi.

- Bunlar nasıl resimlerdi?

Örneğin bir su bardağını deforme ederek çizdim, arkadaşlarıma dağıttım. Bunlardan birkaçını kendim çerçevelettim. Çerçeve yaptırdığım bir yerde bunlar Cesanne'ın resimleri mi diye sordular.

- Sonra?

Çizdiğim resimlerin ne olduğunu anlamaya çalışırken fiziğe başvurdum, kuantum fiziğinde bunun karşılığını buldum. Son zamanlarda ışığa bilgi yüklediler, ışığın hızı ışık hızının üssünün üç bin katına çıktı. Bu aslında geçmiş, gelecek ve şimdiki

anın aynı anda hologramik bir biçimde yaşandığının kanıtı.

Diyelim ki bir su damlası çizmek istiyorum. O gece bunu nasıl yapacağımı inanılmaz bir şekilde rüyamda görüyorum ve kalkınca onu yapıyorum. Sanki içimde bir şekilde bir bilgi, bir hücre patlıyor.

Bu resimleri zaman içindeki şifre metodu dediğim, insanın kendi öz bilgisini şuurla birleştirerek bütün zamanın akışını, boyanın, kâğıdın ve düşüncenin kozmosunu kullanarak, bilgiyi anında transforme etmek dediğimiz olay sonucu yapıyorum.

Ben bir vizyoner ressamım. Vizyonlarımı o anda tuvalin üstünde görebilme imkânım var. Ben hologramın resmini yapıyorum.

Bilinç ve insan olmazsa zamanı kaydedemeyiz. Çünkü biz zamanın disketleriyiz aynı zamanda. Bu evrende her şeyin bir programı vardır. Her şey büyük bir puzzle içerisinde ve o büyük puzzlenin bütünlüğünü hissedinceye kadar, zamanı kullanarak belirir.

- Ya evrendeki insanlar?

İnsanlar kendi mikroçipiyle, evrendeki büyük puzzle arasında bilgi karşılaştırması yapıyor, akıl bizim platformumuz, zaman, süreçtir; mekân da bu dünyada başka bir yer. Sonuçta bütün bunları birleştirmek durumundayız. İnsanın tek başına kaderi yoktur, insanlığın kaderi vardır. İşte bu yüzden insanların umutlarını kaybetmemelerini sevgiye ve saygıya inanmalarını, bireyci olmamalarını istiyorum. İnsanların birbirlerini öldürdükleri, bombaların patladığı bir dönem yaşıyoruz.

- Bu savaşların, bireyci anlayışların, her alanda kültürel yozlaşmanın olduğu günümüzde 21.yüzyıl resmine ilişkin görüşleriniz?

Çağımız bilgi çağı, iletişim çağı. İnsan algılarının çok hızlı çekime girip, bunları karmaladığı (üst üste çekilmiş resimler gibi) bu dönemde 21.yüzyıl sanatı bütün bu dünyasal görüntülerin üstünde bir mesaj vermesi gerekir. Bunun adı resimde seçme özgürlüğüdür. Artık art video ile balık ayıklayan birisini 5 saat izleyemezsiniz. İçi boşaltılmış tuval boyama ile de yaratıcılık engellenmeye çalışılıyor. Çünkü sanatçının(ressam) yaratıcılığını görmek istemeyen, tuvallerin boşaltıldığı bir sanat istiyorlar. Düşünen, düşündüğünü çizen ressamlar istenmiyor.

Son zamanlarda dünyanın belli merkezlerinde AB ve Soros vakıflarında ABD'nin desteğindeki yerler, vakıflar kanalıyla sanat ortamına yönlendirici müdahalelerde bulunuyorlar. Dışarıdan gelen resimler pazarlanmak isteniyor. 2010 yılı için İstanbul, sanatın başkenti olarak ilan edildi. Bir taraftan Türkiye'deki yaratıcı enerji yok edilmeye çalışılıyor.

Yahşi Baraz "Türkiye'de ressam yoktur" diyebiliyor. Bugün resim sanatı üzerine oynanan oyunlar sanatın diğer dallarına da yansıyacaktır.

- Ne yapmalı?

Benim gibi düşünen sanatçılar bir araya gelmeli, dağınık durmanın bir yararı yok.

- 56. kişisel serginizin 8 Mart'ta olması bir rastlantı mı, yoksa siz mi istediniz?

Tamamen rastlantı ama çok memnun oldum Dünya Kadınlar Günü'ne denk düşmesine. Çünkü kadınlar üretken bir enerjiye sahiptir. Henüz kimlik arayışında olan kadınlar olsa da gelecekte çok büyük roller oynayacaklarına inanıyorum. Yeter ki kadınlar kendilerine ayıracak zamanı ve kendini var edecek suları bulsun.

Kısa biyografi

1953 yılında Iğdır'da dünyaya geldi. 6 sı yurtdışında 56 kişisel, sayısız karma sergiye katıldı. Yaratılış, var oluş, manyetik alanlar, zaman, evrendeki boyutlar, sinerji gibi bilimsel konularda felsefi konferanslar vermeye devam ediyor. •

"SANATTA STAR SİSTEMİ" VE YAZMAK

TEMEL DEMİRER

"Kalın duvarlar, tüketici toplumunun ayrılmaz parçasıdır." [1]

Yazmak, "yazar olmak", "pamuk prens" olmaya yeter mi?

Bu soruya olumsuz yanıt verileceğini bile bile, sırf altını bir kez daha çizmiş olmak için tekrarlıyorum...

"Sanatta Star Sistemi"nde bu mümkün değil...

Bunun nedeni de, sanattan edebiyata kapitalizmin müdahalesi... Yani "sanatı sanat ve de edebiyatı edebiyat" olmaktan çıkartan metalaşma süreci...

Bilmeyen var mı? Zannetmiyorum. Ama yine de aktarayım: Cengiz Gündoğdu, "Ekmek" başlıklı yapıtında star sisteminin ne olduğunu, neye hizmet ettiğini şöyle anlatır:

"Star sisteminin bir zararı var mı? Elbette var. Sisteme göre sanat eseri bir mali sistem namına müşteri arar. Kaliteye önem vermez. Kalitesiz bir mal nasıl satılır? Estetik bilinç insanda kendiliğinden oluşmaz. Estetik bilincin dumura uğratıldığı Türkiye'de star sistemi işte böyle bir pazarda müşteri arar.

Her starın eseri kalitesiz olur demiyorum. Star sistemi kendi kuralları içinde kaliteye önem vermez. Diyelim kaliteli bir eser var. Sistem bu eseri piyasaya çıkardı. Günü geldiğinde star sistemi içinde kalitesiz bir eser, kaliteli bir eseri geri iter. Kırk para etmez eserler pazara sürülür. 'Başyapıt', 'romanın doruğu' diye pazar canlı tutulur. Kalite düşer.

Sanatçı geri duracak. Sistemin dışında... Kaliteli eseriyle direnecek. Gün gelecek kimse yüzüne bakmayacak. O, direnecek! Seç işte! İstersen diren... İstersen git star sistemine gir. Sen de bir 'başyapıt' tahtına otur. Hem sanatı, hem insanı çar çur et!"

*

Örnekleriyle sormak durumundayım: Felsefeden edebiyata uzanan zenginliğiyle Selahattin Hilav ne kadar tanınır?

"Sanatta Star Sistemi" buna ne kadar izin vermiştir?

*

Ya da bir dil virtüözüydü. Romanında olsun, öyküleri ya da denemelerinde olsun ele aldığı bir konuyu; onun deyişiyle, sözcükleri seviştirerek inceliklerle işlerdi denilen...

Hani, hani "Sivrelt kalemini halam, sivrelt de yaz!" diyenlere kulak verip, aşkla emekten yana yazan insandan söz ediyorum...

Bilmem bilir misiniz? Anasının evinde toplanan kadınlı erkekli komşuları Baykurt'un anlattıklarını dinledikçe, yumuldukları yerlerde doğrulurlar, ellerini çenelerinden çekip kulaklarını yazarın söylediklerine verirler. İçlerinden bir kadın, "Sivrelt kalemini halam, sivrelt de yaz!" diye bağırır. Kalemi sivri yazarların başına neler geldiğini az çok duyduğundan, "Dünyada insanın sıkıntısı bir çanak bulgurla, bir lokma ekmeğe mi? Topal eşeğime yükler, ben iletirim senin çocuklarına! Sivrelt kalemini, durmadan yaz!" der.

Bu sorumluluklarla şunları der Fakir Baykurt: "Yazın, özellikle roman alanındaki gözlemlerim, gerçekleştirebildiklerimden geniş ve derindir. Bakıldığı zaman toplumun, içinden geçmekte olduğumuz tarihsel ve akan zamanın bütün kişileri, bütün sorunları, durumları, yerleri görünmeli onlara. Okurun bakıp bakıp yalın gözle göremediklerini yazar olarak ben gösterebilmeliyim. Nasıl mikroskobun yardımı olmadan mikrobu göremiyorsak, sanatın, bilimin yardımı olmadan toplumsal, politik, tarihsel gerçekleri de göremeyiz..."

Evet, tam da bu dedikleri için "Sanatta Star Sistemi"nin "es" geçtiklerindendir bizim Fakir Baykurt...

*

Ya, ya! "Bir garip ölmüş diyeler, üç günden sonra duyalar/ Soğuk suyla yuyalar..." dizelerindeki "son"uyla Muzaffer Buyrukçu... Selim İleri'nin, haklı saptamasıyla, "Muzaffer Buyrukçu'nun ölüm haberini okuyunca, onca eserden sonra bu sessizlik! diye düşündüm.

Muzaffer Buyrukçu'yu, Attilâ İlhan'ı, Duygu Asena'yı uğurladığı gibi uğurlayamıyordu basın. Besbelli, yazılı basınımızın kendine göre, birinci sınıf, ikinci sınıf cenaze törenleri var. Birinci mevki, ikinci mevki gönderişler... İçim sızladı.

Muzaffer Buyrukçu'nun özellikle Türk öykücülüğüne emeğini düşündüm. Edebiyatımızı 'gerçekten' sevecek kişilerin umutlu yarında daha anlamlı değerlendirebilecekleri öyküler.

Muzaffer Buyrukçu, Türk hikâyeciliğinde 'kendince' bir mucize yaratmış yazardır...

Gençlik öykülerinde, Buyrukçu, işçi sınıfının temsilcilerini, küçük memurları, alınteriyle ayakta kalmak isteyen çalışan genç kızları, Nacet marka jilet satan kü-

çük çocukları yazıyordu. Sonra yıllar geçiyor; Muzaffer Buyrukçu'nun bildik, tanış öykü kahramanları, birtakım çok acı, çok düşündürücü öykülerde, yoldan çıkmış, ülkülerini yitirmiş kişiler olarak bizi yakıyorlardı..."

Öykü yazınının ustası, ölümü öncesinde yaklaşık bir yıldır evinde yaşam destek ünitesine bağlı yaşıyordu...

Hasılı, İnsanlığında ve yazarlığında hile katkısı yoktu. Öykücülüğümüzde dip suyu. Halkın içinden gelen, edebiyatında da bu etkiyi sürdüren alçakgönüllü bir yazardı. Öykülerinde kenar mahalle insanlarını başarıyla anlattı. Gördüğü, bildiği, yakından gözlemlediği insanlardı, o da onlardan biriydi.

O'nun yaşamı ve "hazin son(suzluğ)u" ile "Sanatta Star Sistemi" arasında doğrudan ilişki yok mu?

*

Öykücülüğüyle Buyrukçu'dan söz eder etmez; sanki, ben buradayım diye haykıran Sabahattin Ali...

Mehmet Başaran'ın, "O gün bugündür susar/ Istranca dağları/ Bildikleri/ Dillerini yakar çobanların/ Dalgın akar/ Sazara deresi/ Apak sesiyle/ Ağıt yakar bir çeşme," dizelerinde yankılanan öykücülüğümüzün ana damarlarından biri olan Sabahattin Ali, gerçeği yakalamış ve bunu en etkili biçimde yansıtmasını bilmişti. Onun için öncü olmuştu. Onun için modern olmuştu. Onun için modern Türkiye'nin ve modern Türk edebiyatının temeline birbirinden güzel yapıtlarıyla ilk yapıtaşlarını koydu. Tüm dikenli yolları aşarak, "Aldırma gönül aldırma" diyerek... Tıpkı Sait Faik gibi, tıpkı Orhan Kemal gibi...

1948'de katledilen Sabahattin Ali hakkında Hıfzı Topuz'un görüşleri gayet açıktır: "Sabahattin Ali olayı 'faili meçhul' bir cinayet sayılamaz. Bu cinayet bizde global terörün ilk uygulamasıdır"!

Evet, gençlik yıllarından itibaren sürekli hakkında açılan davalarla uğraşan, yazdığı dergiler kapatılan, işsiz bırakılan, ülkeyi terk etmek isterken de katledilen, Nâzım Hikmet'in "Türk edebiyatının ilk devrimci-gerçekçi hikâyeci ve romancısı" diye nitelediği, Sabahattin Ali, "derin denilen devlet"in cinayetine kurban edilmiştir...

Soluk soluğa takip edilebilecek bir yaşamöyküsüydü onun ki. Yaşamı boyunca sosyalist ve muhalif kimliği yüzünden çeşitli baskılara uğramış, cezaevlerinde yatmış ve en sonunda öldürülmüştü.

Evet, neresi olduğu bilinmeyen bir yerde kim olduğu bilinmeyen kişiler tarafından vahşice öldürüldü. 1948'de Ali Ertekin, Sabahattin Ali'yi öldürdüğünü itiraf etti ama kimlerin kendisini bu işi yapmaya sevk ettiğini asla söylemedi. Cinayet nedeniyle dört yıla hüküm giydi ve aynı yıl çıkan aftan yararlanarak serbest kaldı. Ali, Bulgaristan üzerinden Sovyetler Birliği'ne gitmekle, Komünist Parti'yle ilişki kurmakla suçlandı.

Özetle, 'Ne Zor Şeymiş' başlıklı yazısında, "Çalmadan, çırpmadan bize ekmeğimizi verenleri aç, bizi giydirenleri donsuz bırakmadan yaşamak istemek bu kadar güç, bu kadar mihnetli, hatta bu kadar tehlikeli mi olmalı idi," diyen O, , öykülerinden, çevreye dışardan bakarak değil, onun içinde yaşayarak olaylarla kişileri eleştirir. Böylece kendinden önceki "gözlemci gerçekçilik" yerine "eleştirel gerçekçi" dahası "toplumcu gerçekçi" öyküler üretmiştir.

Denilebilir ki, tam da bunu için katledilmiştir...

Ve de O; komünist ve mücadeleci kişiliği, yazarlığı ile "Sanatta Star Sistemi" ile çığırtkanlarının, hiç mi hiç ilgisine "mazhar" olamamıştır...

*

Örnek çok...

Bunlardan biri de 9 Temmuz 2004'te yitirdiğimiz Vedat Günyol...

Sabahattin Eyuboğlu'yla birlikte Çan Yayınları'nı kurarak yayımladığı kitaplarla, Batı yazınından çevirilerle aydın, çağdaş, düşünsel akım ve gelişimlerin Türkiye'ye yansımasına katkıda bulundu. Edebiyatla iç içe geçen hayatı süresince iki kez yargılandı. Yargılanmasının nedeni ise Eyuboğlu'yla birlikte Babeuf'ten çevirdikleri 'Devrim Yazıları' başlıklı kitaptı. İki yıl süren bir yargılanmanın ardından serbest bırakıldı. 1971'de Komünist Partisi kurucularından olduğu savıyla Eyuboğlu ve eşi, Erhat ve Yaşar Kemal'in eşiyle birlikte tutuklandı; ancak ilk mahkemede aklandılar.

Hasılı O'nun ki de mücadele dolu bir yaşamdır...

Celal Ülgen'in hakkında, "Kısa yazı ile derin anlamlar yaratmayı başarır Vedat Günyol; sizinle konuşur, sizinle şakalaşır gibi yalın, kolayca içe sindirilen denemelerinde. Dine, dogmatik düşüncelere karşı aklın özgürlüğünü savunan, halk avcılığı 'popülizm'e sapmadan ve de kuyrukçuluk yapmadan halkı eğitmeye çalışan, gerçekleri saptayabilme, anlatabilme yetisi olan bir bilge kişidir. Ona kül yutturamazsınız, aldatamazsınız; ancak sevebilir, bağlanabilir, hatta onca çaba göstererek kırdığınız zincirlere inat, tapabilirsiniz," dediği yazının deneme ustalarından biri olan O'nun hakkında Cevat Çapan da şunları der:

"Vedat Günyol'u tanımak mutluluğuna erişmişseniz böyle bir insanın hiç ödün vermeden nasıl yaşadığını, sahip olduğu bir değerli şeyi insanlarla nasıl bir cömertlikle paylaştığını, yetkin öğretmenliğini örnek bir öğrencilikle nasıl pekiştirdiğini düşünmeden edemezsiniz. Nasıl yetişmiştir bu kural dışı insan, nasıl bir coğrafyada, hangi insanların arasında, hangi tarih döneminde, hangi koşullarda?"

*

Ve "Önce ekmekler bozuldu, sonra da her şey" diyen Oktay Akbal...

Akbal'ın öyküye yönelmesi Sait Faik'in Semaver adlı kitabını okumasından sonra başlar ve bu konuda şöyle der Akbal: "O güne dek yazdığım Esat Mahmut, Kerime, Nadir öykünmesi öyküleri bir yana bırakmak gerektiğini hissettim. Edebiyat değildi bunlar. Bayağılık vardı hepsinde. Başka şeyler yazmalıydım, kendime

vergi şeyler."

Özetle ifade etmek gerekirse; Oktay Akbal'ın düşler, anılarla yüklü bir öykü dünyası vardır. Ama, bu dünya gerçek bir dünyadır. Acılarıyla, sevinçleriyle, mutlulukları, mutsuzluklarıyla yaşadığımız günlerin dünyası. Bir bakarsınız, çocukluğunuzun, daha doğrusu geçmişin bir daha geri gelmeyecek olan sevinçleri, hüzünleri içindesiniz.

Bir bakarsınız günümüzün, çağımızın katı gerçekleriyle kaşı karşıyasınız. İnsanlık adına, dünya adına, çağımız adına acılar içindesiniz. Önce insan, sonra toplum olarak bu acıları çekmek zorundasınızdır.

Çocukluk günlerinin özlemi, geçmişin hüzünleriyle sevinçleri artık kurtaramaz sizi. Oktay Akbal, öykülerinde gene de o günlere dönmeyi, geleceğimizi aydınlatacak olan kirlenmemiş, kirletilmemiş bir umut ışığı olarak seçer.

Oktay Akbal, bir İstanbul öykücüsüdür. İstanbul'u, özellikle Fatih'in kenar mahallelerini, sur dibi insanlarını anlatmıştır.

Akbal'ın öykücüğü, dünden bugüne düşten gerçeğe yaşadıklarımızın bir aynasıdır...

Ve bir soru: "Sanatta Star Sistemi"ni eleştirenlerden, ona karşı çıkanlardan biri olarak, Akbal'a öne çıka(rıl)an medyatik vitrinde "yer ayırılır" mı; ayrılmamışsa neden?

*

Bunlar böyleyken; iyi de -görüşlerini özgürce ifade etme hakkını sonuna dek savunduğumuz- Orhan Pamuk, yani postmodernizmin AB'ci pamuk prensi, "Sanatta Star Sistemi"nce öne çıka(rıl)arak medyatik vitrinde neden bu kadar çok yer a(ldırı)lır mı?

Gayet açık; "Sanatta Star Sistemi" için çok revaçta olduğu üzere postmodern ve AB'ci olmasından; vitrinde bu menşeli mallara gereksinim duyulmasından; ha bir de buna Nobel verilmesinden...

Alkışlanmaktan çok hoşlandığını saklamayan pamuk prens açısından "Yazar olmak için, sabır ve çileden önce içimizde kalabalıktan, cemaatten, günlük sıradan hayattan, herkesin yaşadığı şeylerden kaçıp bir odaya kapanma dürtüsü olmalıdır. Sabır ve umudu yazıyla kendimize derin bir dünya kurmak için isteriz...

"Benim için yazar olmak demek, içimizde taşıdığımız, en fazla taşıdığımızı biraz bildiğimiz gizli yaralarımızın üzerinde durmak, onları sabırla keşfetmek, tanımak, iyice ortaya çıkarmak ve bu yaraları ve acıları yazımızın ve kimliğimizin bilinçle sahiplendiğimiz bir parçası hâline getirmektir... Herkesin bildiği ama bildiğini bilmediği şeylerden söz etmektir yazarlık. Bu bilginin keşfi ve onun geliştirilip paylaşılması okura çok tanıdığı bir dünyada hayret ederek gezinmenin zevklerini verir. Bu zevkleri, bildiğimiz şeylerin bütün gerçekliğiyle yazıya dökülmesindeki hünerden de alırız elbette. Bir odaya kapanıp yıllarca hünerini geliştiren, bir âlem kurmaya çalışan yazar işe kendi gizli yaralarından başlarken bilerek ya da bilmeden insanoğluna derin bir güven de göstermiş olur. Başkalarının da bu yaraların bir benzerini taşıdığına, bu yüzden anlaşılacağına, insanların birbirlerine benzediğine duyulan bu güveni hep taşıdım. Bütün gerçek edebiyat, insanların birbirine benzediğine ilişkin çocuksu ve iyimser bir güvene dayanır. Kapanıp yıllarca yazan biri işte böyle bir insanlığa ve merkezi olmayan bir dünyaya seslenmek ister...

"Size ezbere dört tane yazar sayarım; bunlar benim için artık romanın klasiğidir, bunları dönüp dönüp okurum. Tolstoy, Dostoyevski, Thomas Mann, Marcel Proust bence romanın babaları, devleri bunlardır. Roman denen büyük sanatı, insanoğlunun ürettiği bu büyük edebi oyuncağı öğrenmek, tadını çıkarmak istiyorsanız, bunları okuyun derim bir.

Derken, Faulkner, Nabokov gibi yazarlar vardır. Demin saydığım dört tanesi kadar büyük demeyelim de, onlar da önemlidir, ama kenardadırlar. Bir de beni etkilemiş, esasen romancı olmayan iki yazar vardır, Borges ve Calvino. Bunlar da bana postmodernizmi mi diyelim ya da edebiyatın metafiziğine başka türlü bakmak mı diyelim, bunları öğretmişlerdir..."

Burada durup, pamuk prens ve yazarlık konusunda bir parantez açarak, Can Yücel'in, 31 Aralık 1998'de "Güncel Bir Konu" hakkında kaleme aldığı dizelere müracaat edelim; bakın ne der Can Baba pamuk prens'in yazarlığı konusunda?

"Sepetinde üç dirhem pamuğu olmayan takım
Fena hâlde tebelleş oldu Orhan Pamuk'a...
Yok efendim, bu Nışantaşı çayır züppesi
-Romancılık ne gezer serde!-
Reklam yazarıymış düpedüz
Veya son model helikopteriyle kapı kapı dolaşan
Post-modern bir seyyar satıcı...
Ben ki pre-modern bir şairim, diyorum ki size:
Bakmayın Orhan'ın hep geçmişe
mazilerden dem vurduğuna
Harem dairelerinde oryantal göbek attığına!
O mu sanki edebiyatımızda tek yağmur kaçağı
Üslubu bihoş mesleği nakkaş
muşambası makintoş!
Bakmayın sokaklarda
bir müze bekçisi gibi dolaştığına
O tam Günün Adamı
Antika olan biziz asıl
Gırtlağına kadar beyaz eşyaya kara paraya batmış
Bu tüketim toplumunun has çocuğu o!
Bir kalemde yeni bir kalem sürdü
piyasa ekonomisine
Kitapsızlar mahallesinde salyangoz beklenen,
o yasaklı
O tu kaka KİTAP kapış kapış gidiyor
süper marketlerde
Orhan eskiden yok olan bir şeyi yok satıyor
Bir de ne kızıllar gördük kızılı yok pahasına satan...
Varsın o da Kırmızı'yı okutsun ateş pahasına..."[2]

Pamuk prens'i en iyi anlatan, tamı tamına bu dizelerdir...
İyi de pamuk prens'in dikkat çeken özellikleri de neler midir?

Die Welt'in hakkında, "Orhan Pamuk bizim istediğimiz Türkiye'yi canlandırıyor," diye lanse ettiği pamuk prens hakkında Jacques Chirac'ın, "Nobel Edebiyat Ödülü'nün topluma bakışı özellikle akıllıca, güçlü ve liberal olan Orhan Pamuk'a verilmesine memnun oldum," demesi; onun neye hizmet ettiği konusunda kuşkuya yer bırakmayacak kadar açık ve bir o kadar da nettir...

Gerçekten de, 23 Ekim 2005'de Alman Kitapçılar Birliği'nin Barış Ödülü törenindeki konuşmasında, "İyi romanlar aracılığıyla, önce başkalarının sonra kendimizin sınırlarını değiştirmeye çalışırız. Başkaları 'biz' olur, biz 'başkası'..." diyen pamuk prens; Hasan Bülent Kahraman'ın saptamasıyla, "Bu çağın romanını yazdı, yazıyor. Buna, postmodern roman denebilir..."

Evet, dediklerimi toparlarsak: Kimler için yazdığını anlatan Orhan Pamuk'un International Herald Tribune'ün 28 Ağustos 2006 tarihli nüshasında yayımlanan "Kimin İçin Yazıyorum" başlıklı denemesine göz atıldığında pamuk prens'in, üzerinde fazla kafa yormayı gerektiren bir "sır" olmadığı kendiliğinden ortaya çıkar...

Söz konusu yazıya ilişkin olarak Ergin Yıldızoğlu'nun, 17 Ağustos 2006'da -Nobel almadan önce- kaleme alınan yazısında şunlar deniyordu: "Pamuk içinde yaşadığı dünyayı salt bu günüyle değil, dünüyle de yeterince anlayamıyor. Pamuk, 1970'lerin, Batı'nın ve sermayenin dudaklarını uçuklatan direniş dünyasına bakarken, bu dünyanın aktörlerini (sanatçılar bu dünyanın ayrılmaz parçalarıydı), adeta sanatı gereksiz bulan 'kazmalar' olarak sunuyor. Bu ülkesinin edebiyat geleneğini ve bu edebiyatın direniş geleneğini inkâr eden, karalayan hatta dışarıya, Batı'nın 'bakışına' şikâyet ederek kendini olumlamaya kalkan bir yaklaşım değil mi? Sakın yazar Nobel'e giden yolun buradan geçtiğine inanıyor olmasın?"[3]

Şimdi burada durup, bir kez daha yineleyelim: Evet, "Nobel'e giden yol" buradan geçiyor; bu yolda, "Sanatta Star Sistemi"nce, kapitalist pazar kurallarınca vaftiz ediliyor...

Mesele bu; evet, evet, sadece bu...

24 Ocak 2007 18:40:49, Ankara •

[1] Zygmunt Bauman.
[2] Can Yücel, „Güncel Bir Konu", 31 Aralık 1998, Datça.
[3] Ergin Yıldızoğlu, „Orhan Pamuk Kimin İçin Yazıyor(muş)", Cumhuriyet Kitap, No:861, 17 Ağustos 2006, s.15.

Burjuva Etiğinin Dergilerdeki Gölgesinin Yırtılması

SERKAN ENGİN

Ne Tanrı benim üstümde
ne ben O'nun altındayım.
Dostoyevski

Ön not

Bu yazı belki bir şairin dergiler üzerinden intiharıdır. Ve/ama şiir coğrafyasında hacim sahibi olmak adına, dayatılmış yoz değerler(!) ile uzlaşmaktansa, gerçekten insani olanı savunmak adına çürümüşlüğe rest çekmektir…

"Etik! (ahlâk)" diye haykırırlar size." Bir şiir (yazı) tek bir dergide yayımlanır!"… Peki hangi etik?!. Elbette ki derginin, gönderilen şiirleri kendi mülkü kılmaya çalıştığı burjuva etiği…

Şair neden şiir yayımlatır?... Her şairin farkında olduğu ya da olmadığı gerekçeleri vardır. Hiç şüphesiz, hepsinin ortak paydası, kabaca 'kendi güzelliğini teşhir etmek ve övgü almak' ekseninde tanımlanabilecek ego tatminidir. Ama bencileyin sosyalist bir şair için bundan çok daha öte amaçları da içinde barındırır şiir yayımlatmak.

Nesnel gerçekliğin öznel açıdan estetik düzlemde dönüştürülmesiyle, nesnel gerçekliğe artı değer olarak eklemlenen şiir, bu bağlamda şairin kendisini ve okuru insani olan dizgeye doğru evrilten devrimci bir müdahaledir. Nesnel gerçekliğe artı değer olarak eklemlenen şiir, tamamlandığı andan itibaren sadece şairinin bile değildir. Artık o, şairi de dahil olmak üzere tüm toplumundur. Bu yüzden, gerçek sahiplerinin tümüne ulaştırılması için çaba göstermek, toplumun bilinç düzeyini ve estetik algı seviyesini arttırarak, toplumu dönüştürmek amacında olan sosyalist şairin görevidir.

Bir ideolojiyi kuramsal olarak bilmek ve kabul etmek yetmez. Eğer onu içselleştirmediyseniz pratiğe dökemezseniz. Bu bağlamda, sol tandanslı dergiler de, diğerleri gibi, gerici etik(!) değerlerin izlerinden sıyrılamamışlardır… Nedir bu gerici etik(!) değerler?..

Örneğin, dergilerde hala feodal etik(!) değerlerin uzantıları vardır. Kan bağı ekseninde kendi klanından olanı kollar gibi; "hemşehrim, köylüm" kayırmacılığı gibi, eş-dost yarenliği yapılıp ahbap çavuş ilişkisi sürdürülmektedir. Sosyalist dergilerde bile, sınıfsal dayanışma ekseninde ve/ama şairin imzasına ve yaşına bakılmaksızın nitelikli ürünlerin ön-

celenmesinden çok, bu eş-dost dayanışması başattır. Kan davası da feodalitenin etik(!) değerlerindendir. Eş-dost kayırmacılığını savunmak ile kan davasını savunmak aynı gericiliğin ürünüdür.

Dergilerdeki bir diğer gerici etik(!) anlayış ise, Marksizm'in yıkmaya çalıştığı burjuva etik(!) anlayışlarından bir olan, çekirdek ailedeki baba otoritesinin şiir coğrafyasındaki yansıması, yaş hiyerarşisidir. Pek çok dergici ve şiir yıllığı hazırlayıcısı, pervasızca, şiir seçimlerinde imzayı önceliklerini, usta sayılan bir şair ne kadar kötü bir ürün vermiş olursa olsun, daha önceki ürünlerinin yüzü suyu hürmetine, yaşlarından dolayı geçen yıllar içinde şiire emek vermelerinin hatırına, bu ürünleri(!) yayımladıklarını itiraf etmektedirler. Melih Cevdet Anday, her ne kadar "Şairlerin yaşı olmaz" dese de; her ne kadar şiir tarihinde, on altı yaşında deha düzeyinde şiirler yazmış Arthur Rimbaud gibi bir örnek olsa da, dergiciler, burjuva etiği(!)nin yaş hiyerarşisi dayatmasından kurtulamamışlardır.

Oysa ki, kötü bir şiirin (hatta düpedüz manzumenin), şairinin imzasından dolayı yayımlanması, bunu okuyan , yeni yeni şiir okuru olmaya başlamış bir genç için kötü örnek oluşturması nedeniyle topluma ihanettir. Oysa ki, nitelikli bir şiirin, şairinin imzasının henüz yeterince hacim sahibi olmamasından dolayı yayımlanmaması Şiir'e hakarettir…

Yaş hiyerarşisini toplumsal hayat içinde savunmak ne kadar gerici bir tutum ise, dergilerde imzayı önceleyip "şiirden kesilmiş şairler"in kötü ürünlerini yayımlamak da bir o kadar gerici bir tavırdır. Kokuşmuş burjuva etiği(!) batağına saplanıp kalmaktır. Ve gene, ne yazık ki, sosyalizmi bu bağlamda içselleştirmemiş dergilerde de, bu burjuva etiği(!) uzantısı var olmaktadır…

Yukarıda kısaca değindiğim, dergilerdeki gerici etik(!) anlayışlar, ayrı bir yazı konusu. Bu yazıda asıl açımlamak istediğim, dergilerdeki mülkiyetçilik!... Burjuva etiğinin(!) en temel yapı taşı…İnsanın insanı sömürdüğü dizge kapitalizmin olmazsa olmazı… Oysa ki "Adalet mülkün temeli" değildir; mülk adaletin katilidir.

Etobur hayvanlar nasıl kendi av alanlarını belirler ve rakiplerini buralara sokmak istemezler ise; nasıl bir köylü, komşusu çitini bir metre kendi bahçesinin içine kaydırdı diye, çiftelisini komşusuna doğrultursa; dergiler de mikro iktidarları sarsılmasın diye mülkleri saydıkları, kendilerine yayımlanmaları için gönderilmiş ürünleri, başka dergilerle paylaşmak istemezler (ne acıdır ki, bir de, her dergi, kendini edebiyatın merkezi, Kabe'si, Güneş'i olarak görür. Herkes ve her şey etraflarında döner ve dönmelidir zannederler).

"Etik!" derler. Ne zaman ,hangi şartlarda ortaya çıktığını kendilerinin bile bilmedikleri; ne gibi bir işlevi olduğunu sorgulamadıkları, "Teamül işte" diyerek, mikro iktidarlarını sabitleştirmek için sığındıkları tek açıklamaları budur: "Etik!"… "Bir şiir(yazı) tek dergide yayımlanır!"… Peki bu hangi etik? Kimin etiği?... Elbette ki burjuva etiği… Şiiri , gönderildiği derginin mülkü sayan burjuva etiği…

Bu "teamülü" hiç sorgulamadan, neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde toplumsal işlevini (ya da işlevsizliğini) irdelemeden, mikro iktidarlarını perçinlemek için "tek şiir tek dergide" kokuşmuşluğunu savunurlar (ne yazık ki sol tandanslı dergiler bile). Bir şiirin (yazının), sadece tek bir dergide yayımlanmasının, toplumsal açıdan ne gibi bir yararı vardır, o derginin mikro iktidarını perçinlemekten başka?! Aynı şiirin, çok sayıda dergide yayımlanmasının ne gibi bir zararıdır, o şiiri alımlayabilecek tüm bireylere ulaşabilmek ve onların dönüşümüne katkıda bulunmaktan başka?! Hele ki şiirin bu kadar az okunduğu bir ortamda… Hele ki editörlerin komşu dergileri, dergi yayın kurulundakilerin kendi dergilerini bile okumadığı bir zeminde.Şiir yıllığı hazırlayıcılarının bile- her nasılsa- dergilerdeki şiirleri doğru dürüst takip etmediği bir ortamda… (Bu bağlamda, kişisel deneyimlerimden yola çıkarak,isim ,zaman ve dergi adı belirterek, somut örnekler üzerinden savımı kanıtlayabilirim. Ve/ama derdim, sorunu kişiselliğe indirgemek değil, dizgeyi sarsmak olduğundan, bu somut örnekleri vermiyorum).

Yüz elli küsur edebiyat dergisi dolaşımdadır. Editörler bile komşu dergiyi okumazken; dergi yayın kurulundakiler bile kendi dergilerini okumazken; şiir yıllığı hazırlayıcıları bile yeterince dergileri takip etmezken, sıradan bir şiir okurunun bu denli çok sayıdaki dergiyi takip etmesi nasıl beklenebilir? Bırakın tüm dergileri, kendi poetik ve ideolojik anlayışı doğrultusundaki onlarca dergiyi, gerek ekonomik gerek zamansal açıdan izlemesi hangi şiir okurundan beklenebilir.

Her derginin (istisnalar hariç) ortalama birkaç yüz okuru olduğu bir ortamda (ki bu okurların çoğu da ne yazık ki sadece şairler ve şair olma heveslileridir), toplumsal dönüşüme, şiirleri ile katkı yaparak, toplumu oluşturan bireylerin bilinç düzeyini ve estetik algı seviyesini arttırmayı görev sayan, bencileyin sosyalist bir şair için, şiirlerinin ancak dar bir çerçevede kısılı kalmasına seyirci olmak trajik bir durumdur.

Daha da ötesi, dergilerde yer bulmak adına, dergilerin mikro iktidarlarını perçinleyen, bu burjuva mülkiyetçiliğini sineye çekmek, devrimci ETİĞE, sosyalist AHLÂKA aykırıdır.

Son not

Bu yazıyı "okuyanlar okumayanlara anlatsın"…

İmzamın hükmü –henüz- yeterli gelmeyeceği için bu yazının yankı bulacağını sanmıyorum. Ve/ama bundan sonra, dergi editörleri bu bağlamda, ya bana sızlanmasınlar, ya da hiçbir ürünümü yayımlamasınlar!

REEST! •

15 Haziran 2006

SABAHATTİN ALİ'yi 200. Yılında Hatırlamak...

SELÇUK GENÇ

Bu yıl 25 Şubat'ta Sabahattin Ali'nin 100. yaş günüydü. Cumhuriyet döneminde, Anadolu'da ezilen halkın ve büyük şehirlerdeki yoksulların yaşam mücadelesini aşklarını gerçekçi bir gözlemle ve yalın bir dilde hikâye ve romanlarına aktaran ilk edebiyatçılarındandır. Nazım Hikmet Şiirlerinde yaptığını Sabahattin Ali hikâye ve romanlarında yapmıştır. Zaten Nazım Hikmet'te göre Türk edebiyatının "ilk devrimci gerçekçi" hikâyecisidir. Babası Selahattin oğlunun ilk yayınlanan hikâyesini okuyunca çok sinirlenmiş. Çünkü hikâye 'bu sabah babamın latif sesiyle uyandım' diye başlıyordu. Babası, 'seni yataktan zorla kaldırıyorum her sabah, sesim sana latif gelir mi hiç! İçinden geldiği gibi yaz' diyerek azarlar. Bundan sonra Sabahattin Ali içinden gelerek ve gerçekçi yazmıştır.

Sabahattin Ali 25 Şubat 1907 de Gümülcine'de doğdu. 02 Nisan 1948'de Kırklareli'nde öldürüldü. Kırkbir senelik yaşamına sayısız öykü, roman, şiir, deneme, çeviri, eğitmenlik, dergi yayıncılığı sığdırdı. O, her zaman ezilenden, sömürülenden yana, haksızlıklara karşıydı. Bütün eserlerinde bunları çok sade bir dille anlattı. Hal böyle olunca ömrünün bütün dönemlerinde hâkim sınıfların baskısından ve takibinden kurtulamadı. Defalarca hapse girdi, üç kere askere alındı. Türk faşistlerinin ideologları ve şefleri olan Nihal Atsız, Cemal Kutay ve Emin Sosyal tarafından devamlı hedef gösterilip ihbar edildi. Bir toplantı sırasında söylediği bir taşlama yüzünden, bu şahısların ihbarı ile Atatürk'e hakaret ettiği iddiasıyla bir sene hapse mahkûm oldu. Aziz Nesin'le çıkardıkları Markopaşa dergisinde çıkan yazılar nedeniyle ceza yediler. Sabahattin Ali düşüncelerini gerçek hayatta da pratiğe geçiren bir yazardı. Öğretmenlik yaptığı dönemlerde öğrencilerine sosyalist düşünceyi öğretmeye çalışırdı. Bundan dolayı da başı belaya girmiştir. Öğrencilerinin dolaplarında sosyalist kitaplar bulununca Sabahattin Ali hakkında soruşturma açılmıştır. Irkçılığa ve haksızlıklara karşı mücadele etti. Maarif'ten kazandığı bursla gittiği Berlin'deki Potsdam Üniversitesi'nde, yabancılara parazit dendiğinden, bir Alman öğrenciyi tokatlayınca okuldan atıldı. Türkiye'ye geri döndü.

Sabahattin Ali'nin birçok şiiri şarkılara ve türkülere söz olmuştur. Bunlardan bir tanesi vardır ki çok önemlidir. 'Başın önüne eğilmesin' 1970'li yıllarda, devrimci mücadelenin ivme kazandığı yıllarda ezilenlerin en çok dinlediği ve söylediği şarkıydı.

Darbeden sonra ne oldu?

Cunta şarkının bütün o devrimci ruhunu yok etmek için Türk sanat müziği şarkıcılarına, Muazzez Abacı gibi şarkıcılara gazinolarda, pavyonlarda, kendi televizyonlarında icra ettirdiler. Ama bir farkla, şarkının sözlerini anonim belirterek. Bu bütün kapitalist ülkelerde aynı değil mi? Che Guevara'nın durumuna bakın; puralarını, sigaralarını, şaraplarını çıkardılar. Hâkim sınıflar halkın çok sevdiği devrimcileri onların kişiliklerindeki veya eserlerindeki devrimci ruhu halkın gözünde yok etmek için bu metodlara başvururlar. Çok merak ediyorum; Muazzez Abacı veya onun gibi sanatçılar 'Başın öne eğilmesin' adlı şarkının sözlerinin devrimci bir şaire ait olduğunu ve bu sözleri yattığı Sinop cezaevinde yazdığını biliyorlar mı?

Sabahattin Ali'nin öldürülmesi, cumhuriyet tarihinin devrimci, demokrat, sosyalistlere karşı hâkim sınıfların düzenlediği failli meçhul cinayetlerinin ilklerindendir. Cesedi iki ay sonra bir çoban tarafından Kırklareli'de ormanlık arazide bulunmuştur. Daha sonra cesedi incelenmek için oradan alınmış, adli tıbba götürülmüştür. Hala bugün bile mezarının yeri belli değildir. Daha sonra Bulgaristan'a adam kaçırmak suçundan yakalanan Ali Ertekin adlı şahıs Sabahattin Ali'yi kendisinin öldürdüğünü itiraf eder. Sebebi çok bilinen bir sebep: 'Milli duygularla' öldürdüğünü söyler. İki sene hapis yatıp çıkar. Öldürülmesinin üzerinden 60 yıl geçmesine rağmen tam olarak neden/nasıl öldürüldüğü belli olmamıştır.

Bugün olanlarda aynı değil mi? Hrant Dink'ide faşistler hedef göstermedi mi? Öldürüldükten sonra yakalananlar aynı ifadeyi vermediler mi? Bugün soruşturmanın geldiği safha hep aynı. Trabzon'da fakir aile çocuğu birkaç tane genç basında ve internette çıkan haberler üzerine milli duyguları kabararak bu cinayeti işlediler. Yani bu cinayette faili meçhul kalacak. Türkiye birçok faili meçhul cinayetlere şahit oldu. Bugüne kadar hiçbiri aydınlanmadı. Aydınlanmaz da. Bu yalnız Türkiye'ye mahsus bir şey değil. Bütün sömürü toplumlarında devletin işlediği faili meçhul cinayetler vardır. Bu faili meçhul cinayetler sömürü düzeni varoldukça devam edecektir.

Romanları: Kuyucaklı Yusuf, İçimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna.

Hikâyeleri: Değirmen, Yeni Dünya, Kağnı-Ses adlı kitaplarda usta kalemler Atilla Özkırımlı ve Asım Bezirci tarafından derlenmiştir.

Emekçiler seni 200. doğum yılında da unutmayacaklar. •

NEWROZ, ÖZDEMİR İNCE, ALÇALAN MİLLİYETÇİLİK, MERSİN VE...

ADİL OKAY
adilokay@hotmail.fr

Başlıktan da anlaşılacağı gibi gazeteci değilim, bu konuda eğitim de almadım. Hiçbir gazeteci böyle on konuyu aynı makaleye sığdırmaya çalışmaz. Gazetecilerin de işi hem kolay, hem zor. Kolay çünkü konu güncelken yazabilecekleri bir gazeteleri var. Zor çünkü muhalif-sorgulayan-erdemli gazetecileri 301 bekliyor, Hrant Dink gibi kalleş pusularda katledilmek bekliyor, sürgün bekliyor, işsiz kalmak bekliyor.

Evet, gazeteci değilim edebiyatçı yanım ağır basar. Ama gel gör ki, "Gazeteci" diye köşe başlarını tutmuş yalakalar ordusu, embeddedler öyle kafa bulandırıyor, gerçekleri öyle çarpıtıyorlar ki tahrik oluyorum, şiiri-öyküyü-denemeyi bırakıp makale yazarlığına soyunuyorum. Son iki makalemden, "Ermenilerden özür diliyorum" ve "YKY, Nazım ve Aydın Tavır"ından sonra politik analizlere, makalelere ara verme ve hazırlamakta olduğum denemeler dosyasına yoğunlaşmak istemiştim. Olmadı. Mart ayındaki yaşanan olaylar beni yeniden makale yazmaya itti.

8 Mart

Bu konuda çok yazıldı çizildi. Dostum Salim Turgut, 8 Mart'ın Dünya Kadınlar Günü olarak değil, ilk kez Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak kutlanmaya başlandığını ve aradaki farkın önemini vurguladı. Öyle ya, bir burjuva kökenli kadınla, bir işçi kadın, erkek egemen dünyada aynı baskıyı görmüyor. Üstelik bir kadın, hem emekçi, hem azınlık ulus mensubu, hem köken olarak azınlık mezhepten ve hem de muhalif ise, nelere göğüs gerdiğini düşünün. Siyah tenli, sosyalist ve kadın olan Angela Davis'i anımsayın. Bizim ülkemizde de Angela Davis'ler var ve ne mutlu bize ki her geçen gün sayıları çoğalıyor.

İhsan Doğramacı

Mart ayında TBMM, İhsan Doğramacı'ya onur ödülü verdi. Utanç duydum meclisimiz adına. Kim bu adam biliyor musunuz? Mağdurları iyi tanır onu. Yüzlerce bilim insanının, binlerce üniversite öğrencisinin canını yakan, bir 12 Eylül kurumu olan YÖK'ün kurucusu, Kenan Evren'in maşası. 1402 sayılı faşist sıkıyönetim yasasının en ateşli uygulayıcısı. Her devrin adamı.

Ee, Holdingler ve-veya TBMM, İsmail Beşikçi'ye, Haluk Gerger'e veya Fikret Başkaya'ya ödül verecek değil ya.

Dilerim İhsan Doğramacı, yine Kenan Evren'in sadık adamlarından Sulhi Dönmezer veya Faik Türün gibi yargılanmadan, yaptıklarının hesabını vermeden ölmez.

Alçalan Milliyetçilik ve Özdemir İnce

Hani hep yükselen milliyetçilikten söz ediyorduk ya. Hrant Dink'in katlinden sonra 'ulusalcılık peçesi'yle yüzleri örtülü sözde solcu milliyetçilerle, örtünme gereği duymayan Türk Neo-nazileri linçe davetiye çıkaran, halklar arasında düşmanlık tohumları eken, savaş yanlısı ırkçı şoven söylemlerini yumuşatmaya başladılar. Bunlardan 'peçeli milliyetçi' Özdemir İnce, Türk Neo-nazilerinden aldığı kutlama-tebrik mesajlarının çokluğu ve solcuların eleştirileri üzerine son yazılarında, "Yapmayın ya, ben solcuyum, ulusalcıyım, ama Türk milliyetçisi değilim, benden daha fazla sağcı olmamı beklemeyin" diye kekelemeye başladı. Mehdi Zana'nın gördüğü işkencelerden söz etti. "Bir Ermeni de Türk kimliği ile cumhurbaşkanı olabilir" falan demeye başladı.

Oysa aynı Özdemir İnce, doğudaki adı konulmamış savaş ve Kürt halkının en doğal insani talepleri üzerine devleti ve orduyu daha fazla sertliğe davet ediyor, "Saldırın, asın, kesin" tarzında ahkâm kesiyordu. Barış girişimlerini eleştiriyor, bu girişimlerde yer alan aydınları – başta Yaşar Kemal olmak üzere- neredeyse vatan hainliğiyle suçluyordu. Gün Zileli'nin dediği gibi milliyetçilik alçalmaya başlayınca ve gelen yoğun tepkiler üzerine Özdemir İnce de ırkçı-milliyetçi dilini yumuşatmak zorunda kaldı.

Kürtler ve Özdemir İnce

Mersin üzerine 'derin analizler' yapan Özdemir ince, bu kentteki 'gerçek Türkler' ve 'tu kaka Kürtler' konulu onlarca makale yazdı. Ama Mersin'in gerçek sorunlarına bir bilim adamı, bir aydın, bir şair duyarlılığıyla değinmedi. Yani ne sorunların nedenini doğru saptayabildi, ne sonuçları objektif değerlendirdi. Tersine popülist, ırkçı-şoven, basmakalıp değerlendirmeleri tercih etti. Oysa bir aydın, örneğin göç olgusunu, nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirirken statükocu olmaz; Kürt göçünün ve bu göçün yarattığı olumsuz sonuçların sorumluluğunun, o göç etmek zorunda kalan insanların değil, devletin yanlış politikaları sonucu olduğunu bilir.

Almanya'ya gidip el kapılarını süpürmek zorunda kalan Türkler ve 12 Eylül darbesinden sonra işkenceden, darağacından kaçan Türkiyeliler, yani milyonlarca insan isteyerek mi yerlerinden, yurtlarından kopmuştur. Aynı şekilde 1990'lardan sonra Kürtler isteyerek mi ata topraklarından uzakta, istemedikleri-istenmedikleri kentlerde sığınmacı-mülteci konumuna düşmüşlerdir, doğudan batıya göç etmişlerdir. Bu durumun tek sorumlusu PKK midir? Açlık-işsizlik bir yana, devletin zorla boşalttığı köylerin sayısını Özdemir İnce bilmez mi? Anımsatayım: Devletin kabul ettiği, itiraf ettiği, insanlara yer göstermeden zorla boşalttığı köy sayısı 4500 dür. Bunlara açlık ve işsizlikten, korkudan, korucu baskısından, PKK baskısından kaçan Kürtlerin de sayısını eklersek ortaya korkunç bir manzara çıkar.

İşte Mersin'in nüfusu kadar göç almasının ve dokusunun bozulmasının nedeni budur. Yani bu durumun sorumlusu göç etmek zorunda kalan Kürtler değil, onları göçe zorlayan adı konulmamış savaştır, yargısız infaz amiri Mehmet Ağar'dır, olağanüstü hal valileridir, kontr-gerilladır, çarpık kapitalist sistemdir. Doğaldır ki bu kadar yoğun göçü taşıyamayan, entegre edemeyen bir kentin ahlakı da bozulur, havası da.

Aç açıkta kalan insanlar arasında mafya çeteleri de çoğalır, fuhuş çeteleri de, gecekondular da. Ve 'ulusalcılar' ile ırkçı-milliyetçi faşist çeteler bu durumu provokasyon için kullanır. Zaten kırılgan olan dengeyi, halklar arasındaki barış ortamını bozmak için ellerinden geleni yaparlar. (Nasıl 'paranın dini imanı olmaz' deniyorsa, alçaklığın da dini ve milliyeti olmaz. Anımsarsanız Susurluk kazasında, -köken itibariyle- bir Türkle bir Kürt, bir sünniyle, bir alevi aynı mafya çetesinin elemanı olarak aynı mersedeste bir aradaydılar).

(Anti-parantez belirteyim: Kenan Evren'i barış için muhatap kabul etmek, son söylediklerinden olumlu pay çıkarmaya çalışmak -denize düşen yılana sarılır misali- onun ve adamlarının katlettiği, kaybettiği insanlara en büyük saygısızlık olur. Onların kemiklerini sızlatır. Kenan Evren ve şürekâsını yargılamak, tarihimizle yüzleşmenin, aklanmanın, temiz toplumun, barışın olmazsa olmaz koşuludur.).

Mersin ve Özdemir İnce

Özdemir İnce, Kürt saplantısıyla yaşayacağına Mersin'in gerçek sorunlarına değinmeli. Örneğin Türklerin yoğun olduğu Hastane Caddesi'nin neden bir yıldır kaldırımsız olduğunu, buna esnafın, Belediyenin neden duyarsız kaldığını araştırmalı. Ayrıca Mersin'in en lüks semtlerinden sayılan Pozcuda kaldırımların yayaların yürümesine elverişli olmadığı da bir gerçek. Yine Pozcu'da Sahil Parkı'nda 'Barış Meydanı' yakınında yüzleri Kıbrıs'a çevrilmiş, parkı çirkinleştiren bir 'savaş uçağı' ile bir 'savaş gemisi'nin varlığı neden Özdemir İnce tarafından sorgulanmaz? (Ne mutlu Mersinlilere ki, bu sorunlara değinen, sorgulayan gazeteci ve aydınları var. Abidin Yağmur, Ethem Dinçer, Salim Turgut ilk aklıma gelen isimler.).

Özdemir İnce Mersin'in tüm sorunlarının kaynağı olarak göçü, yani Kürtleri gösteriyor. Oysa sadece kaldırımlar sorununda bile, Mersin'li 'gerçek Türk'lerin, belediyelerin, 'Sivil Toplum Örgütleri'nin bu duruma duyarsız kalmaları, henüz 'uygar-birey-yurttaş' olamadıklarını, Mersin'in henüz kent olmadığını göstermez mi? Yani Mersin'in bu köy-kasaba-arabesk görüntüsünün, çarpık kentleşmesinin, sahilin yağmalanmasının, kaldırımlar sorununun nedeni, göç ve Kürtler değildir. Tersine vahşi kapitalizmin Mersin'deki 'Türk' temsilcileridir.

Newroz

Bu yıl ülkemizde bolca Newroz kutlaması var.

1) Kazakistan'ın Ankara elçiliğinde yapılacak kutlama,

2) Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç'un Keçiören Belediye Başkanı Turgut Altınok ile birlikte düzenlediği 'Nevruz Buluşması',

3) Türkiye Bahai toplumunun, Nevruz (Bahai Yılbaşı) münasebetiyle' verecekleri akşam yemeği,

4) Demokratik Toplum Partisi'nin, Newroz' kutlamaları. Genelkurmay'ın 'Nevruz' afişiyle kutlamaya katılması. (Newroz'un İran'da da kutlandığı biliniyor.) Ve diğerleri. Onu bunu bilmem. Ben ve Türklerin büyük çoğunluğu Newroz Bayramı'nı, anlamını, kökenini Kürtlerden öğrendik. Kendi ana dillerini kullanmalarına izin verilmeyen bu halkın bayramları da on yıllarca yasaklandı. Oysa lafa gelince mozaikten, kültürel zenginlikten söz ediyoruz. Yeter artık. Bırakın destek olmayı, Kürtlerin bayramlarını kutlamayı, katılmayı, bari köstek olmayın.

Keşke bütün dünya halkları Newroz'u bayram olarak kutlasa. Ve bu ülkede Kürtlere en doğal haklarından biri olan Newroz kutlamaları yasaklanmasa.

Irkçılığın, milliyetçiliğin, şovenizmin iktidarda olmadığı, insanların savaşlarda ölmediği bir dünya özlemiyle, 21 Mart Newroz Bayramı'nı kutluyorum. •

Soyka

ZAFER DORUK

Fabrikanın kapısına yaklaşınca durup soluklandı Gülseren. Bir yandan da kendi kendine söyleniyordu. "Sen istediğin kadar sağda solda huzursuz et beni. Anam babana vardı da ne hayır gördü? Dünyada tek erkek kalsan yine almam seni."

Arada bir dönüp arkasına bakıyordu. Saçını eliyle toparlayıp tokasını tutturdu.

Giriş kartını vurduktan sonra erkeklerin bulunduğu barakaya doğru yürüdü. Önünden geçerken başını pencereden uzatıp içeri baktı, onu göremedi. Kadınlar bölümüne gidip dolabını açtı, işliğini giyinirken dolap kapağının iç yüzüne iliştirdiği fotoğrafa baktı. Yakışıklı çocuktu. Onu seviyordu.

Ayak sesleri duyunca gözlerini elinin tersiyle çabucak sildi. İşçi kadınların kimileri işliklerini giyinip atölyelerin yolunu tutarken, kimileri de yorucu bir iş gününe başlamadan önce dedikodu gereksinimlerini karşılıyorlardı.

Sebahat orta yaşlı, çelimsiz, otuz beşinde bir kızdı. Uçuk yüzlü, kara gözlü, saçı kınalıydı. İşliğini giyinip dolabını kilitledikten sonra Gülseren'in yanına sokuldu. "Dün sen geç kalınca kartını yine Cabbar vurmuş kız," dedi. "Şefin kulağına kadar gitmiş. Ben senin yerinde olacağım var ya, herifin biri beni bu kadar sevecek de dönüp bakmayacağım. Kapısında iti olurum vallahi, iti!"

- "Dert tutsun!" dedi Gülseren. "Beni kötü kötü söyletme bak, Sebahat!"

- "Ne kızıyorsun bacım, yalan mı? Parlak olup da hayırsız olacağına, olgun olsun da avrat kıymeti bilsin. "

- "Çok münasip görüyorsan sen al o soykayı! Bula bula onu mu buldun beni layık görecek?"

Ağlamaya başladı. Oysa sağlam kızdı. Şaşırdı Sebahat. "Kız… Kız ben ne dedim ki şimdi buna kız?" dedi.

Gülseren dönüp yürüdü, dokuma atölyesinin girişinde 'soyka'yla karşılaşınca öcü görmüş gibi baktı ona.

Öbürü saygıyla gülümseyip iki büklüm eğildi. Ellisini devirmişti. Karısı iki yıl önce ölmüş. Sebahat'ı nerede görse, "Söyle Gülseren'e, bir sözünü bekliyorum, o bir he desin var ya, o saat basıveririm nikâhı," diyormuş."

Gülseren tezgâhının başına geçti. Kiminle göz göze gelse içindeki çakal hırlayıveriyordu o sıra. Ürküyor, yüreği yerinden fırlayacak gibi oluyordu.

Öğle paydosunda elini çabuk tutup iplikhanenin önüne gitti. Yanılmamıştı, iplikçiler çıkmaya başlamışlardı. Mahir en geriden geliyordu. Yanına gelince ağlamaklı baktı ona.

- "İyi değilim ben Mahir. Hiç, ama hiç iyi değilim..."

Mahir sağına soluna bakındıktan sonra, "N'oldu ki kız?" dedi.

- "Konuşmamız lazım seninle."

- "Çıkışta konuşsak?"

- "Şimdi konuşalım."

Çay ocağının arkasındaki portakal bahçesine doğru yürüdüler.

- "Seni dinliyorum." dedi genç adam. "Hemen konuşalım da yemeğe yetişelim."

"Yemek yiyecek hal mi var bende? Geceleri sabaha kadar dönüp duruyorum yatakta."

- "Sana geçen sefer de söyledim, bir doktora çık dedim, dinlemedin ki."

- "Bu doktorluk bir iş değil."

- "Peki ne?"

- "Niyazi… Gözü düşmüş bana. Babasını sokuyor araya. Babasından bir hayır gördük de sanki. Kendisi desen; keşin teki. Üç gün orada, beş gün burada. Koskoca şehirde başka kız yok sanki.

Adam tutar da babasının avradının kızını... Tövbe tövbee! Bak hayatım, altı üstü bir nikâh, başka bir şey istemiyorum senden. Annenlerde kalırız bir süre. Sonra küçük bir ev yeter bize. Şöyle iki odalı filan. Ben de çalışıyorum. Güzel güzel geçinir gideriz. Yeter ki...

"Bakıyorum sen o uyuz herifi oldukça ciddiye almışsın? Ondan bir numara çıkmaz. Boşuna kaygılanıyorsun. Tersle gitsin her defasında. "

Gülümsüyor Gülseren. Gülümsemeye de tam benzemiyor aslında. Bir yolculuğu anıştırıyor daha çok.

- "Sen beni gerçekten seviyor musun?"

- "Ne demek şimdi bu?"

- "Seviyor musun, sevmiyor musun?"

- "Sevmem mi deli kız, elbette seviyorum ama..."

- "Aması filan olmaz bu işin. Seviyorsan basar nikâhı alırsın."

Dişlerini sıkıyor genç adam. Ellerini işliğinin cebine

sokup biraz düşündükten sonra, "Henüz hazır değilim buna," diyor. "Biliyorsun, bu işi bulana kadar neler çektim. Şimdi kadro bekliyorum. Bugün beni temsilci seçtiler. Kitap okumuş, ağzı laf yapan adamsın dediler, bana güvendiler. Sen şimdi durup dururken gelmiş hadi gidip evlenelim diyorsun. Yok Gülseren, hazır değilim ben buna."

- "Haklısın," diyor Gülseren. "Sadece benim kafam karışık biraz. Senin kadar mantıklı düşünemiyorum, ne yapayım? Sen akıllı adamsın, hayatını alt üst edip seni zor durumda bırakmak istemem. Hoşça kal. "

Akşam eve gidince ütüyü, temizliği yaptı; bulaşığı, çamaşırı yıkadı; çiçeklere su verdi, çayı demledi, iki çeşit yemek yaptı, annesinin elini hiçbir işe dokundurtmadı.

Gecenin bir yarısı işini bitirdikten sonra ışıkları söndürdü. Kanatları açık pencerenin önünde, annesinin dizinin dibinde oturup dolunayı seyretti. Odayı ay ışığı doldurmuş, annenin sağ gözündeki morartının üstüne süt mavisi bir tül çekmişti.

Duvara avludaki dut dallarının gölgesi düşmüştü. Bir başka gölge, tahta merdivenleri ağır ağır çıkıp kapının önünde bir süre durduktan sonra yine öyle sessizce çekildi. Anne, sesini mavi bir karanlığa yaydı. "Niçin gidiyorsun kızım? İstemedim dedin, oldu bitti."

- "Korkuyorum anne. Kötü şeyler olabilir."

- "Ne gibi şeyler?"

- "Çok kötü."

Gözünü dolunaydan ayırmıyordu.

- "Bakma sen öyle gürleyip yağdığına. Aslında kötü bir adam değildir. Ne bileyim... Oğluna öyle davranmayacaktın gene de."

Sözü değiştirdi Gülseren:

- "Yarından sonra bir süre görüşmeyebiliriz belki. Nikâhtan sonra adamın evine taşınmayı düşünüyoruz. Belki ilerde bir başka şehre. Kim bilir?..."

- "Yalnız şunu söyleyeyim kızım, kiminle gidersen git, nasıl alıştırırsan öyle gider. Verme dizginlerini eline. İşinden de ayrılma sakın. Bu zamanda iş bulmak zordur.

Çalışırsan elin adamının yanında kıymetin daha çok artıyor, unutma. İşte beni al gözünün önüne, eskiden olsa böyle mi davranırdı? Neyse. Havalar soğumaya başladı, hastalığa karşı hassassındır bilirim, önce şu yakıt işini bir çözün hele."

Annesine sarıldı Gülseren, "Hakkını helal et," dedi. "O ne biçim söz kız?" dedi annesi, "Gören de ölüme gidiyor sanacak. Hakkım sana son damlasına kadar helal olsun kızım."

- "Hadi git yat artık anne, geç oldu."

- "Hiç değilse bugün yanında kalsaydım kızım."

"Olmaz. Bekler şimdi o seni. Bu saatte geldiğine göre..."

- "Yok yok, içkiyi azalttı son günlerde. Eskisi gibi değil."

- "Belli oluyor."

Annesinin gözüne bakıyordu.

- "Her neyse. Bozma sen gene de ağzının tadını. Üzülmeni istemem."

Kadın, dalından düştü düşecek narin bir hazan gibiydi. Çıkarken döndü, "Deminden beri söylemek istiyorum, söyleyemiyorum," dedi. "O bize evini açtığında sen nah şu kadarcıktın. Seni iyi kötü belli bir yaşa getirdi. Oğlu kırk yılda bir geldiğinde burun kıvırdın, seslenmedi. Bu yaşa geldin ağzından bir baba kelimesi çıkmadı. Oğlunu da istemedin, kabul, zaten benim gönlüm de elvermiyordu. Ama hiç değilse giderken bir helallik alsaydın kızım."

Başını çevirip dolunaya bakmayı sürdürdü Gülseren. Annesi çıktıktan sonra kapıyı kilitleyip yatağa girdi.

Birisi sanki koridorda sabaha kadar bir aşağı bir yukarı dolaşıp durdu. Gülseren gözünü kapamaya korkuyordu.

Kartını vurduktan sonra işliğini giyinmeden gidip Sebahat'ı buldu. "Çağırsana bana şu soykayı," dedi.

- "Cabbar'ı mı diyorsun?"

- "Ne karın ağrısıysa işte."

- "Kız sen adamı öldürürsün vallahi. Dediğime mi geldin yoksa?"

Sebahat koşarak gidip Cabbar'a müjdeyi verdi. Cabbar soluk soluğa geldi, çırpı gibi bir şeydi, Gülseren'in ağzının içine bakıyordu. "Beni çok mu istiyorsun Cabbar?"

Ona adıyla seslenince şaşırdı Cabbar, bir hoş oldu. "Adımı ne güzel söylüyorsun kız," dedi.

"Tamam tamam," dedi Gülseren. "Yalnız bir şartım var."

"Şartın başımla gözüm üstüne kraliçem, sen yeter ki söyle."

- "Nikâh muamelesine hemen bugün başlayacaksın."

Yerinde duramaz oldu Cabbar, gidip gidip geldi, düşünüp taşındı, kafasını kaşıdı, gelip Gülseren'in yanında durdu, elini çekinerek omzuna attı, terslenip itilmeyince teşekkür ederim anlamında omzunun başını sıkıp bıraktı. "Gidip izin alalım o zaman," dedi. Yandaki barakadan işçilerin sesi duyuluyordu. Kulak verdi Gülseren, Mahir de oradaydı.

- "Gidelim," dedi.

(Zafer Doruk'un Bilgi Yayınevi'nden çıkan Soyka isimli kitabından alındı.) •

Sinema Notları

ANUŞ PAZARCIYAN

2006'NIN EN İYİLERİ...

Bence 2006'nın en iyileri hangileri derseniz, (belgeselleri dışta tutarsak) iki film ismi söylerim:
Babil ve Köstebek.

Alejandro Gonzalez İnarritu'yla ilk kez "Ameros Perros" isimli filmiyle tanışmıştık. Ameros Perros (2000) isimli filmi üzerine yazdığım yazıyı "Bu yönetmenin adını bir yerlere not edin bence. İleride onun adını yine duyacağımızı sanıyorum." (Güney sayı 20, sayfa 86) diyerek sonlandırmıştım. Ameros Perros'tan sonra, 11'09'01 isimli filmin Meksika'dan yankılanan sesi Gonzalez'in katkısı idi. (Güney sayı 23, sayfa 62-63). Ardından 2003'te "21 Gram" geldi. (Güney sayı 28, s. 80-81) Şimdi üç yıl aradan sonra gerek Ameros Perros, gerekse 21 Gram'da çalıştığı ekiple, senarist Guillermo Arriaga, kameraman Rodrig Prieto, set dekoratörü Brigitte Broch ve film müziği kompozitörü Gustavo Santaolalla ile birlikte gerçekleştirdiği yeni filmiyle karşımızda. Yeni filminin adı da adeta program: Babil!

Bir Tevrat öyküsü Babil. Tevrat'ta (Tekvin-Bereşit, 11,1-9) dağlık bölgelerden gelip Şinar denilen ülkeye yerleşen ve bir dil konuşan bir halkın, Sümerlerin, öyküsü anlatılır. Yükseklere tapan ve yer ile göğü birbirine bağlayan kutsal bir ağacın varlığına inanan bu halk, tanrıları Marduk adına yeri göğe bağlayan bu kutsal ağacı temsil eden ve Tanrı dağı adı verdikleri bir kuleyi inşa etmeye girişir. Kule, kulenin ucu göğe yetişecek bir yükseklikte tasarlanmıştır. Tanrı bu durumu görmek için gökyüzünden yeryüzüne iner. İnsanların kendilerini nerede ise tanrı ile eş gördüklerini ve artık onlar için neredeyse "hiçbir şeyin ulaşılamaz olarak görünmediğini" anlar, kızar ve onların anlaşma aracı olan dillerini "şaşırtır". Birdenbire insanlar değişik diller konuşmaya başlarlar. Ve onları "bütün dünya üzerine yayarlar". Böylece artık birbirlerini anlayamayan insanların kuleyi birlikte inşa etmeleri imkânı ortadan kalkar.

İnsanlar kendilerini çok beğenmeleri nedeniyle cezalandırılmıştır.

İnarritu daha önceki iki filminde yaptığı gibi, Babil'de de ilk anda birbiriyle ilişkisi yokmuş gibi görünen çok değişik insanların öykülerini anlatıyor. Bunların hayatlarının kesişme noktaları bu kez üç ayrı kıtada (Asya-Afrika-Kuzey Amerika) dört ayrı ülkede (Japonya, Fas, ABD ve Meksika) geçen öyküleri birbirine bağlıyor. Babil öyküsünün değişik diller konuşan, birbirini anlamayan insanları, İnarritu'nun Babil'inde her üç öyküde de konuşulan iki ayrı dilde karşılığını buluyor.

ABD'nin güneyi, Kaliforniya ve Meksika'nın kuzeyinde İngilizce ve İspanyolca; Fas'ta Arapça ve İngilizce; Japonya-Tokyo'da işaret dili ve Japonca.

Görünürde birbirinden bağımsız üç öykü anlatıyor İnarritu:

1. Fas'ın dağ ve çölün iç içe geçtiği uçsuz bucaksız coğrafyasında iki çoban/köylü ailesinin öyküsü.

2. Amerikalı, Fas'ta bir barışma /turistik gezisinde bulunan iki çocuklu bir karı kocanın, onların ABD de Meksikalı illegal bir bakıcıya bıraktıkları çocuklarının

BABİL
Babel/ABD 2006

Yönetmen: Alejandro Gonzalez İnarritu
Oyuncular: Cate Blanchett, Brad Pitt, Gael Garcia Bernal, Mahima Chaudry, Jamie McBride, Shilpa Shetty, Lynsey Beauchamp, Adriana Barraza vd.

öyküsü.

3.Tokyo'da modern bir gökdelende babası ile oturan, annesi gözlerinin önünde intihar etmiş, 16 yaşlarında, kimliğini arayan mutsuz, intihara eğilimli, duyma ve konuşma özürlü bir genç kızın öyküsü.

Bu üç ayrı öykünün birleştirici öğesi, kesişme noktası uzun menzilli modern bir av silahı.

Film Fas'ta söz konusu modern uzun menzilli bu av silahının el değiştirmesi ile başlıyor. Bir köylü gittiği bir evde, silahı itina ile sarıp sarmaladığı paketinden çıkarıp, ev sahibine gösteriyor. Pazarlık başlıyor. Satan silahı överken, onun 3 kilometrelik öldürücü menzili olduğunu vb. anlatıyor. Ev sahibi Anvar, buluğ çağında iki oğlu, yetişmiş bir kızı olan ve silahı çobanlık yapan oğullarının çakalları kovalamak için kullanması için isteyen bir köylüdür. Anlaşıyorlar, silah el değiştiriyor.

(Sonraki gelişme içinde söz konusu silahın Fas'a bir av turu için gelen bir Japon avcının silahı olduğunu, silahı satan köylünün bu Japon avcıya mihmandarlık yaptığını ve Japon avcının silahı ona armağan ettiğini öğreniyoruz. Öykünün Japonya/Tokyo ayağı ile bağı böyle kuruluyor.)

Daha sonra silahı satın alan aile içindeki ilişkileri görüyoruz. Erkek çocuklardan daha genci olan Ahmet, ağabeyi Yusuf'a göre daha hareketli, uyanık bir çocuktur. Silah, ağabeyinden çok onun eline yakışmaktadır. Ondan çok daha nişancıdır. Bu arada cinselliğini de, ablasının çıplak vücudunu –onun da göz yumduğu ve hoşlandığı biçimde– gözetleyerek, kendi kendini tatmin ederek vb. yaşamakta, ağabeyinin ayıp-günah kızgınlığıyla dalga geçmektedir. Bir gün iki kardeş sürülerini götürdükleri bir dağda deneme atışları yaparken, 3 kilometrelik menzil bilgisini de sınamak isterler. Ahmet, 3 kilometrelik menzil öyküsüne daha önce Yusuf'un yaptığı atışlardan da yola çıkarak inanmamaktadır. Çok uzaktan gelen bir yolcu otobüsünü hedefleyerek ateş eder. Önce otobüs hiç bir şey olmamışçasına yoluna devam eder. Çocuklar kendi aralarında 3 km'lik menzil öyküsünün palavra olduğunu konuşurlar. Sonra sağ sol yapan otobüs durur. İçinden bazı insanlar çıkar. Çocuklar panik içinde birbirlerine bakarlar.

(Gelişme içinde atılan kelimenin tam anlamıyla kör kurşunun o sırada bir Fas gezisinde bulunan ve otobüste cam kenarında oturan Amerikalı Susan adlı (Cate Blanchett) orta yaşlı bir kadına isabet ettiğini, onu ağır yaraladığını öğreniriz. Öykünün ABD/Meksika ayağı ile bağı böyle kuruluyor.).

Kamera panik ve şaşkınlık içinde birbirine bakan çocuklardan yol ortasında duran otobüse, atlar. Normal bir turist otobüsünde cam kenarında oturan sarışın orta yaşlı bir kadın acıyla bir çığlık atar. Göğsünden bir delikten kan aktığını görürüz. Yanında oturan adam panik içinde kanı durdurmaya çalışırken, bir yandan da otobüsün durması için bağırır. Herkes şaşkındır. Şoför sağ sol yaparak durur. Gelişme içinde şunları öğreniriz: Vurulan Susan orta sınıf Amerikan ailesinin bir üyesidir. ABD'deki evinde 8-10 yaşlarında bir oğlu ve kızı vardır. Kocası Richard (Brad Pitt) ile yaptığı Fas gezisi bir "barışma" birbirini yeniden bulma gezisi olarak düşünülmüştür. Üçüncü çocuk doğumdan kısa süre sonra ölmüş, çift birbirine yabancılaşmış, erkek "kaçmış" evi terk etmiştir.

Richard otobüs durduktan sonra panik içinde otobüsten inerek yoldan geçmekte olan bir minibüsü durdurmaya çalışır. Minibüs durmadan yoluna devam eder. Bu durumda otobüsün en yakın hastaneye gitmesinden başka çare yoktur. Otobüsteki turistlerin dilini (İngilizce) bilen muavin/tercüman/mihmandar (Abdullah) en yakın hastanenin 150 kilometrelik yolda olduğunu, oldukça yakında bulunan kendi köyünde bir sağlık ocağı ve doktor bulunduğunu anlatır. Köyüne gitmeyi, orada ilk tedaviyi yapıp ambulans çağırmayı önerir. Öyle de yaparlar. Otobüs yönünü köye –geldiği yöne doğru– çevirir. Otobüsteki yolculardan ilk mırıldanmalar, itirazlar başlar: Otobüs ambulans değildir! "Koyun can, kasap yağ derdinde"dir. Otobüs insanların aynı dili konuştukları durumlarda bile birbirini anlamadıkları bir mekândır. Bir kadın ölümle pençeleşirken, diğer kimileri havalandırmanın doğru dürüst çalışmamasının derdindedir! Birilerinin derdi en kısa zamanda yaralı bir insanı doktora yetiştirmekken, diğer bazılarının derdi mümkün olan en kısa zamanda, işleyen klimalı bir otobüste turistik gezilerine devam etmektir.

Otobüs köye varır. Richard eşini Abdullah'ın evine taşır. Sonra köydeki tek telefondan ABD konsolosluğunu arar. Olanı anlatır. Fas'ta gezide iken, nereden geldiği bilinmeyen bir kurşunla karısı ağır yaralanmıştır. Yardıma ihtiyaçları vardır. Konsolosluk yardım edeceklerini bildirir. Konsoloslukla birlikte Fas polisi ve aynı anda haber ajansları aracılığıyla bütün dünya olaydan haberdar olur: Fas'ta bir Amerikalı turist kadın terörist bir saldırıya uğramış, ağır yaralanmıştır. Hayati tehlike vardır vb. İletişim korkunç hızlıdır. Bütün dünya olayı duyar. Bültenlerde birinci sıradadır haber. Gerçek yardımın hızı sanal dünyada haberin yayılma hızının çok gerisindedir. Bütün dünya "terörist saldırı"da yaralanan kadının akıbetini merakla izlerken, söz konusu kadın kan kaybından ölme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Gelen köy doktoru –ki onun da veteriner olduğu çıkar ortaya– kadının yarasını ilkel yöntemlerle kapamaya, kanı durdurmaya çalışır. Fakat kadının mutlaka hastaneye yetiştirilmesi gereklidir. Ancak ortada ambulans yoktur. Ne zaman geleceği, gelip gelmeyeceği de belli değildir. Otobüs yolcuları isyancıları oynamaya başlamıştır. Yaralı kadını ve eşini köyde bırakıp yollarına devam etmek istemektedirler. Otobüsü dış dünya ile bağıntıda bir araç olarak gören Richard için bu anlaşılmaz bir tavırdır. Otobüs yolcuları içinde en saldırgan olan

biri ile yumruk yumruğa birbirlerine girerler. Sonuçta otobüs diğer yolcularla yola çıkar. Richard, köyde yaralı karısı ile bir saat öncesine kadar hiç tanımadığı, dilini, töresini bilmediği, buna rağmen otobüstekilerden çok daha fazla yardımcı olmaya çalışan yabancılar arasında kalır. Otobüsteki muavin/mihmandar Abdullah da kalır köyde. Endişeli, çaresiz bir bekleme başlar. Burada çok yaşam/ölüm sınırında, neyin önemli neyin önemsiz olduğunun çok daha açık görülebildiği olağanüstü bir durumda Richard ve Susan'ın birbirlerine yakınlaştıklarını görürüz.

Film burada Fas polisinin "terörist" avını izlemeye yönelir. Bir Amerikalı turistin vurulmuş olması Fas için hiç iyi bir reklâm değildir. Yaralı kadının hayatından çok "terörist"lerin bulunması önemlidir. (Daha sonra Fas ABD konsolosluğunun devreye girerek, kendi vatandaşlarını kendilerinin helikopterle taşımak istediklerini, Fas devleti ile ABD arasında uçuş izni için pazarlıklar yaşandığını, bunun yaralı kadının taşınması işini geciktirdiğini öğreniriz. Yine "koyun can, kasap et derdinde"dir.) Kurşun'un peşini izlemek zor değildir. Otobüse kurşunun geldiği yerin 3-5 kilometrelik çevresinde zaten bir iki küçük köm vardır. Bu arada çocuklar haberlerden işin boyutunu öğrenmişler, saldırının "terörist" bir saldırı olarak değerlendirildiği haberini almışlardır. Panik içinde silahı saklarlar. Polis önce olay yeri çevresinde yaptığı aramada silahı satan köylünün evini basar. Önce onu iyice döverek, onun katil olduğunu söyletmeye çalışır. Köylü kendisinin katil olmadığını, uzun menzilli silahı olmadığını anlatır. İnandıramaz.

Sonunda var olan ve kendisine armağan verilen bir silahı sattığını ve kime sattığını anlatır. Bu arada Yusuf babasına olanları anlatır. Bir dayak faslı ertesinde silahı sakladığı yerden alıp teslim olmak üzere baba ve oğulları yola koyulur. Silahı aldıktan kısa süre sonra polisle karşılaşırlar. Polis teslim ol çağrısı filan yapmadan ateş açar. Silah Ahmet'in elindedir. Kendini koruma güdüsüyle o da polise ateş eder ve polislerden birini vurur. Ağabeyi Yusuf yoğun ateş altında panik içinde kaçarken vurulur. Babasının kolları arasında son nefesini verir. Ahmet silahını atarak ellerini kaldırıp ortaya çıkar, teslim olur. Bütün suçun kendisinde olduğunu söyler. Bu bölümlerde aynı dili konuşan insanlar, Ahmet ve Yusuf aslında birbirini anlamamaktadır. Bir yanda Ahmet ve Yusuf öbür yanda babaları birbirini anlamamaktadır. Bir yanda Ahmet, Yusuf ve baba diğer yanda polis birbirinin düşmanı konumundadır vb. Ve her şey birbirini anlamama, yanlış anlama üzerine kuruludur sonuç olarak.

Film buradan Tokyo'ya atlar. Bir voleybol maçında sporcu bir genç kızın hakemin bir kararına çok kızıp protesto ettiğini, işaret diliyle küfürler ettiğini görürüz. Hakem kızı (Çieko/Rinko Kikuchi) oyundan atar. Oyun bittikten sonra arkadaşları kıza oyunu kaybetmelerine yol açtığı suçlamasını getirirler. Kız bu suçlamayı getirenlere de küfürler eder. Daha sonra orta yaşlı bir adamla buluşur. Onun, Çieko'nun babası (Yasujiro/Koji Yakusho) olduğunu öğreniriz. Babası ile ilişkisi de birbirini anlamama üzerine kuruludur. İyi bir işi olan baba, kızına karşı bir türlü suçluluk duygusu içindedir. Onunla onun diliyle, işaret diliyle, iletişim kurmaya çalışır. Fakat tam bir "sağırlar diyalogu" ilişkisidir ilişkileri. Daha sonraki gelişme içinde kız eve gittiğinde- ki ev bir gökdelenin çok üst katlarında zengin ve fakat soğuk, içinde hiçbir kişisel eşya olmayan, sanki içinde kimsenin yaşamadığı bir görünümdedir– iki sivil polisin babası ile konuşmak istediğini öğrenir.

Kamera daha sonra kızın sonraki saatlerini izler. Kız esasında sevgi peşindedir. Ve bunun en doğrudan yolu olarak cinselliği görmektedir. Bir arkadaşıyla gittiği bir cafe-disko-hazır yemek restoranı tipi bir mekânda uzaktan bunları gören bir grup erkekle bakışmalar ertesi, yan yana geldiklerinde, kızın konuşma duyma özürlü olduğu ortaya çıktığında genç erkeklerin tavrı, kızı aşağılamak, onunla alay etmek olur. Kızın tepkisi ise, tuvalete gidip donunu çıkarmak, gelip kendisi ile alay eden erkeklere cinselliğini saldırgan bir biçimde teşhir etmek olur. Sadece konuşulan /konuşulmayan dilde değil, vücut dilinde de anlaşmanın mümkün olmadığı, herkesin kendi dünyasında kendi içine kapalı, en kalabalık mekânlarda bile yalnız olduğu bir resimdir filmde yansıyan Tokyo resmi. Gayet moderndir Tokyo, ama insanlar mutsuz ve yalnızdır. Kimse kimseyi anlamamaktadır.

Daha sonra genç kızı gece yarısından sonra evinde görürüz. Daha önce gelen polisleri oturduğu gökdelenin güvenlik görevlisi üzerinden davet eder. Gelen polise çırılçıplak soyunarak kendini sunar. Polis kendisi ile konuşmaya çalışır. Karşılıklı birbirini anlama çabası içinde, kızın polisin babasını tutuklamak için geldiğini düşündüğünü, polisi babasının suçsuzluğuna inandırmaya çalıştığını; polisin ise Fas'tan gelen bir haber üzerine, numarası belli, kızın babasının ismine kayıtlı bir av tüfeğinin babası tarafından bir Faslıya armağan edilip edilmediğini öğrenmek için onu aradığını öğreniriz. Yine iletişimsizlik, yine yanlış anlamalar üzerine kurulu bir öykü. Daha sonra polis gider. Kız çırılçıplak gökde-

lenin üst katlarından birinde olan dairenin balkonuna çıkar. Her an aşağıya atlamasını beklersiniz. Baba eve geldiğinde kızı balkonda bulur. Kızın temel sorununun annesinin gözü önünde intihar etmesi olduğunu, kadının tabancayla kendini vurduğunu, kızın ise bu olayı annesinin kendini balkondan attığı biçiminde rasyonalize ettiğini, fakat vurulma olayını da sürekli olarak babasına mal ettiğini vb. öğreniriz. Yani birbirini anlamama artık insanın kendi benliğinde şizofrenik gerçekler yaratmasına kadar varmıştır. Tokyo'daki o gökdelenler, modern Babil kuleleridir. Kızın gelecek perspektifi o balkondan atlamaktır.

Öykünün Amerika/Meksika ayağında, Susan ve Richard'ın illegal olarak yıllardan beri onların yanında çalışan Meksikalı bir kadın bakıcıya, Amelia'ya (Adriana Barazza) emanet edilmiş çocukları vardır. Debie ve Mike. Bunlarla ilk bağıntı bir telefon üzerinden kurulur. Telefon filmin en başlarında Richard'dan gelir. Telefon gelene dek aslında televizyon üzerinden haber gelmiştir. Bakıcı kadın Richard ve Susan'ın hangi zorluklar içinde olduğunu bilmektedir. Çocuklara herhangi bir şeyi fark ettirmemeye çalışmaktadır. Richard, hastaneden telefon etmektedir.

(Daha sonra Fas öyküsünün devamında, geceye yakın saatlerde nihayet bir helikopterin gelip, Susan ve Richard'ı Rabat'ta tam teşekküllü bir hastaneye taşıdığını, Susan'ın ameliyata alındığını öğreniriz. Bu helikopterin gelme ve taşıma sahnesinde ilginç bir ayrıntı vardır. Richard ayrılırken bütün gün kendine en fazla yardımcı olan insana, mihmandar/muavin Faslı Abdullah'a para vererek, ona şükranlarını sunmak ister. Onun için bu gayet normal bir teşekkür gösterisidir. Bir batılı gözünde büyük bir yoksulluk içinde yaşayan Abdullah ise bu parayı almaz. Onun açısından yapılan gayet normal insani bir yardımdır. Bunu her insan, hiçbir karşılık beklemeden yapar. Bu para için yapılmamıştır. Teşekkür böyle gösterilmez. Bu hakarettir. Burada sorun yalnızca konuşulan dil üzerinden anlaşma sorunu değildir. Gerek Richard ve Abdullah ayrı dünyaların insanlarıdır. Biri her şeyin parayla ölçüldüğü bir dünyadır. Diğeri henüz oraya kadar "gelişmemiş", ama o yolda olan bir dünyadır.)

Richard önce bakıcı ile görüşür. Ameila'nın bir zorluğu vardır. Bir gün sonra oğlu Meksika'da evlenecektir. Bu düğüne mutlaka gitmesi gereklidir. Önceden konuşulan Richard ve Susan'ın düğün günü öncesinde dönmüş olmalarıdır. Fakat artık bu mümkün değildir. Richard yakın bir kentte oturan kız kardeşini arayacağını, onun gelip iki günlüğüne çocuklara bakma işini ayarlayacağını söyler. Daha sonra çocukları ile konuşur. Onlara, onları sevdiğini vb. söyler. İyi olduklarını yakında döneceklerini vb. anlatır. Daha sonra söz konusu kız kardeşin başka işleri olduğundan gelmeyeceği çıkar ortaya. Bakıcı çocukları bırakabilmek için tanıdığı herkese sorar, herkesin "işi var"dır. Kimse sorumluluk

almak istemez. Kadın çareyi çocukları da alıp düğüne gitmekte bulur. Ameila ve çocukları, Amelia'nın yeğeni Santiago (Gabriel Garcia Bermal) bir arabayla gelerek alır, Meksika'ya geçerler. Meksika'ya gidişte her şey normaldir. Düğün gayet neşeli geçer. İnsanlar doyasıya eğlenirler. Çocuklar da başlangıçtaki yabancılıklarını atarlar üzerlerinden. Yine de iki ayrı dünyanın varlığı ortadadır. Örneğin bir sahnede çocuklar tavuk yakalama oynarlar. İlk yakalayan ödül kazanacaktır. Debie yakalar tavuğu, alkışlar altında ve sevinçle teslim eder Santiago'ya. Tavuğu hemen oracıkta boynunu koparark öldürür Santiago. Tavuğu ancak paketlenmiş, soyulmuş olarak, ya da kızartılmış hazır olarak tanıyan, yediği tavuğun daha önceden öldürülmüş olduğunu aklına bile getirmeyen Debie için tavuğun böyle alenen öldürülmesi büyük şoktur. Düğünün hemen ertesinde gece yarısından sonra dönüş başlar. Çocuklar arka koltukta uyumaktadır. Santiago biraz çakır keyif içkilidir. Aslında hiçbir şekilde kontrol edileceklerini düşünmemektedirler.

Fakat sınır polisi onlara yanıldıklarını öğretir. Nihayet iki Meksika'lıdır sınırı geçmek isteyen. Onların kimlik ve pasaportları sağlam olsa bile, o beyaz çocukların arabada ne işi vardır? Kimdir onlar? Sakın çocuklar kaçırılmış olmasın? Santiago biraz da suçsuz olmanın rahatsızlığı içinde açık ırkçı tavırlar içinde olan bir beyaz sınır polisine ters bir cevap verir. O andan itibaren daha önceki tüm sahte sizli bizli konuşmalar bir kenara bırakılır. Eller silaha uzanır ve Santiago'ya arabayı aramak üzere bir boşluğa çekmesi söylenir. Paniğe kapılan Santiago kendine verilen emri yerine getirme yerine, gaza basar, bariyerleri yıkar ve kaçmaya başlar. Yolları yakından tanıdığı için, çöl yollarına sapar, izini kaybettirmeyi başarır. Amelia ve uyanmış olan korkudan ne yapacaklarını bilmeyen çocukları, çölde –sonradan gelip alma kaydıyla– bırakarak, kaçışa devam eder. Geceyi çölde geçiren Amelia ve çocuklar ertesi gün yürüyerek yola çıkmaya çalışır.

Fakat kaybolurlar. Aç ve susuz çocukları kurtarmak için Amelia çocukları bir ağaç altında bırakarak, tek başına yol aramaya çıkar. Saatler sonra bir sınır polis arabasına rastlar. Öyküsünü anlatır. Fakat çocukları bıraktığı yeri bulamaz. Tutuklanır. Çocuklar polis için

"kaçırılmış"tır. Helikopterle aramalar yapılır. Çocuklar bulunur. Amelia'nın kaçak çalıştığını öğrenen polis onu sınır dışı eder.

Burada da yine birbirini anlamayan dinlemeyen insanlar, toplumlar vardır. ABD/Meksika sınırı tam bir Babil'dir.

İnarritu bu filmi hakkında ne yapmak istediği sorusuna bir röportajda şu cevabı veriyor:

"Ben bir yandan dünyanın şimdi sahip olduğumuz iletişim araçları sayesinde küçüldüğü yönündeki gelişme ile diğer yandan buna rağmen insanların kendi aralarında en temel konularda bile iletişim kuramamaları, anlaşamamaları arasındaki çelişmeyi irdelemeye çalıştım. Ben bize ne olduğunu göstermeye çalıştım. Biz "diğerleri"ni hep soyut olarak görüyoruz. Öyle ki, "diğeri" "başkası" olmak, tehlikeli olmak, bizi anlama yeteneğine sahip olmamak anlamına geliyor. Bu sadece ülkeler arasında olan bir şey değil, babalar, oğullar, eşler… arasında da aynı şey yaşanıyor. Biz başkalarını dinleme, anlama durumunda değiliz."

Film çok iyi düşünülmüş, çok iyi kurgulanmış, İnarritu'nun yapmak istediğini çok iyi bir biçimde sinema diline çeviren, usta işi bir film.

Brad Pitt, Cate Blanchet gibi "ünlü"ler de, ekip içinde kendilerini öne çıkarmayan çok iyi bir oyun sergiliyorlar.

İnarittu iletişim araçlarının iletişimi olağanüstü bir hıza ulaştırdığı günümüzde insanlar arasındaki gerçek iletişimsizliği, bu ikisi arasındaki uyumsuzluğu gösterdiği Babil'de, üç ayrı mekân ve öykü üzerinden dünü, bugünü ve geleceği de gösteriyor bence.

Dünün –bugünün ilişkileri ile iç içe geçtiği– ilişkileri Meksika'daki düğün ve Fas'ta köylü ailesinin ilişkileri üzerinden gösteriliyor. Bugün karşısında hâlâ direnen ve fakat geleceği olmayan ilişkiler, hâlâ paranın her şeyi belirlemediği, "insanca" ilişkiler bunlar. İnarittu bu ilişkileri hiç idealize etmeden, ilişkilerdeki doğrudan şiddeti vb. göstermekten çekinmeden sempatisinin bunlardan yana olduğunu kullandığı sinema diliyle gösteriyor. Açık, berrak renkler, henüz "terbiye edilmemiş" tam kalıba sokulmamış bir doğa (Fas), bütün görece yoksulluğuna rağmen ağız dolusu, yapmacıksız gülebilen, eğlenebilen insanlar (Meksika).

Bugünü, ABD'de görüyoruz. ABD'deki çekimlerde üç mekân var. Başta kısaca gördüğümüz orta sınıf Amerikan ailesi evi. Sınır kapısı/polis merkezi. Ve çöl. Bunlardan biraz insanca olanı başta çok kısaca gördüğümüz ev içi. Sınır kapısı da, çöl de insanlar için korkutucu, davet etmeyen, tersine adeta kovan, kovalayan, kalmaya değil, kaçmaya çağıran, insana düşman mekânlar. Tavırlar da öyle! Kullanılan renkler de öyle. ABD'deki çölün rengi ile Fas'taki çölün rengi de değişik. Biri iten, korkutan bir ışık, diğeri davet eden, çeken bir ışık. Ama kötünün daha kötüsü de var. Gelecek: Tokyo/Japonya. Korkutucu bir kalabalık. Ürkütücü yükseklikte binalar. Her şey yapay. Doğal hiçbir nesne, hiçbir ilişki kalmamış. Tokyo çekimlerindeki aydınlık mekânların aydınlığı da yapay, soğuk, ürkütücü bir aydınlık.

Umut var mı?

Herhalde umut geçmişe ait, bugüne direnen ilişkilerde değil. Onların geleceği sonuçta Tokyo Babilidir.

Umut kuşkusuz var: Yeni ilişkilerde, sömürüye dayanmayan, her şeyin parayla ölçülmediği yeni bir toplumun, yeni insanlarının yaratacağı ilişkilerde. Böyle bir toplum için bugün yapılması gereken, kendimizi "diğer"inin yerine koymayı öğrenmek, dinlemeyi, anlamayı öğrenmektir.

Babil gibi filmler belki bu yönde düşündürebilir insanları. Kuşkusuz Babil'i kaderci bir film olarak okumak da mümkün. Yasujiro Fas'ta av gezisine çıkmasa, orda silahını mihmandarına armağan etmese, o bu silahı satmasa, Anvar silahı satın almasa, Ahmet silahı tam da o an oradan geçmekte olan otobüsü hedefleyerek ateşlemese, silahın menzili gerçekten de 3 kilometrelik olmasa vb. vb… Babil filminde anlatılan öyküler de olmayabilirdi. Kaderci insanlar için bütün bunlar kaderdir. Değişmez. Önceden yazılmıştır.

İnarritu filmini böyle okumadığını, dolayısıyla böyle okunmasını istemediğini kendi söylüyor. Fakat böyle okuyanlar için de Babil'in anlattığı çok şey vardır.

Babil bence 2006'nın en iyi iki filminden biri ve birincisi. •

KÖSTEBEK

Yeniden yapımlar(remake), yani başarılı bir filmin bir başka ekip tarafından, başka oyuncularla, bazen başka mekân ve zamana aktarılarak yeniden çekimleri, çoğunlukla orijinalin düzeyini tutturamayan, orijinali tanıyanlar açısından tad vermeyen kötü kopyalar olmanın ötesine geçmeyen filmler oluyor. Scorsese'nin son filmi bir remake. Hongkong'lu yönetmen Wai Keung Lau'nun "Internal Affairs" isimli polisiye filminin yeniden yapımı. Ama yeniden yapım, Martin Scorsese'nin olunca, görüntü yönetmeni onun favorilerinden Michael Ballhaus olunca işler değişiyor. Ortaya çıkan yeniden yapım, yeniden yapım

olmaktan çıkıyor, orijinali yalnızca çıkış noktası olarak alan ve onunla karşılaştırmada ondan geri kalmayan bambaşka yeni bir orijinal oluyor.

Martin Scorsese, Wang Keung Lau'nun Honkong'ta geçen polis/mafya öyküsünü, Köstebek'te Boston'a taşıyor. Filmin girişinde filmin esas karakterleri ile tanışıyoruz.

Bir İrlandalı mafya şefi var. Costello. (Jack Nicholson). Kendi deyimi ile "Toplumun ürünü olma yerine, toplumu kendi ürünü haline getirme"yi şiar edinen, buna uygun davranan, bunun için her yöntemi mubah gören, çekirdekten yetişme bir mafya şefi. Stratejik düşünen, bunun için polisi yalnızca satın alma, rüşvet yöntemiyle değil, içine kendi adamlarını da yerleştirerek, "düşmanın içinden" sürekli haber alarak kontrol eden bir tip. Kendi yakın çevresinde, ihaneti bir yana bırakalım, en küçük bir sadakat eksikliğine bile göz yummayan, yakın çevresinin saydığı, korktuğu ve sonuna kadar güvendiği bir Baba tipi. Costello filmin başlangıcında daha sonra polisin içine yerleştireceği köstebeği daha küçücükken bulup belirliyor. Bütün okul eğitimini üzerlendiği, kendine bağladığı bu tipi, polis akademisine gönderiyor. Polis akademisinin parlak mezunu, Boston Polis Teşkilatı'nın tam da Costello'nun peşini izleyip, onu adalet önüne çıkarma görevine sahip özel birliğinde görev alıyor.

Filmin bu ikinci esas karakteri Colin (Matt Damon). Colin lükse düşkün, yükselme heveslisi, kariyerist bir tip. Boston'da polisteki görevini üzerlendikten sonra taşındığı ev parlamento binasının kubbesini tam cepheden gören bir balkona sahip. Scorsese tek bir kareyle, bir yandan polis /siyaset iç içeliğini, diğer yandan Colin'in gönlünde yatan perspektifi gösteriyor. Bu kuşkusuz sadece onun kişisel, bireysel perspektifi değildir. Colin'i Colin yapan sonuçta Costello'dur. Colin Costello'nun akıllıca bir yatırımı, onun "ürünü"dür. Colin evet poliste çok önemli bir yere sahiptir. Evet, Costello için hayati bilgiler vermektedir. YaniCostello'nun Colin'e ihtiyacı vardır. Fakat diğer yandan Colin'in varlığı, kariyeri, her şeyi Costello'ya bağlıdır. Costello'nun Colin hakkında vereceği bir bilgi Colin'i bitirir. Kaldı ki, Colin'in lüks hayatı bir memur maaşıyla karşılanamaz.

KÖSTEBEK
The Departed/ABD 2006

Yönetmen: Martin Scorsese
Oyuncular: Leonardo di Caprio, Matt Damon, Jack Nicholson, Mark Wahlberg, Martin Sheen, Ray Winstonhe, Vera Fermiga, Antony Anderson, Alec Baldwin vd.
Görüntü: Michael Ballhaus

Colin ile aynı dönemde polis akademisinde okuyan, onunla birlikte aynı dönemde mezun olan, onun kadar başarılı olan bir başka öğrenci daha vardır: Billy (Leonardo di Caprio). Billy "The Departed" in üçüncü esas karakteridir. Billy bir mafya ailesinden gelen ve fakat bu geçmişinden kopmak isteyen, topluma entegre olmak isteyen, "iyilerin tarafı"nda yer almak için polislik mesleğini bilinçli olarak seçen biridir. Fakat onun için polis teşkilatının özel harekât timinin düşündüğü başka bir hayat vardır. Mafya nasıl polis içine köstebek yerleştiriyorsa, polis teşkilatı da mafyanın içine köstebek yerleştirmektedir. Costello'nun Colin'e biçtiği rolü, polis özel harekât timi şefleri Quenam (Martin Sheen) ve Dignam (Mark Wahlberg) tersten Billy'e biçmişlerdir. Henüz polisteki kariyerinin başında Quenam ve Dignam, Billy'e kendisine biçilen rolü açıklarlar. Bunu yaparken, aralarında oturmuş, mükemmel bir iyi polis/kötü polis rol dağılımı vardır. Billy, henüz kariyerinin başında iken bir suç işleyecek, hapse girecek, görünürde polislikten kovulacak, aileden gelen ilişkilerini kullanarak mafya içine girecek, Costello'nun yanında mafyacı olarak kariyer yapacak ve Costello'nun eylemleri hakkında polisi bilgilendirecek, onun yakalanması ve mahkûm edilmesi için bilgi ve belge toplayacaktır. Bu gizli işten yalnızca Quenam ve Dignam'ın haberi olacaktır. Bu aslında Billy'nin oynamayı hiç istemediği bir roldür. Fakat "iyi"lerin yanında yer aldığını gösterebilmesinin tek yolu olarak dayatılır ona bu rol.

Scorsese'nin bu karakterleri 15 dakikalık bir bölümde nasıl tanıttığı gerçekten görülmeye değer bir sinema/film dersidir.

Filmin gelişmesi içinde Billy'nin Costello'nun yanına yerleşmesini, birçok şiddet dolu, vahşi sınav sonrası onun güvenini kazanmasını, giderek bir dizi polisiye eylemde başrol oynamasını, bu arada özel harekât timi şeflerine mafya içinden bilgiler ulaştırmasını, bu işin bir an önce sonlandırılması taleplerini izliyoruz.

Paralel olarak Colin'in bir yandan polis içinde yükselirken, diğer yandan Costello'ya polis içinden nasıl bilgi ulaştırdığını, polisin Costello'ya karşı eylemlerinin böylece nasıl başarısız kılındığını görüyoruz.

Ortaya çıkan resim şu oluyor: Polis, Costello'nun yanına yerleştirdiği köstebeği Billy üzerinden alınan, kaynağı gizli tutulan bilgiler sayesinde, Costello'nun atacağı adımlardan haberdar oluyor. Bu bilgiler temelinde Costello'ya son darbeyi vurmak için polis eylem planları hazırlıyor. Fakat bir türlü son darbeyi vuramıyor. Çünkü Costello, polisin içine yerleştirdiği köstebeği Colin sayesinde polisin kendisine karşı geliştirdiği eylem planlarından haberdar olup, tedbirini alıyor!

Sonuçta, değişen bir şey olmuyor. Sistem yürüyor.

Fakat bu resim her iki tarafta da en azından bir köstebeğin olduğunu net olarak gösteriyor. Ve her iki köstebek de, diğer köstebeğin kendisinden önce ortaya çıkarılması için ölümüne bir mücadeleye girişiyorlar.

Kaderleri birbirine bağlı bu iki genç adam, aynı genç kadın, polis psikologu Madolyn üzerinden de –farkında olmadan– bir ilişki içine giriyorlar. Colin'in birlikte yaşadığı, evlenmeyi planladığı Madolyn, hastası olan Billy ile ilişkiye giriyor, iki genç adam arasında tercihte zorlanıyor. Sonuçta Colin'e karşı duyduğu suçluluk duygusu –onu aldatmıştır– Colin'le kalmasına yol açıyor. Colin'in tüm hayatının bir aldatma olduğunu bilmemektedir. Bunu öğrendiğinde zaten ona uygun davranır.

"Köstebek" bir polisiye film formatında gayet keskin bir toplum çözümlemesi ve toplumsal düzen eleştirisi aslında. Öyle bir toplum ki, mafya devletleşmiş, devlet mafyalaşmış. Her iki tarafın karşı tarafta casusları var. Her iki tarafın da kullandığı yöntemler aynı. İhanet her yerde.

Scorsese'nin Köstebek'i, öyküsü ile oyuncularının –en küçük rollerdekilerin bile– mükemmel oyunculuğuyla (ki bu bence önemli ölçüde Scorsese'nin oyuncu yönetme yeteneğinin ürünüdür. Leonardo di Caprio da Mat Damon'da Scorsese'de bambaşka oluyorlar) Michael Ballhaus'un insanların ruh hallerini bile renk ve ışığın ustaca kullanımı ile resme dökmeyi başaran usta kamerasıyla 2006'ın en iyi iki filminden biri bence.

Evet, şiddet dolu sahneler oldukça fazla. Fakat bu anlatılan öykü ile bağıntılı. Ve anlatılan toplumla, toplumsal kesitle bağıntılı bir durum. İşlevsiz, şiddeti estetize eden, gereksiz tek şiddet sahnesi yok.

Anlamadığım tek şey, Scorsese'nin filmi her şeye rağmen legal olmayan fakat "hakkaniyet"li bir biçimde sonlandırması. Orijinalden değişik olan bu son, Scorsese'nin isteğini gerçeğin yerine geçirdiği, bütün film boyunca sergilediği oldukça katı gerçekçilikten uzaklaştığı bir son olarak göründü.

Belki de Scorsese seyirciyi tümden umutsuz göndermek istememiştir eve. •

TAKVA filminin

- Arkadaşlar, söyleşiye bir geçmiş olsun ile başlamak istiyorum. Görüntü yönetmeniniz Soykut Turan arkadaşın bir saldırıya uğradığını, yaralandığını duyduk. Geçmiş olsun. Nedir bu olay?

Önder Çakar: Bir trafik magandası durumu, yani adi bir olay. Tabii bu acımızı hafifletmiyor. Türkiye'de tam bir terör ortamında yaşıyoruz. Biz Soykut'un huyunu suyunu biliyoruz. Öyle kavgacı bir insan filan değil. Bir reklâm filminin çekiminden dönerken oldu. Bu olay olmasa idi, o da şimdi bizimle birlikte burada olacaktı. Kendi filminin bu başarısını çocuk görecekti.

- Birlikte yaşayacaktı.

Önder Çakar: Evet, böyle işte. Sağlık durumu kötü değil. Hastanede, ama önemli bir sorun yok.

- Gözünden ameliyat olma durumu filan var mı?

Özer Kızıltan: Kör bile olabilirdi, belli kemik kırıkları filan olmuş.

Önder Çakar: Orda kemik kırıkları var, göze bir zararı yok ta. Üstelik arkadaşımız yardımcı olurlar diye benzin istasyonuna kaçmış.

Benzin istasyonlarında güvenlik kameraları vardır. O güvenlik kameralarının olduğunu bilerek giriyor benzinciye. Güvenlik kameralarına rağmen, onların gözü önünde saldırıyorlar çocuğa.

- Milliyet'in internet sitesinde benzin pompalarının etrafında üç tur attıkları, arkadaşın bir bariyere çarptığı, lastiğinin patladığı, arabadan

TAKVA
Türkiye/2006

Yönetmen: Özer Kızıltan
Senaryo: Önder Çakar
Oyuncular: Erkan Can, Meray Ülgen, Güven Kıraç, Erman Saban, Salaettin Bilal vd.
Görüntü: Soykut Turan

Takva Filmi 2007 Berlinale (Berlin Film Festivali) sinin "Panorama" bölümünde büyük bir başarı ile gösterildi. Hem seyircilerin hem de film eleştirmelerinin beğenisini kazandı. Film Panorama bölümünde FİPRESCİ (Sinema Eleştirmenleri Dünya Federasyonu) ödülünü kazandı. Aşağıda bu festival nedeniyle Berlin'e giden film ekibinden Önder Çakar ve Özer Kızıltan ile yapılan söyleşiyi yayınlıyoruz.

senaryo yazarı Önder Çakar ve yönetmeni Özer Kızıltan ile söyleşi

Özer Kızıltan (solda) ve Önder Çakar

inmek zorunda kaldığı, 7 kişinin sopalar ve demir çubuklarla arkadaşın üzerine çöktüğü bilgisi veriliyor.

Önder Çakar: Ben detayı bilmiyorum. Hastaneye gittik, ama göremedim arkadaşı. Görmek de istemedim aslında. Buraya geliyoruz şimdi bu moralle.

- Nasıl yorumluyorsunuz siz bu olayı. Şiddet bu kadar yaygın mı? Öfkesi burnunda insanlar ülkesi mi?

Önder Çakar: Yani öfke doğru biraz şey olursa, savunulacak bir şeydir. Zaten Türkiye'de öfkelenmek lazım. Ama bu şiddeti besleyen şey doğru bir öfke değil. Manipüle edilen, kullanılan, işte kanalize edilen ve işte bence, bence yani doğru düzgün, işini düzgün yapmaya çalışan her kişinin üzerine bir baskı bir korku dalgası yürütülüyor ve tabii Türkiye'nin yöneticileri, kültür politikası, Milli Eğitim politikası filan dışında şunu inkâr etmemek lazım ki, Türkiye bir iç savaş yaşıyor senelerdir, onun dışında hemen topraklarının yanında dünyanın en büyük savaşlarından biri oluyor, bir yılda 700 bin insan öldü. Çeçenistan'da var işte, Trabzon'a çok yakın bir savaş bölgesi. Bitmiyor.

Bundan nasıl etkilenmesin ki Türkiye halkı? Zaten işte kültürü, sanatı, Milli Eğitim'in verdiği, Televizyonculuk yayın anlayışı filan ortada. Ne olacak yani, ne bekleniyor ki? Türkiye halkı ne yapsın yani? Delirdi tabii yani.

- Bu saldırının herhangi bir şekilde bilinçli, planlı bir saldırı olma ihtimali var mı?

Önder Çakar: Ya başka türlüsü olmaz zaten dünya böyle yönetiliyor…

- Hayır, kastettiğim arkadaşın kim olduğunun bilinip, bilinçli saldırılması olayıdır, öyle bir şey olabilir mi?

Önder Çakar: Yok, yok, Kesin, bir trafik magandalığı olayı.

- Normal bir magandalık yani.

Önder Çakar: Yani öyle ki, biz olayın böyle olmasından nerdeyse sevinecek durumdayız. Takva'dan dolayı olsa mesela, diyebiliriz ki, ya bunu zaten göze aldık deriz. Bu trafikte, evine giderken oluyor.

- Fakat trafikte evine giderken de planlı bir saldırı olabilir.

Önder Çakar: Yok, yok. Büyük ihtimalle içkidir. Bir de siz biliyorsunuz, sizi kimse sollayamaz Türkiye'de!

- Büyük geçmiş olsun. Arkadaşa geçmiş olsun ve sağlık dileklerimizi iletin lütfen.

Önder Çakar: Sağ olun.

- Şimdi Takva ile ilgili. Burada Allah korkusu, onun baskısı ile gündelik hayatın "günah" dolu yaşamının arasındaki çelişmeler arasında sıkışıp kalmış, sonunda kafayı oynatan bir insanın öyküsünü anlatıyorsunuz. Büyük çoğunluğu Müslüman olan bir ülkenin, toplumun insanları olarak, Müslüman bir dindarın öyküsü anlattığınız. Fakat bu öykü başka dinlerle ilgili olarak da anlatılabilir mi acaba? Yoksa bu sadece Müslümanlıkta yaşanabilir bir olay mı?

Önder Çakar: Bence tabii ki, bence dinlerin ortak bir özelliği var. İnsanların ruhani ve vicdani yanına hitap ederek insanın günlük hayatını organize etme biçimi din aslında. Elbette ortak özellikleri var.

Yanlışlık anlamında da ortak özellikleri var. Artıları da varsa, bunlarda da ortak özellikler var. İşte hümanistlik, insanları, başkalarını seveceksin filan diyorsa, bunu her din söylüyor zaten yani.

Ama her din öldürmeye de devam ediyor. Çünkü öbürü kâfir. Her din için kâfirler var filan. Her din için kötüler var. Bence mesela bu sorduğunuz sorunun cevabı Toronto'da, film festivalinde filmimizi gösterdiğimizde sorulan soruya verilen bir cevapta var. Orda bir seyirci, beyaz bir Amerikalı ayağa kalktı, Özer'e "Siz bu filmde dine karşısınız. Neden dine karşısınız?" dedi, Özer de " Yok, biz dine karşı değiliz " dedi.

Bunun üzerine sorunun sahibi "Ama zavallı adamın başına ne gelirse dinden geliyor" dedi. Özer ona da cevaben "Bu da doğru" dedi. (Gülüşmeler) . (Özer'e)

Hatırladın mı? Ve o beyaz Amerikalı koyu bir hiristiyandı.

- Tam da o bağlamda bir sorum var. Şimdi bir "İslamofobi" denen bir olay geliştirildi batıda. Özellikle 11 Eylül'den bu yana bu yönde çok bilinçli bir kampanya yürütüldü, yürütülüyor. Böyle bir ortamda Takva gibi bir film geliyor. Burada Müslümanlığın en hoşgörülü tarikatlarından birinde, bir Bektaşi tekkesinde bir insan, aşırı inanç ve Allah korkusu ile kafayı oynatıyor…

Önder Çakar: Hayır, buradaki tarikat Bektaşi tarikatı değil.

- Zikirde Abdülkadir Geylani ismi çağrılıyor. Ben oradan yola çıkarak.

Önder Çakar: Abdülkadir Geylani, Kadiri tarikatının kurucusudur. Biliyorsunuz bütün tarikatlar, Hanefi/Sünni tarikatlar, Kadiri tarikatının içinden bölüne bölüne çıkmadırlar. Fakat bizim tarikatımız Bektaşi geleneğine çok uzak. Daha Ortodoks, Hanefi bir tarikattır.

Hareket tarzı öyle, zikirler öyle. Bektaşiliğin zikri bu değil. Daha fazla semah, kadın erkek meselelerinde bakışları aynı değil filan. Bektaşilikle hiç alakası yok.

- Peki, benim fakat esas derdim, burada anlatılan tarikat da, -eğer Kadirilikse - var olanlar içinde en hoşgörülülerinden biri anladığım kadarıyla, öyle mi?

Önder Çakar: Yani hoşgörü mü bilmiyorum, ama.

- Ötekilere göre biraz daha liberal diyebilir miyiz?

Önder Çakar: Evet, yani şey değil mesela, nasıl derler.

- Örneğin, dışımızdakiler zındık, zındıkları öldürmek caiz vs. demezler.

Önder Çakar: İstanbul tarikatı diyelim buna. Biliyorsunuz, İstanbul tarikatlarının büyük çoğunluğu, hepsi değil ama büyük çoğunluğu, başka dinlerin, başka mezheplerin, başka tarikatların değil, aynı zamanda başka dinlerin hemen yanında yaşamlarını sürdürdükleri için, dolayısıyla, Zaten Rumeli deniyor üzerinde yaşadıkları topraklara

- Yani birlikte yaşamak zorundalar.

Önder Çakar: Evet, birilerinin Yahudi, birilerinin hiristiyan olması doğal. Zaten Osmanlı tek tanrılı dinlere karşı "hoşgörülü", fakat başkalarına karşı hoşgörüsüz. Bu genelde Osmanlı'nın başka dinlere karşı hoşgörülü olduğu şeklinde yansıtılır ya, doğru değil bu. Osmanlı tek tanrılı dinlere karşı "hoşgörülü" dür.

- Şimdi böyle bir "İstanbul Tarikatı" nın bile içinde bir insan sonuçta kafayı oynatıyor. Anlatılan böyle bir Müslümanlık. İnsanları manyak eden bir din. Bence doğru resmediliyor da, şimdi şöyle bir soru var: Bugün bu ortamda böyle bir Müslümanlık resmi çizen bir film, batıda yürütülen anti İslam kampanyanın bir parçası olarak kullanılabilir. "Bakın biz dediydik, işte Müslümanlık böyledir." vb biçiminde kullanılabilir, filan kaygıları taşıdınız mı bu filmi yaparken?

Özer Kızıltan: Biz işimizi doğru yapmaya çalıştık. Siz ne yaparsanız yapın, onu kullanmak isteyen zaten istediği gibi kullanır, kullanıyor. Biz kim nasıl kullanır kaygısı taşımadan, işimizi yapmaya, işimizi doğru yapmaya çalıştık. Kullanılmaya da mahal vermemeye çalıştık. Sanıyorum vermedik de yani.

- Fakat mesela Toronto'daki o vatandaşın sorusu ilginç. Yanlış anlamalar üzerine kurulu bir dizi yorum mümkün.

Özer Kızıltan: Hayır, yani o belki de doğru anladı. O kendi penceresinden baktığı zaman öyle görüyor. Herkesin nerden baktığına da bağlı biraz.

- Evet o filmi genel olarak dine karşı bir film olarak görüyor.

Önder Çakar: O da çünkü tek tanrılı dinci. O da bize "ya en azından bari Allaha inanın Türkler" diyor.

Ben şunu da söylemek istiyorum. Bu hikâyeyi biz Özer'le 11 Eylül'den önce dizayn ettik, yazımı bitmemişti ama dizaynımız 11 Eylül'den önce idi. Fatih'le yalnız 11 Eylül'den sonra ilişkimiz oldu. 11 Eylül tabii hakikaten bir kırılma noktası. 11 Eylülden sonra hatta bu filmi yapmak nerde ise bir zorunluluk haline dönüştü. Batı'ya giderken de şeyi düşündük Toronto'da, çünkü filmimiz Toronto'ya giderken şöyle bir dezavantajımız vardı: Kendimiz, yani filmi yapanlar dışında filmimizi gören hiç kimse yoktu. Nasıl bir tepki alacak, hatta olmuş mu, yani iyi olmuş mu, bırakın ideolojik yanını, yansımasını , "iyi olmuş mu?"ya bile cevap arıyorduk. Orda aldık ilk tepkileri. Orda da o yüzden batının kendine yorumlamasını, filmi islamofobinin bir propaganda filmi, ya da bir delili olarak sunmasından çok rahatsız olurduk. Ama bakın şöyle oldu film. Ben artık filmin Türkiye'de de işi bittiği için bunları çok rahat ve gururla söyleyebiliyorum. Mesela siz böyle okuyorsunuz, Muharrem delirdi diye. Müslüman Türk seyircisi "erdi" diye yorumluyor.

- Ermek ile ermemek arasında bir yerde diyor Şeyh…

Önder Çakar: Öyle bir şey. Çünkü filmin başından beri hiç yalan söylemedi, hala yalan söylemiyor ve öyle devam ediyor. Olabilir. Şimdi bunlar dünyayı iki ayrı algılayış biçimi. Biz hapı bile göstermemize rağmen, iki ayrı algılayış biçimi bir aynı sanat eserini farklı görebiliyor.

- Evet, hangi pencereden bakıldığına bağlı.

Önder Çakar: Bunu Özer'le ikimiz konuşmuştuk, yani filmin aslında iki sonu var diye, değil mi Özerciğim, biri mutlu son, işte Müslümanlar için ,"Erdi", en yüksek mertebe yani. Şeyh diyor yani, bu bize hediyedir diyor.

- Ama tam olarak ermedi de esasında.

Önder Çakar: Ama hediye yani. Evet, her müslümanın gitmek istediği yer yani. Siz bakınca, dinin insan üzerinde nasıl bir olumsuz, baskıcı rol oynadığını görüyorsunuz. Bunu bizim böyle de planladığımızı söyleyebilirim yani.

- Bayağı iyi başarmışsınız. Ben şimdi şunu da merak ediyorum: Tam da senin şimdi anlattığın gibi, Müslüman mütedeyyin kardeşlerimiz de bu filmde kendilerinden bir şeyler bulabilirler, laikçi Kemalist kesim de kendine göre bir şeyler bulabilir, ya da tersten de aynı çevreler değişik tepkiler verebilir, örneğin dinciler "Siz dinimizi kötülüyorsunuz" derken, Kemalistler "Siz dincilik propagandası yapıyorsunuz" filan diyebilir. Oldu mu örneğin böyle şeyler?

Özer Kızıltan: Hepsi, hepsi oldu.

Önder Çakar: Evet hepsi oldu. Ama güçsüzdü olumsuz tepkiler. İkiye ayırırsak: Filmin benim ülkemde sinema değerlendirmesi tamamen son derece olumluydu. Bütün sinema çevreleri ödüllerini bize verdiler, sinema yazarlarımız filmimizi çok sevdiler. İşin politik yanına gelince: Politik yanında da, filme karşı çıkanların sesi, filmi savunanlardan az çıktı. Bu da sevindirici oldu. Demek ki iyi bir ürün sunulduğunda ülkemizin insanları onu değerlendirebiliyorlar yani. İnsanları sömürmeye kalkmazsanız, bir sorun yok Türkiye'de aslında.

- O tarikattan insanlar da seyrettiler mi filmi.

Önder Çakar: Aslında doğrudan içinde de varlar. Sonra galamıza geldiler.

- Nasıl tepkileri?

Önder Çakar: Onlar da bizim insanlarımız. Ben onlardan şöyle bahsedilmesinden çok rahatsızım. Yani.

Onlar da geldiler. Onlar şöyle yaptılar filan. Onlar, onlar değil. İsimleri var. Biliyoruz. Basına filan isimlerini vermememizin nedeni yaptıkları işin hala yasak olmasındandır. Onlar tanımlaması iyi değil o yüzden.

- Önceden konuştunuz, neyi nasıl yapmak istediğinizi anlattınız.

Önder Çakar: Evet. Ama sadece onlarla değil, Türkiye'de İstanbul'da beş tane Sünni tarikat hala yaşamını sürdürüyor. Bektaşiliği bunun dışında tuttuk. Mevleviliği de. Çünkü onlar çok folklorik ve oryantal bir yaklaşıma neden olabilirdi. Oryantalizmi biz kırmaya çalıştık bu filmde zaten. Bu filmin en iyi yanlarından biri oryantalist olmamasıdır. O tarikatların hepsine senaryomu ben verdim. Ben sinemacıyım dedim. Ben devrimciyim ve o insanlara yalan söyleyemem.

- Doğru.

Önder Çakar: Yani bir ajan gibi gitmedik. Zaten bunu yapmanız da mümkün değil. Erkan Can'ı, Güven Kıraç'ı tanımayan Türk mü var Türkiye'de yani? Ayrıca yani, nasıl gizleyeceksiniz kendinizi? Gittik ve önce yani Özer'leri onlara taşımadan önce bu senaryonun Allah'a ve Muhammed'e bir hakaret içerip içermediğini sordum, içermediğini söylediler. Bunu çekmeyi düşündüğümü o yüzden pratik uygulamalarda hata yapmamak için hiçbir kayıt yapmadan, işte hiçbir ses, görüntü kaydı yapmaksızın izlemek istediğimizi söyledim. Hepsine değişik kereler gittik. Kiminde, baştan ben tek başıma gidiyordum. Sonra yönetmenimizi taşıdık, yönetmenimiz şu tarikatı mekân olarak seçelim derse, mekânı götürüp dekoratöre de gösterdik. Zikri

şuradan yapalım derse, ona göre oyuncularımızı da alıp oraya götürdük falan. Ve hiçbir sorunla karılaşmadık yani. Hiçbir sorun yoktu.

- Zikirde oyuncu, tarikatçı oranı nasıldı? Ben seni (ÖÇ) gördüm örneğin.

Özer Kızıltan: Şöyle diyelim: Cemaatten insanlar da vardı. Az da değildi. Ama zaten o arkadaşların denetiminde oyuncu figürasyonunda, kendi arkadaşlarımızla çok uzun süre provalar yaptık. Defalarca. Onların da sayıları 10-15 civarında idi. Fakat oyuncular açısından, çekimlerden aylarca önce provalara başladığımız için oyuncuların da bu konuda diğerlerinden farkı yoktu. En az 20, 30 prova yaptılar herhalde.

Önder Çakar: Ofiste yaptık.

Özer Kızıltan: Evet, ofiste.

- Benim yanımda bir Alman arkadaş vardı seyrederken, bir baktım zikir sahnesinde bir süre sonra o da zikir ritminde sallanmaya başladı. (Gülüşmeler) Zikir sahnesi gerçekten çok etkileyici idi.

Özer Kızıltan: Biz de kendimizi yer yer sallanırken bulduk. Gösterim sonrasında partimiz vardı bizim. Orda da sallanırken bulduk kendimizi, dans ederken. Onun gibi. Farklı bir dans yalnız.

Önder Çakar: Bu yüzyıllardır yaşadığına göre, zaten bunun insanlar üzerinde büyük etki yaptığı ortadadır. Yoksa nasıl bu kadar uzun yaşayabilir.

Üstelik de 80 senesi yasak.

- Doğru, hala yasak. Siz bu filmi çekerken, bunlar üzerinde daha fazla baskılara neden olabilir kaygıları, çekinceleri taşıdınız mı?

Önder Çakar: Yok bizim sinema anlayışımız zaten çekinceler üzerine kurulu değil. Kendi sorumluluklarımızdan bakıyoruz. Müslümanlar…

- Yani siz ne yapmak istediğinizi söylüyorsunuz, eğer onlar kabul ederse yapıyorsunuz.

Önder Çakar: Evet, biz Müslümanları rahatsız etmek istemiyoruz, çünkü toplumdaki kesimleri rahatsız etmek değil derdimiz. Mutlu etmek de değil tabii. Pozitif davranmak gerektiğini düşünüyorduk. Müslümanları üzmemek gibi bir fikrimiz vardı. Diyanete de verdim ben senaryomu, çünkü oradan cami, dergâh yerlerini kiralama işleri vardı, hiçbir sorun olmadı. Ama şurası-

nı değiştir, şurasını değiştir, bunu böyle yap falan, ne kültür bakanlığı, ne başkaları demedi. Zaten biz o tür diyaloglara da açık değiliz. Kafamız da açık değil. Yazarken de öyle düşünmüyoruz yani. Çekerken de öyle düşünmüyoruz.

- Cami çekimini nasıl yaptınız. Normal bir günde, normal cemaatle mi, nasıl?

Özer Kızıltan: Diyanetten çekim için izin alındı. Kameralar önceden uygun yerlere yerleştirildi. Şeyhimizle beraber 30–40 kişi figürasyon ve kendi arkadaşlarımız etrafında idi. Hatta Şeyhimizi gerçek bir şeyh zannedip gidip elini öpenler oldu. Fakat tanınmadığı için, nerden diye soranlar oldu. Biz de Almanya'dan Şeyhimiz ve Merayi tarikatındandır dedik, Meray'dan yola çıkarak.

- Fakat bu sahneler sanki belgesel gibi.

Özer Kızıltan: Belgesel zaten.

Önder Çakar: Bizim arkadaşlarımız 30–40 kişi idi. Cuma'ya 3 bin kişi geldi. Biz o kitle içinde küçük bir yer tuttuk yani.

Özer Kızıltan: Yakın çekimlerdeki grup bizim arkadaşlarımızdı, diğer cemaat normal Cuma cemaati idi. Belgesel yani. Sonrası zaten montajın işi.

- Orda da çok etkileyici bir sahne var, bütün cemaatin aynı anda secdeye kapandığı, yeniden doğrulup, yeniden kapandığı sahneler. Yanımdaki sözünü ettiğim arkadaş "Ne mükemmel koreografi" yorumunu yaptı. (Gülüşmeler) Ya o koreografi değildir, kendiliğinden öyledir dedim. Benim anladığım kadarıyla siz yarattığınız üründe, sanat eserinde kolektifliği öne çıkarıyorsunuz ve bence çok da iyi yapıyorsunuz. Buna rağmen bu filmle ilgili olarak, filmin "fikir anası" ya da "fikir babası " diyebileceğiniz bir arkadaş var mı? Nasıl çıktı bu filmi yapma fikri?

Özer Kızıltan… Önder Çakar'ı gösteriyor.

Önder Çakar: Yok, yok öyle şey.

- Gerçekten yok mu? Nerden çıktı mesela "Yeni Sinemacılar"?

Özer Kızıltan: Oturduk toplantı yaptık. O toplantıda dedik ki, beş tane proje yazalım. Ve bunlar ikişer sayfayı geçmesin. Sonra götürelim bunları Show TV'ye diyelim ki, kardeşim bize şu paraları şu ödeme takviminde ver. Biz -ukalalık yaptık- sana böyle beş tane uzun metrajlı film teslim edeceğiz. Bunların her biri de ulusal yarışmalarımızın birinde bir biçimde ödül almış olacak. Yani standardı da bu olacak dedik. Adamlar bize 'siz gidin' dediler. Biz gittik. "Mumya firarda" diye bir film çektiler onlar bir tane. Sen biliyorsun değil mi, nasıl bir film "Mumya firarda" nasıl bir film? (Gülüşmeler) Onu yaptılar.

Sonra, o yazdığımız projelerden biri "Maruf"tu. Serdar Akar çekti. Gittik çektik. Mardin'de. Bu da hatta geldi (Özer'i gösteriyor), O filmde yönetmen değildi ama başka işler yaptı, köyü boyadı. Öyle çalışıyoruz. Sonra ekonomi falan, şunlar, bunlar yazım falan, süre aldı. Sonra, peki şimdi dedik hangisini yapalım? Dedik, "Takva"yı yapalım. Çünkü o beş hikâyeden bir tanesi de "Takva"ydı.

- Beş öyküden birinin "Takva" olması, 'Türkiye'de bu var ve önemli bir bölümü Türkiye'nin bu. Ve biz Türkiye'nin gerçeklerini yansıtmak istiyoruz. Yapmak istediğimiz şey budur. Onun için bu beş içinde bu var.' Böyle bir şey mi yani?

Önder Çakar: Şey var, o beş tanesini planlarken, kolay oluyor... Mardin'de Kürtlerle ilgili yapacaktık... İstanbul'da Takva ile ilgili yapacaktık. Bir arkadaşımız, Aydın Bulut, "Başka semtin çocukları" diye bir varoş filmi yapacaktı. Bir tane "Atmaca" diye Karadeniz, Doğu Karadeniz filmi yapacaktık... Türkiye'nin değişik yerlerinden fotoğraf koyalım, dedik bir sene içerisinde. Kapitalistler bize para vermediler. (gülüşüyorlar)

- Esasında para kazanabilirlerdi, verselerdi.

Önder Çakar: Evet, sırtımızdan... Şimdi bak biz daha zengin olduk. Filmimiz iş yaptı vallahi. Berlin'e geldik filan. Havalarda dolaşıyoruz.

- Görebildiğim kadarıyla çok değişik bir mekân seçimi vardı ve dış mekânlarda da gördüğüm, bulutlu, karanlık, yağmurlu, karlı ve bir mevsimde İstanbul. Şimdi bu bir mevsimdelik çok bilinçli bir tercih mi, yoksa bir dönemde çekip bitirmek zorunluluğuna mı bağlı?

Önder Çakar: Yok senaryoda kış diye yazar.

- Evet yazıyor da, niye hep sonbahar/kış?

Özer Kızıltan: Bu mevsim İstanbul'un güzel olduğu, güzel resimler verdiği bir dönem, hem de en kasvetli olduğu dönem.

- Fakat bunun dezavantajı da yok mu, şöyle bir dezavantajı: Bir yandan siz filmde bu tarikat insanlarını, yani normal insanların hayatı olarak vermek istiyorsunuz, fakat film formel olarak çok kasvetli bir hava yansıtıyor, sanki yani 'bu işte böyledir' biçiminde bir dezavantajı yok mu?

Özer Kızıltan: Yok. Aslında tabii ki, ışığın mevsimi, ışığın açısına yardımı olur, ama ben kamerayı doğru yere koyarsam o kasveti yazın sıcağında da veririm.

- Doğru, tabii.

Özer Kızıltan: Filmin kendinde, hikâyenin içeriğinde kasvet var. Yoksa yağmur yağarken de, çok neşeli filmler çekilebiliyor. Ama tabii ki, ışığın yardımını da arkamıza aldık.

- Bu süreç, anlatılan ne kadar bir süreç?

Önder Çakar: Bilinçli tercih mevsim. Şimdi kışın çekim, olağanüstü zor. Herkes yazın çekiyor. İşte ışık, oyuncular, figürasyon, hepsi kışın daha zor. Bir yıla yakın hazırlandık. Özer bir sene işsiz kaldı. Çünkü filme hazırlanıyorsun, oyuncular öyle. Erkan abi de, Güven de. Her şeyi ciddiye aldık. Örneğin filmdeki hiçbir sakal takma değildir. Oyuncular sakal bıraktı. Biz Yılmaz Güney'in çocuklarıyız. Öyle laga-luga olmaz. Sinema ciddi iştir.

- Şimdi, "Takva" da iki-üç kere değişiyor Erkan. Ne kadarlık bir süre anlattığınız süreç, Zaman olarak?

Özer Kızıltan: İşte bir mevsim.

- Bir mevsim? Üç dönüşüm için biraz kısa değil mi?

Önder Çakar: Abi bizim bir danışmanımız vardı, Profesör, Doktor Cem Kaptanoğlu. Bu filmin bir de psikiyatri yönü, bilimsel yönü var. Eli nasıl titreyecek, gözü ne olacak falan... O filmimizdeki her şeyi tıbbi olarak doğru buldu, rüyalar buna dâhildir. Hatta Hakkı Devrim Türkiye'de bir yazı yazdı, ona da tıbbi bir cevap yazdı, bu rüyalar şu nedenlerle görülebilir, tıbbi olarak imzasını attı altına danışmanımız olarak. Eğer bir yanlışlığımız varsa, Cem abidendir. (gülüşmeler)

- Film hakkında bu kadar... Senin son zamanlarda şu filmi ben yapmak isterdim dediğin film.

Özer Kızıltan: Dünyadaki bütün filmleri ben yapmak isterdim. (gülüşmeler) Bütün filmlere saygım var. Yapacağım filmler var... Şu filmi yapmak istiyordum, dediğim bir film yok. Ama yapmak istediğim filmler var.

- Ama sen soruya cevap vermemek için böyle diyorsun galiba.

Özer Kızıltan: Yok, mesela Takva'yı yapmasaydım, bunu ben yapsaydım derdim. Yapacağım filmler var, ama şu filmi ben yapsaydım dediğim bir film yok.

- Çektiğin film hakkında, yani iyi oldu diyorsun... Şimdi TRT'ye çektiğin…

Özer Kızıltan: Bilmiyorum henüz, bakacağız. Bir de o televizyon filmi formatıdır. Sinema filminden değişiktir. Bunların çekim şartları değişiktir.

Önder Çakar: Çok kısa sürede çekiliyor bunlar. Kaç dakika şimdi çekilen film?

Özer Kızıltan: 85 dakika.

Önder Çakar: Ne kadar zamanda çekiliyor.

Özer Kızıltan: Herhalde sinema filmi ile karşılaştırılmayacak kadar kısa bir zaman çekim zamanı.

Ama şimdi ikiye ayırmak gerekiyor. Bir tanesi sanatım. İşte böyle, senaryo hazırlanır. Uzun zaman hazırlanılır. Aceleye getirilmez filan. Bir tanesi de meslek, ne yazık ki böyle, ama bunu da yapmak zorundayız. Ne yazık ki böyle. Mesleğimi de iyi yapmaya çalışıyorum. Namusluca yapmaya çalışıyorum. Orda mesleğimi yaptım. Ama mesleğimi de seviyorum yani.

- Peki senin son dönemlerde, ya şunun senaryosunu ben yazmak isterdim, yani çok beğendim, dediğin?

Önder Çakar: Şimdi "ben yazsaydım" dediğimde, ben daha iyi yazardım anlamına gelmez mi?

- Güney, yok çok güzel, bundan daha iyisi olmaz bence anlamında.

Önder Çakar: "Kader" mesela... Bence çok iyi bir senaryo.

- Babil'i gördün mü?

Önder Çakar: Tabii, ama ben Türk filmlerinden söyledim. Ben Babil'in hastasıyım canım... Babil'den daha

iyi film yapacağım, şimdi ama.

- Ama yapın ha...

Önder Çakar: Yapıyoruz, abi...

- Ben Babil'i çok sevdim.

Önder Çakar: Onun önceki filmleri de çok iyi. Senaryo.

- Evet, şimdi "Yeni Sinemacılar" la ilgili bir takım şeyler sormak istiyorum. Şimdi bu "Yeni Sinemacılar" nasıl tanımlıyorlar kendilerini?

Önder Çakar: Tanımlamıyor.

- Hiç tanımlamıyor mu?

Önder Çakar: Hayır. Sinemada tanımlamaların tehlikeli olduğunu düşünüyoruz. Sonra onların dönüp dolaşıp yine kendimize kelepçe oluyor. Tam biz kendimizi şöyle tanımlamıştık şimdi, şunu kullanmayalım, deme durumunda kalmak istemiyoruz. Sanatta sınırlar tehlikeli... Kendini dışarıya karşı tanımlamıyor, ama tabii iç tanımları var.

- O "iç tanımlar" sadece içe mi ait?

Önder Çakar: Evet, içe ait. Bunu biz kendi aramızda hallediyoruz, konuşuyoruz, tartışıyoruz.

- Şöyle diyebilir miyiz? Yeni Sinemacılar, Türkiye gerçekliğini abartmadan ve insanlara reçete sunmadan filmler yapmak istiyor...

Önder Çakar: Siz söylerseniz, bir şey demeyiz. (gülüşmeler) Yani birileri söylemeli onu, biz söylemiyoruz.

- Ben "Takva"yı öyle gördüm mesela.

Önder Çakar: Bizim öbür filmlerimizde, Yeni Sinemacılar olarak söylüyorum, Serdar'ın, Kudret'in falan çektiği filmlerimizde de "Takva"ya paralellikler vardır. Bu sinemaya bakış açısıyla alakalı bir şey. Bizde çünkü şimdi, kariyeri böyle, üretici ve ne bileyim, yönetmen, senarist, yapımcı gibi olmayan, ama arkadaşlarımız var, mesela Feridun Koç var, her şeyimi ona sorarım, başka başka arkadaşlarımız var bizim, Özer'in, hepimizin, ortak çevremiz var. Biz bunlara ortak karar veriyoruz, ama onlar bir şeyin, maalesef sinema da böyle rütbelerin olduğu bir iş, onların rütbeleri sanki filmlerde pek görülmüyor, ama "Yeni Sinemacılar" da rütbeleri baya-

ğı yüksektir.

- Nasıl çıkıyor ürünler? Yan yana geliyorsunuz, konuşuyorsunuz, ya arkadaşlar önümüzdeki dönemde şöyle film çekelim. Ondan sonra iş bölümü belli bir biçimde yapılıyor, ama bayağı kolektif bir tartışmanın, çalışmanın ürünü yani.

Önder Çakar: Kesin, kesin öyle oluyor. Bu mesela (Özer'i Gösteriyor) çok iyi yemek pişirir. Ama şöyle bir hatası var, kendi pişirdiğini yemez. (gülüşmeler) Evde mesela bize yemek pişiriyor, cidden böyle oluyor, dışardan bir şeyler söylüyoruz. Ben içkiyi severim. Ben içiyorum, o içiyor, muhabbet ediyoruz. Başka arkadaşlarımız var. Onlar da söylüyorlar, böyle olmaz diyorlar, böyle olacak falan, birbirimizi biraz gaza getiriyoruz, yaparız-ederiz... Sonra para bulma meselesi var...

- Onu nasıl hallediyorsunuz?

Önder Çakar: Sevilay'la benim sırtımda o iş biraz. Çok zor o iş. Biz hep borçla iş yaptık. Ben mesela vergi borcu yüzünden yurtdışına çıkma zorluklarım vardı. Çıkamıyordum. Bayağı zorlandık.

- Para bulma işinde, parayı veren düdüğü çalar diyorlar...

Önder Çakar: Öyle paraları almıyoruz. Düdüğü çalmak istiyor mesela adam, yok diyoruz, düdük bizde olsun. O zaman bakıyoruz işimize...

- Şimdi öyle bir yere geldiniz ki, "Takva"yla, Takva'nın yurtdışına çıkmasıyla falan, sanırım Takva en fazla seyredilen film Yeni Sinemacılardan...

Önder Çakar: evet, doğru, bütün filmlerimin toplamından fazla...

- ...belli biçimde ticari olarak da bir başarı da kazandınız. Şimdi bu, tabii ki kapitalistlerin de ilgisini çekecek bir olaydır. Bundan önce, Shov TV'ye götürüp verdiğinizde başka türlü davranır, şimdi ama ya bu adamlar para getiriyor, karışmayalım...

Önder Çakar: Öyle düşünmezler...

- Amerika'da mesela, bağımsız sinemacılar var...

Özer Kızıltan: Kapitalistler için büyük başarı değil bu seyirci sayısı... Mesela şimdi, Gemi de 25 bin seyirci yaptı ama ben biliyorum ki, o filmi en az 10 milyon insan seyretti. Şimdi öyle hesaplar yanlış ama kapitalistler eğer gişelere bakıyorlarsa, o bizim kendimiz için bir başarıdır. Kapitalistler için 350 bin rakam değil, 1 milyondan aşağısına bakmıyor kapitalistler. Hatta bizim şu an şöyle bir durum var, hakkımızda, bunlarla film yaparsak, sanat filmi olur, tamam Berlin'e, Cannes'a falan gidilir ama para kazanamayız, paralar gider diye düşünülür yani.

- Diyelim ki, 1 milyonun üstüne çıktınız ve gerçekten de adamlar dedi ki, ya bunlardan para kazanabiliriz, böyle bir gelişme... Ben ABD den yola çıkıyorum. Amerika'da bağımsız sinema denen bir olay var, mesela bir Scorsese, kimse sen şunu yapacaksın diyemez ve parayı da veriyorlar. Ya da şimdi Inarritu, Babil'i yapan bu adama kapitalistler 'al arkadaş sen yap, istediğin para sana, biz karışmayalım' deme durumundalar... Şimdi Türkiye'de böyle bir gelişmeyi mümkün görüyor musun?

Özer Kızıltan: Daha erken daha, daha erken bence...

Önder Çakar: Mesela Özer'in bir projesi var, yönetmen olarak, gidiyor bir yapımcıya, ama o yapımcının bir tecrübesi var, tanıyorsunuz piyasadan, mesela biz bunu yaptık Yeni Sinemacılar olarak, "Dar alanda kısa paslaşmalar" diye bir senaryo yazdık, yönetmenimiz bu, oyuncularımız bu, müziğimizi de şu yapacak, şu kadar haftada yaparız, şu kadar para gider, valla bu filme de şu kadar seyirci gelir, dedik. Umut Sanat Ürünleri de bize güvendi, bu parayı koydu, yaptık işte. Hiçbir sorun olmadı.

- Ve size karışmadı?

Özer Kızıltan: Asla.

- Yani bu gelişme mümkün yani?

Özer Kızıltan: Ama şimdi Umut Sanat Ürünlerinin sahiplerini tanısanız, mesela Yılmaz Güney'in filmlerini de Avrupa'da dağıtan "Sürü"yü filan, Nida Karabol, Üstün Karabol'lar filan. Baştan beri benim ülkeme sinema-teki getirenler, başta sinemayı başka türlü seven yapımcılar, böyle olunca, elbette olur canım... Ama Türkiye'de kapitalizm gelişmediği için, çarpık kapitalizm olduğu için, sanata daha hala önem vermiyorlar. Hatta...

- Ama son dönemde biraz gelişme var...

Özer Kızıltan: Yok, yok, valla yok. Yaptığımız işlere boş işler diye bakıyorlar. Bunlar yakışıklı olmasa evde kalacaklar, kızlar istemez bunları... (gülüşmeler) Boş işler diye bakıyorlar, resim, edebiyat, yazar falan... Boş işler... Bence sinemanın, ya da herhangi bir sanat dalının para ettiğini şöyle anlıyorum ben, gidersin arkadaşından borç istersin, ev kirasını ödeyeceğim diye, veriyorsa, senden umudu vardır, yani... Vermez abi sinemacıya kimse, evini bile kiralamaz yani...

- Peki bu Yeni Sinemacılar değişen ekipler mi? Yoksa Yeni Sinemacılar denen grubun belli bir çekirdek kadrosu var mı? Ondan sonra ama başkaları da gelip gidiyor biçiminde mi?

Özer Kızıltan: Evet, aynen öyle... Başkaları da gelip gidiyor, ama bir çekirdek kadrosu var. Ben mesela Güven bizim filmde oynasın oynamasın sorarım... Şuna bir bak bakalım... Derim. Ama işte o çekirdek kadrodan giden de var, gelen de var...

- Şimdi o giden bağlamında, kuruculardan bir tanesi...

Özer Kızıltan: Gidenin arkasından konuşmayalım.

- Konuşmayalım mı?

Özer Kızıltan: Konuşmayalım. Gerek yok. Yeni Sinemacılar da işlerini yapıyorlar. Arkadaşlar da işlerini yapıyorlar. Önemli olan, düzgün ve iyi iş yapmak. Bunu şurada yapmış, burada yapmış önemli değil.

- İyi ama şimdi mesela, iyi ve düz düzgün iş değil yapılan iş, mesela Kurtlar Vadisi...

Özer Kızıltan: Kurtlar Vadisi'ne karşıyız canım, onu söylemekte bir sakınca yok. O yaptığı için karşı değilim ki yani, Kurtlar Vadisi meselesi bu... Dolayısıyla iyi iş yapmak önemli işte, yani dediğim o aynı yere geliriz. İyi iş yapmak önemli, iyi iş yaparız hepimiz ve sorun olmaz diye düşünüyorum. İyi iş yapılmıyorsa eğer, o kötü işin kendisiyle zaten sorununuz vardır.

- Türkiye'de, Yeşim Ustaoğlu, Handan İpekçi, bunlar da gördüğüm kadarıyla, biz Güney çevresindeki arkadaşlar olarak hep şu gözle bakıyoruz, Yılmaz Güney sinemasını kim sürdürüyor? Mesela Yeşim Ustaoğlu'nun Güneşe Yolculuk'unu çok sevdik. Handan İpekçi'nin Büyük Adam Küçük Aşk filmini çok sevdik. Bunların bir araya getirilmesi çabaları var mı? Mesela Yeni Sinemacılarla bunların yan yana gelmesi?

Özer Kızıltan: Öyle olmaz... Ama Yılmaz Güney'in sinemadaki devamı... Aslında bu işi en iyi Şerif abi götürüyor, hem dışımızdadır, ama şimdi sinemadan konuşuyoruz. Hadi onu da geçelim, bunları yıllar sonra belki sanat tarihçileri söyler, Yılmaz Güney bir kırılma yarattı, Türk sineması ondan önce ve ondan sonra diye tanımlanır... Yeni kuşaktan da şunlar şunlar bunların içindeydi vesaire vesaire... Ama ben mesela, Yeni Sinemacılar'ı kurduğumuzda biliyorduk, aramızda Yılmaz Güney yoktu, Yılmaz Güney kadar bilgili, yok o film yanlış, bu film doğru, şu proje böyle, bu proje doğru diyebilecek bir abi yoktu. Onu dağıttık, kolektif bir önderlikle gidermeye çalıştık, üç-beş arkadaş… Mesela yönetmenlikten çok iyi anlayan arkadaş, görüntü yönetmenimiz, falan böyle bir sürü arkadaşımız var. Her filmin kendine ait bir ruhu, her projenin kendine ait bir ruhu var ya, biz bunu bir kişinin belirlemesindense, 4-5 kişiyle yapıyoruz falan. Az çok böyle bir… Bizim durumumuz öyle işte… Yeşim Ustaoğlu, Handan İpekçi, Zeki Demirkubuz, Bilge Nuri Ceylan, şimdi aklıma gelmiyor, başka var mı bilmiyorum, bu arkadaşların Yılmaz Güney sinemasından etkilenmemeleri mümkün değil. Yani, bizim arkadaşları saymıyorum zaten. Biz severiz Yılmaz Güney'i zaten. Herkes elinden geleni yapıyor, ama kimsenin Yılmaz Güney'e öykündüğünü de sanmıyorum, yani. İşte, onun sinema çizgisini ben takip ettireyim diye özel bir çaba olduğunu sanmıyorum. Yılmaz Güney sinemasının da zaten bir reçetesi yoktur. Dolayısıyla "Karpuz kabuğundan gemiler yapmak"tan, "Masumiyet"e kadar her şey Yılmaz Güney sineması olabilir yani…

Özer'e soruyor… Değil mi, sen de katılıyor musun?

Onlar aslında akademide okudu. Bilirler. (Özer kendinin de alaylı olduğunu söylüyor, Önderi onaylıyor. Gülüşmeler)

Genç insanları çok katmaya çalışıyoruz.. Yeni Sinemacılar'a. Çünkü sinemanın şöyle bir yanı oldu; (hatta Özer ve benim kuşaktan olan arkadaşlar biraz yaşlandık. Bu yaşlılıkla, 40 yaşında falan olmayı söylemiyorum, mesela bir bilgisayar durumu var yani, işte bütün montajından bilmemesine kadar başka bir teknolojiyle oldu) ve biz bunun biraz uzağında kaldık, in-

ternetten bir bilgi indirmek için, o Ayhan gel şuna bir bak diyoruz yani… Genç insanlar o teknolojiyi bilen ve o teknolojiyle düşünebilen insanlara ihtiyacımız var… Müzikte de öyle, işte her şeyde de öyle… Çok ilerliyor her şey, montajda da öyle, kamerada da öyle…

- Onu sormak istiyordum. Dijital çalışma. Sizinle konuşmadan önce, sizinle yapılmış bir dizi röportaj okudum. Yeni Sinemacılar işe başlarken bir takım eski filmleri toplama zorunda kalmış. Onun yerine şimdi dijital çalışma nasıl olabilir, daha kolay değil mi? Çok daha ucuz değil mi?

Özer Kızıltan: Yok, çok daha ucuz değil.

Önder Çakar: Aynı para…

- Aynı para değil.

Önder Çakar: Neden aynı para? Çünkü dijitalle çektiğiniz şeyi sinemada oynatmak için tekrar pozitife basmak zorundayız. Bunun iyi yapılabilme şansı hem Türkiye standartlarında şu an mümkün değil, bunu yurtdışında yaptırmamız lazım, işte bir Türk'ün yurtdışında iş yaptırması, hesaplayınca gümrükler şunlar bunlar, valla aynı paraya geliyor yani. Sadece dijitalin şöyle bir avantajı var. Mesela çok belgesel bir şey çekersiniz. Oyuncu kullanmıyorsunuzdur. Ne bileyim, hava şartları, karı bekliyorsunuzdur, falan filan… Orda bire 46 çekmeniz gerekiyor, dijital olabilir, o zaman ucuza gelir. Ama zaten bunlar (Özer'i gösteriyor) iki tekrarla üç tekrarla film çekiyorlar. Oyuncularımızla bilmememizle çok prova yaptık, az film harcadık. Şimdi Takva filmi zaten, kaç kutuydu?

Özer Kızıltan: 170 kutu

Önder Çakar: 170 kutu… Kaldı ki, bu lüks çalıştı, 105-110 kutuda da olurdu. Zikirler vardı, zor. Zikirleri iki kameralı çektik falan. Onun tabii Özer'le ilgisi yok, oralardan tabii bir şeyler kaybettik. Bu dramayı mesela Özer 105-110 kutuyla rahat çekerdi. Niye dijital yapalım şimdi? Hele bir de senaryonun da mantığı önemli şimdi. Takva dijitalle çekilmez yani, Takva'yı 35'le çekeceksin… Ama bir Beyoğlu filmi çekersin, underground, karanlıktır filan, çünkü dijitale dijitale uygun ışığı yapmak lazım. O da başka bir iş, 35'in ışığına tutup dijital çekemezsin.

Özer Kızıltan: Belki ilerde olabilir, gelişmede

- Gelecek, gelişme oraya doğru gidiyor…

Önder Çakar: Valla bence bitmeyecek, bence dia bitmeyecek, pozitif-negatif ilişkisi bitmeyecek.

- Bana çok özel merak olarak kalacak gibime geliyor.

Önder Çakar: Yok yok. Bence öyle olmayacak. Ya da olursa da onu bizim ömrümüz görmeyecek. Şimdi Spielberg bile yapmıyor, yani… O Yahudi ve Amerikalı. Spielberg Sony ile yaptı deseler bile filmin parasını alır. Dolayısıyla yapmıyor yani. Ben biraz daha gider diye düşünüyorum. Bir baba Amerikalı yaparsa korkarım.

Özer Kızıltan: Teknoloji ilerliyor, yapılıyor ama, aynı kalite değil.

- Aynı kalitede yapan var? Brezilyalı bir belgeselci var mesela…

Özer Kızıltan: İklimler dijital galiba.

Önder Çakar: İklimlerde fena değilmiş. Bilge'nin…

- Dijital mi çekti?

Önder Çakar: Evet, Ama 35 başka bir şey, derinliği var, sıcaklığı var. Ama Nuri Bilge Ceylan çok iyi bir fotoğrafçıdır, o bilerek yapmıştır, sorun yoktur onda.

- Bir de bu SİYAD'la sorununuz var galiba?

Özer Kızıltan: Evet

- Şimdi, bir ara benim duyduğum, protesto edelim, dediğinizdi.

Önder Çakar: Ettik. Biz Takva'yı film olarak çektik.

- Buna rağmen ama Erkan Can SİYAD'da en iyi erkek oyuncu ödülünü aldı.

Önder Çakar: Biz filmi çektik. Bizim diğer dallarda çekme hakkımız yok yani. Erkan Can'ın oyunculuğunu değerlendirirler yani. Biz Yeni Sinemacılar olarak, filmin sahibi olarak Takva filminin değerlendirme dışı tutulmasını istedik. Aslında arkadaşlarımız…

- Kim yapıyor bu SİYAD değerlendirmelerini? Her dalda en iyi beş aday gösteriliyor. Bu adayları kim seçiyor?

Önder Çakar: Onu 36 tane SİYAD üyesi tespit ediyor. Sonra…

- SİYAD üyelerini kim belirliyor?

Önder Çakar: Sinema yazarı olup o derneğe üye olanlar. Oradaki tabii, onların kriterleri, kendi aralarındaki, o başka, özerk, kendine ait bir kurum, biz demokrasiye inanan bir insanız, biz kurumlara kurum muamelesi yapıyoruz… O kurumun içersinde yer alan, çok değerli yazarlar var. Hatta Takva'ya ödül verenler de var. Ama o 36 kişinin içersinde maalesef sinemadan anlamayan, film okuma yeteneği olmayanlar da var. Çok saçma bir beşer tane çıktı. SİYAD'ın ödül törenine gitmeyenler sadece Yeni Sinemacılar da değildi ayrıca. Bunu belki yazıyla iletmediler ama Bilge Nuri de, Zeki de, Derviş de bu duruma, bu listeye karşıydılar. Bizim karşı olma nedenimiz, zaten burada onbir tane dal var, ikisinde olamıyoruz zaten kadın karakterimiz olmadığı için senaryoda, dokuzunda oluyoruz, sekizinde başarılı bulunuyoruz, ama yönetmenimiz yok! Kendisine danışmadık, Urfa'da çekimdeydi. Bu Özer'i ilgilendiren bir şey değil, bizi ilgilendiren bir şey, biz sinemanın etiğini savunuyoruz. Diğer arkadaşların da başarısının da Özer'den geçtiğini düşünüyoruz, bunda da inat ediyoruz yani. Bu ayrıca şöyle de bir hastalık, Türkiye'de şimdi popüler sinema var ya, orda da popüler ağabeyler var… Mesela Yılmaz Erdoğan, Cem Yılmaz gibi… Onlar proje benim, filmin yönetmeni ben olayım, diyorlar ve öyle de yapıyorlar. Başkası iyi çekemiyor, film ondan iyi olmuyor, sanıyorlar. Yani kendilerini çok yetenekli gördükleri için, ama bir de şimdi reji sanatı var. Hangi planı nerden nereye bağlıyacaksın? Sonra montajda çok paraları gittiğinden, yanlarına bir de bir asistan alıp, iki yönetmenmiş gibi yürütüyorlar. Yılmaz Erdoğan-Ömer Faruk Sorak. Cem Yılmaz- bilmem ne bilmem ne… O arkadaşlar da sinemayı bilen insanlar. Dolayısıyla, yönetmen önemli değil, proje önemli durumu çıktı Türkiye'de. Bu çok tehlikeli bir anlayış, öyle değil aslında yönetmen önemlidir. Yeni Sinemacılar'ın başarısı doğru yönetmeni seçmeyle alakalıdır zaten. Yani eğer, bugün bu Özer Kızıltan filmi değil, bir Yeni Sinemacılar projesi deniliyorsa, Yeni Sinemacılar projesinin en önemli maddesi, Özer Kızıltan'ı yönetmen olarak seçmesidir o zaman. Benim o yönetmen seçimim başarısızsa, buradaki bütün başarılar beni ilgilendirmez. Ben oradan itiraz ediyorum.

- Fakat böyle bir protesto olayı olduğu söylenmedi… Kimse bilmiyor…

Önder Çakar: Yüzsüzlük edip söylemediler. Ama herkes Türkiye'deki sinema çevreleri hepsi biliyor. Bizde bu işi kavga çıkarmak için, ismimiz duyulsun gibi de yapmak istemedik yani, kavgayla duyulmak istemiyoruz yani. Ama sinema dünyası biliyor yani.

- Zaman ayırıp, bizimle konuştuğunuz için teşekkür ederiz. Yeni çalışmalarınızda başarılar dileriz.

Önder Çapan/Özer Kızıltan: Biz teşekkür ederiz…

Şubat 2007 •

BEKLENEN YOLCU

BURCU YILMAZ

Sahne 1 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Trenin geleceği yöne doğru tren rayları.

Sahne 2 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Duvarda asılı bir saat. Saat 09.25'i gösteriyor.

Sahne 3 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Merdivenlerden elinde valiz olan pardösülü başı öne eğik bir kadın çıkıyor.

Sahne 4 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Bir adam rayların yanında duruyor. Adam durmadan kolundaki saate ve daha sonra tren raylarına bakıyor.

Sahne 5 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Kadın tren raylarının yanında duruyor ve elindeki valizi yere bırakıyor. Kadın başını çeviriyor ve biraz ötesinde duran adama bakıyor.

Sahne 6 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Adam kolundaki saate bakıyor. Daha sonra başını tren yoluna çeviriyor ve o sırada kadını görüyor.

Sahne 7 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Adam ve kadın göz göze geliyor.

Sahne 8 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Adam başını çevirip kolundaki saati bakıyor.

Sahne 9 Dış / Gün / Tren İstasyonu
İstasyona yavaşça bir tren yaklaşıyor.

Sahne 10 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Duvardaki saat 09.30'u gösteriyor.

Sahne 11 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Tren yavaşlıyor ve duruyor. Trenin kapıları açılıyor.

Sahne 12 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Adam yerinde duramıyor ve sağa sola hareket ederek trenin kapılarına bakıyor.

Sahne 13 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Trenden ellerinde valiz olan insanlar iniyor.

Sahne 14 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Adam gülümseyerek trenden inenlere bakıyor.

Sahne 15 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Trenden inenler azalıyor ve trenden artık inen olmuyor. Trenin kapılarında kimse görünmüyor.

Sahne 16 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Adam başını öne eğiyor ve yürüyor.

Sahne 17 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Kadın eğiliyor, yerdeki valizi alıyor ve yürüyor. Kadın bir an duruyor ve arkasına bakıyor.

Sahne 18 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Adam başını öne eğmiş bir şekilde merdivenlerden iniyor ve gözden kayboluyor.

Sahne 19 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Kadın trenin merdivenlerini çıkıyor. Kapıda duruyor ve arkasına bakıyor. Kadın tekrar dönüyor ve kapıdan içeriye giriyor, gözden kayboluyor. Trene ellerinde valiz olan insanlar biniyor.

Sahne 20 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Duvardaki saat 09.45'i gösteriyor.

Sahne 21 Dış / Gün / Tren İstasyonu
Trenin kapıları kapanıyor. Tren yavaş yavaş hareket ediyor. Tren hızlanıyor ve tren gözden kayboluyor.

20.02.2007 •

KARA KUTU

MERAY ÜLGEN

-1-

Gecenin geç bir saati.

İyi döşenmiş bir salon.

Bir yanda kanepe, koltuklar, kitaplık, TV vs.

Diğer yanda yemek masası, içki dolabı vs.

Adam kanepede oturmakta TV izlemektedir.

Elindeki içki bardağında kalan son yudumu içer. TV'deki kanallar arasında dolaşır.

Bir müzik kanalında durur.

Müziğin temposuna uymağa çalışarak ürüyüp içki dolabına gider, bardağına içki koyar.

İçkiyi bir dikişte içer. Dansına devam eder. Artık yatmak ister.

Uzaktan kumandayı alır TV'yi kapatan düğmeye basar. TV kapanmaz.

TV ekranında bir adam belirir.

TV'deki adam:

- Hey! N'apıyorsun?!

Evdeki adam şaşırır. TV'de bir program zanneder. Tekrar kumandanın kapatma düğmesine basmak ister.

TV'deki adam:

- Hey' Hey! N'apıyorsun! Yapma dur!

Evdeki adam şaşkın.

-Bana mı söylüyorsun?

TV'deki Adam:

- Senden başka kimse var mı? Elbette sana söylüyorum.

Evdeki adam iyice şaşkın,TV'ye yaklaşır. Cihazı inceler. Önüne arkasına sağına soluna bakar.

Evdeki adam:

- Ben seni görüyorum ama sen beni nasıl görebiliyorsun?

TV'deki adam:

- Çok kolay.Aslında bu bir sır, ama zamanı gelince bunu sana söyleyeceğim.

Evdeki adam:

- İçkiyi fazla kaçırdım galiba? Rüya mı görüyorum,nedir? Neyse en iyisi yatmak. Ben yatağa gidiyorum. Sana iyi geceler. Yarın ayılınca görüşürüz.

Evdeki adam TV'yi tekrar kapamak ister.

TV'deki adam:

- Sakın ha! Yapma! Her şeyi berbat edeceksin!

Evdeki adam:

- Sana uykum var dedim!

TV'deki adam:

- Benim uykum kaçtı. Seninle biraz sohbet edelim istiyorum.

Evdeki adam:

- Ben uyumak istiyorum!

- Uyuyup her şeyi berbat mı edeceksin?

- Bu yeni bir şov mu? Evin içine gizli kamera koydunuz beni izliyorsunuz. Benden izinsiz nasıl yaparsınız bunu?!

- Yanılıyorsun. Böyle bir şey yok. İnanması zor gizli güçler beni buraya hapsetti, çıkamıyorum.

- Yapma yahu! Hah! Hah! Haaay! Yatmadan önce büyüklere anlatılan korku masalı herhalde? Anlat anlat, eğlenceli olmaya başladı. Bu arada bir içki daha alayım bari.

Evdeki adam kendine bir içki koyar. Ekrandaki adama:

- Eveeeet.Devam et bakalım. Seni oraya kötü bir üvey ana mı hapsetti?

Yoksa kötü bir cadının hışmına mı uğradın?

TV'deki adam:

- İçkiyi tek başına mı içeceksin? İkram etmek yok mu? Ne de olsa evine misafir geldim.

-2-

Evdeki adam:

- Ben seni davet etmedim. Davetsiz misafirsin.İçki vermediğime göre artık gidebilirsin. Ben de uyuyabilirim.

TV'deki adam:

- Sakın ha! Haklısın ben davetsiz misafirim… Ama bu senin başına gelebilecek en büyük şans. Bunu iyi kullan.Ben öyle kolay kolay herkese misafirliğe gitmem.

Evdeki adam duraksar.

TV'deki adam:

- Neyse sen vermezsen verme ben kendim alırım.

Bir anda evdeki adamın içki şişesi ve bir kadeh kaybolur,TV'deki adamın elinde içki şişesi ve kadeh görülür. Kadehine içki koyar.

- Sağlığına!

Der ve TV ekranına kadehi vurup içkiyi başına diker.

Evdeki adam iyice şaşkın.

- Sağlığına.

Der, o da içer.

TV'deki adam:

- Güzel bir içkiymiş. Hadi birer kadeh daha içelim.

O anda evdeki adamın kadehi aniden içkiyle dolar TV'deki adam da kendi kadehine içki koyar.

- Şerefe!

- Şerefe!

TV'deki adam:

- Sen böyle hep yalnız mısın? Kimin kimsen yok mu?

- Yalnızım. Ya sen?

- Ben pek yalnız sayılmam. Bak şimdi sen varsın yanımda sohbet ediyoruz. Yalnız olmak ve olmamak benim elimde. Canım sıkılınca şayet birisiyle sohbet etmek istersem dolaşmaya çıkıyorum. Bu gün de öyle oldu bak sana uğradım. Bazen de atlıyorum arabaya dolaşıyorum. (Üstü açık bir arabada adamı görürüz) Veya yatımla denize açılıyorum.(Adam hoş bir yatın dümeninde) Eh bazen de... (Adam güzel bir kadınla sevişmektedir) İşte böyle vakit geçiriri. Ama bazen de sohbet edecek birini ararım.

Bu gün de seni buldum. Bir içki daha?

- Oluuur!

TV'deki adam şişeyi uzatır. Evdeki adam ekrana doğru gider kadehini uzatır. O anda TV'deki adam ani bir atakla evdeki adamı TV'nin içine alır kendini dışarı atar yer değiştirmişlerdir.

- Heeeey n'oluyor!

- Kusura bakma dostum bunca yıldır onun içine hapis olmuştum, bunca yıldır.

Beni kurtaracak birini aradım. Nihayet sen karşıma çıktın. Artık sana iyi geceler.

Diliyorum. İyi uykular. Ben hürriyetime kavuştum. Hoşça kal. Kumandayı alır TV'yi kapatmak ister.

- Hey' Hey! Dur! Kapatma!

- Olur!

- İmdaaaat!

- Haaaaah haaaah haaah!

Eski TV'deki adam kapıya doğru gider. Bir trençkot bir şapka bulur giyer. Evin içine son bir göz atar. Işığı söndürür. Kapıdan çıkar. TV'deki yeni adam ekranı yumruklamaktadır.

- İmdaaat! Hey orda kimse yok mu! Kurtarın beni buradan! •

BİR DUYURU

II. ULUSLARARASI İŞÇİ FİLMLERİ FESTİVALİ
1-7 MAYIS 2007
II. INTERNATIONAL LABOR FILM & VIDEO FESTIVAL

1 - 7 Mayıs günleri arasında İstanbul'da başlayıp diğer illerde de sürecek olan Uluslararası İşçi Filmleri Festivali'nin ikincisi yapılıyor. Programı henüz belli olmadığı için bu sayımızda yer veremedik. Okurlarımızın bu festivali takip etmesini öneriyoruz.

YILMAZ GÜNEY HAZİNESİ

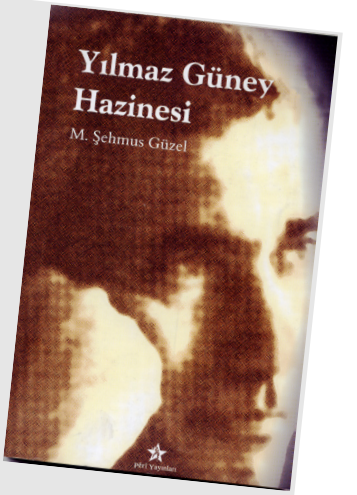

M. Şehmus Güzel'in kitabı PÊRİ YAYINLARI tarafından 2004 yılında basılan bir kitap. Kitap Yılmaz Güney'le ilgili. O'nun herkes tarafından bilinmeyen kimi yönlerini irdeliyor.

Kitabın sunuş bölümünde yer alan şu bölümler bize kitabı yeterince tanıtıyor.

"Yılmaz Güney'i nasıl anlatmalı? Küçük büyük herkese evet istisnasız herkese "Abi" demeyi kardeşlik belirtisi sayan, sinirlenince "ağabeyciğim"le kızgınlığını belirtmekten çekinmeyen, hem yakın hem uzak hem bizimle hem bütün dünyayla, başlı başına bir "gezegendi" O.

Evet Yılmaz Güney'i hem tanıyoruz/tanıdığımızı sanıyoruz. Hem de birçok yönünü iyi bilmediğimizin farkındayız ve bilmediğimiz yönlerini öğrenmek için can atıyoruz. Hapishane yıllarını örneğin: Arkadaşlarının anlattığına göre; "Temizlikte birinciydi". Hapishanede komünün düzenlenmesine, komün üyeleri arasında iyi ve arkadaşça ilişkiler kurulmasına çok önem veriyordu. Sigara içiminin belli sınırlar içinde tutulması, günlük derslerin ve seminerlerin en iyi biçimde yapılması, sportif eylemlerin aksatılmaması… ve aklınıza gelebilecek daha bir dizi iş." •

SOYKA

Zafer Doruk
Bilgi Yayınevi, 2006, 136 sayfa

Zafer Doruk, öykülerini okumaktan haz duyduğum bir yazar. Kitabını yeni aldım ve bir çırpıda okudum. Öyle gerçek ve canlı ki bu öyküler birini bitirip ardından diğerine geçmek için insan sabırsızlanıyor. Sizlerinde beğeneceğini ummuyorum, eminim.

Zafer Doruk'un 6. kitabına adını veren Soyka, Genel-İş Sendikasının öncülüğünde düzenlenen 2004 Abdullah Baştürk İşçi Öyküleri Yarışmasında birincilik ödülü almış bir öykü.

Soyka fabrikada çalışan Gülseren'in hayatından bir kesiti konu almış. Gülseren üvey babasının oğlu ile evlenmemek için çok zor bir karar verir. Evlenmeye hazır olmadığını söyleyen ve kendisi gibi fabrika işçisi olan sevdiğinden vazgeçip Cabbar ile evlenir. Gülseren için başka bir kurtuluş yoktur. Geri planda ise sevdiği kişi bir mücadeleye başlamanın telaşındadır.

Kitaptaki tüm öykülerin kahramanlarını sonra bir arada görürüz. Yakamoz Düğün Salonu'nda. Biri onların gerçek, sıradan, telaşlı, kentin kenarına itilmiş ve yoksul hayatlarını tüm ayrıntılarıyla yazmıştır.

Okuduğunuzda, koca hayatın gerçeklerini bu kadar net ortaya koyan öykülerin sizi de anlatabiliyor olmasına şaşmayın. Bu kahramanlar siz de olabilirsiniz. Çünkü Münir Bey aramızda dolaşmaya devam ediyor. •

Yazan: Güney Yılmaz, Burcu Yılmaz.

KADIN SİNEMASI

M. Şehmuz Güzel
Pêrî Yayınları

Film şenlikleri içinde Kadın Filmleri Uluslararası Festivali en eskilerinden biri. Sinemada kadın ustaları, kadın yönetmenleri, senaryo yazarı kadınları, yapımcı ve dağıtımcı kadınları, sinema sanayiinin diğer kollarındaki kadınları tanımak için iyi bir fırsat. Böylece, örneğin Fransa'da montaj dalında kadınların çoğunlukta olduğunu öğrenmek olası. Kadın yönetmen ve ürettikleri film sayısının arttığını da. Kadın-erkek, kadın-kadın ilişkilerine farklı bir bakış: Kadınlar bize, dünyaya ve kendilerine bakıyorlar: Kadına, kadınlık durumuna, kadınların mücadelesine özgün yaklaşım. Kadın dünyasında bir gezinti. Anne-çocuk, baba-çocuk ilişkileri, ailede kadının konumu, kadının siyasi, sendikal, derneksel eylemleri, faaliyetleri. Tarihe kadın yaklaşımı: Anılara sahip çıkabilmek için film üretmek: Uzak ve yakın „topraklarda", kişisel ve ortak hafızalarda yol almak/yolculuk yapmak. Yaşanılan çağa tanıklık etmek için. Türkiye, Bulgaristan, Arnavutluk, Rusya, Yunanistan, Avusturya, Avustralya, Ingiltere, Brezilya, Güney Kore, Japonya, Fransa, Finlandiya, Nikaragua, Norveç, Yeni Zelanda, Zimbabwe, Namibya kadın sinema ustalarını biraz daha yakından tanımak için. •

POSTMODERN ZAMANLARDA TİYATRO

Semih Çelenk
Etki Yayınları

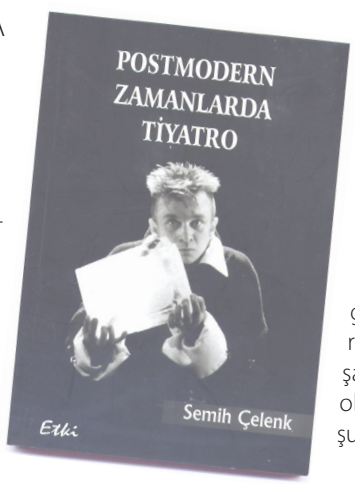

Semih Çelenk'in bu kitabı ETKİ YAYINLARI tarafından Ocak 2007'de basılan bir kitap.

Kitabın önsözünü yazan Hüsamettin Çetin kaya kitabı şöyle tanımlıyor:

"(…) Semih Çelenk'in bu kitaptaki en büyük başarılarından biri bizi bu her iki şans/riskle yalın ve içten bir anlatımla karşı karşıya bırakmış olmasıdır. Bu şans/risk algısını kitaptaki her deneme kâh modernizmden sonrasına geçiş kâh 'sonra'daki boşluğa düşüş olarak deneyimliyor. Buna karşın (beni en çok şaşırtan şey de bu oldu) kitabın bir bütün olarak karamsarlıktan oldukça uzak duruşudur. …" •

"İMPARATORUN SOYTARISI EGEMEN MEDYA"

Sibel Özbudun-Gökçer Özgür, Temel Demirer, İmparatorun Soytarısı Egemen Medya, Ütopya Yayınları, Ankara, 2007, 320 sayf

Hürriyet, Milliyet, Radikal, Posta, Fanatik gazeteleri, Tempo, Finansal Forum dergileri, aralarında Kanal D ve CNN Türk'ün de bulunduğu kimi TV kanallarının sahibi Doğan Grubu reklamcılık, sigorta, yayın-dağıtım, teknoloji, turizm vb. alanlarda faaliyet gösteriyor; İstanbul Trakya Bölgesi elektrik dağıtım şebekesi ihalesini kazandı; yanı sıra bankacılık sektörüne de el atmış durumda…

Akşam, Güneş, Bulvar gazetelerinin yanı sıra, Show TV'nin sahibi Çukurova Holding, bankacılık ve finans sektörü, telekomünikasyon, çelik, çimento, sigortacılık gibi alanlarda faaliyet göstermekte.

NTV ve Kanal E'nin sahibi Doğuş Grubu, bankacılık, inşaat, nakliyat gibi alanlarda faaliyet göstermenin yanı sıra termik santral ihalelerine giriyor.

Evet, gazeteler, televizyonlar nicedir bankalarla, sigorta şirketleriyle, termik santrallerle ortak; onlarla aynı holdingin çatısı altında işliyorlar. Doğal olarak da mensubu oldukları holdinglerin sözcüleri/iş takipçileri olarak davranıyorlar… "Dördüncü kuvvet", denetim görevini halk adına/halk için değil, şirketleri/holdingleri adına yürütüyor; bunu kimi zaman tiksindirici bir pespayelikle gerçekleştirdiğine tanık oluyoruz zaman zaman…

Bu nedenle sayfalardan, ekrandan "doğru" değil, "kirletilmiş/saptırılmış" malûmatlar boca ediliyor beyinlerimize. Bu, belki "bilgisizlik"ten de vahim bir durum…

"İmparatorun Soytarısı Egemen Medya", Temel Demirer, Sibel Özbudun ve Gökçer Özgür'ün egemen Türkiye medyasının -ama yalnızca Türkiye medyasının değil- ABD'nin Orta Doğu'ya müdahalesinin damgasını vurduğu son yıllarda yoğunlaşan manipülatif faaliyetlerini mercek altına alan yazılarından oluşmakta. Yazılardan sermaye-medya bütünleşmesinin "küresel bir eğilim" olduğunu izliyor, ABD medyasının ABD'nin savaşında nasıl bir "beşinci kol" olarak davrandığını görüyor, kalemini dolara endeksleyen "işbitirici", "acar" gazetecilerin serüvenlerine ibretle tanık oluyor, Türkiye basın yaşamının kara deliği "andıç"ın, Türkiye medyasının arızî değil, yapısal bir özelliği olduğunu konusundaki kanılarımızı pekiştiriyoruz.

Kitap, dört ayırım hâlinde hazırlanmış. Teorik-ideolojik genel bir çerçevenin çizildiği birinci ayırımda, egemen medyanın küresel ölçekte kapitalizme entegre olma serüveni, kapitalizm-medya iç içeliği gözler önüne serilmekte.

Bu kitap, bu fikri edinmemizde önemli ipuçları sağlıyor bize… •

KAZIM KOYUNCU "DÜNYADA BİR YERDEYİM"

Geçen yıl yitirdiğimiz Karadeniz müziğinin asi sesi Kazım Koyuncu'nun üçüncü solo albümünü yayınlandı.

'Dünyada Bir Yerdeyim' adlı albümde sanatçının birçoğu daha önceki albümlerinde yayımlanmamış 16 şarkısı yer alıyor.

Kazım'dan kalan ne varsa, en iyi şekliyle ulaştırabilmek amacıyla sevenlerinin arşivine koyabilmesi için gerçekleştirildi bu albüm. Kazım'ın yakın arkadaşlarından, dostlarından, Şenol Güneş'ten, Bülent Ortaçgil'e, Hilmi Yarayıcı'dan Edip Akbayram'a kadar birçok isimden kısa kısa mesajlar var Kazım'la ilgili.

Albümün gelirinin tamamı Kazım Koyuncu'yu gelecek kuşaklara aktaracak bir projede kullanılacak.

Halkevleri tarafından hazırlanan albümde 12si Kazım Koyuncu'nun daha önceki albümlerinde yer almamış toplam 16 şarkı bulunuyor.

CD ve kaset olarak piyasaya çıkan albümün içinde; Kazım Koyuncu'nun fotoğrafları, birçok sanatçı ve dostunun O'nun hakkındaki duygu ve düşüncelerini ifade ettiği mesajların yer aldığı bir kitapçık bulunuyor.

Albümün gelirinin tamamı Kazım Koyuncu'nun adını yaşatacak, onun müziğini ve tüm değerlerini gelecek kuşaklara ulaştıracak bir projeye aktarılacak.

Ayrıntılı bilgi için www.halkevleri.org.tr adresine bakabilabilir.

DÜZGÜN OK'UN YENİ ALBÜMÜ "SEVDAM DAĞLARDA"

Düzgün Ok'un yeni "Sevdam Dağlarda" Gümüş Müzik'ten piyasaya çıktı. CD 12 parçadan oluşuyor. İki tanesi hariç hepsinin söz ve müziği Düzgün Ok'a ait.

Düzgün Ok "Halaylar"ı Kürtçe ve Türkçe olarak seslendirmiş. Sanatçı saz çalıp söylerken kendisine piyasanın önemli sanatçıları eşlik etmiş. Ömer Aralan, Ertan Tekin, Turgut Özümler ve Hüsnü Şenlendirici. Düzgün Ok hasret, ayrılık, aşk temalarını kendine özgün bir şekilde yorumlamış. Diğer üç parçadan ikisi Mehmet Özcan'a ait. Biri de Elazığ yöresinden Anonim.

OZAN ABBAS'IN İLK ALBÜMÜ "İÇTEN İÇE"

Ozan Abbas'ın CD'si "İçten İçe" Silvana Müzik'ten piyasaya çıktı. Otuz senedir türkülerle uğraştığını söyleyen sanatçının ilk CD'si. İlk yıllarını yetişme ve amatörlük olarak tanımlayan sanatçı, sonraki yıllarda on senelik bir cezaevi hayatı yaşıyor. Zaten birçok eserini de bu dönemde yapıyor. Cezaevinden çıktıktan sonra maddi sıkıntılar içinde, sanat dışında aktivitelerle uğraşmak zorunda kaldığı zor yıllar geçiriyor.

Ozan Abbas 30 yılın birikimini bu CD'de bizlere sunuyor. CD on eserden oluşuyor. Sekiz eserin söz ve müziği Abbas Söylemez'e ait. Bir eserin sözü Dadaloğlu'nun, müzik ise Süleyman Söylemez'in. Son eserin söz ve müziği Hüseyin Söylemez'e ait. Sanatçıya kaval ve neyde İsmail Sert, Meyde Halit Ergün, vokalda de Erol Arslan eşlik etmiş.

GÜNEY

Dergisi'ne abone olmak;
O'nu düzenli okumak,
O'nu desteklemektir...
Abone olabilir ve çevrenizdekileri
abone yapabilirsiniz.
Daha güçlü bir dergi, dayanışma için...

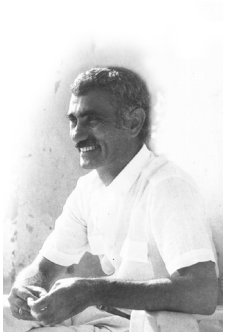

GÜNEY Abone Başvuru Formu

(Bu kısmı fotokopi yaparak okunaklı harflerle doldurunuz ve banka ödentinizin dekontu ile birlikte aşağıda yazılı bulunan faks numaramıza gönderiniz)

Abonelik ücreti:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı) 20.- YTL (4.- YTL posta ücreti dahil)
Almanya: Yıllık (4 sayı) 16.- EURO (4.- EURO posta ücreti dahil)
Almanya dışı: 20.- EURO (4.- EURO posta ücreti dahil)

Adı, Soyadı .....

Mesleği .....

Teslim Adresi .....

.....

İş Telefonu .....

Cep Telefonu_1 .....

Cep Telefonu_2 .....

E-posta Adresi .....

Web Adresi .....

Abonelik Tarihi	/ /200.	***Teslim Şekli***	Elden ☐ Posta ☐
Yıllık Abonelik Tutarı		..... sayıdan itibaren Yıllık **4 Sayı**	

.....

.....

GÜNEY Üç Aylık Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi
Sahibi: Aziz Özer / Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: İlyas Emir
Mahmut Şevket Paşa Mah. İmranlı Sok. No:8 Şişli (Okmeydanı) - İstanbul
Tel: (0212) 235 35 70 Faks: (0212) 253 19 27
e-mail: mail@guneydergisi.com / web: www.guneydergisi.com
Banka hesapları:
YTL Hesap: Türkiye İş Bankası / Galatasaray - İstanbul Şubesi
Hesap-No: 1022 0 738654
Döviz Hesabı: Garanti Bankası Galatasaray - İstanbul Şubesi
Hesap-No: 9006021-1 EURO (068023875)

MERAY ÜLGEN

Dergimizin eski sayılarını isteyin, adresinize gönderelim!
Posta ücreti dahil her bir sayı:
Yurtiçi: 3.- YTL
Yurtdışı: 3.- Euro

İstediğiniz sayıları
internet sitemizden inceleyerek
seçiminizi belirleyebilirsiniz

Türkiye İş Bankası,
Galatasaray - İstanbul Şubesi,
Hesap No: 1022 0 738654

Türkiye dışındaysanız:
Garanti Bankası,
Galatasaray - İstanbul Şubesi,
Hesap-No: 9006021-1 EURO
(068023875)
Toplamı hesaba yatırıp dekontunu
0212 - 253 19 27'ye
fakslamanız yeterlidir.

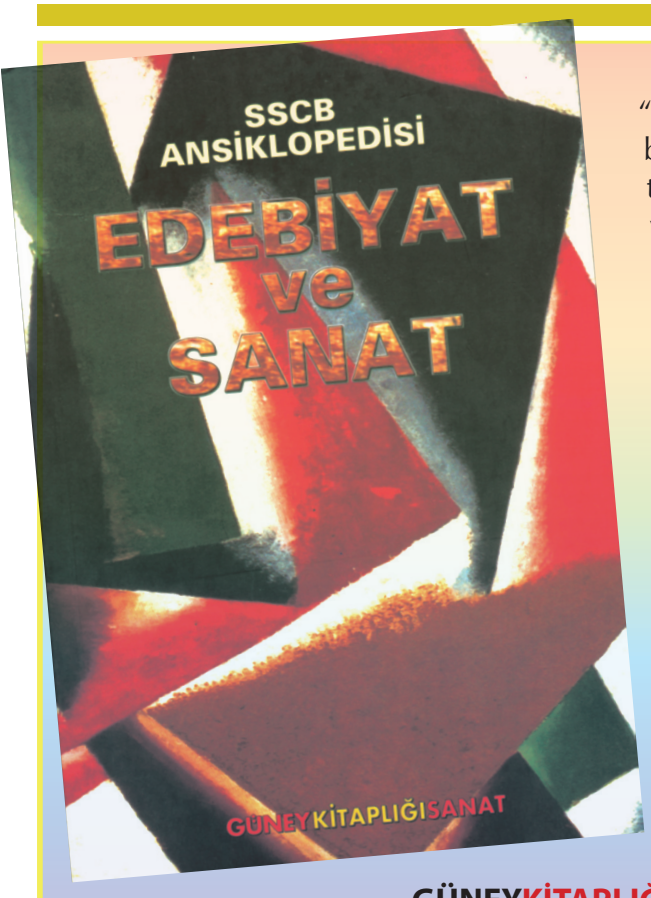

"Sovyet iktidarı, en büyük yazarlar, sanatçılar ve bestekârların katılımıyla, halkı fikren, siyasi ve kültürel olarak eğitmek, edebiyat ve sanatı geliştirmek ve en iyi edebiyat, resim, heykel ve müzik yapıtlarını yaygınlaştırmak için kapsamlı bir program hazırladı. Yeni, proleter bir kültür yaratma sorunu, geçmişin kültür mirasını özümleme göreviyle kopmaz bağ içindeydi. Lenin, kapitalizmin miras bıraktığı tüm kültürü, bilim, teknik ve sanatı, tüm bilgiyi benimseyip, sosyalizmi proleter kültürün kapitalist toplumun zorba egemenliği altında insanlığın yarattığı bilgi birikiminin yasaya uygun gelişmesi olacağı şekilde inşa etmek gerektiğine dikkat çekti.

Görev, insanlığın yarattığı tüm bilgiyi ve tüm sanat ve edebiyat zenginliklerini benimsedikten sonra geçmişin kültür mirasından en değerli şeyleri alarak yeni komünist toplumu inşa etmekti."

kitapçılarda!

GÜNEYKİTAPLIĞISANAT
Mahmut Şevket Paşa Mah. İmranlı Sok. No: 8 Şişli - İstanbul (Okmeydanı)
Tel.: (0212) 235 35 70 Fax: (0212) 253 19 27
www.guneydergisi.com, e-mail: mail@guneydergisi.com

Resim: Yüksel Aydın. 100 x 130 cm tuval üzerine yağlı boya